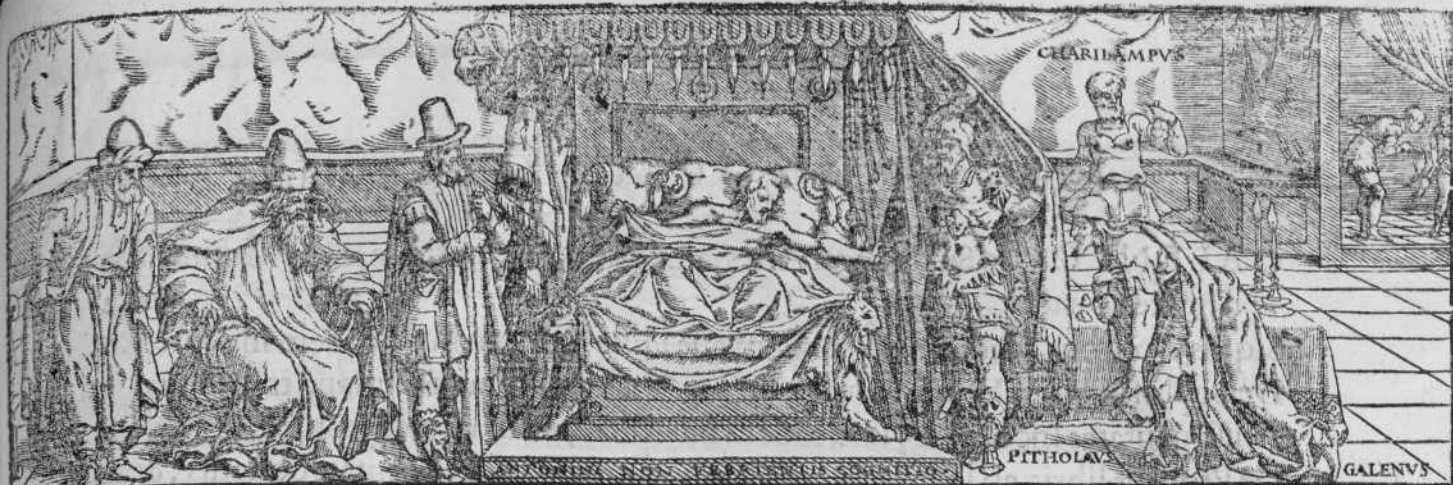

GALENI

ISAGOGICI LIBRI,

QVI, CVM IN TOTAM ARTEM

medicam introducunt, in principio totius
operis sunt locati: vt prius in iplistyro-
nes exerceantur, quàm ad diffi-
cilia artis accedant.

INTRODVCTORIIS HIS LIBRIS,

SEPTIMA HAC NOSTRA EDITIONE

*lux non minima allata est, quòd locis pluribus
quàm in alijs superioribus editionibus,
ad Græcorum librorum fidem
fuerint emendati.*

Alijs etiam adnotationibus additis.

Librorum catalogum proxima pagina ostendit.

Τὸ Εἰσαγωγικόν.

Venetijs, Apud Iuntas. M D XCVII.

LIBRI ISAGOGICI GALENI.

GALENI Oratio Suaforia ad Artes, a Ludouico Belisario medico Mutinensi la- tinitate donata.	fol. 2
Siquis Optimus Medicus est, eundem esse Philosophum liber, eodem interprete.	6
De Sophismatis in Verbo contingentibus liber, ab Horatio Limano translatus.	7
An Qualitates Incorporeę sint, eodem interprete, accurate recognitus.	8
De Proprijs libris, ab Ioanne Ficardo Francofordiano aliàs latinitate donatus, & ab Augustino Gadaldino plurimis in locis ad veterum gręcorum exemplarium fi- dem emendatus.	10
De Ordine librorum suorum, ab Ioanne Fichardo latinus olim factus, postea ali- quot in locis ab Augustino Gadaldino expurgatus.	14
De Sectis ad eos qui introducuntur, a Ludouico Belisario in latinum sermonem con- uersus, & cum gręcis codicibus accurate collatus.	15
De Optima Secta liber, Iunio Paulo Crasso Patauino interprete, ex quarta eiuf- dem recognitione.	19
De Optimo Docendi genere, aliquot in locis emendatus.	30
De Subfiguratione Empirica, incerto interprete.	31
De Constitutione Artis Medicę liber, a Victore Trincauellio conuersus, & ab eo- dem recognitus.	35
Definitiones medicę, qui liber a Bartholomęo Syluanio fuit traductus, atque ex co- dicum veterum collatione plurimis in locis auctus, postea vetustis cod. gręcis collatis, accurate emendatus.	43
Introductio seu Medicus: hic liber ab Ioanne Andernaco latinus olim factus est, postea ex gręci exemplaris collatione est non nullis in locis expurgatus.	50
Quo modo morbum simulantes sint deprehendendi, Ioanne Ficardo Francofor- diano interprete.	61
Ars Medicinalis, Nicolao Leonicensi interprete, ad gręcorum veterum exem- plarium fidem ab Augustino Gadaldino aliquot in locis emendata.	61

*Quę omnia nunc postremum hac septima editione ad veterum codicum tum
impressorum, tum manuscriptorum fidem collata, post Io. Costai annotatio-
nes. Fabius Paulinus Medicus, & gręc. litterarum professor. publicus Ve-
netijs emendauit.*

GALENI

PARAPHRASTAE MENODOTI FILII

SVASORIA AD ARTES ORATIO

Ludouico Bellifario Medico Mutinensi interprete

ARGVMENTVM ORATIONIS

Non fortunæ, neque corporis, sed bona tantum animi hominibus exoptanda.

Homo artium, scientiarum omnium capax, & solus inter cetera animalia, rationis particeps dicitur.

CAP. 1.

N animantium generi, quod irrationale appellatur, nulla omnino data ratio sit, sanè dubium est. nam, & si caret ea, quæ in uoce uersatur, quam* *προφορικόν
ἐνδιαθετόν sermonem nominant, quæ tamen animo concipitur, quam *ἐνδιαθετόν ratiocinium dicunt, eius fortasse particeps omne genus animalium est, quanquā alijs parcius, alijs liberalius tributa sit. sed profecto, & quam ceteris animantibus homo sit hac ipsa ratione præstantior, nemo est, qui dubitet. Cernimus enim, quam multæ sint artes, quas hoc animantium genus exercet: unumq; hominem esse, qui scientiæ capax artem quamlibet percipere possit. Quandoquidem cæteræ animantes omnes, paucis quibusdam exceptis, artium expertes conspiciuntur: eademque paucæ, quæ artes aliquas tractare uidentur, has natura potius, quā instituto consecutæ sunt. Homo autem ita ad artes aptus est, ut, si quæ in alio animantium genere sunt, ne eas quidem immeditatas relinquat: quippe cum aranei texturam imitetur, opera exëplo apum effingat, uim nantis animalis exerceat, quanquam ipse in pedestri genere est. sed nec diuinas artes omittit, siquidem in arte medendi tum Aesculapium, tum etiam Apollinem emulatur: quem in cæteris etiam artibus, quibus hic Deus præditus est, imitatur, sagitandi, canendi, diuinandi: itemq; illarum omnium studia sequitur, quæ singulis musis singulæ propriæ sunt. neque enim se à geometria, neque ab astronomia abducit, sed, ut inquit Pindarus, quicquid & in se terra occultat, & ultra cælum positum est, contemplatur. quin etiam, quod in diuinis bonis maximum est, philosophiam industria & labore consecutus est. Ob eam igitur rem, quanquam rationis particeps sit reliquum animantium genus, homo tamen, cum longe cæteris sit ratione

D præstantior, ipse unus excellentiæ magnitudine animal rationale nuncupatur.

Fortuna, ac Mercurij pictura, & Fortune inconstantia.

CAP. 2.

Quid ergo? an non turpe est, quæ res una homini communicata est cum Dijs; eam ut negleam habeas, ac de cæteris sollicitus sis? ita artium studia contempnas? te ipsum manibus fortunæ, committas? cuius indicare nequitiam cum ueteres constituissent, eam siue pingendam susciperent, siue fingendam, in foemineam speciem exprimere non contenti (quanquam hoc satis aptum erant amentiae signum) gubernaculum etiam manibus habendum dederunt: basim pedibus globosam subiecerunt: eam deniq; orbatam oculis effinxerunt: ut scilicet per has figurandi rationes fortunæ inconstantiam expressam ostenderent. Vt igitur in naui adeo tempestatibus iactata, ut & fluctibus obruatur, & submergi periclitetur, eius gubernaculum cæco gubernatori male cõmendari putauerim, sic in uita quoq; degenda, ubi naufragia domibus maioræ, quàm nauibus in mari contingunt, non rectè iudicij est, qui per hæc rerum discrimina cæcè se Deæ, eidemq; mutabili credat: quippe quæ tam stupida, tamq; amens est, ut plerunq; & dignos negligat, & indignis diuitias tribuat, & eas quidē, non stabiles, sed quas eadem ratione, qua dedit, eripiat. Deam hanc inscia hominum maximo numero turba comitatur, quæ Dea nunquam stabili sede quiescit, sed basi innixa uolubili, late rapitur uaga ferurque, ut in præcipitia, sæpe èt

Isagogici.

1 a 2 in

PARAPH. MENODOTI FILII

in pelagus ruat. ubi, ut eius miseri sequaces cōmuni morte intereunt: sic illa sola sine noxa eua. E
dit, eosq; perdita iā opera lugētes, ipsamq; accusantes irridet. Sed talia fortunę opera sunt. Mer
curium uero tanquā orationis parentem, & artium omnium auctorem aspice rurius, ut alia, quā
fortunam, effigie tum pictores, tum plastæ decorarunt. nam iuuenis est formosus, nec eiusmodi,
ut fucatum quicquā in eo, aut cōptum deprehendas, sed in cuius forma animi uirtutes protinus
eluceant: est enim hilari vultu, acribus oculis. basi innititur sic undiq; figuratæ, ut quadrantal re
ferat, qua maxime figura res ipsa stabilis, atq; immobilis redditur. Quin & ipsum Deum eadem
hac figura interdum honestat. Cuius etiam comites æque, ac dux ipse Deus, hilares splendidiq;
conspiciunt, nec unquā de suo principe queruli, quales fortunæ sequaces memorauimus, nec ab
eo ulla in parte seiuncti, neq; dinisi, sed eius semper, assecle, semperq; prouidentia eiusdē fruen
tes. Fortunæ uero sequacem cōtū omnem desidem cernes, nec ullis artibus eruditum, sed spe
uaria semper deductum, currentemq; Deam communi quidem, sed impari cursu sequētem. nā
alij longius distare uidentur, alij propius accedere, alij de manu etiam Deę pendere. in quibus
Croesum illum lydum conspicias, Samiumq; Polycratē: eosq; fortasse miraberis, dum alteri Pa
ctolum cernes aura fluentem, alteri marinos etiam pisces inseruientes. eiusdem ordinis Cyrū,
Priamum, Dionysium reperiēs. quorum tamen omnium status adeo mutabilis est, ut paulo post
Polycratem cruci affixum inspicias, Croesum Cyri imperio subditum, Cyrū in aliorū potestate
constitutum, Priamum obstrictum, Dionysiumq; Corinthi. Si in cæteros autē te uerras, qui for
tunæ cursum sequuntur quidem, sed tamen non consequuntur, odio hos omnino habebis: si qui
dem pleriq; aut populi concitatores sunt, aut meretrices, aut cinēdi, aut amicitiaē proditores, tū
homicidæ, tum rapaces, tum etiam sepulchrorum prædatores: nec pleriq; desunt in id scelus in
uecti, ut ne Dijs quidem ipsis parcant, sed nefanda etiam sacrilegia committant. Mercurij uero
chorus modestos omnes continet, eosdēque artium peritos, nō currentes, non exclamantes,
non inter se dissidentes, sed inter quos medium Deus ipse locum teneat. hi uero ordine omnes
circum dispositi sunt sic, ut nulli locum ab eo designatum relinquunt, eo tamē discrimine, ut qui
primam sedem, Deoq; proximam in ambitu occupant, ij geometræ, arithmetici, astronomi, phi
losophi, medici, grāmatici sint. qui uerō alteram tenent, ij secundum chorum cōstituant, in quo
pictores, plastæ, sculptores, fabri, architecti, magistri prima rudimenta docentes conspiciantur.
post quos tertius locus sequitur, quo cæteri artifices omnes continentur. Sic singulis quidem se
des assignatæ propriæ sunt, omnes tamen pariter intuentur in Deum, eiusq; cōmuni parent im
perito. Sed & apud ipsum Mercurium plerosque conspicias, quos ille quarto quodā ordine ele
cto donauit, ubiq; socios nunquam à latere diuellēdos adiunxit, & eos quidem eiusmodi, ut ma
xime ab ijs, quorum fautricem fortunam diximus, abhorrere conspiciantur. neq; enim gestis in
ciuitate honoribus, neq; generis nobilitate, neq; diuitijs solet hic Deus hominū iudicare præstā
tiam: sed, quisquis & bene uiuit, & cæteris est sua arte præstātor, eamq; legitime exercet, & ius
sis obsequitur Dei, hunc ille plurimi, facit, hunc ceteris anteponit, hunc a se nunquā discedere
patiuntur. Virorum igitur nomina, qui hunc ordinem illustrent, si ipse intelligas, eos non solum
emulatione dignos, sed etiam ueneratione putabis. Hic cernes Socratem, cernes Platonem, Ho
merum, Hippocratem, & qui hos uiros sequuntur, quos omnes Deus & sibi ministros elegit, &
apud se primos, & quasi alteros mercurios esse uoluit, quos nos æque, ac Deos colimus, & uene
ramur. Sed tamen cæteris etiam omnibus, qui Deo curæ non sit, nemo est. ille enim non solum
curat, quos coram se conspicit, sed etiam nauigātibz adest, quibus se nauigationis quoq; sociū
præbet, ut, si forte naufragium fecerint, his opem possit afferre. Aristippus enim, cum olim sic mi
sere nauigasset, ut naui tempestatibus perdita, in Syracusia littora eiecctus esset, primam fiduciaē
cepit, existimans se ad Græcos, & sapientes uiros, non ad barbaros esse delatum, argumento, qd
geometricam figuram in arena descriptam uidisset: deinde Syracusas accedens, ut in gymnasiū H
uenit, quo loco illud grace exprompsit,

Quis uagum, atque errantem Oedipum

Hodie raris excipiet muneribus?

habuit, qui sibi occurrerent, & salutationibus excipientes agnoscerent, & præstantem quidē ui
rum, sed tunc egenū necessarijs rebus donarent. cum autē Cyrenen eiusdem Aristippi patriā ē
Syracusis quidā nauigare constituissent, ideoq; ex eo quærerent, num quid familiæ suæ mādare
uellet: p̄cipite meis, inquit, ut eas res sibi curēt parandas, quæ cū possessore in naufragio enatent.

Curare magis homines debere, ut bonis artibus instruuntur, quàm onerentur diuitijs,

& Demosthenis, ac Diogenis in diuites signaros sententia.

CAP. 3.

Quam multi igitur miseri sunt, quibus contra, quam ille præcepit, euenire uidemus, ut,
cum omnia sua uiuendi consilia in diuitias referant, si forte in eiusmodi casus incurrerint,
ne tum quidem auri, aut argenti obliti, sed utroque corpori undique appenso, cum his & cor
pus & animam etiam perdant. nec id miseri intelligere possunt, a se in primis in genere anima
lium rationis experti ea magis diligi, quæ sint artibus ornata: equos enim bello aptos, canes,
quibus uenandi uis tributa sit, cæteris præferendos arbitrantur. Quin & seruos artibus curant
erudiendos,

Aerudiendos, idq; magna argenti impensa; seipfos aut neglectos habent, nec ullius dignitatis esse curant. An igitur turpe non est, cum seruus decē millibus denariorum æstimandus videatur, dominum ne uno quidem dignū existimari? sed quid inquam vno? ne ille quidem, si gratia seruitutem polliceatur, qui enim recipiat reperiet quenquā. quid item? an non è rebus omnibus seipfos tantummodo ignobiles reddunt? nam, cū se nullis artibus instituendos curent, in genere animantiū rationis experti non nullas studiis, quibus uis arti similis inest, erudiendas statuunt, seruum, si segnis sit, & artis expertus, nihili faciendū arbitrentur, curam nec prædiorum, nec rei ullius reiiciant, sed operam dent, ut hæc omnia q̄ optima sint, quoad eorum natura patiatur, ipsi uero ne sibi quidem inesse animam intelligentes, semetipfos ex omni parte negligant, haud sanè dubium relinquitur, quin seruis, & iis quidem abiectis se similes efficiant. Quocirca huic hominum generi iure id obiciendum putarim: o bone uir domus tua bene se habet, & serui omnes, & equi, & canes, & prædia, deniq; quæ q̄ possides, ijs bene est, tui uero ipsius cura nulla habet. recte igitur uterq; & Demosthenes & Diogenes: quorū alter oues aureo uellere opertas eos uocat, qui diuites ijsdemq; rudes sint: alter eosdem fico in præcipitio natæ assimilandos arbitratur. ut enim eius fructū non homines, sed corui graculiq; depascuntur, sic talium diuitum opes nihil profunt bonis ciuibus, sed ab adulatoribus absumi cernuntur. qui tñ post, si forte locupletis res oīs consumpta sit, huic forte occurrētes, cum eius cognitionem dissimulent, sine salutatione prætereunt. Qua de re nec ille inelegans, qui huic locupletum generi similitudinem cum fontibus esse ostendit. quādoquidē hos, cum forte humore omni exhausti sunt, qui ante ab ijsdem aquari solebant, mox abducta ueste permingunt. Illud igitur non ab re putandum, quisquis nō alia re, sed tantum diuitijs efficit, ut sit undique conspiciendus, hunc, simul ac diuitijs priuatus sit, à cæteris etiā rebus destitui, quæ ei parte opum gratia fuerant. nam quid est, cur his ita non eueniat, quando nullum è bonis proprijs possident, sed alienis semper, & à fortuna tributis glorianur?

Aduersus eos, qui nobilitatem generis ostentant, & in eos Themistocles, & Anacharsidis Scythæ præclara sententia.

CAP. 4.

Non desunt autem, quibus hoc idem eueniat. nam, qui se splendore generis efferūt, ij quoq; cum bonis careant, quæ propria sunt, ad ipsum genus ostentandum confugiunt, cum ne id quidem intelligāt, splēdori generis, quo admirabiles uideri uolunt, perinde ac ciuitatum numifmatis usu venire, quæ cum apud eas ipsas ciuitates probata plurimum ualeant, apud alias tamen cgentes & adulterina haberi, & nihili fieri cernuntur. qua de re non inepte dictum videtur.

“ Neque te in sublime generis extulit decus,

“ Neque me, dum nil habui, aluit, genus.

Præclar⁹ igit, ut inq; Plato, thesaur⁹ sūt maiorū virtutes, sed p̄clari⁹, posse illud Stheni obiciere,

“ Maiores superat virtutis gloria nostræ.

Si quam enim generis decus vtilitatem affert, eam esse putandū est, inde nobis studia moueri æmulandi uirtutū exempla, quibus maiores illustrati sunt: ne, si longo ab his egregia illa uirtutis laude superemur, hoc illis dolorem, si modo sensus est uita defunctis, nobis dedecus afferat. qđ etiam eo maius habetur, quo nobilitas magis elucet. Nā, quisquis inscius idemque genere obscurus est, cum saltem fructum è suo genere capit, ut, quicquid in eo uitij est, id multorum cognitio nem effugiat: quos autem splendor sic illustrat generis, ut ne uitia quidem latere permittat, quā fructum ijs decus generis affert, nisi ut cum miseri sint, noti etiam esse cogantur, cumq; suo se genere indignos reddant, grauius & accusentur, & uituperentur? Itaq; quisquis splendorem prædicat generis, cum ipse rudis atq; iners sit, is, quicquid in se uitij habet, id minus uenia dignum esse declarat. homines enim, quos humile genus obscuros reddit, non æquē atq; ij, quos splendidum illustres efficit, inquisitione explorati iudicantur, sed illis, quamuis mediocris sua sit uirtus, ignoscimus tamen, eosdemq; etiam comprobamus, quod istorum deest uirtuti, ignobilitati ascribentes: hos uero, nisi eam laudem adepti sint, quæ digna sit maiorum uirtutibus, etiam si longe cæteris præstare videntur, nulla tamen admiratione dignos esse putamus. Ex quibus rebus intelligitur, nisi quis admodum vecors sit, artes nobis esse suscipiendas, easdemq; tractandas. quæ res efficiet, ut siue quis nobilis sit, suo dignus genere uideatur, siue ignobilis, ipse suum genus illustret,

“ antiquum illum imitatus Themistoclem, qui, cum ei olim genus probro obijceretur, Ego, inquit,

“ posteris meis lucem excito, & meum ex me genus ortum habet, tuum uero in te definit. Notus

etiam est Scythæ ille Anacharsis, quā & admirabilis apud omnes sit, ut sapiens appelletur, quā

quā barbarus erat: qui & ipse, cum olim sibi barbariem exprobari audiuiisset, tum inquit: Pa-

“ tria mihi dedecori est, tu uero patriæ, ut his uerbis belle hominem reprehenderet, qui, cum nulla

laude dignus uideretur, se illustrem splendore patriæ prædicabat. Si igitur rerum euentus paulo

diligentius animaduertas, reperies non ciuitatum splendorem gloriam attulisse ciuibus, sed cō-

tra & uirtutes ciuium, & eorum in artibus præstantiam nomen decusque ciuitatibus perperisse.

Quis enim Stagiras celebret, nisi hæc lumen ab Aristotele accepisset? Quis Solos extollat, nisi

his præstantes viri Aratus & Chrysippus eluxissent? Vnde Athenarum gloria tam longe lateq; propagata est? non soli fecunditate, quod tenue satis esse scimus, sed laudibus uiuorum, qui eo

PARAPH. MENODONTI FILII

loco nati complures, ijdemq; præstantissimi gloriam suam patriæ impertiti sunt. Hoc autē dilu- E
cide uerum esse cognosces, si tibi in mentem ueniat Cleonis, & Hyperboli, qui talem fructum
ex nobilitate Athenarum ceperunt, qualem uitia, ut famola sint, expostulant.
Dicta sues fuit olim gens Bœotia uecors, inquit Pindarus, idem rursus,
Si Bœotium edamus suem. Hæc ille, cum uellet rudis gentis infamiam suo carmine breuiter ”
absoluere.

De spernenda corporis forma, nisi artibus & scientijs sit ornata.

CAP. 5.

IS igitur, qui Atheniensibus leges tulit, dignus laude uidetur, quod lege prohibuit, ne quis pa-
trem aleret, qui filium artibus erudiendum nō curasset. Nam, cum eo maxime tempore artes
petendæ sint, quo formosissima nostra corpora cernuntur, plerisq; cōtingit, ut, cum se forma cō-
spicuos intelligant, omnem animæ suæ curam spernant, atq; reiiciant: post autem, cū iam eos pe-
nitet, id frustra queruli dicant, utinam forma, quæ me perdidit, male pereat. Ijsdemq; tum uenit
in mentem Solonis illud, quo præcipit, nihil magis esse spectandum, quàm uitæ finem. Item quæ
senectutem accusant, cum seipsos debeant. Euripidis uero præceptum laudant. Non temperan-
tis esse formam supra quam mediocrem petere. Satiùs ergo putandum est adolescentes suā for-
mam uernos flores imitatum cognoscere, eamq; breuem uoluptatem polliceri, itaq; & Lesbiam F
esse laudandam, cum inquit. Formosus tantus est, quantus in cernendi sensum cadit. Probus ue-
ro idem protinus & formosus est. Et parendum Soloni, qui hoc idem sentire uidetur: contra au-
tem senectutem, quæ aptiori & uestitu, & domicilio eget, & mille alijs rebus, tanquam aduersus ”
tempestatem imminetẽ præparare se quemq; debere exemplo boni gubernatoris, qui & pro-
cellas præsentit futuras, & sese multo ante parat, ut earum impetum sustinere possit. siquidem mi-
serum est Homeri illud, Rem excors intelligit actam. Quis igitur fructus ex formoso, eodemq; ”
rudi adolescente capi potest? an ad bellum utilis est? sed potius eiusmodi adolescentibus Poe-
tæ illud modo nominati non ab re obijciendum putarim.

At tibi connubij tractantur mollia facta.

Ito domum, rerumq; tibi sit cura tuarum.

Item de Nereo idem poeta,

Ad Troiam uenit forma præstantior unus,

Verum mollis erat, qua de re eius semel tantum in enumerandis Græcorum nauibus Poeta me-
mini, quod indicaret, ut mea fert sententia, formæ nullam utilitatem esse, nisi res ad usum uitæ ne-
cessaria illi adiuncta sit. Nec uero audiendi sunt miseri quidam, qui diuitias fructum esse forme G
audent dicere, quæstus enim, qui & libero dignus, nec laudis expers, & stabilis sit, ex arte fieri po-
stulat: quæ uero formosus ex suo corpore facit, is turpis est, & semper ignominia habendus. Itaq;
o adolescentes audite, moneo, uetus illud præceptũ, uestramq; in speculo effigiem interdum in-
spicite: ut, siue quis uestrum se forma egregium iudicet, idem operã det, ne minori animæ laude
præcellat, turpe existimãs formosum corpus rudis animæ domiciliũ esse: siue se corpore cernat
deformi, eo magis elaboret, ut animæ præstet pulchritudine. quò canere illud Homeri possit,

Est alius, qui parua quidem sit gratia formæ,

Sed tenuem formam uerbis Deus ornat, & illum,

Cernere dicentem cunctos iuuat, ora pudore.

Suffusum placido: hic reliquos superminet omnes:

Hic urbe incedit gaudens, sibi quisque uidetur

Inspexisse Deum, dum lumina figit in illum,

Ex quibus omnibus nulli dubium relinquitur, nisi quis planè amēs sit, quin neq; superbia ge-
neris, neq; opum gloria, neq; fiducia formæ, contemnenda artium studia sint. Hæc differuisse sat
erat: sed fortasse non incōmodum est addere Diogenis quendam ueluti nō reticendum epodũ. H
hic, cum apud quendam epularetur, qui nulli rerum suarum studio, aut diligentia deerat, nullã
uero sui ipsius curam habebat, excreans Diogenes undiq; circumspexit, quò inspueret, ac tandẽ
bene agi putauit, si cæteris rebus parceret, ipsum uero dominum conspueret. Qui, cū indignatus
esset, causamq; facti quæreret, tum inquit Diogenes, nihil tam in tota domo neglectũ, q̃ u mihi
uisus es: siquidem parietes oēs egregijs picturis ornatos inspiciam, pauimentum ex tessellis tam
preciosis extructum, ut simulachra Deorũ ex sese expressa repræsentent, uasa omnia pura, ac ni-
tentia, lectum & eius fulcra miro artificio elaborata, te uero harum rerum dominum cernam ex
omni parte neglectum: solent aut homines loca, quæ uilia maxime, neglectaq; sint, quo expuant,
eligere. Itaq; o adolescentes ne patiamini uos eiusmodi esse, ut quispiã uos conspuendos putet,
ne ueobis esse cætera omnia pulchriora conspiciantur: quãquam raro euenire uidemus, ut in
eodem nobilitas, diuitiæ, forma reperiantur. quæ etiam si interdum concurrant, turpe tamen
uos in eo contemptu haberi, ut cæteris rebus exceptis, uos tantummodo conspuamini.

Aduersus Athletas, bonorum diuisio.

CAP. 6.

AGite igitur o adolescentuli, qui & me differẽtẽ audiuiſtis, & ad artes cōcitati estis, cauete,
ne quispiam fallax, & impostor sic animum uestrum præstringat, ut uos ipsos sinatis in stu-
dium

A dium uel prauæ, uel inanis artis deduci. illudq; intelligite, quæcunque hominum studia ad usum uitæ nō pertinent, eorum nullum artem esse. Sed in cæteris id ipsum uos cognoscere arbitror: ut in iaciendis tesseris, ut in studio uel ambulandi super tenues funiculos, uel uoluendi se raptim in gyrum sic, ut offundantur caligines. qualia Myrmecia dis Atheniensis & Callistrati Lacedæmonij studia fuere. Athleticam uero, tantummodo suspicor, ne & uiribus corporis & populari gloria proposita, aliquem uestrum decipiat, ut artibus ipsam præferendam putetis. Quandoquidē & apud maiores argenteis donis quotidie celebratam, & æque, ac armis optimos, honoratā intelligimus. Eam igitur ob rem satius est uos aliquam in hoc genere studij præmeditationem habere, fallitur enim facile quisque, qui rem deliberandam non præmeditatus suscipit. Hominum igitur genus ò pueri partim cum Dijs, quod rationis particeps est, partim cum belluis, qđ mortale, communicatum est. uos ergo communicationis meliori parte electa, dare bonis artibus operam debetis. quas si consequemini, quod in bonis maximum est, adepti eritis. sin minus, non tñ uos inertissimis belluis pudebit esse deteriores. Athleticum uero studium quisquis sequitur, id nisi consequatur, turpissimum est: si uero consequitur, non tamen belluis melior efficitur. Quis enim leone, aut elephanto fortior? quis lepore celerior? Quis item est, qui nesciat & deos ipsos

B nulla de re, præterquam artibus, esse laudatos? & homines præstantissimos diuinis honoribus celebratos, non quia bene uel in stadijs cucurrerint, uel discum in sublime iecerint, uel luctam exercuerint, sed artium beneficia in homines contulerint? Aesculapium quidem & Bacchum, siue prius homines fuerint, siue Dijs à prima origine sint, maximis honoribus prosequimur, & celebramus: alterum, qđ medicinæ peritus est: alterum, quod homines colendæ uitis artem edocuit. quod si mihi non credis, Dei certe Pythij te mouebit auctoritas, qui & Socratem omnium sapientissimum pronunciauit, & Lycurgum salutans his uersibus affatus est.

“ Te mea conspicio uenientem ad templum Lycurge,

“ Quem chorus omnis amat Diuum, quem Iuppiter ipse.

“ Sisne Deus, dubito, uel sis mortalis habendus:

“ Sed potius te spero Deum Numenque Lycurge.

Idem Deus Archilocum, quanquam uita defunctum, non mediocri honore dignatus est. cū enim, qui illum occiderat, ingredi in templum uellet, eo carmine deterruit Deus,

“ Vatem occidisti, à templo procul ito profane.

At uero tum mihi uicissim narra, quæ dijs unquam cum Athletis alloquia fuerint. quod non facies: siquidem, quid dicas non habes. sed fortasse testem, quasi non fide dignum, reijcies: id. n. indicare uideris, dum in testimonia vulgi orationem uertis, & gloriam petis ex eodem. quāquam scio te, siue ægrotes, non medicorum vulgo, sed paucis quibusdam, & his quidem arte medendi præstantissimis curandum traderes. siue nauiges, non cuilibet nauigationis ministro, sed uni gubernatori commendares. denique & in paruis eandem rationem haberes. nam, si fabrile opus petas, fabro crederes: si calceos, futori. si igitur hæc ita sunt, cur, cum de rebus maximis causa agitur, te iudicem ipsum cōstituis, uiros autem te sapientiores reijcis? sed ut in præsentia Deos præteream, audi, quid de Athletis Euripides.

“ Cum mala innumera per Græciam serpant,

“ Nullum deterius Athletarum studio est.

“ Qui primum sibi nec parare diuitias.

“ Patiuntur, dum possunt, quo enim modo,

“ Quisquis est gulæ deditus, ventrique indulget,

“ Diuitias parabit, ut alat familiam?

“ Deinde nec se egenos, parare uel rebus.

D Aduersis. nam in malis diu uersati.

“ Moribus, res duras pro desperatis habent.

Rursus eundem, si placet, audi, quā inutilem omnem Athleticæ partem dixerit.

“ Quis lucta præstans, quis pedibus celer.

“ Quis bene uel discum extollens, uel maxillam,

“ Percutiens, patriam seruauit coronam?

Quod si minutiora desideras, audi quæ rursus ille.

“ An cum hoste pugnabunt, dum manibus.

“ Discos habent? an clypeis, cum è patria,

“ Expellent, pedes dum cursu fatigant?

“ Nullus, hæc fatua sunt, si ferro conferas.

Quod si quis Euripidem, cæterosq; eius generis auctores contemnat, philosophos uero iudices statuendos arbitretur, ex his etiam omnibus quasi uno ore loquentibus audiet, uitio dandā esse Athleticam. Nec eā uero ab ullis unquam medicis laudatam nouimus. quandoquidē illud primum apud Hippocratem leges: || Affectio Athletica non est fm naturam: melior est salubris habitus. deinde & apud ceteros præstantes medicos, qui post illum fuere, hoc idem reperies.

Isagogici.

12 4

Sed

Lib. de Alimen.
circa medium.

Sed omnino testium fide rem agi nolebam : hoc enim potius oratoris est, quā hominis ueritatem E
colentis. quia tamen aliqui ad popularem laudem confugiūt, inanemque gloriam ex vulgo pe
tunt, studiumque propositum externis rebus remotis contemplandum negligunt, ideo testes
hoc quoque loco adhibere cogor, ut hi ne in hac parte quidem se nobis potiores intelligāt. itaque;
Phryne illud commemorandum occurrit. Cum olim in conuiuio quodam talis ludus celebrare
tur, ut per uices inter conuiuas, quicquid libebat, imperare liceret, illa, cum ceteras mulieres tū
anchusa, tum cerussa, tum et fūco pictas cerneret, iussit aquam afferri, eamque; manibus haustam
sibi feminam quāque; ad faciem ad mouere, mox linteo protinus eam derergeret. quod, cū ab illis
omnibus, & a Phryna ante alias actum esset, cernere erat faciem ceteris quidem foeminis conti
nuo maculis repletam, ut laruas te uidere diceret, Phrynæ uero formosiores redditam : quippe
que nō fucata erat, sed suapte natura formosa, quāque; nulla arte ad formā egebat. Quemadmodū
igitur uera pulchritudo tunc optime exploratur, cum ipsa per se sola est ceteris omnibus remo
tis, quæ foris assumuntur, sic Athletæ studium perpendere solum oportet, uidereque, an ullam
utilitatem uel publice ciuitatibus, uel priuatim Athletis ipsis afferat. Cum igitur bona, quæ in re
rum natura continentur, alia animi sint, alia corporis, alia exteriora, nec præter hæc ullum aliud
bonorum genus excogitari possit, nulli dubium est, quin ne in somnis quidem ullius ex bonis a- F
nimi participes Athletæ sint : quando quidem ne quidem, an animum habeant, intelligunt, ne
dum rationis participem eum esse sciant. nam, cum & sanguinis, & carnis mole se onerent, ani
mam suam quasi largo cœno suffocant, atque; obruunt, ut nihil paulo recōditū intelligere queāt,
sed amentes perinde, ac belluæ, sint. At hi fortasse instabunt, seque; alicuius è bonis, quæ ad cor
pus attinent, auctores esse contentent. sed quod erit illud? an sanitatem, in eo genere bonorum
pulcherrimam, id esse dicent? immo, qui in maiori uitæ periculo sit, ex uitiosis scilicet corporis
affectu, reperiens neminem, si quidem Hippocrati credas, a quo || bonus ad summum habitus pe
riculosus dictus est, quem tamen isti affectant. Quin etiam illud & ab eodem rectè scriptum est,
& ab omnibus probatum habetur, || Sanitatis studium citra & cibi satietatem, & rerum omniū
tarditatem positum esse. Athletæ uero si contra præceptum id agunt, ut plus iusto se & in labori
bus corporis retineant, & cibis impleant, & omnino, quidquid senex ille præcipit, Bacchātium
more in sanientes contemnant. ille enim, cum salubrem uictus rationem præcipere cōstituiisset,
sic scriptum reliquit: || Labores, cibi, potiones, somni, uenus, omnia moderata. Isti uero & gymna
sia quotidie sine modo fatigant, & cibis sic utuntur, ut eos ui sape ingerant, & ad mediam no
ctem producant, ut Homeri illud iure in eos dicendum arbitrer. G

1. Aphor. 3. Ext.
or. fol. 3. e

6. de morb. vul.
comm. 4. 22. cl. 3
185. g

6. de morb. vul.
6. 4. a principio

Noctem Dij reliqui totam, milesque trahebat.
Defessus, placido resoluti membra sapore.
Sed nullus miser os Athletas somnus habebat.

In somnis autem eam moderationem adhibet, quæ ceteris uitæ suæ partibus proportionē re
spōdeat. nā, cum alij, qui fin naturam uiuunt, a muneribus suis desistunt, cibumque petunt, tunc
Athletæ a somno excitati exurgunt: ut eorum uitam sues imitatum dicas, nisi sues neque immo
dicis uterentur laboribus, neque ui cibis explerentur, quā utrumque; in Athletis nouimus. adde, quod
ijsdem terga rhododaphnis dirumpuntur. Ad hæc autem, quæ ab antiquo Hippocrate dicta retu
limus, illud item ab eodem scriptore præceptum habemus. || Multum, & subito uel implere, uel
exinanire, uel calefacere, uel refrigerare, uel mō quouis alio corpus mouere periculosum, om
ne. n. multum, inquit, naturæ inimicum. Athletæ uero neque; hæc præcepta audiunt, neque; alia, quæ
ut ille rectè scripta reliquit, sic isti negligunt, atque; reiiciunt, ut omnia agant, quæ a præceptis salu
bris uictus abhorreant. Ex quibus rebus relinquitur, ut non sanitatis studium, sed morbi potius,
hoc genus exercitij dicendū putarim, idemque; sentire Hippocratem, cum inquit, || Affectus Ath
leticus non est secundum naturā, melior est salubris habitus. Quibus uerbis Hippocrates non H
Athleticam solum a modo naturæ abhorre declarauit, sed etiam Athletici corporis affectui
habitus nomen eripuit, ut illos eo nomine priuaret, quod corpori uere sano ab antiquis tributū
est: siquidem habitus stabilis est, uixque mutabilis affectio: bonus uero ad summum Athleticarum
habitus & facile mutabilis est, & periculosus: nam, cum neque; capax incrementi sit, siquidem ad
summum peruenit, neque; possit in eodem consistere, neque; quiescere, relinquitur ut uiam in dete
rius capiat. Habes igitur qualis Athletis, dum Athleticam tractant, corporis affectio sit. Cum ue
ro ab eo studio cessant, deterius multo eorum corpora affecta cernuntur: aut enim paulo post,
mortem obeunt: aut, si ad prouectam ætatē, non tñ ad senectutem perueniunt. quam et si attinge
rint, a Litis tñ Homeri nihil differunt, quandoquidē Claudos, rugosos, strabones conspicias illos.

2. Apho. 9. 1. Ex.
or. fol. 12. c

De alimento cir
ca medium.

Sicut, n. murus urbis machina ante cōcussus, facile quacūque; ui disijciit, dissipatusque; neque; terræ
motū ferre, neque; casū leuiorē potest, sic Athleticarū corpora crebris ictibus, dū suo utunt studio,
debilitata, ruptaque, & languida reddita lædētibus causis quibuscūque; uel leuissimis obnoxia relin
quunt. Oculi, n. tñ sape circūfossi, spatio, tpsis cū uires corporis resistere, ac mēbra tueri desinunt,
fluore (Græci rheuma uocāt) repleti cernunt. Dentes itē, quos sape ante concussos uires interie
cto tpe destituunt, deciduos fieri uidemus. Quin & intorti articuli infirmi reddunt, ut ullā uim uel
leuem

A leuem, occurrantē fere nequeant, & quæq; siue ruptio, siue neruorum diuulsio, quā Græci spasma uocant, facile incidit. Ex quibus rebus patet, qui in ratione sanitatis magis sit, quam Athlete, miser, reperiri neminem: ut eos nomine non degenerasse iure dixeris, siue a misero, quem Græci ἀθλιον dicunt, athlete nominati sint, siue cōmuni origine ambo à miseria, quam ἀθλιότης uocant, tanquam ab uno fonte nomen acceperint. Sed, cum de maximo ex bonis corporis, quod sanitatem nuncupamus, nobis disputatum sit, ad reliqua eiusdem generis bona transeundum est. Quantum igitur pulchritudine præsent, intelliges: si eorum naturalem formam non modo nihil ab Athletica iuari, sed etiam eorum plures, quibus ante satis apta esset membrorum cōpago, à Gymnastis exceptos, saginatosque, & in molē carnis, ac sanguinis auctos, in diuersam forme rationem traductos uideas: eorumque non nullis, & ij maxime, qui pancratio, aut casto decertent, faciem ex omni parte deformem, uisūque horribilem cernas, sed cum membrum aliquod planè abruptum est, aut intortum, aut effossi oculi, tunc, opinor, tunc, inquam, maxime pulchritudo, quæ fructus Athletici studii est, perspicua, euidensque efficitur. Hæc igitur, dum se in suo studio retinent, sibi ad pulchritudinem parāt. Cum uero ab eo dimissi sunt, tum & reliqua corporis sensoria pereunt, & membrum quodque, ut ante dictum est, distortum uariis modis corpus informe reddit. Sed in cæteris fortasse, de quibus modo differuimus, Athlete cedent: quod uero reliquum est corporis bonum, quod uires appellamus, id sibi uendicantes instabunt, (hoc enim est, quod mihi videre uideor) idemque cæteris omnibus præualere profitebuntur: sed ò Dij immortales, quænam sunt eæ vires, quas isti sibi uendicant? aut ad quod vitæ munus utiles? an ad agros colendos? sed ò quàm bene & fodere, & metere, & quidquid aliud, quod ad agriculturam attinet, agere possunt. Sed fortasse ad belli munera obeunda: rursus igitur Euripidem accersere, ut eos suis uersibus celebret.

An cum hoste pugnabunt, dum manibus.

Discos habent? uere enim

Nullus. hæc fatua sunt, si ferro conferas.

Sed forte contra frigus, æstusque validi sunt, Herculis illius emuli, ut una & per hyemem, & per æstatem pelle operti vitam traducant? ut sine calceatu incedant? ut sub dio dormiant? aut humi cubent? quin potius ad hæc omnia imbecilliores nuper natis infantibus cernuntur? Quid igitur reliquum est, in quo hi suas vires ostendent? aut quid est, ex quo superbi incedant? cerè non eo quod vel futores, uel edificatores, uel fabros materiarios in palestra substernere, aut in stadio possunt, sed eo fortasse, quod, dum se in puluere uersant, dies absumitur. At eadē gloria & per dices, & coturnices efferri licebit, quando quidem & ipse totum diem cœno se proluentes consumunt. Sed per Iouem Milo ille Crotoniata immolatum taurum humeris susceptum olim per stadium gestauit, ò incredibilem amentiam, quando ne id quidem intelligunt, quod eiusdem uictimæ corpus paulo ante, cum adhuc uiueret, anima sua gestauit, idque longe facilius, quàm Milo, ut illa currere etiā sub onere posset, quàm quam præ Milonis anima nullius erat dignitatis. Sed & genus mortis, quam ille obiit, quàm amens esset, declarauit: nam, cum olim in iuuenem quendā ligna interiectis cuneis scindētē incidisset, eumque irridens à munere suo abduxisset, ipse solis iniectis manibus ligni partes utrinque apprehendēs, ausus est eas in diuersa diuellere: sed in primo conatu totis exhaustis uiribus, ligni quidem partes utrinque usque eo distraxit, ut dimissi cunei deciderent, operi uero perficiendo non suffecit, sed diutius renixus, tandem uictus est: nec tamen manibus eripēdis consuluit: quæ à ligni partibus in se recurrētibus sic attritæ sunt, ut post Miloni miseram mortem inferrent. Quàm magnum igitur fructum caput ex mortuo gestato tauro, quo minus in mali quidquam incurreret? quàm bene res Græcorum publicas, dum cum Barbaro bella gererēt. hic Milonis in tauro labor, non Themistoclis seruauit sapientia? qui ut recte primum oraculi sententiam affecutus est, sic talem deinde se imperatorem præstitit, qualem tanti imperii ratio postulabat: Sapientis enim consilium unum multorum manus superat: inscitia uero, cum semper per se mala sit, iuncta armis peior est. Ex iis igitur, quæ dicta sunt, iam satis patere arbitror, nullam uitæ partem reperiri, quæ ullam ab Athletica utilitatem capiat. Athletas uero nec ipso ullam sibi è suis actis dignitatem parere inde, opinor, cognoscetis, si uobis eam narrem fabulam, quam non inelegans quidam græcis uersibus expressit. quos dicam sic, ut res possit intelligi.

“ Si Iouis sententia cunctis animantibus

“ Communis esset uiuendi ratio

“ Sic, ut olympiis dicatus præco

“ Non solum homines ad certamen uocaret

“ Sed & cæteris mandaret animalibus,

“ ut in stadium uenirent, idem, nullus,

“ Opinor, homo ferret coronam, sed in

“ Dolicho (quasi longo curriculo dicas)

“ Superior aliis gaudebit equus:

“ In stadio lepus sibi primas assumet:

In diaulo

In diaulo (quasi in ambitum curriculo.
 Deflexo dixeris (victoriam feret
 Caprea ita relinquetur exclusus
 Homo ab omni pedum uictoria,
 O celeres uos, qui exercetis Athleticam,
 Sed nec post Herculem quisquam leone,
 Aut elephanto fortior uidebitur.
 Taurum arbitror cæstu coronandum.
 Asinus inquit, si calcibus contendat,
 Ante alios ibit corona superbus.
 Quare in historia, qua multa reconduntur,
 Scribetur asinus pancratio uicisse
 Homines, cum prima & uigesima
 Olimpiade uisus est rudisse uictor.

Eleganter admodum fabula hac declarantur uires corporis Athletici nihil ad humana mune-
 ra pertinere: quibus si nihil cæteris Athletæ præstant animalibus, quod aliud reliquū erit in ge-
 nere bonorum, quod isti sibi uēdicent? nam nec, si quis bonum corporis uoluptatem statuatur, eius
 Athletis pars ulla tributa est, siue Athleticam exerceant, siue ab eadem cessarint. quandiu enim
 sese exercent, tandiu in laboribus & miseriis cernuntur, nec iccirco tantum, quod crebris fati-
 gationibus rumpuntur, sed etiam, quod ui se cibis explent: cum uero exercitatione disposita se in
 quietem receperunt, tunc pluribus corporis mutilatis membris conspiciuntur. Sed eo fortasse
 se laudibus extollunt, quod in congerendis opibus cæteros omnes superant: quin potius eos
 omnes uidere est alieno ære obstrictos, non modo dum suo utuntur studio, sed etiam dum ab
 eo dimissi quiescunt: ut eorum neminem reperiri liceat diuitis familiæ economo quamuis igno-
 bili locupletiore. Sed nec hoc ipsum omnino ab eo genere studii ditescere, quod non artem,
 sed exercitium appellamus, dignum esse putandum est: uerum eam artem tenere, quæ nusquam
 artificem deferat, sed ei semper assistens, etiam si in naufragium incidat, cum eo enatet: qua ar-
 te carere uidemus & qui res locupletum procurant, & qui publicani nuncupantur, qui que mer-
 caturam exercent, quanquam hi maxime diuitias ab exercitiis parant, at iidem uero si forte
 pecuniam amiserint, exercitationes una perdant, necesse est. quandoquidem hæc forte aliqua
 egent, qua se sustineant. quæ quandiu adest, tandiu renouari amissum exercitium nequit: nec
 uero, qui eos sceneret, reperiunt quenquam, nisi pignoribus aut hypothecis oppositis. Quocir-
 ca, si quis uestrum stabilem certumque quæstum sibi faciendum optat, eam artem tractandam
 suscipiat, quæ, nisi artificis morte, finiatur. Cum artium igitur duo prima genera sint, aliæ & igno-
 biles, quæ in munere animi positæ sunt, quas liberales vocant: altæ ignobiles, quæ labore
 corporis tractantur, quas *mechanicas appellant, satius existimare debetis, si uos primo
 genere electo, aliquam ex liberalibus discatis: aliæ enim deferere artificem in senectute
 solent. in primo genere sunt Medicina, Rhetorica, Musica, Geometria, Arithmetica,
 Computandi scientia, Astronomia, Grammatica, Legumque peritia: quibus adde,
 si placet, Plastica, & picturam: nam, & si utraque opificis manu tracta-
 tur, neutra tamen uiribus iuuenis corporis eget. Itaque ex
 hoc artium genere aliqua uobis o adolescentibus eligenda
 exercendaque est (nisi forte cui ingenium planè
 hebes sit) imprimisque Medendi scientia,
 quæ iudicio meo in eo genere præ-
 stantissima est, quod deinceps
 indicabimus.

† λογιχαίτε εἰ-
 σὶ καὶ σεμναί.

* βαναύσουσ τε
 καὶ χειρωνακταί
 καὶ.

GALENI SI QVIS OPTIMVS MEDICVS EST, EVNDEM ESSE PHILOSOPHV

Ludouico Bellisario Medico Mutinensi interprete

Quantum utilitatis ars differendi, philosophiaq; cognitio medicis afferat.

VT Athletæ quamplurimi sunt, qui victoriam ferre ex olympiis optant, nul-
lam tamen operam, ut id consequantur, impendunt, sic multis medicis e-
uenire videmus: qui, cum Hippocratem laudent, & in arte medendi cete-
ris anteponant, ipsi tñ oē aliud potius agunt, q̄ ut ei, quem prædicant, simi-
les efficiantur. Ille. n. non minimum esse, quod in medicinam astronomia
cōferat, admonet: & geometria. s. quæ astronomiā pcedat, necesse est: me-
dici uero, qui multi sunt, ab harū utriusq; studio uisq; eō ipsi abhorrent,
ut alios ētid conantes coarguant. Ille idē naturā corporis, quā totius me-
dicinæ ordinis principium statuit optime cognoscendam esse præcipit: at
iidem isti in ea re ita studium ponunt, ut non modo nullius ex partibus corporis substantiam, aut
Cformationem, aut magnitudinem, aut nexum, aut quæ est cum propinquis cōicatio, sed ne po-
situram quidem noscāt. Idēq; q̄ p genera, speciesq; ignota sit morborū diuisio, iccirco medicis à
curandi scōpis errare cōtingat, aī aduertit Hippocrates, cū nos ad rationalē cōtēplationē (Græci
logicā uocāt,) adhortat: nre uero ætatis medici ita ab eius studio auersi sunt, ut eos ēt, qui in ea re
operā cōsumāt, quasi inutelia tentātes reprehēdant. Sic & ille idē Hippocrates ad p̄cognitionē
morborū, & q̄ p̄terire, & qui p̄sentes, & qui futuri agro corpori sint, multā nobis parari opor-
tere prouidentia admonuit: at iidē medici huic ēt artis parti usq; adeo operā nauant, ut si quis cur-
sum sanguinis ē naribus, aut sudorē p̄dixerit, eū & magū, & admirabilia, contraq; opinionē om-
niū loquētē exclamēt: ut iidē isti multo ēt minus, si q̄ aliud prædictum sit, sustineāt: multo minus
formā rōnis victus ad morbi futurū cōsistēdi uigorē cōstituāt, quāq; eiusmodi rōnem ciborū ha-
bendā censet Hippocrates. Quid igitur reliquū est, in quo virum emulānt? siquidem non in di-
cēdi grauitate, cuius laudē ille assecutus est: hi uero ita sunt ab ea virtute remoti, ut eorū multos
videre liceat bis verbo in vno peccātes, qđ ne intelligi qđ ē facile pōt. Quibus de rebus q̄rendā
cām putauī, ob q̄ isti, quāq; oēs virū admirantē, à lectione tñ eiusdē scriptoris sese auertant: uel, si
quis eius scripta legit, nō tñ ea intelligat, q̄ ab auctore dñr: uel, ēt si intelligat, non tñ ad eā intelli-
Dgentiā exercitationē adiūgat, ut disciplinā confirmet, atq; ad habitū pducatur, cōpertū hñs nos eā
laudē, q̄ in quocūq; rerū genere summa est, uolūtate simul, & potētiā cōsequi, ut, quisquis earū
altera careat, eū à fine, quē expectat, frustrari necesse sit. Etenim, ne ab Athletarū exemplo disce-
dā, aut q̄a carēt innata corporis habilitate, aut quia sine exercitatione id languescere sinunt: ic-
circo, q̄ optāt, id cōsequi nō posse videmus. At illis iisdē Athletis si corporis habitus dignus uicto-
ria sit, si exercitatio reprehēsiōne careat, qđ est, q̄ eos impedire possit, ne coronā ē certamine fe-
rāt? Nū igitur utriusq; rei inopes nñi t̄pis medici sunt, ut neq; facultatē, neq; uoluntatem satis di-
gnā in artis studiū conferant? an cū alterā habeāt, altera carēt? Nunc igitur nasci neminē, q̄ artis
capax tā humane sit, alienū à ratione mihi vī, cū mundus idē sit, qui olim fuit, anni t̄pa eundē or-
dinē seruēt, Sol circuitus suos nulla ex parte mutatos pcurrat, deniq; quæq; stella siue fixa, siue
errās eandē oīno stat⁹ rōnē retineat. Verū rationabile est, tū p̄p malā educationem, qua t̄pibus
his utū hoīes, tum p̄p diuitias virtuti prepositas, vel qualis Phidias inter plastas, vel qualis inter
pictores Apelles, vel qualis inter medicos Hippocrates, talem hac ætate effici neminem, quanq̄
nobis, quibus post antiquos illos nasci contigit, & ab iisdē artes plurimū p̄uectas accipere, non
paulo plus cōmodi ad artes ipsas datum est. Facillimū ergo erat nos ea, quæ ut inueniret, diu ela-
borauit Hippocrates, breui t̄pe edoctos, quod uix supererat, id in ijs, quæ arti deerant, inueniē-
dis consumere.

De aere, aq. &
lo. cap. i. cl. 2. 2. d

De loc. in Homi
ne nō procul ab
initio.

1. Progn. text. i.
cl. 4. f. 189. c

1. Aphor. 9. Ext.
or. fol. 4. g

dis consumere. At quisquis plus diuitiis, quàm virtuti, tribuit, artem quæ nō de hominibus bene-
merendi, sed quæstus gratia petit, eum non licet artis finē expetere, quem si expetimus, ante di-
tescent alij, q̄ nos ad id, quod habemus animo, perueniamus: nō enim simul possumus & pecu-
niam congerere, & arti tam magnæ operam dare: sed, qui alteram uehementius appetat, alteram
contemnat, necesse est. Quid igitur? an nostris seculis quenquam memorare possumus, qui tantū
habere cupiat, quantum satis sit ad vsum vitæ necessarium? an reperiri liceat, qui non verbis tā-
tum effingere, sed etiā propriis vitæ exemplis docere possit diuitiarum terminum, qui quidem
fit secundum naturam, non vltra, q̄ vt fames, sitis, frigus absit, progredi? sed, si quis tñ eiusmodi
est, is & Artaxerxis, & Perdicæ potestatem contemnet, nec vnquam in conspectum huius ibit:
huic vero sic ægrotanti, vt Hippocratis artem desideret, medebitur quidem, non tñ semper cum
eo esse volet, sed Cranonem, & Thasum, aliāq; ad oppida multa proficiscetur, vt pauperibus his
locis ægrotantibus curationes adhibeat. Cois hominibus, ciuibsq; suis Polybum, aliosq; disci-
pulos relinquet: ipse Græciam peragrans oēm perquiret: nam eum scribere aliquid de natura lo-
corū oportet, quam vt, quemadmodum ratione didicit, sic experimētis comprobet: eum vrbes
intueri propriis oculis necesse est, nunc eam, q̄ versa ad meridiem est, nunc, quæ ad septentrio-
nem, nunc q̄ ad Solis ortum, nunc quæ ad occasum: cernere etiam, quæ humili loco, quæ ex-
cello posita sit: eam cōtemplari, q̄ aquis obnoxia, siue ex littoribus maris superfluat, siue de fon-
tibus scaruriant, siue de cœlo decidunt, siue ex stagnis, fluuiisve redundant, alluatur: uisere eam
etiā, quæ ad magnum flumen, quæve ad stagnū, q̄ ad mare, aut ad montes sita est: querere, si qua
algens aquis uehementē frigidis, si qua calidis vtatur, & si qua nitrosis, aluminosisve, aut si quæ
aliæ eius generis sunt: ad summam, ne agam de singulis, cætera omnia considerare oportet, quæ
nos & ipse Hippocrates edocuit. Quas ob causas si quis talis futurus est, eum nō modo a spernari
diuitias, sed etiā summo labore, atq; industria uti necesse est: at non licet industriū esse quemq̄,
qui se, aut vino obruat, aut cibis expleat, aut veneri dedat: deniq; q̄ pudendis vētriq; indulgeat.
Ex quo efficitur, vt, si quis verus medicus est, idem sit, vt ueritatis, sic ē temperantiæ amicus, il-
ludque intelligitur eūdem esse methodi rationalis studiosum, vt morborū quot genera sint, spe-
ciesq; cognoscat, utq; in singulis illis quo pacto sumēda sit indicatio remediorū, intelligat, atq;
hac eadem methodo ipsam corporis naturā docemur, & q̄ ex primis constat elementis, quæ to-
ta inter se tēperata sunt: & quæ ex secundis cōposita est, quæ & sensibilia sunt, & (vt eo nomine
utar) similia appellatur: & quæ tandē ex partibus organicis expletur. quinetiam & quæ uti-
litas ex omni harum partium genere, & quæ actio aīalibus est, ex illa eadem methodo cognosci
mus: qñ quidem & eas oportet non inexploratas negligere, sed demonstratione perceptas habe-
re. Quid igitur? an aliquid iam restat, cur medicus non philosophus sit, is, inquam, medicus, qui
arti operam Hippocrate dignam impendat? si enim, vt corporis naturam cognoscat, & morbo-
rum dīas, & præsidiōrum indicationes, eum rationalem contemplationem exercere oportet,
vt autem in harum rerum studio industriam ponat, retineatque diuitias contemnere & tempe-
rantia uti necesse est, hic iam oēs philosophiæ partes habebit, & quæ ad differendi rationē, quā
logicam: & quæ ad rerum naturam, quam physicam: & quæ ad mores, quam ethicam Græci di-
cunt, attinet. Nec uero timendum est, ne, qui pecuniam contemnat, & temperantiam seruet, is
turpe quicquam, aut vitiosum committat: quidquid. n. homines iniuste audent, id aut avaritia
impellente, aut voluptate præstringēte committunt. sic & reliquas virtutes eundem hñe necesse
est: qñ quidem omnes inter se connexæ sunt: nec potest, qui vnam habet, nō cæteras oēs statim
hñe, tanquam ex vno fune reuinctas. Si igitur, ut & artem primum intelligat, & eandem deinde
exerceant, philosophia medicis necessaria est, haud dubiū relinquitur, quin, si quis medicus est,
idem omnino sit & philosophus. non. n. illud demonstrationem desiderare arbitror, si quis arte
medica probe usus sit, ei opus philosophia esse, cum non desint, quos tam pecuniarū cupidos
sæpe uideamus, ut uenefici, non medici sint: artemq; in contrarium scopo eiusdem abusum de-
torqueant. Num igitur iam de noībus certabis, nugisq; contendes, ut temperatum, continentem,
diuitias infra se ducentem, iustum debere esse medicum dicas, non tñ philosophum? eundemq;
corporum naturas cognoscere, instrūtorum actiones, partium utilitates, morborum differentias,
curationumque indicationes, non tñ operam disciplinæ rationali dedisse? an rebus concessis te
contendere de solis nominibus pudebit? at sero quidem, satius tñ, ut iam respicias, nec, ut grac-
culus, aut coruus de uocibus contendas, sed in inquirenda rerū ueritate operam cōsumas: non
enim habes, cur sutorem bonum aut textorem sine disciplina, & exercitatione quenquam effici
posse neges, iustum uero aliquem, aut temperantem, aut demonstrationis peritum, aut rerum na-
turam scientem repente apparere dicas, quanquam neque doctoris eruditione, neque sui ipsius
exercitatione sit usus. Itaque, si hoc impudentiæ est, illud hominis non de rebus, sed de nomini-
bus altercantis, certe nos primum studium debemus in philosophia consumere, si ueri Hippo-
cratis æmuli esse uolumus, quod si fecerimus, nihil impedit, quo minus eo meliores efficiamur,
nedum similes, si cognitis ijs, quæ ab illo bene dicta sunt, cætera, quæ arti desunt, ipsi inueniamus,

Soranus in uita
Hipp. & in epist.
ad Histanidem.

De lege finem
uers.

De aere, aq. &
loc. c. 1. cl. 2. f. 2

GALENI DE SOPHISMATIS IN VERBO CONTINGENTIBVS

Horatio Limano interprete

Sex modis Sophismata in dictione contingere, Aristotelis auctoritate.

CAP. I.

Aristoteles philosophus, cum in libro de sophisticis elenchis, quasi redargutionibus dixeris, conscriberet nobis, sophismata quot modis in dictione contingant, modos ipsos sex esse ad hunc modum ponit: primum in æquiuocatione, in ambiguitate alterum, tertium in accentu, quartum in compositione, quintum in diuisione, in dictionis figura sextum. Sophisma in æquiuocatione uocat, ubi nomina in oratione posita plura significant, ut uenatus sum canem: plura enim hæc oratio significat uitio uocis eius (canem.) Sophisma uero in ambiguitate appellat, cum oratio

ipsa ex se tota duplicem sensum significat, ut, hunc liceret capere me: in qua oratione nihil anceps est ratione nominum, sed oratio ipsa, ut oratio est, sensum in agendo, & patiando confundit. Vitium uero ex accentu dicit, cum culpa accentus, qui nomen in diuersas significationes trahat, dubia oratio efficitur. ut ὁ ποσειδώνης, hoc est mons, aut terminus stabat, ipsum enim duplex

propter duplicem accentum est, in principio positum, aut sublatum. Sophisma uero in compositione, & diuisione, cum ipsæ significationis differentiam faciunt, ut Quinquaginta uirum centum reliquit Achilles. differentia enim est in uerbo, uirū, aut composito cum quinquaginta, aut à quinquaginta diuiso. Secundum uero dictionis figuram, cum aliud dictio uere significat, aliud uero propter speciem, & figuram significare uidetur, ut uerbum, audio: nam passionis est, cum actionis esse uideatur propter prolationem, id est figuram similem ijs, quæ uerborum actionis sunt, ut curro, intelligo. trahet enim ad utranque partem sophisticus homo: ad passionem, quoniam ita est: ad actionem, quia ita uidetur. His uero sex enumeratis modis, deinceps ostendit nullum esse ab eo prætermisum, neque posse aliquod in uerbo sophisma, extra modos propositos cadere. Verba uero, quibus id ostendit, hæc sunt: Huius rei fides est, & ea, quæ per inductionem fit,

& syllogismus, & si alius aliquis sumatur, & quod tot modis, nominibus iisdem, & orationibus non eandem rem significamus. Ea igitur, quæ de inductione loquitur contextus pars manifesta est. si enim singula in uerbo sophismata percurras, sumasque, nec ullum horum appareat, extra prædictos modos cadere, perspicuum iam ita est nullum prætermisum esse modum: quod uero sequitur, omnino obscurum est, quid uelit: cum dicit: & syllogismus, & si alius aliquis sumatur, & quod tot

modis, nominibus iisdem, & orationibus non eandem rem significamus, siquidem nec, quoniam modo alium aliquem sumamus syllogismus, dictum est: id uero, & quod tot modis, nominibus iisdem, & orationibus non eandem rem significamus, syllogismi conclusioni magis simile est, quam syllogismo: consueta uero est hæc huic philosopho dicendi breuitas, & ueluti per signa expromere multa, quia ad hos, qui iam audiuerant, scriberentur. Qui igitur eum exposuerunt, alij in hæc diligentiam ferre, quod decebat, ne tentarunt quidem: alij non consecuti sunt: nos uero tentemus non Aristotelis causa, neque ut orationi eius opem feramus, sed causa nostra. philosophi enim est non solum sumptis propositionibus ratiocinari, ut multorum mos est, sed etiam conclusionem posita propositiones ipsas construere.

Penes ipsum duplex omnia in dictione sophismata accidere.

CAP. 2.

Quoniam uero monstrare propositum est, tot modis in uerbo sophismata fieri, quæ penes ipsum duplex sunt, quot modis Aristoteles dixit, patet duo hæc à nobis demonstranda esse, alterum omnia in uerbo sophismata, penes ipsum duplex esse: alterum tot esse numero penes ipsum duplex. perspicuumque illud omnibus est, omnia in uerbo sophismata, ex uitio huius contingere necesse esse: hoc enim tanquam principium sequentes sophistæ capiunt imperitiores in ea re homines, neque uitij conscios. Si uero recte uolumus, quot in uerbo sophismata contingunt,

DE SOPHISMATIS

ringunt, accipere, quot uitia sunt, sumendum est: quod cognoueris, si uirtutem sumas unicā esse, aut plures: error. n. à uirtute esse uitium uidetur. quā recte cognita, statim hoc quoq; cognoscitur. Qm̄ uero, ut alibi demonstratum est, ipsum bonum, uirtusq; in eo est, ad quod nata, aut facta res est, ut oculi in uidendo, gladii in scindendo, iccirco ad quod nata, aut facta est dictio, sumendum est: manifestum uero est ad unum hoc, ut significet. patet igitur in hoc & bonum, & uitium esse. patet quoque solam ē uirtutibus hanc in dictione esse per se: reliquas uero per accidens, extrinsecusq; esse, nec rei ipsius, ut congruitas, & apta literatio. hā. n. & si quibusdā se bona ostendant, non tñ se secundum rem habēt: sed perinde, ac si ensis manubrio eburneo sit, aut fucatus oculus: hāc etenim his extrinseca sunt: quæ uero sunt per se, ea in scindendo, & in cernendo sunt. Si igit̄ uniuscuiusq; rei uirtus in eo est, ad quod nata res, aut facta est, hinc uirtutum numeri inuentio patet, quot ipsæ sint. si. n. ad multa res genita sit, plures illæ sunt: si ad unū, una uirtus est. apparet sanē dictio ad unum nata, hoc est ad significandum. Si igitur bonum ipsum in hoc positum est, hoc ipsum non significare, aut non recte significare, uitium erit. nā considerandum uidetur, an, quæ non significat, ea dictio statuenda sit: non. n. tibicen is est, qui tibia non aptus est ullo modo canere, nec malus igitur tibicen est. sic nec dictio est, quæ nō est ad significandum apta, quare nec uitium dictionis erit non significatio. hoc uero, p̄tinus signum est solā eam quæ nūc à nobis dicta est, uirtutē esse dictionis per se: in quo. n. unaquaq; res esse habet, in hoc ipsa uirtus est. dictio habet in significando esse, eoq; corrupto neq; dictio est: igit̄ in hoc ipso uirtus est. quare hāc unā cū significatione deperditur, reliquæ uerō propterea, q̄ nō secundum rē ipsam sunt, non impediuntur circa hanc esse, quæ non significat, ut cōgruitas, & apta literatio. Has ob res, quæ linguæ barbaræ sunt, earum alteram meliorem altera dicimus, ut persicā ἔθιοπica, quanquam nihil nobis significantem: causa uero est, quia potius uox est, quā dictio. sed, & si uitium uideatur non significatio, cñm propter similitudinē nominis decipiantur, patet non propter hoc uitium sophisma contingere. quis. n. est, qui cōsentiāt, aut quis est, qui proponat dictionem significatione priuatam, & ignotam? Restat igitur, ut propterea contingat sophisma, quia non recta significatio sit: hāc uero talis est, quia duplex. in hoc. n. solo dictio habet quidē, q̄ significet, uerum non recte: canis. n. nomen aliquid significat, nō tñ hoc aliquid, neque definitum quidquam, quod erat recte significare. Illud uero recte à Platone dicitur, quēcūq; proprio uitio corrupta sunt, horum omnium dictionem corrumpit: ducit enim in obscuram significationem quodam modo, sed non simpliciter, ut ea faciunt, quæ nihil significant: obscura uero significatio prius dicta est perfecta esse dictionis corruptio: quapropter solum uitium est ipsum duplex: nisi quis ea quoq; uitia putet, defectum, longitudinem, superfluitatem dicendi. latere autē hunc arbitror deceptum, & ignarum, nullum horum esse simpliciter dictionis malum, nisi obscuritatem, aut duplicitem, efficiat: si uero solum hoc dictionis uitium est, & recte supra dictū est omnia, quæ in uerbo sophismata sunt, ex eius uitio fieri, propter ipsum duplex erunt omnia, quæ in uerbo sophismata contingunt.

Ipsū duplex sex tantum modis in dictione fieri. Quid sit oratio. C A P. 3.

Post uero demonstrandum est, propter quid tot modis ipsum duplex accadat, quot Aristoteles scribit: id uero si uere inueniri debet, sumendum prius est, quid sit oratio, & ex orationibus orationem esse, etenim & ipsæ propositiones orationes sunt: harum alicui, aut aliquibus q̄rimus ipsum duplex. Oratio sanē erit, quod in præsenti dicere sat est, nominū compositio: uoco uero nomina, & si uerba sint, significantq; utcūq; aliquid, propterea, q̄ sic notius uocabulū est. necesse est ipsum duplex aut in aliquo horum nominum esse, aut in oratione ipsa: non enim habemus, quomodo tertium aliquid constitutur: quemadmodū neq; in lapidibus præter aut singulos seorsum, aut illorū simul cōpositionem, eāq; aut actū, aut potentia, aut apparentia, nihil aliquis excogitare potest: præter hæc enim nihil est, quod esse aut dici quispiam inueniat, ut alibi demonstratum est. Omnia uero hāc comprehendentes modi prædicti habent. Ipsum enim actū duplex modus habet, & qui secundum æquiocationem est, & qui secundū ambiguitatem: sed in nomine duplicitem is habet, qui secundum æquiocationem est: in oratione, qui secundū ambiguitatem: actū uero esse dicuntur, quoniam re uera res duas significant. Potentia uero, dū accentu duplices fiunt, compositione q; & diuisione: hi enim non plura significant, sed prorsus unū: propterea uero, q̄ ad utrunq; uerti licet, duplices dicuntur: quare hos potentia dicimus: tale. n. est hoc ipsum potentia esse. Id ipsum uero rursus (ut supra quoq; diuisum, est) uel in nominibus, uel oratione est: in nominibus accentus duplicitem efficit: trahit enim ad utranq; partem nomē accētus, ut in oratione hoc ὁ πόρξ ἐσθκεν, hoc est mons terminus stabat, accentus aspiratus facit, in principio cū aut ponitur, aut abest. In oratione uero cōpositio, & diuisio duplicitem facit: in cōpositis quoq; nominibus eandem facere potest, quia orationi similia sunt, ut in nomine Neapolis, & καλοκαγὰς. i. probus, mutaret ea quis loco simpliciu nō in nomen (hoc enim solus accētus facit) sed in orationē, ut in hac uoce ἀνλητρίς. i. tibicina, sicut rursus & ipsam orationē in nomen cōponeret, ut in proposito noīe est. uidebitur autem nihilo minus absurdū fortassis id, q̄ propter accētum, cōpositionēque, & diuisionē sophismata contingere dicamus: siquidem

A si quidem hæc propter ipsum duplex (vt supra dictum est) contingunt: accentus verò, & quæ eius generis sunt, ipsum duplex ijs, quæ facultate duplicia sunt, eripiunt: etenim, vt hæc alterum significent, efficiunt: sed tñ nihilo minus vere dicuntur propter hæc sophismata contingere: quia. n. oratio per eadē hæc ipsum duplex accipit, alterum in principio sophistæ sumunt: alterum concludunt, orationem per ea ipsa mutant (prorsus enim non aliter sophisma cōtingeret) ratiocinantes verò tanquam idem accipientes: quale est, vnum quid rationale nomen est: propriū hominis est ipsum rationale: igitur vnū propriū hominis est. Præterea si ὅρος, hoc est terminus, hic stabat, is, qui agros separat, ὄρος, aut, hoc est mons, hic non stabat: sed neminē lateret id, quod sic adulterinum est: verum vt vbiq; ēt ad minimū apta oratio sit, sophistæ student: nā & in ijs, q̄ actu duplicia sunt, hi illud idem faciunt, vt aliud lumentes, aliud concludentes ratiocinentur: sed ibi obscurius, qm̄ quicquid significet sermo, ipsi sibi cōsentiat: hic verò manifeste: quare suis nominibus, & orationibus Aristoteles dixit: Etenim ij sophistæ sunt, qui speciē violant. Cum iam habeamus id ipsum, quod actu dicitur, itemq; quod potentia: quod reliquum est, ad apparentiam attinet: quæ fm figuram dictionis est, vt est supra dictum: ostenditur. n. ipsum nomen, similiterq; oratio, non aliud duplex adeo habere, nec in singulis, quæ prædicta sunt. adeo quis exempla ex

B Eudemo, ex alijsve caperet. Cum igitur iam collectos modos oēs habeamus, quibus duplex ipsum fieri possit, habemus oīa in dictione cōtingentia sophismata: hæc enim penes ipsum duplex sunt: sequitur uerò id, q̄ tot modis nominibus ipsis, & orationibus, non eandem rem significamus: nam aut actu, aut potentia, aut apparentia id facimus: manifestū uerò est & syllogismi modum, modo habita diuisio sit, fieri posse, utrūuis quis eligat, aut ē directo, aut ad impossibile ducentem: si enim possibile est alium haberi modū, is erit neque in nomine, neq; in oratione, neq; actu, neq; potentia, neq; apparentia. præter hæc autem nihil sermo ostendit: fm igitur ipsum definitum sit in hunc modum: q̄ uerò non ex eius diuisione inuenimus, (non enim ad Aristotelis gratiam nunc scribimus, sed omnia hæc methodo scripta sunt,) perspicuum est: nam aut in nomine, aut in oratione ipsum duplex esse oportere aperte ipse dixit, cum scribit, q̄ ipsis nominibus, & orationibus: ipsum uerò actu esse, aut potentia, aut apparentia notum ex ipso ordine est: scripta igitur separatim sunt in singulis generibus, quæ eiusdem sunt generis, primaq; quæ ad actum attinet: secunda, quæ ad potentiam: tertio loco, quæ ad apparentiam, ut decuit: aut cur hæc non fuere confusa? sed fortasse ridiculum est his fidem aliam asserere conari, quàm eam, quæ a re deducitur: etenim si sic se habent, ut Ars, qualis Medicina est, artisq; sunt, diuisionem ullam fortuito, aut casu factam non reciperent: sed de his satis hæc in præsentī sint.

Ambiguitatis, & reliquorum sophismatum modi.

CAP. 4.

Dictum quoq; à Stoicis aliquid est de partitionis dignitate, nosse, si quis modus extra propo-
 sitos cadat, tentantibus: erit enim inductio fides hæc. Et aliàs æquum est nullam probatorū
 uirorum opinionē obiter ponere: ambiguitatis igitur definitionē, quanquam cū multis nostris
 pugnare uidetur, in præsentia tñ præteribimus: de his enim considerare alterius negocij est: quæ
 uerò ambiguitates dicuntur, harum differentiæ sumendæ sunt. Sunt quidē apud grauiore uiros
 numero octo. Vna est, quam cōmunem ei, quod dictum est, & diuisibili nomināt, qualis est, quæ
 ἐὺλητρὶς, i. tibicina, † nominis est, atq; eius, quod dictū est. Altera, quæ in simplicibus est, ut uiri-
 lis: aut enim tunica, aut homo. Tertia uerò ad ipsam in cōpositis æquiocationem attinet, ut ho-
 mo est: ambiguus enim sermo est, utrum substantiam, an casum esse significat. Quarta ex defectu
 est, ut tui est: deest enim quod ad mediū locū attinet, ut domini, aut patris. Quinta ex superabun-
 dantia, quale est, ei, ut nō nauigaret, denegauit: adiecta enim ea negatio/non/ambiguam oratio-
 nem facit, utrum nauigare negauit, an non nauigare. Sextam esse dicunt eam, quæ haud notum
 facit, quæ cū qua significatione carens pars, ordinata sit, ut illud est, & nunc & non appulit: pars
 Denim ea/non/diuisiua esse potest. Septima est, quæ ignotum reliquit, quæ cum qua signifi-
 catiua pars constructa sit, quale est. Quinquaginta uirum centū ipse reliquit Achilles. Octaua est,
 quæ nō declarat, quid ad quid referatur, quale est, Dion Theon est: incertum enim est, utrum ad
 utriusq; existentiam uerbum/est/referatur, an ad id, ut Dion sit Theon: aut contra. Hi sunt a gra-
 uioribus uiris numerati modi. Quicunq; uerò non obiter, quæ supra dicta sunt, audiuit, manife-
 stum est ei, eos oēs in hos cadere modos, qui a nobis numerati sunt: carereq; methodo & arte
 perspicuum est: neq; enim ex ijs, q̄ dicta sunt, demonstrationem quis caperet, ut nullus alius mo-
 dus ambiguus cōstitui possit: in connexisq; æquiocationem contingere dicere, hominis est no-
 men non audientis: non ineptum uerò est generalibus differentijs speciales enumerare, ut ea,
 quæ ad diuisionem attinet, per partem significatione carentem, & per significantem diuidatur:
 sic enim quis speciales differentias plures acciperet: quin etiam ad hunc modū quis æquioca-
 tionis differentias speciales dictas plures faceret: quia ille secundū id, quod a fortuna: hæc uerò se-
 cundum analogiam, aut similitudinem, aut aliud aliquem modum cōstituantur: quin & æquioca-
 tionis eius, quā ipsi in oratione dicūt plures modi casibus similibus appositis sunt, quale illud
 est, futurum est Socratē uincere: cæteri uerò modi minores sunt. Id uerò dubitatione dignū est,
 quo modo, quæ ad apparentiā attinet, duplicia sunt: magisq; quo modo, quæ ad accentum: qui
 enim

† Addunt anti-
 qui cod. πᾶς
 οὐσα. κοινὴ γὰρ
 αὐτῇ τοῦτε αὐ-
 λητρὶς, puella
 existēs, cōmunis
 enim hæc & ip-
 sius αὐλητρὶς.

enim secundum compositionem duplex ponunt, quo modo non secundum accentum? ut illa E per continuationem totius, & per silentium ad ipsum duplex trahi potest, sic ipsum nomen per accentum: quemadmodum orationis extrinsecum, inane tempus cum sit, nec eius pars, eam tamen facere duplicem potest, sic accentus quoque: itemque sophistæ ut eo, sic hoc ad contentiones utuntur: & quis secum cogitans, quemadmodum secundum compositionem, & diuisionem contendunt, sic secundum etiam accentum idem fieri posse cognoscet. Manifestum verò in scriptis orationibus est, cum non adiecta sunt diuidentia puncta: ut enim his egent ad diuisionem, sic accentu quoque, non semper tamen, & propter hunc duplex oratio fuerit.

GALENO ASCRIPTVS LIBER QVOD QVALITATES INCORPOREAE SINT.

Horatio Limano interprete.

Nunc diligentius emendatus.

Qualitates, reliquaque accidentia perperam a Stoicis corpora appellari.

CAP. 1.

Vm nihil è rebus meis ignotum tibi uelim, ne si id quidem minimum esse videatur (hoc ipsum enim abscondere aliquid amico, non minimum est) exponere tibi uolo disputationem mihi cum quodam, ea, qua licuit, diligentia habitam: sermo enim, qui ex improviso habetur, diligentia caret, præsertim si, cum quibus is habetur, ij ambitiosi, contentiosi que sint. Erat verò de qualitatibus sermo, de que accidentibus omnibus, quæ Stoicorum iuniores esse corpora dicunt. Aduersus quos dicere hæc oportet: an non cum quispiam corpus dicit, statim intelligere nos euenit, triplici contentam spatio substantiam renitentem: si solum hoc dicat triplici contentam spatio, non erit, ut corpus magis intelligamus id, quod dicitur, quàm uacuum, & locum: oportet uerò definitiones ipsas, & descriptiones, logicasque declarationes quorundam esse, & earum solum rerum declaratiuas, quas declarare volumus, non cum alijs rebus communes: quandoquidē non de communibus rationem reddimus: patet uerò hoc esse commune, quod triplici spatio contentum dico, corporis, vacuique & loci: id Stoicos fateri necesse est, utpote qui uacuum ipsum in tractatu rerum naturæ reliquerunt: quamuis id in mundo esse negent: cæteros uero philosophos intelligere id omnino necesse est: quo modo enim uacui naturam negarent, nisi si ipsum uniuersum unum intelligerent? si uerò intelligunt, non aliud quicquàm intelligere dicent (si uerum fateri uolunt omnes) corpus: quemadmodum non sine tempore patet, neque id sine loco, & hoc ipso quoque triplici contento spatio, ut in se ipsum rem triplici contentam spatio suscipiat: eius rei testis est sensibilibus unum quodque corporum: quod enim, uerbi gratia, cubitali longitudine corpus est, palmumque latitudine æquat, altitudine uerò digitos quatuor, loco eget, qui ipsum capiat, sibi proportionem respondente: hoc nobis statutum sit, & de ratione corporis omnis speculandum.

Qualitates non esse corpora, alioqui corpus corpori accidere.

CAP. 2.

C Vm talis uerò de corpore intelligētia sit, & fm hanc oratio definitiua, patet quæque esse fateri paratū, nisi litigiosus sit, nō eandē rationē accipere, neque intelligentiā, nec horū singula, i. spatorū trium æquale naturā habere, neque eandē definitionē accipere, neque: totū corpus dicere licet ipsam corporis longitudinē nisi per connexionē, sed corporis accides: similis uerò in latitudine, altitudineque: & grauitate, & figura rō est, & in reliquis, ut summam dicā, qualitatibus, accidentibusque: sed secundū aliquos, non sine corpore hæc esse, neque intelligi: si considerauerimus

† Ali ex antiquis, si neque ipsum omnino mente conciperent, ac intelligerent.

*omnino.

Amus horā unā oīa facere, prolongare, & nihil aliud esse dicere, q̄ unū solū corpus, erit, pfecto ab
 furdū: innumera. n. sunt sub arū naturæ fm proprietatē, & qualitatū, accidentiūq̄, quæ inter se
 differunt, uariaq̄; sunt, & cōtraria. In his igitur nullū alteri idē dicamus, ubi nobis sermo de dīa
 habetur: itemq̄, si figuram corpori accidentē corpus dicemus, patet nos corpus corpori accide
 re dicturos, qđ absurdū est. qđ. n. eorū substantiā magis, qđ ve accidens dicemus? Si uero unicū
 habemus intellectu corporis, ut corporis, qui figurā corpus dicit, aut uacuū intellectu nomē, de
 accidēte, pfert, aut uniuoce cū corpore nominat, utrūq̄; uero absurdū est: etenim significat ali
 quid, quamobrē nomē est, & intellectu aliquē indicat a corpore diuersū, & si nō est a figura se
 parabile corpus. Similis in reliqs accidētibus rō est, coloribus, saporibusq̄, & q̄ ad olfactū atti
 nēt, & q̄ ad auditū, hæ uoces sunt, uerba, sibili, stridores, poppyfmi, gemit⁹, crepitus, rhochafmi,
 bombi, soni, strepitus. Si uero q̄ spīa dicat ipsa hæc, & quæ talia sunt, oīa esse quodāmodo pcul
 sum aerē, huic illud Menandri obijcere fas est. Hæc ò nequā perdidit id, q̄ nō sine corpore tale
 aliquid intelligitur. Quod ego quoq̄; cōfiteor: nego tñ rē habētē, unā & eandē habitæ rei existi
 mādū esse. neq̄; n. Cleāthes tuberculū erat, cū hoc ei cōtigisset in morbo: neq̄; Chrysippus, itēq̄;
 Epicurus urinæ substillū, postq̄; contigit his ex hoc morbo uitā auerti. neq̄; igr aeris pculio, aer
 est, sed & natura differt, & intellectu, & definitione, quid sit horum utrunq̄; declarāte. Quod ue
 ro diuersæ sint inter se, & a corpore figuræ, petā in præsenti testes ad hunc sermonē. Aliā geo
 metra circulo, cæterisq̄; figuris definitionē reddūt, aliā corpori, quarū rerū diuersæ rōnes sunt,
 significationesq̄; longe; magis animi conceptus. hæc oīa quō unum esse quis sapienter dicet?
 uel, si, quæ corpori accidunt, corpora dicemus, quorū alicui accidere dicemus? utrum hæc ex iis
 sunt, quæ ab omnibus corpora nominari solent, cū oībus his cōicatione, aut singillatim corpo
 ribus? utrūq̄; n. absurdū est, siue hæc corporeā substantiā habeā, siue dicātur corpori accidere.
 Si igitur corpora accidentia sunt, oīa entia corpora nominaremus, non aut alia accidētia, alia
 corpora: si uero non corpora, sed aliqua alia, non igitur ipsum accidens corpus est. uel si, cū oīa
 hæc corpora sint, his, ipsisq̄; uere ab omnibus corpus uocari cōsueuit, accideret: id uero simili
 ter dixeris, atq̄; illud audiueris, si indiuisibile manere omnibus his accidere dicatur, non in æ
 quales numeros diuisis: hoc. n. nec aliquid temporis sine dubitatione mansit, ne minimū quidē.

Corpora non posse accidentibus accidere, & absurda, quæ hinc sequantur.

CAP. 3.

Contra quidā existentibus rebus accidere dicūt. q̄ si q̄s hoc, ut absurdū fugiēs, æquali nume
 ro dicat uocatis accidētibus (q̄ & ipsa corpora uocat) substantiā accidere, nescit se rerū na
 turā, cōceptūq̄; immutare, si corpora accidētia dicat, corpusq̄; accidētibus, accidere, accidensq̄;
 corporibus corpus faciat. Quare, & iure dubitare quēpiā dico, & dicere oportere, siue æquali
 numero accidentibus diuisum sit id, qđ dici corpus solet, singulis horū propriū quoddā accidit,
 alia corporis pars, alij accidētis parti accidet: aut, si accidentia corpora sunt, oē uero corpus in
 infinitū diuiditur, singula horū infinitorū corporū oībus alijs accidentibus, cū hæc quoq̄; corpo
 rata sint, accident. Cōsidera, q̄ multa absurda eueniunt: corpus corpori accidet, idēq̄; cū unū pu
 tetur, infinitis: simulq̄; & totū, & nō totū: totū qđ, si uniuersa figura, rotūditasq̄; mali, quāta est,
 oībus alijs q̄ malo accidūt accidet: nō totū uero, si ex infinitis mēbris singula nō eadē ei sunt, ex
 quo dissecta sunt: uel si corpus mali corpus est, & figura, colorq̄; & odor, & gustatū spectans sa
 por, & unūquodq̄; horū in infinitū scinditur per se, an nō ex infinitis malis cōpositū erit, quorū
 unūquodq̄; & rotūdū erit nō aliter, q̄ totū malū? siquidē eiusdē particeps est figuræ, pallidūq̄;
 dulceq̄; uerbi causā, aut austerū, taleq̄; ad olfactū est. & rursus singulæ infinitæ partes malū erūt,
 si omnia hæc habent, ex infinitis igitur corporibus, & potius malis cōpositū erit, qđ oculis malū
 elucet. q̄ res multis modis ridicula est. Verū sanē, & partium unaquæq̄; rotūditatē nō habēs, nō
 erit amplius malū, sed pars mali, cū figura. n. rotūda erat malū. si uero unū malū solū est, ex unica
 corporea substantia, multis uero diuersis accidentibus constabit, an nō manifestū est nullū cor
 pus esse? utrū horū singulū propriū locū obtinet, an oīa eūdē? si ppiū, patet neq̄; proprietatē,
 qualitātēque inter se habere mutuo cōicatā, neq̄; malū esse in rotūdū formatū, neq̄; pallore co
 loratū, neq̄; ad gustū se certo modo, aut ad olfactū habere. si uero simul oīa sunt, & unū locū oc
 cupant, proprietatū confusio est, ut in cōpositis, mistisq̄; è pluribus, & diuersis generibus * me
 dicamentis, in q̄bus ppietas, qualitasq̄; uniuscuiusq̄; mistæ materiæ syncera non seruatur, sed
 unum quoddā undiq̄; fit. non igitur syncera est singulorū cognitio generū, huius rotundæ mali
 figuræ, coloris huius, & singulorum accidentium cæterorū: itēq̄; magis, nisi appositæ inter se tan
 gant hæc partes, sed per totas totæ mistæ sint, propria uniuscuiusq̄; qualitas perit, sed neq̄; mistio
 nē licet hanc proprie dicere, quō. n. si per se proprietates aliquæ unitæ non sunt, atq̄; detentæ,
 hæc mista dicenda sunt? Ipsum uero infinitum intenditur orationis, si & longitudo corporis cor
 pus est, si latitudo, & profunditas: simul. n. infinitæ, inquam, erunt corporū infinitudines in breui
 loco ad sensum circūscripto: itemq̄; multorū horū, magisq̄; infinitorum corporum multitudo.
 Si accidētia essent corpora, sequeretur corpora corporibus subito cedere, & itē alia in cōmoda multa. C. 4.

* εἰδὼν. i. spe
 ciebus in im
 pressis, in anti
 quis autē ὁλὼν
 i. materijs.

A N igitur sempiterna, quōq̄; sub am primā qualitate carētē amplius dicēt, ex qua, & mūdū
 ipm, & unāquāq̄; speciē particularē factā esse dñt? an è tēpore quodā facta est, & omnia

in idē cōuenerunt, ut ex cooperatione syncrima (hoc est res cōposita) fiant? uerū hoc quoq; E maxime absurdum esse dicimus, idēq; multis modis: primū, q non unius esse materiæ corpora uident: multæ aut, infinitæq; differētiæ cōis substantiæ sunt, alia q dē figurarū specie infinitarū: alia uero coloris, huiusq; innumeris fm speciem: alia saporis gustatū spectantis, cuius rursus interminata dīa est, alia uero eius est, q ad olfactum attinet, cū hic quoque uarietate plurimā hēat: infinitæ igit erūt in ipsis infinitudines, & differētiæ qualitātū corporatarū: una aut erat, q facta est, quā sup incertas. si partiri oportet: quāq; q necessitas est, ut corporee fiant? anteuertunt sanē corpus esse, subāq; qdā facta, singulaq; corporū horū in infinitū si secent, quō infinitudines infinitæ concurrēt, & qn? ipsum. n. infinitū pertransiri non pōt, & lumē corpus est, & albedo, calorq;: omne uero corpus quatum est, & quantum, & coaugescētem naturam in se habere uidemus: incallescensq; a sole aqua cumulatior maiorq; fit, ut maiori loco egeat, quō uero in angustum locū nec milij, uerbi gratia, corpus excedēt, figuratio reliquorumq; accidentiū singula conueniunt? simulq; spirare, & ab æterno, neq; mutari deberēt in uniuersum, neq; corrumpi: ip sum. n. æternū immutabile est, quales sunt Deorū naturæ: si uero hoc uerū est, quō aliquā trans formabimus, uerbi gratia, cerā? qdāq; fiet, si, cū quadrāgula sit, rotūdā eā efficiamus? an substan tiæ figura quadrāgularis erat? si. n. substantiæ cerā ante erat, nūc rotunditas est, uñ hāc uenit? & qua cā inducta tū est? si p corpus, absurdū id est corp^o. n. per corp^o ire, cogitationē fugit: si s re nitentiā instituat, id propriū corporis est, ut de hoc rō præcipue docet: si per uacū, absurdū nihilo minus est, tū qm nihil esse in mūdo Stoici uacū dicūt, tū ēt q a rotūditas est corpus, & reliqua hēt accidentia, & figurā: quæ & ipsa rursus ex altera corporata figura, fore, ut sit, patet, & illa ex altera, & hoc in infinitū: & si ex rotūdis, q in infinitū secantur, figuris aggregatū hoc uisui nostro rotūdū factū constat, fabulā considera, quantaq; figmētū hoc infinita* sequuntur: si nō ex rotūdis, quō ex his aliquid rotūdū fit? ridiculum quoq; est, si dicas in figuras rotundas figuram ro tundam diuidi, eo cōtra id teste adhibito, q quadrangulum in quadrangula non diuiditur. quid uero in transfiguratione ceræ dicent? utrum inter se cedunt unā cū intellectu diuersorū corpo rum figurationes? & quō non ridiculū tanquā animatas, & rōnales substantias exire, cedereque inter se, ceu ē constituto: magisq; infinitum * ēt fit, quod dicitur, si porrigimus unā cum cogitatio ne digitos, & contrahimus: si. n. non accidens est pugnus, neq; porrectio, sed in corporea, infini tas simul figuratas figurationes abscedere, accedereq; dicere oportet: q si duas solas esse dicas, nec numero æquales fm portectiones, & contractiones, adhuc uarie infinitum* est, quod dici tur, adhucque magis* infinitum, nisi contractionis, porrectionisq; figurationes accedant: sed al tera ex manu altera defluit: oportebat. n. momento tēporis ordinē dissolui, inter se latenter ab hoc cedentibus corporibus. Ad hoc uero dicent, si quidem cōmunitatis causā sunt effectitia cor pora, quonam pacto acetum fiat? quomodo uero incoctionem parat? quomodo abit? unde ue niūt effectitia qualitatis aceti corpora? si uero una res cum uino erat, quomodo tūc uinum erat, & non acetum? Signum quædam ex utroque tertia qualitas est, quæ neque uinum, neque acetū est, siue per mīstionem temperatura est, siue per appositionem.

Absurda pleraque circa primam materiam contingere, si detur qualitates esse corpora. CAP. 5.

A Dea, quæ absurda dixi, nihilomin^o etiā dicere oportet subā esse ē multis, uarijsq; & dif ferētibus, atq; contrarijs, infinitisq; aut solis nō infinitis numero syncrīsis (i. cōcretio nibus cōposita, itēq; in infinitas rursus syncrīses diuisā, unā hāc quādā, q cernitur, uerbi gratia, mali naturā, q Stoici primā materiā, primāq; subā dnt, ex qua mūdū, ac in eo rerū unāquāq; sp facta esse asserunt, quēadmodū qualitates corpus erāt, quō nō erat hāc quoq; qualitas? si qui dē qualitātē habebat: si alias qualitates non habebat. omnino inesset pōdus, qd corporis esse H dicunt: quō simplicē etiā primā subā dicunt, non aut cōpositā? Si uero terminatā esse dicunt, terminisq; utentem, patet huic figuram esse: absurdum. n. est proprijs circumscriptum terminis corpus non fm figurā oīno esse: & si nō mente conciperēt hoc ipm fm suppositionem; quare, si nouerunt hic oīa, hāc uero sunt (ut dnt hi) corpora, neq; qualitatis expers. si neq; simplex erat: uerum multorum, & diuersorum corporum conueniens erat, atq; syncrima: sic uero nihil non mīstum erat fm ipsos: sin aut nihil horū habebat, primū q dē aīo incōprehensibile, & præter nomē nihil est: si. n. tale esse non oportet, nihil est: si quale, non aut dimensiones tres habere, & figu ras, oīno huic accidens proprium cogitationē fugit, neq; graue hoc esse, neq; leue. Non minus absurdum, si quispiā dicat hoc habere simul utrumq; & fm eadē, non ad diuersa cōparatū: neq; illa subā habente eorū, quæ ab ipsa (ut inquit) facta sunt, cū singula quatuor qualitātē pri ma habeant: rationabilius. n. est, si qualitatis expers erat, quæ ex ea fiunt, fingunturq; illam (nō) habere: si uero nec illa hanc haberent, neq; unum fm suppositionem sunt, ætherius uero ignis il le esset, a quo & elementa, & mundum facta esse dicunt, quo modo hæc sese habent genita effe ctæque, & ficta, non magis auri qualitatem figulus iis, quæ è luto fingit, circumponet.

Quæ absurda in ipsum Iouem cadāt, si accidentia corpora sint: ut uidelicet sit Proteus mutabilior. Cap. 6.

Medicus igitur auctor unus de multis medicamentis æquam qualitatem omnibus ha bentibus diuersum qualitate medicamentum, per mīstionem efficit: Iouem autem ne gant

* ἀπειρα sunt
tamen qui legē
dū putent ἀπο
πα, id est dubia,
sen difficilia,
& sic inferius.

Agant, miscere primæ substantiæ figurationem, longitudinemve, aut aliud aliquod accidens, si uero miscet, cum entia quoque ipsa sint, hæc æterna esse patet; quo modo et dicunt solam primam materiam æternam esse qualitatis expertem, non uero reliquas qualitates, omniaque accidentia; neque enim effectore esse veluti manuale artificis Iouem dicunt, sed totum per materiam totam illam habere rerum omnium creatoris factum, diuinique ignis quantitatem, & singula, quæ quantitati accidunt, longitudinem, latitudinemque, & profunditatem, itemque eius rationabilitatem, & beatitudinem: si substantias esse dicet, & corporeas eas fatebuntur, est corporibus? Iouem constare patet, nec simplex esse, sed syncrismus, si uero sine substantia naturas ipsas in accidentibus dicent, confirmatur, quod a nobis dicitur, non corporatam naturam accidentibus esse, neque qualitatibus. si uero transformans se ipse Iuppiter æquali cum ijs numero, quæ dixi, accidentibus, mutationes infinitarum qualitarum subit, peior fabulis agitato Proteo est. hic enim in paucas naturas seipsum transponebat, transformabatque easque non indecoras.

Hirsuti in primis formam capit ille leonis.

Postque draco, pardusque fuit, sus deinde fit ingens.

Humida factus aqua est, atque arbor frondibus alta.

Ille autem, nihil tam turpe est, quod non fiat, per uirum quidem imprudentem, imprudens scilicet est: per sententiam autem de turpi, turpia efficiens: per animalia irrationabilia, in ferinam naturam uersus: per lapides, & ligna, expers animæ factus: per foeda tractantem abominabilis natura, itemque inutilis. Si ipse uero utpote materiam transformare, figurareque, & facere querit, quomodo poterit hæc ipsa facere non magis, quam fictor statuam auream ex plumbo facere potest? illa que amare contentiosis uiris non absurdum est. etenim, si motus, dum accedunt corporibus, rursusque recedunt, corpora esse dicunt, iam, ut dicamus, hora est, moueri nos præcedentibus corporibus, rursusque ab ipsis quiescere. deinde dum affectus accedunt, rursusque recedunt, dicuntque hæc corpora esse, quomodo non ridiculum est pruritus dicere corpus, nec solum quod scabit, sed etiam quod scabitur?

Quo errore ducti Stoici dixerunt accidentia corpora esse.

CAP. 7.

Sed, quoniam sine corpore, & agente, & patiente nullus affectus fit, eo capti sunt, ut & affectus ipsos corpora uocent. uerum, si per modum notandi per relationem sic notaret, neque ego in illos inuenerer. noui enim, sic quoque, uitæ dici albam per relationem ad albos ab ipsa factos racemos, & mala tempora propter calamitates, quæ in his accidunt, & noctem auxilij expertem, in qua auxilium non assequimur. si uero primum, principaliterque, uocet, errat. rem enim, figuratam corpus dicimus, affectamque; & motam, non autem figuram affectumque; & motum neque pugnum esse corpus sed manus quodammodo figuratas, itemque facient aduersus eos, qui dicunt neque facere corpora, sed sola incorporea? Quid ad Aristotelem? qui & ipse generalem rerum diuisionem faciens, alias esse substantias dicit, alias accidentia.

Si accidentia corpora sunt, in uno corpore multa corpora fore.

CAP. 8.

Quid ipsi quoque sibi uolentes dicunt substantias, & accidentia, si hæc corpora dicunt, quæ neque ut partes corporis, corpora noiant, ueluti manus, digitusque; neque ueluti in talento mina? si quæ de figuram hominis corpus dicunt, iam ipse est, ut animalitas corpus dicatur, generabileque; & corruptibile, rationabilitasque; atque prudentia, Atheniensemque; esse, atque in philosophia uersari, & Sophronisci filium esse, simumque, & caluim, & prominens habere abdominem, cæterisque; accidentibus paria numero si corpora dicas, ultra Briareum, Typhonemque; ipsum, multiplicem magis, magisque; corporatum esse animal dicet. Si quæ animalitas corpus est, quomodo cunctis animalibus accidit? quomodo ipsum esse? quomodo in loco esse? ac si, quæ ad modum proprium locum occupat transparentes corpus omnis oculus, sic & accidentia singula, id absurdum est: sic enim horum admistio nulla aliqua ipsorum natura efficietur: difficileque; est, ut dixi, si omnia locum unum occupare dicas, confusa enim dum miscentur in uase, alteritatem non seruet, neque suam unumquodque naturam, ut in mistis medicamentis fieri dixit, utrum in quam totum animalitatis corpus tam multorum accidentium singulis accidit, an prout numero pari diuiditur? utrumque; enim absurdum esse præcedentia uerba demonstrarunt. Quid autem, inquam, egent corpore singula eorum, si ipsa esse corpora dicunt?

Corpus quomodo definiendum.

CAP. 9.

Inde uero accidens nullum esse corpus disceres, oculis enim, oclusis corpore quæ de tactu spatio temporis deprehendimus, colorem uero, aut saporē non unum deprehendimus, neque figuram, corpore tagetes. Oportebat autem singula hæc a materia non tactus comprehensione deprehendi, neque enim ratione, mali (uerbi gratia) rotunditas speculanda est. Similis de sapore ratio est. Ac, si unumquodque; accides corpus est, quod sibi uolentes inquit solum corpus in infinitum diuidi, non autem figuram, dulcedinemque; (uerbi gratia) & quæ reliqua sunt? non connexionis modo dico, neque relationis ad id, quod corpus uocari solet, sed recti modo. Cur uero solius, ut dixi, corporis hanc esse definitionem dicunt, triplici cum renitentia spatio contentum, non autem colorem, succumque; & saporē, cæteraque; accidentia singula sic definiunt, si corpus omnia hæc esse dicunt? & si, in specie differunt, cõiter tamen omnia esse corpora dicunt. Quæ admodum igitur, cum hominem definio, cum equum, & bouem generabile animal, & mortale dicam, quæ communia sunt, proprietatem uero singulorum addam: sic quoque; accidentia singula definientes, substantiam corporatam dicant triplici contentam spatio cum renitentia. Hæc a Stoicis eare Pindare solui dignum putata, non alios secum unam trahere, ut iisdem erroribus implicitos, sed accusationes demolientes: non enim est falsarum opinionum contradictio, ipsa communicatio ad amicos, sed solutio.

Isagogici.

2 b 2

GALENI

GAL. DE LIBRIS PROPRIIS LIBER.

A Ioanne Fichardo Francofordiano aliàs Latinitate donatus, nunc uero ad
Græci fidem exemplaris emendatior, multis in locis ab
Augustino Gadaldino redditus.

P R O Æ M I V M.

Quid eum ad hanc scrip tionem impulerit, & de libris ei falso attributis,
& de Indice fuorum commutato.

Vod mihi de conscribendo librorum à me editorum cōmentariolo consiliū
optime Basse dederas, re ipsa nuper, q̃ cōmodum esset, comperi. Nam, cum
forte in Sandalario (ubi multa sunt Romana bibliopolia) essemus, disceptā
tes aliquos de libello quodā tū uendito, meus ne esset ille, an alterius cuius-
dam, ipsi uidimus: erat. n. inscriptus, Galenus medicus, Emente igitur, tāquā
meū, aliquo, cōmotus noua eius inscriptione uir quidā literatus, cupiebat li-
belli argumentū cognoscere. Priores autē duos uersus cū percurrisset, abiecit

statim, hoc solū addens, hanc dictionem non esse Galeni, & falso librum illū inscriptum fuisse.
Is uero, qui tū hęc dicebat, primas illas disciplinas, quibus Græcorum pueri ab initio apud gr̃-
maticos, & rhetoras instituebantur, probe doctus erat. Verū, pleriq; nostro hoc seculo, qui me-
dicinam, aut philosophiam ambiunt, antequā recte legere ēt possunt, eos doctores frequen-
tant, qui maxima illa, pulcherrima q; rerum humanarum theoremata, quæ docet philosophia,
& medicina, profitentur. Et hęc quidē negligentia iam multis retro annis, me dum adolēscen-
te inceperat: uerū eō nondum euaserat tū tēporis, neq; tū, quantū nunc, inualuerat. Hanc igitur
ob rem, & qm̃ libros meos multi multifariam læserunt, tanquā ip sorū proprios alij in alijs gen-
tibus legentes, quædam tum demendo, tum addendo, tum immutando, consultum mihi uisum
est eam prius causam, quam propter illi hætenus corrupti sunt, & deinceps qui mei re uera sint
libri, & quæ cuiusq; materia, exponere. Primum igitur, quæ causa sit, quod mea pro suis nonnul-
li agnoscant, ipse iam ante optime Basse nosti. Illa etenim cum non edendi gratia, uerum prop-
ter amicos, aut discipulos, eorum, quæ à me audierant, aliquod commentariolum efflagitan-
tes, scripta essent, absq; titulis data sunt: qui uero post illorum obitū ea habuerunt, cū ipsis place-
rent, ut sua legerunt. Alij, quibus nostra ab ijs, qui habebant, communicata essent, in patriā pro-
fecti, moratiq; titulos alius aliter, fecerunt: postea oībus tēporis spatio deprehensis multi eorū, H
qui ea iterum habuere, meū illis nomē inscripserunt: & qm̃ inueniebant cū ijs, quæ etiam apud
alios extabāt, exēplaribus discordare, ad me, quod ipse emēdarē, miserunt. Cū igit ea (ut dixi) nō
ad editionē publicam, uerum eorum, à quibus rogabar, & captum, & usum à me scripta essent,
par est in alijs productā, in alijs uero contractā interpretationem fuisse, ipsamq; præceptorum
doctrinā aut perfectā esse, aut mutilatam. Quapropter manifestū est in ijs, quæ prædictis scripta
sunt, neq; absolutā, neq; exactā doctrinā contineri: qñquidē illi, quibus ea destinabantur, neque
rogabāt*, neq; poterat & exacte oīa percipere, antequā habitum in necessariis essēt. adepti. Eo-
rum igitur, q̃ ante me fuerunt, quidā hmōi libros* Subfigurationes* inscripserunt: quæadmodū
alij^b Subformulas, * alij^c Introductoria, * alij^d Cōpēdia, * alij deniq; * Enarrationes* inscripserūt.
Ego uero, cū eos discipulistantū darē, nihil istorum inscripserā. Quamobrē, cū ad plures dein-
ceps peruenissent, alius aliū his titulū indidit. Eos igitur libros, qui corrigendi gratia mihi trās-
missi à quibusdā fuerant, uisum est Introducendis inscribere. Quare de ijs prius dicere institua.

A * ὑποτυπώ-
σεις.
B * ὑπογραφὰς.
C * εἰσαγωγὰς.
D * συνοψείας.
E * ὑφ' ἑαυτοῦ.

De ijs commentarijs, qui Romæ prima professione scripti sunt.

CAP. I.

E Go igitur omnium eorum commentariorum, quos quidem uel iuuenibus hæc primum stu-
dia ingredientibus dicauerā, uel amicis quibusdā eos exigentibus dederā, nullum prorsus
apud me exemplar retinueram. Postea uero, cum secundo Romā uenissēm, istis ad me, ut dixi,
emendandi

A emendandi causa missis, eos forte recuperaui: titulumque his, Introducendis, imposui. Inscripti igitur librum De sectis ad eos qui introducuntur, qui quidem ijs, quotquot ad huius artis medicæ cognitionem contendunt, primus est omnium perlegendus. Illo etenim ea, quæ secundum genera sunt, sectarum inter se differentiæ traduntur. Secundum genera dixi, quæ sunt præiudicia et suæ ipsi differentiæ, in quibus deinceps iam introducti plenius instituuntur. Trium uero sectarum nomina nemo nunc ferè ignorat, unam uidelicet Dogmaticam, siue Logicam: alteram aut Empiricam: tertiam Methodicam nominari. Quæ igitur propria cuiusque sint, quæque earum inter se differentia, libro à me isto tractatum est. Similiter autem, & liber De ossibus, liberque De pulubus, Introducendis à me est dicatus. Amico præterea cuidam Platónico, sub hanc professionem libros Isagogicos duos: alterum De arteriarum, & uenarum: alterum De neruorum dissectione dedimus. Et alij cuidam Institutionis, Empiricæ subfigurationem. Quorum ego quidem nullum apud me seruaueram: sed postea, quam Romam redissem, ab ijs, qui forte habebant, accepi. Ex alijs tamen quibusdam, quæ amicis tunc scripseram, nonnulla apud me exemplaria remanserunt, quæ diligenter aliquando illa absoluerè statuissem. Quo ex numero sunt, De causis respirationis libri duo: Et libri De uoce, quatuor, dedicati consulari cuidam uiro, Boetho nomine, Aristotelicam philosophiam sectanti. Eidem quoque libros De Anatomia Hippocratis: & deinde etiam libros De Anatomia Erasistrati nuncupauimus, quos propter Martialem* (cuius in Anatomicis duo libri etiam nunc apud plerumque extant, qui eo tempore magnopere probati erant) ambiciosius aliquanto scripseramus. Erat autem uir ille sanè inuidus, contentiosusque; imprimis, quanquam annos iam ultra septuaginta natus esset. Quare, cum audiuisset ea, quæ anatomica proposita materia dixeram, docueramque; publice, ab ijs omnibus, qui ea assecuti essent, summis laudibus extolli, cepit homo meorum amico rû quedam interrogare, cuiusnam ipse sectæ essem. Audiens uero seruos me istos, quicumque uel Hippocraticos, uel Praxagoreos, uel ex alio quocumque; tandem uiro se nominaret, appellare solitum, eligere autem ex singulis, quæ præstantissima essent, consueuisse, querebat deinceps, quæ igitur ueterum potissimum commendarem. *Hic desunt quedam.* Erasistratum uero, & in his, & in alijs artis Medicæ locis uirum admirandum iudicabat. Propter eum igitur ardentius aliquanto sex illos De Hippocratis, & alios De Erasistrati Anatomia tres libros conscripsi. Cum porro etiam perorarem aliquando in ueterum Medicorum libros publice, proposuissemque; mihi librum Erasistrati De educatione sanguinis, graphio tum, ut moris est, in eam questionem incumbente, citanteque eam eius libri partem, qua phlebotomiam reijcit, uehementius adhuc in illum dixi, Quo magis ureretur Martialis, Erasistrateus esse uolens. Ea autem oratio mea cum satis tum placuisset, rogauit amicus me quidam, & is Martiali insensit, ut, quæ dicta erant, ei, quem ipse missurus ad me esset, notulis ad celeritatem scribere exercitatum, recitarem: ut, si quando ex Vrbe domum proficisceretur, obijcere ea Martiali in morborum* inspectionibus posset. Post hæc uero, cum ipse Romam ab Imperatoribus aduocatus, secundo uenissem, ille qui acceperat, nescio quo pacto, mortuus erat. Liber autem iuxta ambitionem temporis illius, quo publice dicebam, scriptus (etenim iuuenis eram, cum hæc facerem, annum agens trigésimū quartū) apud quamplures erat. Ex eo tamen tempore, & docere publice, & monstrare desij, cum ægrorum curatio foelicius, quam optafsem, succederet. Cum. n. tot æmulos uiderem, qui, si quis medicus alius laudaretur, inuiderent, moxque illum Logiatron exclamarent, ut inuidam istorum linguam declinarè, deinceps nec apud eos, quos curabam, plus, quam erat necesse, profabar: nec in congressu, uelut antea, docebam, aut quicquam ostentabam,† ipsis de cætero factis qualè in hac disciplina facultatè consecutus essem, declaraturus. Tribus uero præterea annis Romæ cum essem uersatus, ingruente magna peste, confestim urbe excedens in patriam properaui. *De sunt hic pauca.* In eo autem tempore libros De Hippocratis Platonisque placitis sex, adhortante Boetho, scripsi. Et De usu præterea partium unum, qui prior est. Quibus Boethus acceptis, & ipse ex urbe profectus est, uerum prior me Syriam Palestinam tum prouinciam obiturus, in qua postea, & mortuus est. Verum longo post tempore opus utrumque multis subinde negociis intercurrentibus, post reditum meum in patriam, quæ mox commemorabo, absolui.

Quinam libri à me conscripti, posteaque mihi ad patriam è Roma proficiscenti, ab amicis traditi.

CAP. 2.

Profectus itaque sum è Roma in patriam completo iam mihi septimo, & trigésimo ætatis anno. Tres autem libri à me scripti ante, quæ Smyrnâ ex pergamo, Pelopis medici, & Albini Platónici gratia proficisceretur, à quibusdam mihi redditi sunt, Erat uero unus De matricis dissectione, perparuus quidem ille: alter de cognoscendis oculorum morbis, & is paruus: tertius autem iustæ magnitudinis, De experientia medica. Quorum primus datus est, Obstetrici cuidam: Secundus adolescenti oculos curanti: Postremus autem ex ea disputatione, quam Pelops cum Philippo Empirico habuerat, illo quidem asserente medicinam per solam experientiam consistere non posse, hoc autem contendente posse, desumptus erat. Eorum igitur ultro citroque habitas orationes cum in ordinem redegissem, mei tantum exercitandi gratia conscripseram: uerum nescio, quomodo & ille ignorante planè me ad alios deueniret. Præterea tres etiam alios libros in-

Isagogici.

2 b 3 terim,

*Al. Martia-
num, & sic infe-
rius. al. etiam
Martialium.*

*egrotantium.

*† Clarius, sed
per opera artis
dumtaxat, qua-
lem habuit in
ipsis theore-
matibus conse-
quutus essem,
declarabam.*

terim, dum Smyrnæ agerem, composui: De pulmonis videlicet, & thoracis motu: condiscipulo E gratificaturus, qui secundū illos anatomicam facere quandam demonstrationem, paulo post in patriam abiturus, cupiebat. De mortuo itaque interim adolescente, libri apud quosdam, sed qui meostamen suspicarentur eos esse, fuerunt: & deprehensus quidam est, qui proœmum his quoddam præfixerit, deinde tanquam proprios legeret. In prædictorum autem librorum tertio mea quoque nonnulla, quæ ipse adinueneram, ad finem ascripsi: nam, quæ tribus istis tractau- ram, præceptoris mei Pelopis (apud quem Smyrnæ uersans, eos conscribebam) dogmata erāt.

Desunt pauca.

Post eam igitur à Roma profectioem cum tandem in patriam peruenissem, illic confidens, cum familiaribus versabar. Verum breui post tempore, ex Aquilia mihi literæ ab Imperatoribus missæ perferuntur, quibus illi me reuocabant: statuerant. n. ex hy- bernis expeditionem contra Germanos facere. Hac igitur necessitate compulsus, redibam: spe- rans tamen interea posse excusationem me aliquam nancisci. Alterum nanq; qui senior erat, virum modestum, æquum, facilem, & humanum esse perceperam. Is autem primo quidem Ve- rus uocabatur: sed postquam Antoninus (ille, qui proxime post Adrianum imperauit) succe- sorem sibi eum in principatu constituisset, socium hic sibi, antea Lucium dictum, a sciuit, & eum quidem Verum, se autem Antoninum transnominauit. Cæterum ipse Aquiliam cum peruenis- sem, pestis, quantum antea nunquam, grassari cœpit. Vnde Imperatores statim Romam cum paucis militibus fugere coacti: nos uero cum multis longo uix tempore euasimus, absumptis plerisque, non tam ob pestis uehementiam, quam quòd media hyeme malū id sæuieret. In itinere autem è uiuis cum excessisset Lucius, Romā deportatus ab Antonino, funeratusq; est. Et post hæc susceptam aduersus Germanos militiā vrgens, omnibus modis me secum abducere labo- rabat. Per suasus autem ille, ut dimitteret, cū ex me audiuisset, diuersa deum patrium Aescula- pium (cuius me esse cultorem assereram, ex quo is mortali me apostemate laborantem seruau- rat) iubere, reueritus deum, expectare me reditum suum iussit, sperans breui post tempore bel- lū se illud confecturum. Et sic ipse profectus est, relicto filio Commodō, ætate tum admodū pue- ro, omni cura illius salutē nutritoribus tuendam mandans: siq; forte in aduersam valetudinē in- cideret, ut me ad eius curationē accerferent. Interea autem temporis, quæ uel à præceptoribus meis didiceram, uel ipse inuenerā, collegi, & in habitum cōstatiorem redegi: ac si quid nōnullis quærendis circa eorum inuentionē habebā, cōscripsi, studiose me ipsum in uarijs tum medicine, tum philosophiæ quæstionibus exercens: quæ pleraq; in magno illo templi Pacis incēdio, cum alijs multis perierunt, & conflagrarent. Cum uero præter omnem spem isti expeditioni diutius G immoraretur Antoninus, omne illud tempus ad pulcherrimam mihi exercitationem cessit. Vn- de, & tractatum, De usu partium, septēdecim libris, cōpleui. Et reliqua libris, De Hippocratis & Platonis dogmatibus adiunxi. Quædam etiam Anatomicorum theorematum, quæ olim Boe- tho dederam, De usu uidelicet partium librum primum, amplius inquirens, in secundo in super musculos cuiusque digiti articulos mouentes, à me inuentos, exposui, qui omnes ignorati diu- fuerunt, uelut uniuer sis, qui ante me extiterunt. Distuli autem in opere illo, de motibus supe- riorum superciliū dicere, solum hoc in eo rursus demonstrato, falso eos motus à quibusdam hæcenus esse traditos. Quare, cum mihi ipsi primum, & deinde alijs, quibus hæc demonstra- bam, & hos motus, & alia, quæcunque in Anatomijs, aut perperam à prioribus assera, aut om- nino fuerant omissa, inuenisse me persuasissem, tunc iam, & anatomicas administrationes per- scripsi. Cum uero libri De usu partium prius, quàm hi ederentur, ad plurimos iā peruenissent, diligenterq; medicis ferè omnibus, quotquot ueteri medicinæ studebant, tum philosophis Ari- stotelicis legerentur, postea quàm, & illius talis quidā tractatus extabat, cœperunt mox maleuo- li quidam, inuidia stimulante, flagitiosis implere urbem rumoribus, me esse, qui, cū studeam vide- ri quàm plurimū veteres exuperasse, multa, quæ omnino non appareant, inuexerim, inq; Ana- tomicis meis scripserim: neq; n. latere ea omnes posse. Ego uero ridebam quidem illos, contem- nebamq;: ceterum amici rei indignitate cōmoti, me adhortari, ut in aliquo magno auditorio veritatem meorum in Anatomicis theorematibus scriptorum, publice assererem. Postquam aut per suaderi me non posse æmuli sensissent: (iam enim eius gloriæ cōtēptū præ me ferebam) spem illi concipiebant ueluti timidum me reprehendi, qui quanquam eorum nugas non parui face- rem, magnanimitatem tamen quandam simularem: nec scommatum finis erat: & quotidie in templum Pacis, quemadmodum & ante incendium congregari solebant, quicunq; artibus lo- gicis erant dediti, conueniebant. Tandem igitur ab amicis cōpulsus, publice multis diebus de- monstrare cœpi me quidem nusquam falsa tradidisse: prioribus uero multa non satis comperta fuisse. Eorundem porrò hortatu commentarios tum scripsi demonstratorum, & dictorū, titulū habentes, De ignoratis Lyco in Anatomijs. Hanc igitur ob causam, cum demonstraturus nihil tradidisse me in commentariis meis Anatomicis falsi, processissem, in medium omnium Ana- tomicorum libros proposui, liberum unicuiq; præsentium faciens, quam uellet partem dissecan- dam proponere, meque mox ostensurum, quantum cum priorum sententia, meorum scripto- rum ueritas pugnaret. Proposito igitur thorace, cum ipse à uetustissimis facerem exordium,

eorumq;

† τὰ λεπτότα
quæ decrant.

Acorumq; libros in manus sumerem, rogauerunt me insignium medicorum quidam, in isto consessu sedentes, ne inaniter tempus consumerem. Cæterum, quoniam quidem Lycus Macedo, Quinti in Anatomicis omnium expertissimi quondam discipulus, ea, quæ ad suam usque ætatē inuenta fuissent, omnia conscripserat, uolebant, ut alijs dimissis, illi tantum scripta meis conferrem. Eorum igitur petitioni morē gerens, ita in singulis quoquo die propositis feci. Hæc autem omnia propterea necesse habui commemorare, ut cognoscant illi, qui sunt aliquando libros meos lecturi, quæ ætate quosq; scripserim, & quam ob causam. Inde enim intelligere poterunt, quæ sint tanquam imperfecta, ab ijs, quæ elaborate absoluta sunt, discernenda: & quæ in arrogantium confutationem, quæque rursus ad institutionem sunt scripta, dignoscere. Quod porro in sequentibus etiam, sicubi res postulabit, indicabo. Nunc uero ad libros à me editos, qui extant, recensendos pergā, initio ab Anatomicis sumpto.

De Anatomicis libris.

CAP. 3.

EX hoc primū numero iste liber est, quem, De ossibus Introducendis scripsimus. Post eū uero alij libri, itidem Introducendis inscripti: ut est ille, De uenarum, & artiarum sectione: & alter, De neruorum anatomia. Est præterea liber alius, De musculorum sectione: qui quidē exacte compendio tradit omnia, quæ in Anatomicis administrationibus de musculis scripta sunt. Quod si quis perlecto De ossibus libro, protinus Anatomicas aggredi administrationes cupiat, poterit quidem ille Libros de uasorum, neruorumq; dissectione præterire: quemadmodum & eum, qui De musculis est scriptus. Sunt enim uniuersa in administrationibus scripta. In horum autem librorum Primo, De manuum musculis, & ligamentis: Altero, De crurū musculis, & ligamentis: Tertio, De artuum neruis, & uasis. Quarto, De musculis genas, & labra mouentibus, & ijs, qui sunt circa inferiorem maxillam: præterea etiam de his, qui caput, collum, & scapulas mouent: Quinto, De musculis thoracis, epigastrii, lumborum, & spinalibus: Sexto, De organis nutritiuis, qualia sunt intestina, uenter, hepar, lien, renes, uesica, & quæ sunt huiusmodi alia: Septimo, & Octauo, De partiū spiritualium anatomia: illo quidem de ijs partibus, quæ cordi, pulmōi, & arterijs tam mortuorum, quam uiuorū adiacent: hoc autē, quæ circa uniuersum pectus sunt, tractatur. Nono porro libro cerebri, & spinalis medullæ continet anatomie: Decimo oculorum, linguæ, stomachi, & confinium partium: Undecimo eorum, quæ ad laryngē spectant, & os hyosdes uocatum, & quæ ijs continuantur: præterea neruis ad ea peruenientibus: Duodecimo artiarum, & uenarum: Tredecimo neruorum ex cerebro descendentium: Quartodecimo neruorum à medulla spinæ deuenientium: Quintodecimo tandē genitaliū partium anatomia continetur. Et hæc quidem sunt, quæ ad Anatomicam theoriam sunt necessaria. Præter autem hæc necessaria, alia quoq; sunt, utilia quidem & hæc, ut ea, quæ, cum Marinus uiginti anatomicorū libris conscripserat, nos postea Epitomate quatuor librorum (quemadmodum, & Lyci omnium duobus) complexi sumus. Subijciā uero hic singulorum librorum summam, ac primo eorum, quos in primo nostro Epitomatū commentario, in quo priores anatomici Marini libri in compendium rediguntur, perstrinximus. Eorum igitur sex priorum Primo totius theoriæ præfatio: inde De cure, De pilis: postea De unguibus, & carnibus, De adipe, & pinguedine, continet. In secundo, De glandulis, pelliculis, membranosis tunicis, & nepe peritonæo, & succingēte, & diaphragmate commentatur. In tertio porro, De contemplabilibus ratione uasis, uenis, arterijs, earūq; anatomia: & Num naturaliter in arterijs sanguis continetur. In quarto, quæ sit arteriarū operatio: quis usus, unde proueniat, & quæ alia circa eas queri solent, exequit. Deinceps aut tractat De ureteribus, & urinariis meatibus, & urachō: hoc est eo, ex quo heret, pendetq; foetus ad umbilicum: & uasis seminarijs. De humorū biliosorum uasis, & meatibus. De glandulis. De eo, quod à glandulis est, uas. De gutture. De uasis mammarū, quibus lac continetur. De ijs, quæ fusa sunt per corpus, uasisq; contenta, & qui humorū, atq; chymorū, quibus uasis contineantur. De alimento. In Quinto, De his, quæ sunt in capite tum alijs, tum de futuris, De faciei futuris, & iuncturis, ac ossibus capitis ossibus. De capitis, & faciei foraminibus. De inferiore mandibula, & eius foraminibus, & Num habeat iuncturā. De dētibus De capiti gutturis adiacēte ossē, quæq; iuxta sunt, & locū circa tonsillas occupant. In Sexto scribit De testiculis, & osse sacro, & Vertebro coxarū, & Latere, Pectore, & Scapulis, & Humeris, & Iugulis, & Brachio, & Cubito, & Radio & Ossibus brachialis, & digitorū, & Femore: & Cartilaginosis ossibus ab utraq; genu parte. In Secundo aut nrorum cōmētariorū, quod Anatomicæ Marini cōtēplationis cōpēdiū est, Septimum, Octauum, Nonum, & Decimum Marini librorū sumus cōplexi. Capita uero libri Septimi hæc sunt, De caluæ cū meningibus, alijsq; membranis cōione. De totius faciei neruis, De temporalibus, & manducatorijs musculis. Itē de ijs, qui supra maxillas, & labia existunt. Item de uenarum, in quibus dētes infixi sunt, malarūq; musculis. Itē de interioribus inferioris maxillæ musculis. Itē De maxillæ inferiori circūiacētibus musculis seorsim. De musculis nasi. De musculis iuxta linguā. De lingua, eiusq; musculis. De oculorū musculis. In Octauo aut Marini libro hæc capita continentur. De Ore, & de Labris, & Dētibus, & Gingiuis, & Columella, & Gula, & Ligula, & Tonsillis, & Antiadibus, & Naso, & Naribus, Auribus, & Collo, & Musculis, qui in

Isagogici.

2 b 4 iplo

A* *ὀμνῶν.*

B* *βρόγχου.*

C* *συμφύσεων.*

D* *βρόγχου.*

E* *ὄσχεος.*

F* *σπέρων.*

G* *ἀκρωμίων.*

H* *ἀλφειῶν.*

I* *ἀντρίων.*

K* *ἐπιγλωττίδος.*

L* *παρορθίων.*

M* *ῥινός.*

N* *μυκτῆρων.*

DE LIBRIS PROPRIIS

A* τῶν κατὰ
τὰς φρένας.
B* καὶ τὸ ὀπί-
σθεν.

C* βρόγχου.

D† ἐν τῇ ἡπαρ,
idest in secur.

E* μνίσχων,
qua dictio com-
mune de spinalis
medulla, quam
de cerebri inuo-
lucris possit in-
telligi, magis cō-
fendū est, ut
de spinalis me-
dulla inuolu-
cris intelliga-
tur hoc loco.

F* κρυπτότος.

G* κατὰ προ-
δύρα.

H† ὑπερῶν, est
in impressis,

ἡ δὲ ἐστὶν in ma-
nuscrip. sed for-
te ὑπερῶν, idest
odoratu, ut aliqui etiam
recte opinati
sunt.

I* ἀισθητικῶν,
idest sensoriū.

K† προκαταρ-
κτικῶν.

L† τρυφερικῶν

M† Al. libri

quinq; de Era-
sistrati thera-
peuticis ratioci-
nationib; quos
Glaucō philo-
sopho dedimus,
vide infra c. 7.

N† Clarius se-
re ad uerbu, in
faciliori prius
exerceri, i qua
insensibilis asse-
ritur systole, in
xia autē hanc
sectam, nos per
suasi sumus, se-
bris nullā, &c.

ipso sūt, & Musculo qui sublatus est, & qui sub uētrē* est, & de Collī natura. In Nono libro, De E
musculis, *† qui circa septum pectorale, & spinam, mesopleuria, †† & partem, quæ est supra umbi-
licum, & sunt. Præterea. De musculis brachij, scapulæ, cubiti, extremæq; manus tractat. In Deci-
mo uero, De cubito, * & eius musculis, cruribusq; & eorū musculis. De articulo, qui in genu est.
in tertio porrō Epitomatū meorum libro Vndecimus, Duodecimus, Tredecimus Marini li-
ber includitur. Quæ igitur in Vndecimo scribit, hæc sunt. Num feratur ex dorso humiditas ali-
qua ad pulmonem. An spiritus per inspirationem, & esum in uentrem attrahatur. Deinde De
stomacho. De * gutture*. De pulmone, & corde. De thymo circa cor. In Duodecimo autē ope-
ris sui libro Marinus tractat, De hepate, & eius bile. De splene, & uentre, & mesenterio. In De-
cimo tertio, De primis * intestinis. De renibus, uretere, uesica, uracho, meatu urinali. Inde De
uirga uirili, pudēdoq; maris, & foeminæ. De matrice, & ijs, quæ in ea gestāt. De testiculis, quos
Didymos appellat. Deniq; de glandulosis tractat. In Decimo quarto, anatomiam omnīū, quæ
supra hepar sunt, uenarum aperit. In Quintodecimo uenā, quæ a corde †† ad reliqua fertur, &
eas oēs, quæ subter diaphragma, & quæ in toto corpore sunt, arterias indicat. Quarta denique
Epitomatū pars reliquos Marini quinque libros, a quindecim uidelicet ad uiginti cōtinet. In
Decimosexto igitur, De cerebro quæstiones, & apparētia, ut an pulsatilis in ipso motus, & Nū
spiritus, quem trahimus, ad id perueniat, exequitur, & deinceps, De spinali medulla, & pellicu-
lis cerebri. In Decimoseptimo, De * dominatrice* ui cerebri differit. In Decimooctauo, Demo-
tu * animali: Tum singulorum neruorum differentijs: & unde quidam eorum emanent, docet.
In Decimonono libro, De neruis, †† destillationibusq; ex cerebro proueniētibus: & unde inci-
piat † sensibilitas* eius: & De oculorum neruis, quos Herophilus, & Eudemus poros uocant, scri-
bit. * * *

Libri Diagnostici.

CAP. 3.

Præterea libri De morborum, & Symptomatum differētia sunt. Sequitur autem librum De
morborum differētia, liber alter, De causis morborum: quemadmodum & alterū De Sympto-
matum differētia, Tres de Symptomatum causis libri sequuntur. Post hos libri sunt De locis af-
fectis. Et liber de temporibus morborum: qui ex illis est, qui Therapeuticā materiam præcedit.
Et liber De febrium differētia. Liber item De plenitudine. Et ille De præter naturam tumori-
bus. Præterea liber De causis *† morborum antegressis: & liber De causis †† morborum conti-
nentibus: & Et liber De tremore, rigore, palpitatione, & conuulsione. Et tandem ille, qui inscribi-
tur, Ars Medica.

Libri Therapeutici.

CAP. 4.

Quatuordecim porrō libri, De Methodo curandi mihi scripti sunt. Duos præterea eiusdē
generis ad Glauconem, & tres De phlebotomia composui. Primum quidē cōtra Eras-
stratum: Alterum contra eos, qui Romæ sunt, Erasistrateos. Tertium uero, quo meam de curan-
di rationē sententiam tuli. Extat etiā liber quidam meus Therapeuticus, & ipse, De ta-
be inscriptus. Conscripsi quoque amico cuidam meo libellum, cuius nuper, postquā ad mul-
torum manus peruenisset, autographum recepi: titulum autem habet, Consilium puero comi-
tiali morbo laboranti datum: quare Therapeuticis adscribo. In quorum quidem numerum, &
tres illos, De alimentorum facultatibus libros: & librum, De attenuante diætā: & alium, De bo-
ni, maliq; succi cibis non inepte quis referet. In hoc autem Therapeutico negotio nihil recens-
tis inferiores etiam isti sunt: †† quos, De curandi ratione secundum Erasistratum scripsimus: &
duo illi, quos Glauconi Philosopho dicauimus. In hunc ordinem ponere quis, & eum potest,
quem, De Hippocratis in morbis acutis diætā edidi: poterit sanē idem poni, & cum ijs commen-
tarijs, quos in Hippocratem scripsimus: in quibus quam plurima therapeutica theoremata con-
tinentur, quemadmodum etiam diagnostica, et prognostica.

Libri Prognostici.

CAP. 5.

Primum quidem in hoc genere tres libri. De iudicialibus diebus extant. Etrursus tres, De
Crisibus. Deinde tractatus, De pulsibus: in quo Primum quidē, De eorum differentijs li-
bri quatuor sunt: quos Secundo sequuntur, De pulsuum dignotione libri totidem: & Tertio li-
bri, De causis eorum, numero illis superioribus pares: & Quarto, De †† præsagijs ex his sumendis.
Qui sunt in uniuersum sexdecim. Præter uero hos seorsum introducēdis scriptus, De usu pul-
suum liber habetur. In quo, cum nonnulli quæsiuissent, quænam esset causa, quod febricitantiū
pulsus non proprio notaretur nomine, respondimus ijs, maiorem esse hanc, altioris que inue-
stigationis quæstionem, quā quæ illuc ad introducendos faceret. Et hæc quidē in libri hu-
ius initio nobis dicta sunt. Duas uero medicis esse opiniones ibidem ostendimus. Alteram nem-
pe quorundam talem, ut arbitrentur etiam arteriarum systolen sentiri posse: alteram uero eo-
rum, qui insensibilem illam asserant. Nobis autem consultius uisum est eos, qui introducun-
tur: *†† faciliore prius exerceri, quare ad priorem tum partem nos accessimus, & insen-
sibilem esse huiusmodi systolen asseruimus, febrisque nullum esse in pulsibus proprium indi-
cium. Iuxta alteram uero sectam, in magno illo sexdecim librorum opere, ostensum nobis est
indiciū

A indicium febris proprium. Sed has quæstiones illi mouent, qui absq; præceptoribus discunt, si miles, iuxta parcemiam, ex libro gubernatoribus. Mihi vero satis est expositum aliam esse eorū, qui introducuntur primum, & aliam rursus omnino diuersam eorum, qui omnia perfecte edocentur, institutionem. Porro quoq; *libellum quendam unum sexdecim supradictorum librorū compendium, scripsi. Et præter hos omnes, octo libros Archigenis de pulsibus tractationis explicationem, & usum complectentes, edidi. In hunc ordinem & tres illos De difficili respiratione non absurde quis retulerit.

* Libellus, & est Synopsis nuper impressa.

De libris commentariorum in Hippocratem.

CAP. 6.

NEque aliorum meorum, quos amicis dederam, librorū quemquam ad plures peruenturū sperabam, neq; explanationes in Hippocratis libros, cōscriptas. Nam a principio quidē, ipsum me exercens, in istos quondam commentaria conscripseram. Quod idem & in uniuersa adeo medicinæ contemplatione circa unamquamq; eius partem feci, mihi tm̄ libros quosdam parans, qui omnia Hippocratis in arte Medica, dogmata complecterentur, dilucidamq; & unde quaque absolutam institutionem continerent. Sic enim priuata mihi cōmentaria, De criticis diebus secundum Hippocratis sententiam, & similiter De Crisibus, De difficili respiratione, & sic in alijs singulis composui. Item & curatiuam Methodum uniuersam eodem consilio libris quatuordecim (quantum ad omnia therapeutica pertinebat) complexus sum; atque id quidem iuxta uiri illius sententiam. Extabant autem aliorum ante me complurium in singula Hippocratica dicta, non spernenda commentaria. In quibus, quæ perperam scripta mihi uidebantur, ociosum arbitrabar arguere. Ostendi uero hoc in ijs, quæ nuper adhortantibus dedi, raro quidquam dicens contra eorum interpretes. Ego etenim a principio nullos eorum commentarios Romæ habebam: cum libri mei in Asia essent omnes. Sicubi igitur meminissē, quod ab eorum aliquo dictum prauē admodum esset, ut magnopere circa hanc artem exercendam lædatur, q̄ ei confiderit, id indicaui. Cætera autem omnia nullam aliter exponentium mentionem faciens meo ipsius iudicio dixi. Et hoc modo commentaria a me in Aphorismos, in librum, De fracturis, & librum, De articulis, & in Prognostica, & librum, De ratione uictus in morbis acutis, & librum, De ulceribus, & librum, De capitis vulneribus, prioremque librum Epidemiarum, hoc est morborum passim grassantium, scripta sunt. Postea uero, cum forte* commendantem quendam reprobam Aphorismi interpretationem audiuissem, cepi consiliū reliqua mea omnia, quæ in aliquorum gratiam a me conscriberentur, ita temperare, ut publicam magis editionē, quam eorum tantum, qui ea accipiebant, captum respicerem. Sunt autem hæc, Commentaria in Secundum, Tertium, & Sextum Epidemiarum librum scripta. Præterea in librum De chymis, id est humoribus. De alimēto, De prædictione, De natura hominis, *† De medico vulnerario: & in librū De locis, aere, aquis: quem ego De habitationibus, & aquis, & temporibus, & regionibus assero inscribendum esse. Feci igitur in Aphorismos commentariorum libros septem. In librum, De fracturis, tres. In librum, De articulis, quatuor. In Prognostica, tres. In librū, De diætā in morbis acutis, tres quidē in eam partem, quæ circa controuersiam huius est: duos* uero *† in eā, quæ illi attribuitur. ‡ In librum, De ulcerib⁹, & illum De vulneribus cerebri, in vtrūq; libros singulos. Interpretationum porro in Primum Epidemiarum libros tres scripsi, & totidē in Tertium, in Secundum autem sex, in Sextum octo, in librum uero, De chymis, commentarios tres, quemadmodum in Prognostica, & Medicum vulnerarium, & in librū De locis, aere, aquis: quē ego, De habitationibus, & aquis, & temporibus, & regionibus inscribendum dixi. In librum autem, De alimento, libros quatuor composui. Tum in libros, De natura hominis, duos. Quibus iam absolutis, cum audiuissem calumniari quosdam hunc librum, tanquam adulterinum, cōmotus sum alios adhuc tres libros conscribere: qui huiusmodi habent inscriptionem, Quod Hippocratem in alijs suis scriptis concordem habere sententiā cum eo, De hominis natura libro, apparet. Deniq; ad Hippocratem & illi pertinent, De diætā in morbis acutis, secundum Hippocratem, similiter & Expositio *† antiquarum apud eum dictionum, & liber contra Lycum, super Aphorismo, cuius initium est: Crescentia plurimum habent natiui caloris, item liber contra Iulianum Methodicū, de ijs, in quibus Hippocraticos Aphorismos reprehenderat. Ad Hippocratem & ille paruus liber faciet, in quo dissero Optimum medicum eundem esse & philosophum. Qui libellus & breuiori titulo sic inscriptus est. *

De libris ad Erasistratum pertinentibus.

CAP. 7.

IN primum quidem Erasistrati, De febribus, cōmentarios tres scripsi. *† Quorum tertio, De febribus, præcipuæ cōmentationum therapeuticarū Erasistrati continentur. Ipse uero therapeuticus tractatus, De Erasistrati therapeutice ratiocinationibus inscribitur. Quinq; autē commentarijs ille constat. Sunt præterea, & De Anatomia Erasistrati, libri tres. De phlebotomia duo, unus contra ipsum Erasistratum, & alter contra eos, qui Romæ sunt, Erasistrateos scriptus. Ad Erasistratū & ille liber pertinet, in quo quærimus, Num secundū naturā in arterijs sanguis contineatur, similiter & ille, De usu respirationis, & tres, De naturalibus potentijs: qui iudicium omniū eorum, quæ ab Erasistrato in uniuersalibus sermonibus, de naturalibus operationibus

A† De ijs quæ in medicina fiunt. & in-ferius

B* omnino est legedum. vñ, qui est quæ. C† de natura & ratione, id est in ea, quæ ad ea sunt. frequēs est hac dictio in Galeno.

D† τὸν παρὰ τοῦ γλαυκῶν.

E† Aduerbū. Terrij uero de febribus prima therapeutica tractationis Erasistrati sunt commentaria.

nibus scripta sunt, continent.

De libris, qui ad Asclepiadem spectant.

CAP. 8.

Octo quidem de Asclepiadis dogmatibus inscripti: exiguus uero alius De essentia animæ secundum Asclepiadem, inscriptus.

De libris contra Empiricos scriptis.

CAP. 9.

DE Isagoga Theodæ commentarij quinque. De libris Menodoti Seuero, vndecim. De libris Serapionis contra Sectas, duo. Subfigurationes Empiricæ. De Medicinali experiētia. De Empiricorum controuersijs, tres. Contra obiecta ad controuersias Empiricorum: & Theodæ capita commentarij tres. In librum Menodoti Seuero adhortatio ad^b Medicinale^c† compendium Heraclidarum. De empirica secta, libri septem.

De libris ad Methodicos pertinentibus.

CAP. 10.

Methodicæ sectæ, sex. Contra obiectiones Iuliani in Hippocratis Aphorismos.

De libris, qui ad demonstrationes conducunt.

CAP. 11.

POSTEA quæ oēs mortales in quacunq; disceptatione, & sua se demonstraturos, & alios confutatos, promittere solere aīaduertissem, nihil prius, neq; studiosius discendū mihi Demonstratiua theoria duxi^d† Quare mox philosophos (nā illos docere eam audiebā, & si ulla alia Logice philosophiæ pars, hanc Demonstrationū, quarū desiderium alijs se implere posse, p̄fitebant, esse iterum, atq; iterū obseruandā tradere) rogabā, quānam esset Methodus, quā edoctus aliquis, tum alterius disputationes Apodicticas exacte dignoscere, utrū uerā sint illæ, uel in specie quidem, instar adulterinorū numorū apparentes, sed ad ueritatem collatæ prauæ, tū ipse uia quadā infestens, circa quodq; eorū, quæ inuestigari solēt, ad inuentionē eius puenire possit. Ob hæc autem, cum deinceps me & Stoicorū, & Peripateticorum illis tēporibus celeberrimis mācipalissē, discibam quidē Logicorum theorematum alia multa, sed quæ postea cōsiderans inutilia prorsus ad Apodixes inueni. Videbam. n. inter illa, paucissimas eas esse quæ utilitatem aliquā continerent, & ad potiundum proposito scopo conferre possint: quinimmo & controuersa ab illis pleraq; nō nulla ēt naturali rationi pugnātia reperiebā. Quare profecto ad Pyrrhonorū ferè per p̄ceptores, hæsitantiā & ipse recidissem, nisi Arithmeticæ, Geometriæ, & Dialēcticæq; cognitione, quibus (ab auo ēt proauoq; desumptis) à patre iā ab initio institutus fueram, retentus essem. Cū uero mecum reputarē manifeste ueras esse Eclipsium p̄dictiones, horologiorum, Clepsydrarūq; infra, quæq; alia iuxta Architectonicē inueniuntur, satius arbitrabar typorum Geometricorum demonstrationē uti: maxime cum eos ēt philosophos, q̄ dialēctices callentissimi habebantur, non inter se solum, uerum ēt sibi ipsis discordare uiderem: quamquam ex æquo oēs Geometricas has apodixes cōmēdarent. Vnde plenius ēt cognoui abstinedum esse ab illorum dictis, sequēdos uero characteres illos, & lineares demonstrationes. Discrepare quidē inter se dico i logica theoria philosophos, Peripateticos, & Stoicos, & Platonicos, a seipsis uero rursus quosq; priuatim in sua. Et parua quidē inter Peripateticos discordia est, magna uero apud Stoicos, & Platonicos. Qui igitur uolent in linearibus istis demonstrationibus exerceri, consulo, ut in ijs ipsi primum se instituunt, postea uero nostrum legant De demonstrationibus opus, quindecim libris expeditum. Scripsi autē, & alia multa me ipsum exercitandi gratia: quorū alia quidē in incēdio illo, quo & tēplum Pacis conflagrauit, pierunt, alia autē amicis data, apud multos adhuc integra, quæadmodū & reliqua nostra, extant. Eorū autē, quæ scripsi, cōmentariorū quædā ipse amicis dederā: quædā uero a domesticis furtim surrepta, & euulgata sunt, q̄ deinceps ab alijs habebant, accepi. Quo q̄dē in numero sunt Tres illi in Aristotelis De Enunciatione librū, cōmentariorū libri: & quatuor itē in Priorē De syllogismis: similiter & in Posteriorē, pari numero. In scribunt autē hos oēs ferè hodie resolutiorū priorum: quemadmodū illos de demonstrationibus, resolutiorū posteriorum. Ipse sanē Aristoteles illorum, tāquam de Syllogismo, horū autē tanquam de Demonstratione sibi scriptorum meminit. In quos quidem utrosq; & nostra extāt cōmētaria, sex in^f priores, quinque in^g posteriores, Horū igitur cōmentariorū nullum ad editionem scripseram: quæadmodum neq; sex illos in Theophrasti librum, quem De affirmatione & negatione inscripsit. Cōmentaria quoq; in librum Eudemi De dictione, antea alijs merogitantibus, scripseram. In decem uero categorias ipse quidem commentationes nullas feci, neq; mihi, neq; alijs unquā tale aliquod cōmentariolum parauī. Vnde, cum post aliquādo rogaret a me amicus quispiam in eum librum ad earum disputationum solutionem Commentationes, uti tantum ijs iussi, quæ a præceptore fuerant istum in librum prælecta: aut omnino similibus, ex aliorum cōmētarijs, sicuti Adrastī & Aspasij erant, Cæterum & puer adhuc, cum sub patre instituerer, isq; mihi post Logicam theoriam, Chrysippi & celeberrimū Stoicorū libros proposuisset, in illius tum syllogisticos libros cōmentaria conscripsi. Quæ ipsa quoq; postmodum apud multos fuere. Pergami cum alijs quibusdam lucubrationibus, quæ iuuenis scripserā, relicta: atq; per familiarem postea rogantibus quibusdam communicata. Quæ uero ipse post tractationem de demonstratione elaborata latius scripsi, cum in illis breuiter essent dicta, notatim hæc sunt.

De requisitis

A† Alex antiquis, contrā ea quæ scripta sūt aduersus libros De controuersijs Empiricorum, & de Isagoge Theodæ, cōmentarij tres.

B* Medicinā.

C† Compēdiū librorū Heraclidis.

D† Ad uerbum ferē. Petiiq; à philosophis, (nā illos docere eā audiebam) ut, si quid etiā aliud in logica parte philosophiæ docetur, eius partu riginem in aliud tēpus seruarent, docētes prius se dare cupiditatē, quæ circa demonstratiōem est: quæ certe methodus est, quā qui didicerit, tū, dum alter dicit rationē demonstratiuā, exquisitē cognoscat, utrum re uera est eiusmodi, an (ueluti numisma adulterinū) probatē quidem similis uideatur, re uera tū praua sit: tum ipse uia quadam &c.

E* Logistica.

F* Priorem.

G* Posteriorē.

A De requisitis ad demonstrationes, liber unus. De ijs propositionibus, quæ in dictione demonstrationum omittuntur, liber unus. De æquipollentibus propositionibus, liber unus. De demonstrationibus, propter quid, unus. De numero syllogismorum, unus. De exemplo libri duo. De inductione, liber unus. De imagine, unus. De similitudine, libri tres. De ex hypothese principii, liber unus. De generis, speciei, eorumque coniugatorum significatis ex propria uoce, liber unus. De possibili. De ijs, quæ multipliciter dicuntur, libri tres. De ijs, quæ in artibus communia sunt, & propria, unus. De euentibus se ipsas orationibus, unus. De contingentibus propositionibus, unus. De syllogismis ex mixtis propositionibus, unus. Quo modo discernenda sit negotialis quaestio à nominis & significati quaestione, liber unus. De Clytomacho, eiusque demonstrationum solutionibus. De cōi oratione, libri duo. De optimo docendi genere, † contra Phauorinum. Pro Epicteto contra Phauorinum, ‡ unus. De usu syllogismorum. De usu in syllogismos, theorematum libri duo. De optima secta, liber unus. De nominum rectitudine libri tres. De eo, quod est, unum quodque, & unum esse, & multa. Quod ad opposita unum, & idem ex necessitate consequi impossibile sit, unus.

B De demonstratiua secta, unus, † De vi, & cōtemplatione Logicae, unus. Dialogi ad philosophum, † & liber alius ab eo, qui est de communibus notitijs. Contra eos, qui omnem calumniandi occasionem ex uerbis aucupantur, liber unus.

† De ijs, quæ propria, & communia sunt in artibus.

CAP. 12.

DE artium constitutione, libri tres. De significatis generis, speciei, & his adiacentium ex propria uoce. Compendium Demonstratiuæ theoriæ, unus. De discernendis dogmatum controuersijs. Quod separari à prima substantia quantitas non possit, liber unus. De priore, unum. De demonstratione per impossibile, unus. De ijs, quæ sui causa fiunt, unus. De multipliciter dictis, duo. De nominis, & significatorum quaestione.

Quæstiones autem morales philosophiæ quantum mihi uidebatur, in scriptis libris exposui. CAP. 13.

DE suis cuique passionibus, & uitij dignoscendis curandisque, libri duo. De moribus, quatuor. Contra Phauorinum pro Socrate. De indolentia, unus. De fine philosophiæ, unus. De cōgressu auditores ostendant unus. De furtim legentibus unus. De poenis, & peccatis ex æquâdis, unus. De cōsolatione, unus. De Diatriba in aula Menarchi, ad Bacchidem & Cyrum, unus. Quale genus congressionis obseruari debeat in Dialogis, unus. Contra forenses rhetoras, unus. De uoluptate, & labore unus. De ijs, quæ unumquodque uitæ propositum consequuntur, Concionum contra sectas, unum. De cōcordia, unus. De pudore, duo libri. Concionum contra adulatorem, duo. De calūnia: in quo, & de priuata uita tractat. Chronisci septem, in uno uolumine. Concionum contra sectas habitantium sub Pertinace, unum. Quatenus sit honor, & gloria apud uulgum, persequenda. De testamentis cōcedendis.

De pertinentibus ad Platonicam philosophiam.

CAP. 14.

DE secta Platonica, liber unus. De medice dictis in Platonis Timæo, libri quatuor. Ad amicos, siue Plato, † De ijs, qui suis tribuunt, libri tres. De logica theoria secundum Platonem. Compendij dialogorum Platonis libri octo. De egressionibus, quibus in Philebo Plato usus est, unus. De animæ partibus, & potentijs, libri tres. Quod animi mores temperaturas corporis sequantur, libri duo. Et alius quidam, qui aliter editus est. De Hippocratis & Platonis dogmatibus nouem.

De spectantibus ad Aristotelicam philosophiam.

CAP. 15.

COMMENTARIORUM in librum de Ennūciatione libri tres. † In priora Analytica, libri sex: in posteriora, quinque. ‡ In decem prædicamentis, cōmentaria quatuor. In librum Theophrasti, De affirmatione, & negatione, commentaria sex. In librum quod quidque modis dicatur commentaria tria. In primum mouens immobile. In librum De dictione Eudemi, libri tres. De demonstrationibus propter quid, unus. De contingentibus propositionibus, & syllogismis, unus. De syllogismis ex mixtis propositionibus, unus. De fallacijs, quæ in dictione consistunt.

De pertinentibus ad Stoicorum philosophiam.

CAP. 16.

DE Logica theoria secundum Chrysippum, libri tres. Chrysippi, Syllogistica prima, libri tres: Secunda, unus. De logica facultate, & theoria, † septem. * Quod Geometricæ resolutiones præstantiores, quam Stoicorum, liber unus. De usu theorematum in syllogismos, † unus.

De spectantibus ad Epicuream philosophiam.

CAP. 17.

DE foelici & beata uita secundum Epicurum, libri duo. De uoluptatis imbecillitate secundum Epicurum, duo. Quod effectiua uoluptatis imperfecte ab Epicuro sint expressa, unus. De uoluptuaria secta. Num Philologia morum studio conferat, unus. De illis, qui Sophistis conuersantur, unus. Metrodori epistola ad Celsum epicureum. Epistola Pudentiani Epicurei.

Quæ communia grammaticis, & rhetoribus.

CAP. 18.

DE uocabulis Atticorum scriptorum, libri xlviii. De Forensibus uocabulis apud Eupolidem, libri tres. De forensibus uocabulis apud Aristophanem, libri quinque. De Forensibus uocabulis apud Cratinum, libri duo. De exemplis uocabulorum Comicis priorum, unus. Num utilis ijs, qui erudiuntur, lectio ueteris Comœdiæ, Contra illos, qui incessunt solœcissantes uoce, libri sex. Electus Atticorum, unus. De perspicuitate, & obscuritate. Num idem possit esse Criticus, & Grammaticus, liber unus.

* Eicote.

* λόγος.

† Al. contra Phauorinum pro Epicteto.

‡ De logica facultate, & contemplatione, septem.

B † ἰδίος τοῦ.

C † Quidam

arbitrantur

hac esse in con-

textum reponē-

da. Video equi-

dem in his qua-

tuor, uel quinq;

lineis trium li-

brorum men-

tionem. à Gale-

no fieri quoru-

tamen in hac

eadem pag. sub

litera A memi-

nerat.

D * γὰρ πα.

E * πέντε.

F † Al. De proprijs opinionibus libri tres.

G † Sunt qui uertat, in prioribus analyticorum, quatuor. In posteriorum, libri item quatuor. In priorum posteriorum analyticorum sex.

In posteriorem quinque.

H* Al. unus.

I* Al. duo.

K † Al. quæ contra sophistas sunt.

* Al. septem.

GALENI DE ORDINE LIBRORVM SVORVM LIBER AD EUGENIANVM

A Ioanne Fichardo Francofordiano olim latinitate donatus, postea vero ad græci exemplaris fidem ab Augustino Gadaldino aliquot in locis emendatus.

Recte tu quidem mi Eugeniane facis, qui librum à me, ordinem cæterorum, qui scripti sunt mihi, librorum exponentem efflagitas. Illorum namque omnium neque scopus idem, neque uis, neque tractatio eadem est. Etenim quosdam, ut nosti, amicis me idrogitantibus scripseram, eorum solummodo captum coniiciens: quosdam uero tantum Introducendis adolescentibus destinaueram. Mihi autem neutrobi fuit interim propositum uelle istos hominibus successiue, ac ueluti per manus tradi, ut futuris etiam ætatibus post meum obitum conseruariantur, quod uidebam nec eos admodum, qui in superioribus temporibus scripti fuerant, curâ multis esse. Admirantur enim nunc alij alios, & medicorum, & philosophorum, licet illi nec suam ipsorum professionem, ullamue demonstrandi scientiam satis teneant, aut falsos à ueris discernere sermonibus nouerint admirantur tamen, uel quod patres ipsis fuerint empirici, aut dogmatici, aut methodici: uel quod præceptores, uel quod amicos habeant, uel denique, quod maioris eos in urbe gloriæ, & existimationis sectæ suæ nomine esse uideant. Sicuti in philosophia quoque alius aliam ob causam sibi aliquam sectam eligit, Platonicis, aut Peripateticis, aut Stoicis, aut Epicureis sese adiungens. Et hoc tempore, ex quo successio etiam esse cœpit sectarum, eam plerique profitentur, in qua fuerunt à pueris enutriti, maxime cum iam aliam uitæ formam, quam sequantur, habeant nullam. Quare, cum ipse sic mihi persuasissem, ne quidem, si ipsas nunc musas librum scribere contringeret, acceptiorem multo futurum illum uel indoctissimi alicuius hominis scriptis, cupiebam sanè mearum lucubrationum nihil in vulgus editum. Quando uero apud multos iam illæ extabant, me inuito adeo, (quod quidem scis) si quid erat reliquum commentationum mearum, grauatim profecto amicis impertiebam. Cōpulsus itaque sum propterea, ut librum De optima secta conscriberem, non quidē qualem iam antea superiorum medicorum, philosophorumq; multi scripserant, suam nominatim sectam extollentes, laudibusq; uehentes, sed quo eam solam demonstrarem uiam, qua quis insistens, optimā sectam uel ad medicinam, uel ad philosophiam, aut aliam quamcunq; artē cōstitueret. In eo uero libro dictum, demonstratumq; est mihi id, cuius paulo ante mentionē feci, Demonstrationum primum esse peritum illum debere, quicumq; sectarum rectus esse iudex cupiat. Neq; tñ hoc unum sufficit, sed & affectiones præterea, quatenus amant, aut oderunt sectas, eum exuere conuenit, ne, ueluti multi, circa illa excæcet. Qui enim sepositis his, uel iuxta demonstratiuā methodum inuestigabit ueritatē, uel de aliorū dictis iudicabit, is demum solus eā, quæ est optima, sectā inueniet. Nosti uero, & tu, quā ex medicis, philosophisq; multi, cum demonstratiuam methodum nihil exercuisse coarguantur, in cōtrarias uias deflexerint, quibusdā ex his Apodixim omnino negantibus, quibusdā uero adeo concedentibus, quod etiā natura eam omnibus usq; eo notam dicerent, ut neq; disciplina ad hāc, neq; exercitatione opus habemus. Quibus quis tandē respondere dignetur eo stuporis deuenientibus? Sed hic aliquis forte illorum (ut sunt plerique audacissimi, præsertim in ijs, quæ maxime ignorāt) mecum pugnabit, meq; maioris arguet audaciæ. Ne igitur audiā talia, apudq; alios defendere me necesse habeā, statueram nihil uelle librorum edere. Verum, cum illi, quos amicis destinaueram, ad plures iam peruenissent, cogebar sanè necessitas propter eosdem de optima quoq; secta commentari. Eius autem tractationis causa in eo tum mihi libro satis dicta est. Hos igitur si quis omnium primos legere uoluerit, recte prudenterq; fecerit. Quod si persuasus his ille ante, quā ad disciplinam, iudiciūque sectarum omnium ueniat, demonstrationum etiam peritus esse cupiat, habet de demonstratione tractationem à nobis descriptam. Ex qua ille si non methodos solas percipiat, sed secundum eas etiam se in omni rerum sylua exerceat, ueritatem inueniet. Quod fiet, si, & eius rei studiosus accedat, neque temeraria affectione sibi aliquam deligat eorum instar, qui in Equestribus ludis diuersorum colorum studio, citra rationem ducuntur. Idem uero hic, ubi quos supra commemorauī, aggressus fuerit, absque negocio, quæ uel uere illis cognita, uel falso fuerint recepta, discernet. Quare nostrorum quidem librorum unum hoc initium esse

Atiū esse lectionis debet illis hominibus, qui & natura dociles, & alioq̄ ueritatis sunt studiosi. Porro autem citra hāc, si quis & nostram ipsorū uitā, & clara artis huius facta, q̄ forte apud ægrotos designarim, fuerit expertus, ut sit persuasus uel ex animi mei moribus, q̄ neq; inuidia, neq; contē tione, neq; temerario quodā amore, quo erga Sectā aliquā sim affectus, agi oīa, aut ex operibus deniq; meis circa hanc artem mihi elaboratis, ut dogmatū ueritati respondent, & præter Apo dicticā illam cōtēplationē, poterit sanē is libris nostris iuuari. Et quāquā id non per exactā rerū cognitionē, (ista enim solis illis demonstrationibus paratur) per opinionem tñ rectam cōseque tur, qua de ueteribus merito dictum est, † quorum acta nouimus, nihil moramur scientiam, licet ei legitimū illud, solidūq; absit. Leget igitur is illa primum omnium, quæ sunt introducen dis scripta, librū uidelicet De Sectis, qui eo ē titulo est inscriptus, De Sectis pro Introducendis & illum, De pulsibus pro Introducendis: Tertio, De ossibus librum, & ipsum Introducendis in scriptum; qui inter Anatomicos primus est. Qui uero totam anatomes notitiā sibi cōparare uo luerit, is ante alios ad librum anatomicarum administrationū accedat: tradit enim is omnes in Anatomia apparentes particulas: cuiusq; magnitudinis, situs, formæ, coherentiæ, coloris, & so cietatis ad inuicē sint, ostēdit. Qui aut in Anatomiarū inspectionibus exercitatus fuerit, earū deinceps operationes discet, alias quidē Naturales, tribus à me libris expositas, & De potentijs na turalibus inscriptas: alias uero Aīales dictas, in alijs pluribus à me tractatas. Quas pce dit liber De Anatomia mortuorū. Hūc aut duo sequunt De sectione uiuorū: & eos rursus alij duo De se ctionis cōtrouersia. Post hos sunt tres illi De motu thoracis, pulmonis. Duo itē De causis respi rationis. Post quos ē, libri quatuor De uoce. Ex hoc genere sunt libri quoq; De motu musculo rū, & q̄ De uocabulis tradidit. Ea uero, q̄ De demōstratione elemētorū tradunt, nō oīa sum in li bro executus, sed quatenus ipse Hippocrates usus fuerat. Quod si quis absolutissimā elemētorū corporis nostri cognitionē requirat, legēda sunt illi, q̄ in Decimotertio Demonstrationū libro, & in q̄nto, & sexto De Asclepiadis dogmatibus à nobis exposita sunt. Præterea, q̄ De purgatiū medicaminū potentijs scripsimus. Disseruimus ēt qdā in eo, quē De elementis secundū Hippo cratē inscripsimus, cōmētario. Seorsum deniq; in alio quodā libello ea de re tractauimus. Post li brū uero De elemētis fm Hippocratem, sequuntur De tēperaturis libri tres: Et eos rursus tracta tus De simpliciu medicaminū facultatibus: hunc aut alter ille De cōpositione medicamētorum tractatus. † In prioribus igitur de proprio aīalibus temperamento, & cuiuslibet indicio: in po sterioribus aut de pharmacorū temperamento differitur. Si porrò q̄s post duos illos, aut tres uo cluerit uel eū De optima cōstitutione corporis, uel De bona habitudine, uel De inæquali tēpera tura libellū legere, cōueniēter, nec sine ordine id fecerit. Parui quidē sunt illi admodū, & amicis tñ sic exigentibus conscripti, ab illis uero in plures deinceps euulgati. Nā, & eorum facultas in tractatu de sanitate tuenda continetur, in quo differentiæ constitutionis corporis nostri. ★

Hic desiderantur multa.

Explanationum, tum quæ recte dicuntur, tum quæ non præexercitato in nostris tractationibus: Habebis præterea, & nostros in quædam Hippocratis commentarios: qui quando iam partim scripti sunt, ēt reliquos adijcere tentabo: quod oīnō qdē, si uixerimus, fiet. Sin autem ante, quā utilissima uiri illius scripta exposuerim, uita excedā, habebunt tñ studiosi eius snīam, mea q; ut dictū est, opera unā cum ijs, q̄ nunc extant, cōmentarijs. Atq; utinā Pelopis mei præceptoris, & Numisiani (pauca enim illorū ab interitu adseruata sunt) & præterea Sabini, Rufiq; Ephesij, in Hippocratem interpretationes oēs haberent. Quintus aut, eiusq; discipulū, uiri illius sententiā nō planē sunt affecuti; unde factum, ut in suis expositionibus multoties aberrarint. Lycus aut re prehendit quoq; non nunquam Hippocratē, mēdaci q; illum (cuius tamen non intelligit dogmata) arguit: nota enim passim eius Cōmentaria, sunt. Noster uero præceptor Satyrus, (nā huic primo cōuersati sumus, postea uero Pelopē audiuius) non eadē Lyco Hippocraticorum li brorum expositiones faciebat. Confitetur uero Satyrus diligētissime se Quinti dogmata obser uare adeo, ut nec addere qd illis, nec demere uellet. Nā b * Ephicianus aliq̄to ēt magis ad Stoi corum ritum concessit. Nos aut, cum postea audiuissemus primo Satyrū Quinti interpretatio nes recitantē, deinde quædā ēt Lyci legissemus, utrūq; reprobauimus, ut qui Hippocratis sentē tiam non exacte perceperit: melius enim intellectus est à Sabino, & Ruso. Quod facile quidem iudicare poterit, qui in nostris fuerit commentarijs præexercitatus, ex quibus, & quæ bene re cteq; dixerint, & ubi lapsi fuerint, cognoscet. Sed de interpretationibus in Hippocratē iā fa tis dictum: quare ad reliqua nostra uolumina, quæ ad rem logicā pertinent, pergamus. Ex illis autem tibi quidem, mi Eugeniāne, & quotquot uni medicinæ student, ea, quæ De demonstra tionibus scripsimus, sufficere possunt: alijs autem, quicunque philosophiæ se addixerunt, cæte ra quoq; legenda sunt. Nisi si quis fortasse utraq; & medicinæ, & philosophiæ theoriās cōmo de, beneq; possit perdiscere: eum uero, & ingeniosum, & memorem, & laboriosum esse opor tet, præterea eam fortunam felicitatem, quæ nobis contigit, qui sub patre docti, arithmetica, * logica, grammatica q̄e sumus instituti: in hisq; humanioribusq; disciplinis usq; ad ætatis an num

† Ipsam ad actio nes quidē nihil esse inferiorem scientia, ei tamē abesse legitimū & solidum.

A† Locus in cod. græcis cor ruptus, in prio rib⁹ igitur duo bus traduntur * hominū * tē peraturæ cum proprijs singulo rum inditijs, in * tertio autem, de pharmaco rum tēperamē to differitur, siue igitur post duos, siue post tres legere quis uoluerit, librū de optima cor poris cōstitu tione, & librū de bona habi tudine, & li brū de inæqua li intēperie, con ueniēti ordine id fecerit. Par ui, &c. B* Al Iphicia nus.

C* logistice ha bent cod. manu scripti, & ita omnino legen dum uidetur. D* παύσις. i. pueritia.

num decimum quintum enutriti, ad dialecticamq; ab illo contemplatione, ut soli deinceps philosophia uacarem, perducti sumus. Annum postea decimum septimum agentē claris in somnijs monitus ad medicinā me perduxit, ut cū philosophia illam coniungerem. Talem uero ego meam foelicitatem quamquam maiorem etiam redderem, q; citius, meliusq; reliquis omnibus, quaecunq; docebat, discerem, nisi tñ per uniuersam adeo uitā in illis medicina, philosophiaq; theorematibus me diligenter exercuissem, nihil pclarum, excellensq; eram consecuturus. Quapropter mirum non est in tanta hominū multitudine, qui in medica, & philosophica exercitatione, studioq; uersantur, nō inueniri, q; recte in illis profecerūt. Aut enim natura parū ad eas sunt apppositi: aut non, ut conueniebat, sunt instituti, aut studijs non fideliter, seduloq; insisterunt: sed ob ciuilia negotia, ab his discesserunt. Et hæc quidē obiter nobis dicta sint, quanquā nō oīno pter rem. Post eos igitur De demonstratione libros, nostras philosophicas theorias legere oportet. Quæ uero illarū subiecta, & quot sint, in unaquaq; earū scripsimus, & in eo libro demonstrabitur, in quo oīum librorum meorū conscriptionem faciam. Quoniam autē me de tractatu, in quo usurpata apud scriptores Atticos nōia secundū ordinē primarū in ipsis literarū ex eorū scriptoribus collecta sunt, rogasti, quæ iam antea tibi respondi, operæ precium arbitror hic etiā tibi commemorare. Nā compertum habeo alios quoq; multos, quod nā eius libri sit argumentū, quare. Et quidem in eo tractatu nō hoc agimus, quod hoc nostro seculo multi, qui omnibus Attice loquendi synceritatē imponunt, siue illi Medici, siue Philosophi, siue Geometrici, siue Musici, siue Iurisperiti, aut nihil ēt horū, sed alioqui, uel opulenti, uel diuites sint: uerum cōtrarium intēdo, neminē prorsus ob orationis sollecissimos esse reprehendendū, incessendum uel. Prestat etenim lingua, q; uita, sollecissimos, barbarissimosq; cōmittere. Quin & libellus aliquñ mihi scriptus est cōtra eos, qui in sollecissantes uoce, inuehuntur: tñ abest, ut eruditionis esse partē aliquam Atticissimos asserā. Præterea quoq; propter multos & medicorū, & philosophorum, quorū alij noua nobis græcorū uocabulorū significata præscribunt, alij aliud. *Commentaria uocabulorū octo ac quadraginta libris cōscripsi, ex Atticis illa scriptoribus cōgerēs, quæ admodū et alia ex comicis. Quod opus mihi, sicut recensui, scriptum est propter significationes. Illud autem qui legent, simul & Atticorum nōia notitiā adipiscuntur: quæ ipsa per se quidem nihil magnō studio dignū habet. Sed & alius à me tractatus, De uocabulorum rectitudine editus est propter illis perperam utentes: quem sanē, uel primum omnium diligentius euoluere fuerit cōsultum.

† Clarius, neq;
n. hoc nos uolu-
mus, quod non
nulli nūc inbet
omnes uoce at-
ticissare,
* uocis.
* uoce.
* explanationē.

GALENI DE SECTIS AD EOS QUI INTRODVCVNTVR

Horatio Limanio interprete

Denuo emendatus.

Quid Empirici, & Rationales medici differant.

CAP. I.

D sanē, quò medicina intendit, sanitas est: hanc ipsam uero parare artis eiusdem finis est, quibus autem rebus, aut absens comparetur sanitas, aut eadē conseruetur præsens, cognoscant medici, necesse est: uocanturque ea, quibus absens illa creatur, remedia, auxiliaque: quæ uero præsentem eandem custodiunt, salubris ratio uictus: quapropter ars ipsa medendi salubrium, in salubriumque scientia ab antiquis scriptoribus dicta est: qui salubria dixerunt, & quæ præsentem sanitatem conseruant, & quæ eandem corruptam refarciunt: in salubria uero, quæ illis contraria sunt: vtraque enim cognoscant medici, necesse est, ut illa eligant, hæc autem effugiant. Vnde uero harum rerum parata scientia sit, non itidem inter omnes conuenit, sed alij solam experimentorum notitiā arti satis esse dicunt: alij autem non parum ratio in artem eandem conferre uidetur: nominanturque qui à sola experimentorum

Axperimentorum notitia procedunt, nomine ab empiria, hoc est experientia, deducto, empirici eodemq; modo, qui ratione ducuntur, rationales: duæq; sunt hæ primæ in arte medendi hereses: altera, quæ per experimenta ad inuenienda medicamenta procedit; altera, quæ per indicationem; illisq; imposuere nomina, empiricam, rationalemq; empiricam autem nominare Greci solent *τηρικτικὴν*, & *μνημονωτικὴν*, hoc est obseruatricē, memorēq; rationale vero *δογματικὴν*, & *ἀναλογιστικὴν*, hoc est dogmaticā, & rōcinatricē: ac uiris quoq; perinde, atq; hæresibus, dedere nomina: empiricostiriticosq; & mnimoneuticos, hoc est empiricos, obseruatoresq; ac memores eorū, q̄ euidētia sunt, vocātes eos, q̄ sibi experiētiā elegerūt: logicos aut, dogmaticosq; & analogisticos, hoc est rationales, dogmaticosq; & ratiocinatores, eos, * quib⁹ admissa rō est.

De arte Empiricorum.

CAP. 2.

* ὅσοι λόγον
προσέκοντο.
mel. qui rationē
adhibuerunt.

Artē vero empirici sic constitutā dicunt. Cū multi uisi sint affectus incidere, alij quidem spōte, ægris hominibus, sanisq; ut sanguinis fluxus ē naribus, aut sudores, aluiue pfluuia, aut quæ similia sunt, iuuantia, lædētiaue, non quæ tamen efficientem causam sensu deprehensam haberent: alij autem, quorum causa euidentis esset, euenire uisi sint, nō ea ea tamē ē nostro instituto, sed quæ fortuito incideret, ut cuipiā lapsō, percussōve, aut aliquo aliter mō uulnerato sanguinē cōtigat effluere, frigidāq; ut cupiditati obsequerēt, in morbo sumere, vinūve, aut aliqd generis eiisdē, quæ singula in utilitatē, noxamve desuerunt, quæ quidē ē primo genere iuuantia, lædētiaue sunt, naturalia uocarunt: quæ uero ē secundo, fortuita: primāq; amborū* faciem, * θείαν. casum appellarunt: ut ex eo nomē imponerēt, q̄ homines in ea in consulto caderēt: qđ igitur experientia genus casu uenit, huiusmodi est. Quod autem * in consulto sit, est cū aut in somnijs hortatibus, aut aliunde ducto arbitrio ad experimentū uolentes uenerint. At uero tertiu experientia genus, imitatorium est: cum rursus in iisdem effectibus ad ea experienda ducuntur, quæ aut natura, aut fortuna, * incōsultove profuerint, obfuerintve: atq; hoc ipsum quidē est, qđ maxime artē eorū cōstituit: nō. n. bis tantum aut ter, sed sæpius id, qđ ante profuit, imitari, idēq; in iisdē affectibus, ut plurimum facere inuenientes, ac eiussmodi memoriā præceptum uocantes, iam fidele id, artisq; partē statuunt. ut autē multa eiussmodi fuere ab ipsis congesta præcepta, id omne congestum medicina fuit: qui uero congestit, medicus: uocaturq; ab iisdem est huiusmodi congestū *αὐτοψία*, hoc est intuitus proprius, qui memoria quædam est eorū, quæ sæpe eiussdemq; modi uisa sunt: hoc idem etiā experientia nominarunt: eiussdē uero narrationē historiam: hæc. n. eadem res ei, à quo obseruata est, proprius est intuitus: ei autem, qui quod obseruatum est didicit, historia. Quoniam autem morbis quibusdam interdū occurrebāt, quos ante non uiderant, aut quos nouerant quidem, sed in eos his locis ortos incidebant, ubi non erat, quæ experimento obseruata esset medicamentorū facultas; certū inueniēdi auxilia instrumētū finxerunt, ad simile transitū: quo utentes idē sæpe auxiliū ab affectu ad affectū simile transferūt, & à loco ad locū: itemq; ab auxilio ante cognitō ad aliud simile transeunte: uerbi gratia, ab affectu ad affectū, si ab erysipelate ad herpetem se transferant: à loco uero ad locum, si à brachio ad femur: ab auxilio autem ad auxilium, si in alui profluuijs à cotoneo malo ad mēspilum transeant: omnis autē huiusmodi transitus, uia ad inuentionem est, nondum autem ante experimentū inuentio, sed quando iam, quod in spem uenit, experimento traditum est, id fidele iam tum teste eodem experimento est, idēq; nihilominus, quā si sæpe eodem modo se habere obseruatum esset: id autem experimentum, quod transitum à simili sequitur, † exercitatoriu uocant, quod exercitatum in arte esse oportet eum, à quo quidpiam hoc pacto inueniendum sit. Superiora autem omnia experimenta ante notitiā experimentorum habita, quibus opus erat ad artem constituendam, hominis uel cuiuscunque esse possunt. Hæc est, quæ per experimenta ad artis finem uia est.

De arte Rationalium.

CAP. 3.

DE uero, qua per rationē proceditur, cum naturam corporis, quod curandū tentatur, disci iubet, tū omniū causarū uirtutes, in quas quotidie corpus incurrēs, ipsum se aut salubrius, aut in salubrius redditur: iāq; post hæc aeris naturā, aquarumq; atq; locorū, eamq; quæ uitæ studijs inest, quæ cibis, ac potionibus, nec non assuetudinibus, scire medicū aiunt oportere, quo & morborum omnium causas, & facultates remediōrū inueniat: isq; sit, qui cōferre, ratiocinariq; possit huic generi causæ hanc uim habēs adhibitum medicamētū, ut certum aliquid efficiat, natura esse aptū: negant. n. illū inuenire posse remedia prius, q̄ in oībus his multifariam sit exercitatus. Ut aut ex breui exēplo rē totā cognoscas, pone partē corporis aliquā dolentē, durā, renitentēq; quæq; in tumore sublata sit: hic causam medicus inueniat, oportet, primūq; noscat, humido aliquo naturæ modum superante in partē prolapsō eā intumuisse, eodemq; intēdente in dolorē inuectam: deinde uero, id si in fluat adhuc, fluxū ab eodē esse cohibendū: si nihil superest, educēdum id, quod sit in parte cōtentū: quo igitur modo, quod in fluit adhuc, inhibebis, educes, quod in parte contentum est? si refrigeres, adstringasq; partem, inhibebis, quod in fluit: sin eādē humectes, laxesq; educes, quod congestum est: sic illis in ipso morbo eius, quod utile est, oritur indicatio: quam solam tamen satis esse negant, sed aliam esse, quæ à potentia laborātis sit, ab ætate aliam: quibus etiā accedit ea, quæ à propria ægroti natura ducitur, eodemq; modo à tēpore anni, lociq;

ni, lociq; natura, uitæq; studijs, & assuetudinibus, è singulis propriâ eius, quod conducat indicationem oriri: verbi gratia, ut hoc etiâ exemplo res magis innotescat, esto, quæ febris acuta occupet, cui tardi motus, grauisq; sensus corpori sit, qui corpore tumidiori, q̃ ante, ac pleniori rubore suffusus, idemq; uenas habeat magis intumentes, cuiq; perspicuum est copiam sanguinis homini sic affecto calidioris exuperare. Quænam igitur curatio est? nonne liquet euacuationem esse? contraria. n. hæc multitudini est. Contrariaq; contrariorum remedia sunt. Quo autē pacto, aut quoad illa dematur, non potest etiâ ex sola causa cognosci: cum in super virtutem oporteat, ætatemq; & anni tempus, ac regionem, cæteraq; paulo ante, pposita cōsiderare: nā, si ualidior potentia sit, ætasq; in cōsistendi vigore, ver, tempus anni, lociq; natura temperata, non tibi errare continget, si vena incisa tantum sanguinis mittas, quantum causa iubet emitte: sin imbecilla virtus est, ætasq; aut pueri natu ad modum parui, aut senis in senium longe prouecti, regioque aut frigore algeat, qualis Scythia est, aut calore exusta sit, qualis est, quam Aethiopes incolunt, anniq; tempus uehementer, vel frigidum sit, uel incalescat; nemo est, qui uenam discindere audeat: ita iubent quoq; & assuetudines, & uitæ studia, naturasq; corporum cōsiderari, ex his enim omnibus propriam eius, quod conferat ipsis, indicationem oriri.

Quo pacto eadem empiricorum, & rationalium medicorum remedia à diuersis indicationibus oriantur.

CAP. 4.

EX quibus aut rebus indicatio nascitur ijs, qui rationalem medicinam profitentur, ab ijsdē obseruatio eius, qd̃ utile sit, empiricis est: eorum enim accidentium, q̃ superius in febricitante reuli, cōgeries, q̃ cōcurfus ab illis nominatur, exinanitionis admonet rationalem medicū, obseruationis memoriā suggerit empirico: nā, cum sæpius ijs, qui sic affecti essent, exinanitionē uiderit utilem esse, eandē, si utatur, sperat hoc tpe quoq; prodesse: idemq; ab ijs, quorum est ætas in consistendi uigore, p ea, q̃ sæpius ab ipso uisa sunt, sat exinanitionis nouit sine molestia ferri: ita uere magis, q̃ ætate: & si tēperata regio est: si uero ēt æger euacuādo corpori assuetus sit, qualis est, q̃ per hæmorrhoidas, aut quæ per nares euacuatio euenit, iccirco etiâ plus sanguinis detrahat ab ipsa rei natura profectus rationalis medicus: hoc idē uero empiricus faciat, qm̃ sic ab ipso obseruatum sit: & ut summam dicā, eadē in ijsdē affectibus medelæ, & ab ijs, qui rationē profitentur, & ab empiricis medicis trahuntur: de modo inueniēdi eas inter eosdē dissensio est: ab ijsdē enim accidentibus, q̃ circa corpus apparent, oritur ijs, qui rationales sunt, causæ indicatio, ex qua curationē inueniunt empiricis autē memoria repetuntur ea, quæ sæpe simili modo obseruata sunt. Cum aut nullum ex ijs, q̃ apparent accidentia, rationales habent, ex quo causa pateat, tunc sciscitari causam procatacticā, id est euidentem uocatā, nō dubitant: quale est, si canis rabiosus momorderit, uiperave, aut eius generis aliud: nā ulcus ipsum nulla re ab alijs ulceribus diuersum p omne tps, aut certe p initia apparet. Si. n. à rabioso cane est, alijs morfu alterius illatis simile p omne tempus ostēditur: sin autem id ab ictu vipera est, primis quidē diebus se ceteris simile repræsentat; post aut, ubi iam laborās ipse grauitur habet, ei circa corpus, affectus q̃ dā superueniunt pniciosi: quippe casus eius generis oēs, qui à pestiferis uocatis animalibus eueniunt, nisi per initia protinus rectē curentur, eō deueniunt, ut summe perniciosi sint. Quæ igitur recta curatio est? an scilicet uenenū extrahere, qd̃ unā cū ictu corpori percussio inhæsit? ideoque ad cicatricem perducere, claudere uel, q̃ huiusmodi sunt, nō accelerāt, sed contra agūt, ea que in super minutim admodū sæpe concidunt: iā ijsdē quoq; quæ calida, acriaque sunt, quibusque attrahi uenenū, siccarique possit, medicamētis ob eandē causam utuntur. Adhibētur quoq; hæc eadē ab empiricis medicamēta, qui nō duce natura rei ad ea inuenienda procedūt, sed eadem, quæ usus ostenderit, memoria repetunt: ut enim ipsis ex ætate, & anni tempore, locique natura, cæterisque, quæ memorata sunt, per experimentorum notitiam curationis habebatur cognitio, sic ex causis quoque, quas euidentes uocant, ijsdē cognita curatio est. † Quod si utraque inueniendi uia mutuum inter eos consensum habuisset, nil opus illis longiori oratione fuisset.

Quæ empirici, & rationales medici inuicem reprehendunt.

CAP. 5.

QVoniā aut experientiā accusant ijs, qui rōnalem artē profitentur, eaq; alij constitui posse negant, alij mancā esse dicunt, alij artis expertē: cōtra aut empirici rationē quidē probabilem, ut quæ tñ non uera sit, accusant, iccirco duplex utrisque, lōgaq; admodum decurrit oratio, cū alternas accusationes, defensionesq; adhibēt. Quæ. n. aduersus experientiā ab Asclepiade disputata sunt, qui fieri nō posse mōstrauit, ut ad eundē modum posset quicq; sæpissime uideri, neque posse ulla ex parte cōstitui eā, neq; aptā quidē ad minimū quidpiā inueniēdū esse uolunt: Quæ aut ab Erasistrato dicta sunt, q̃ simplicia quidē atq; in simplicibus p experientiā confessus est inueniri remedia (quale est stupori dentiū portulacā mederi) hoc idē uero cōpositis esse, atq; in cōpositis negauit, eandē inueniendi quidem facultate non ex omni parte carere, ad omnia tamen inuenienda non idoneam esse uolunt. * Quæ uero ab ijs, qui per experientiam quidem ea inueniri cōcedunt, hæc ipsam aut, q̃ infinita, longaq; sit, & ut eorū uerbo utar, a methodos, hoc est methodo careat, accusant, itaq; rationē inducunt ipsam, nō qualis cōstitui, aut subsistere nequeat, sed quale aliquid est, quod sine arte sit, experientiam esse uolunt. His igitur, qui adeo

† Clarius ad gr. lect. fidē Quod si inuicem sibi utrisq; cōcessissent utraq; inueniendi uias esse ueras.

A adeo uerbis insultant, respondent empirici, conanturq; experientia eiusmodi esse monstrare, ut constitutionem recipiat, ut, quod satis sit, habeat, ut in se arte contineat: idemq; rursus multis modis ipsam ratiocinationem, hoc est analogismum, reprehendunt: ut rursus quoq; necesse sit, ijs qui rationalem disciplinam profitentur, ad singula reprehensionis genera respondere. His. n. cum se naturae corporis, morborumq; omnium ortus, viresq; remediorum nosse proponunt, tunc instat empirici, qui haec omnia iccirco crimini dant, quatenus quidem procedit, ut probabilia, uerisimiliaq; sint, nulla tamen eorum certa cognitio sit: interdum idem, cum earum rerum cognitionem concedant, eadem tamen conantur inutilem esse monstrare: interdum, cum illis hoc ipsum dent, eam superuacua esse coarguunt. Haec sunt quibus inter se generatim empirici, rationalesq; certant. In quibus et omnibus multa particulatim contendant: quale est, quod in quaestionibus, quas de rebus inueniendis abditis tractant, alij corporum dissectionem, indicationemq;, ac dialecticam speculationem laudant: haec siquidem ipsis infra esse, quibus ea uenientur, quae in obscuro posita sunt. Empirici autem neq; inueniri quicquam membrorum dissectione concedunt, neq;, si fieret, id arti necessarium esse: ac ne omnino quidem indicationem esse, neq; aliud ex alio posse cognosci, quia omnia postulet ex semetipsis agnitionem: neque id, quod, suapte natura abditum sit, ullo signo indicari, ac nec ulli

B quidem arti opus dialectica esse. Dein aliquid contra dialecticas suppositiones dicunt, contraq; definitiones, ac ne esse quidem demonstrationem pronunciant rei ullius, quae incerta natura sit: itemq; de ultiosis demonstrandi modis, quibus uti solent ij, qui rationalem medicinam sequuntur, deq; omni ratiocinatione loquuntur: eamque, quod proficitur, inuenire non posse, eademq; nec arte iam ullam constitui, neq; hominum uitam proficere: quem autem epilogismum graece uocant, quem iidem euidentem rationem esse dicunt, utile ad ea inuenienda esse, quae opportuna latentia sunt (sic enim isti nominant, quae sensibilia quidem, non tamen adhuc euidentia sunt) eundemq; ad eos arguendos utilem, qui contra euidentiam audent dicere: utilem quoq; ad ostendendum id, quod inter euidentia praeteritur: utilemq; ad occurrendum sophismatis, quiq; nunquam ab euidentia absit, sed cum ea semper uersetur: quod tamen analogismo, id est ratiocinationi esse negat, sed eam ab euidentibus rebus initium trahere, desinere in ea, quae perpetuo abdita sint: ideoq; uarios eius esse modos, cum ab euidentibus iisdem rebus alius ad aliud, quod abditum sit, accedat, indeq; discordiam quae diiudicari nequeat, esse paratam, quam iudicium esse incomprehensibilitatis dicunt: nam iidem isti, quae uera, firmaque cognitio est, comprehensionem uocant: incomprehensibilitatem uero, quod ei contrarium est: itemq; incomprehensibilitas ab iisdem causa dicitur dissensionis, quae iudicari non possit, rursus autem dissensio incomprehensibilitatis indicium: quae autem de rebus obscuris contentio est, eam posse iudicari negant, posse autem eam, quae de perspicuis est: in his. n. cum singula, qualia sint, appareant, si uera loquimur, sic esse testificantur: si mentimur, coarguunt. Haec, similiaq; innumera sunt quibus empirici, rationalesq; medici certant, a quibus eadem tamen in iisdem affectibus adhibetur curatio, ijs quidem, qui in haeresi sint sua legitima exercitati.

De Methodicorum secta.

CAP. 6.

Qui autem methodici uocantur, sic. n. ipsi se nominarunt, quasi rationales ij, de quibus antea retuli, non se methodo dicant artem tractare, ij mihi non uerbis tenus uidentur ab antiquis sectis dissidere, sed ipsa etiam artis opera multa inuertere: cum neque locum affectui utile quippiam ad curationem indicandam dicant habere, neque causam ipsam, neque aetatem, nec tempus anni, neque regionem, denique nec uirtutem aegroti consideranda, aut eiusdem naturam, habitum uel iudae uitae studia, assuetudinesque reiiciunt, cum se dicant eius, quod conferat, indicatione contentos, quae ab affectibus solis trahatur: ac ne ab his quidem per species, sed cointer, & generatim ponantque, ac nominent morborum cuncta ipsa haec, quae ubique in singulis affectibus sunt. Iidemque conantur, alij morborum omnium, qui uictu curantur, alij omnium absolute cuncta in morbis ostendere duo, itemque tertium aliud mistum: illisque imposuere nomina adstrictionem, profluuiumque: sic morbum omnem aut adstrictum dicunt, aut fluentem, aut ex utroque mistum: si. n. naturales suppressae sint corporum excretiones, adstrictum uocant: si magis ferantur, fluentem: si autem & suppressae illae sint, & ferantur, ea de remissionem oriri: quale est, si oculum inflammatio simul fluore occupet: nam ab inflammatione, quae adstricta affectio est, cum non sola nunc, sed cum fluore in uno eodemque loco orta sit, totum ipsum affectum mistum effici. At uero indicationem eius, quod conferat, laxitatem in adstrictis esse: in fluentibus uero compressionem: nam, si genu, uerbi gratia, inflammatione laboret, relaxare aiunt oportere: si fluat alius cohibere, atque comprimere: in mistis autem contra id instare, quod maxime urgeat: etenim, quod magis turbet, periculumque inferat, hoc idem est, quod illi magis occurrere uehementiori malo oportere, quam alteri, dicunt. Cur igitur non ipsi se rationales uocarunt, cum praesidia per indicationem comparant? quoniam inquirunt, rationales obscura scrutantur, nos autem in rebus uersamur euidentibus. Totamque denique sectam suam ita definiunt, ut eorum cognitio sit, quae communia euidentia sunt: quae ne ceteris omnibus artibus uideatur communis definitio (nam illas quoque eorum, quae cuncta euidentia sunt, notitias esse putant) addunt, ut ea sint, quae finem medicinae sequantur: Eorumque aliqui, non quae sequantur, sed quae eiusdem fini consentanea sint, adiunxerunt: pars autem maxima, haec ambo componens, me-

Isagogici.

3 c

thodum

thodum, inquit, notitiam eorum esse, quod cōia euidētia sunt, ea quae medicinae finī consentanea, cō E
 sequentia quae: quidam autē, ut Thessalus est, sic, ut eadem proxima ac necessaria sint ad sanitatem.
 Ita neque rationales se notari, non enim se rebus obscuris egere, ut illi, neque empiricos uolunt, & si ma-
 xime in euidētia uersantur, ab illis non per indicationem esse remotos: ac ne modum quidem ipsi
 quo in euidētibz rebus uersantur, cōem esse sibi cum empiricis dūt: illos non recedere à rebus ob-
 scuris, quia cognosci non possunt, ipsos autē quanquā hoc idem, sed tñ facere, quia inutilēs sunt.
 itemque de rebus euidētibz empiricos obseruationem, ipsos indicationem hñe. His rebus igitur
 ab utrisque dūt se differre: maximeque anni tpa, aetatisque, ac regiones, quaeque oīa similia
 sunt, abscindunt, quae manifeste quidem inutilia sunt, ut illi putant, sed gloriae gratia apud priores
 medicos celebrata: eamque maximam esse dūt methodicā sectae uirtutem, glorianturque ea de
 re, seque admirabiles putant: atque eum, qui uitam breuem dixit, artem longam, reprehendunt.
 rem enim ipsam contra ex oīa parte se hñe, ut breuis illa sit, uita longa: demptis enim oībz ijs, quibus
 ars iuari falso putatur, nobisque ea, quae morborum cōia sunt, sola intuentibus, neque longam me-
 dicinam esse, neque difficilem, sed facillimā, atque apertam, quae sex mensibus disci oīs, celer-
 rimeque possit ita non in morbis ijs, qui uicū curantur, rem oēm in angustum ualde esse deductā,
 eademque rōne in ijs, qui manu, quique medicamentis curantur: in quibus et gñatim cōia quāda
 inuenire conantur, scoposque remediorum paucos subiiciunt. Quare, ut mihi uī, non uulgato il-
 lo semestri spatio discere, sed longe celerius totam eorum artem liceret: his itaque, ni mentun-
 tur, gratiae doctrinae breuioris agenda sunt: sin autem mentiantur, negligentia sunt accusandi,
 Quibus rationibus Methodici suam sectam defendant.

com. 1. Apho. 1.
Ext. or. fo. 2. b

Quo autem potissimum modo hi mihi uideantur iure iudicandi, cecutiantne in re utili an,
 quod superuacuum est, recte ipsi soli effugiant, nunc dicam: non enim exigua mihi uide-
 tur huius rei consideratio, neque huiusmodi, ut uerbotenius tantummodo * procedat, ut que de
 empiricis rationalibusque est, qui, * de inueniendis auxiliis primum contendunt, deinde de uis-
 eorundem consentiunt, sed aut magnopere laudantur à methodica secta artis opera, aut eadem
 magnopere iuuentur, necesse est. Cum autem in rebus duo sint genera iudicij, alterum, quod
 à sola rōne procedit, alterum à rebus ijs, quae euidēter apparent, quod à sola rōne procedit, ma-
 ius est, quod pro mō eorum, qui introducuntur: ideoque nunc importunum: quod autem ab euidē-
 tia sola deducitur, id cōe oībz est. Quid igitur prohibet hoc esse, quo primo utamur, cum sit &
 ijs, qui introducuntur apertum, & apud ipsos methodicos honoratum? à quibus nil aliud, quod eui-
 dentia, celebratur assidue, eaque rebus oībz antepositur, quae autem abdita sunt, oīa, inutilia
 esse dñr. Age igitur primum de causis, quae dñr euidētes, consideremus, sic euidētia posita, ut
 indicij regula sit: primumque accedat ipse methodicus, fereque in hunc modum dicat: Cur de fri-
 goribus, aestuque, cur de ebrietatibus, de cruditatibus, de satietate, fameque, cur de lassitudine,
 deque * actionibus, cibi gñibz, mutatisque assuetudinibus oīa rationales, empiricique curiosi essis?
 an omissis ijs affectibus, qui in corpore sunt, haec illa sint, quibus uos mederi debetis? quorum ne
 ullum quidem est, quod adhuc adsit, sed ipsa quidem recedūt? quod autem ab ijsdem genitum
 est, in corpore manet, eique mederi oportet: id enim affectio est: hoc ipsum igitur cōsiderandū est,
 quale nam sit: si enim adstrictum est, relaxandum: si fluens, continendum, quaecunque ea cā sit, à qua
 genitum alterutrum est: quid igitur est, ad quod causa conferat, cum neque fluēs, unquam laxari po-
 stulet, neque destriatum contineri? an sit oīno nihil, ut profecto res ipsa ostendit? Similiq; rōne
 ijsdem methodici de obscuris causis, & morbos continentibus loquuntur: nam eas quoque super-
 uacuas esse dñt, cum ab affectu propria indicetur curatio, eius et causa, à qua is ortus sit, cogni-
 tione remota. Eundem sermonis modum hñtes ad tpa anni, ad aetates, locaque transeunt: in quibus
 et admirantur, cur, ab antiquis medicis res tam euidēs intellecta non sit: non enim inflammatio,
 quae adstricta affectio est, ut aiunt, aestate quidem laxantia praesidia, hyeme autem ab his di-
 uersa postulat, sed eadem in utroque tpe: neque in puerili aetate, quae laxant, in senili uero, quae conti-
 nent: neque in Aegypto laxantibus, Athenis autē cohibentibus eget: itemque si inflammationi
 contraria, fluensque affectio sit, nunquam laxantibus, sed semper continētibus opus est, siue sit
 hyems, siue aestas, siue uer, siue autumnus, nec non si puer aegrotat, si cui consistens est aetas, si se-
 nex, aut si quempiam in Thracia accadat, aut in Scythia, aut in Aethiopia aegrotare: nullam igitur
 alicuius ex his utilitatem esse dñt, sed omnia uana curiositate tractari. Quid partium corpo-
 ris consideratio? an non inanes haec sunt ad indicandam curationem? an quispiam sit, qui dicere
 audeat inflammationem in parte nervosa relaxandam esse? eandem uero in arteriosa, veno-
 saue, aut carnosa comprimendam? aut omnino, si liquidum adstrictum in aliqua parte corporis e-
 ueniat, sit qui audeat dicere, non id esse laxandum, aut, quod fluens sit, non continendum? Igitur,
 si partis natura nihil rationem curationis euariat, sed pro genere affectus remedij intentio est,
 manifeste inutilis est adhibita partis consideratio: talis igitur in uniuersum methodicus est.

* Aldus legit
ἀναπνεύσας, id est
actionibus, anti-
qui cod. habent
ἀπνεύσας, id est
ocio. & ita uetus
interpres.

Empiricorum rationes aduersus Methodicos.

CAP. 8.

Post quem scd'o loco prodeat empiricus, ea que fere proponat: Nihil est, quod ego ultra eui-
 dentiam intuear, neque sapientius quicquā profitear, quae ea, quae mihi saepe conspecta sunt: tui si
 euidētia

A euidētiam uituperas, ut ex sophista quodam superioribus diebus audiuisse mihi uideor, opportu-
num mihi est ad eos me diuertere, à quibus honos euidentiæ habetur. tu autem uiceris iā uictori-
am cadmiā. si autē, ut inter initia ex te audiui, id omne, quod abditum sit, inutile dicis, te sequi
uero, quod euidens sit, cōfiteris, fortasse erit, ut tibi, quod prætermittitur, ostēdam, si, qđ euidens
est, id ego cōmemorem. Duo fuere, qui à cane rabioso morfi, ad eos medicos, quibus cū consue-
tudo intercederet, cōfugere, medicinam petētes, eratq; ulcus utriq; exiguum, ut ne tota quidem
esset discissa cutis. E medicis autē unus ulceri tantūmodo curationem adhibuit, nulla alia sollicitus
de re, paucisq; diebus sanam partē ostendit. Alter uero, qui canē rabiosum esse nouisset, tū non
festinauit, ut ulcus ad cicatricē perducere, contra etiā id magis amplum magisq; semper effice-
ret, ualidis utens acribusq; ad multum tps medicamentis: itemq; ægrotum interea cogeret me-
dicamenta bibere, q̄ ut ille dicebat, rabiei remedia essent. ac ita quidē res cessit utriq;: ut qui me-
dicamēta bibisset, is seruaretur, in sanitatē restitutus: alter qui nil sibi mali inesse putaret, repēte
& a quam formidauit, & cōuulsus interiit. An hic tibi frustra euidēs causa quæri uideat? an alia de
causa mortuus homo est, q̄ medici negligētia, qui neq; de causa quidpiā sciscitaretur, neq; cura-
tionem post hanc obseruatā assumeret? mihi quidē nullā, præter hanc, ob rem interiisse uidetur:
B qui, qm̄ euidentiā sequor, nullā huiusmodi causam possum prætermittere. ita nec ætatē possum
prætere, spernere uel. etenim huic quoq; credere ab euidentiā cogor. cū iidem ex oī parte affe-
ctus non oīno tñ eandem curationem habeant, sed adeo qñq; diuersam in diuersis ætatibus, ut
nō sola medicinæ mensura modoue, sed etiā genere toto euariant. nā plerisq; pleuriticis in cō-
sistēti ætate constitutis ualentibusq; uidi ego sæpe à uobis et ipsi sanguinē mitti. sed neq; uos
aut in ultima senectute cuiq;, aut puero, natu admodum paruo, neq; quispiam alter unq; mittere
est ausus. Quid Hippocrates, cū scribit: Sub cane et ante canē purgationes esse difficiles? qđ rur-
sus cū inquit, Aestate uentrē superiōrē purgare, hyeme inferiorē? utrum uera dicere, an mentiri
uobis uideat? difficilem uobis in utroq; responsionē esse arbitror. si. n. mentiri dicatis, ipsam eui-
dentiā spernitis, quā à uobis plurimi fieri simulabatis. ita. n. uerū esse euidēs est, ut ab Hippocra-
te scribitur: si eundē uera dicere respōdetis, sit, ut anni tēpora admittatis, q̄ à uobis inutilia, p-
nunciata sunt. Quin etiā existimo uos neq; pergere usquam procul à patria uestra fuisse, neq; lo-
corū differentias experimētis percepisse. oīno. n. nesciū nō essetis septētrionis incolae sanguinis
effusiones nō pati eas, quæ affatim fiunt: sic nec eos, qui Aegyptum aut omnino meridiem inco-
C lunt: qui aut inter hos medii sunt, ab iis sæpe euidens ex sanguine misso commodum accipi. Illud
uero, quod partes nō spectentur corporis, est in quo uos ego ualde demiror, & quod mihi turpe
grauiter uideatur, quod non ueritati solum, sed iis et, quæ uestre opere sunt, contrariū est, o per
Deos immortales, quacunq; in parte orta sit inflammatio, eandem curationē postulat, siue id in
crure accadat, siue in aure, siue in ore, siue in oculo? Cur igitur ego sæpe à uobis crurum inflāma-
tiones & scalpello concisas, & oleo irrigatas inspexi, oculos aut nec unq; quidem? cur ipsis ocu-
lis, cū inflammati sunt, medelā per adstringentia medicamenta adhibetis, crura aut non et iisdē
inungitis? cur non aures quoq;, cū inflāmatæ sunt, iisdē, quibus oculos, remediis medemini? cur
nō oculos iisdē, quibus aures, sed inflāmatas aliud auribus, aliud oculis medicamētū est? etenim
cum rosaceo acetū bonum est inflāmatas auribus medicamentum, sed nēminē existimo tam au-
dacē esse, ut idem inflāmatas oculis infundat, qđ si quis tñ audeat, hunc futurum satis intelligo,
ut audaciā non exiguo cū detrimento experiatur. iam cum inflammatio uiam occupat, ei spinæ
Aegyptiæ fructus utile medicamētū est, utile quoq; scissile alumen. utrum aut eadē hæc inflā-
matis oculis auribusq; conueniant, an cōtra oīno se res habet, ut ad summū lædant? Quæ oīa di-
co, eo uobis concessō, qđ primū positū est, inflammationē, si in cruribus sit, & in manibus, laxari
oportere, non aut, quæ in oculis, aut in uia, aut in auribus est, q̄ si eam quoq; q̄ in crure aut ma-
D nibus infestat non cuiuscunq; modi sit, laxandā esse cōmemorē, fortasse cognoscetis, si resipi-
scitis, in quanto errore uersamini: eritq;, quod ego nunc etiā dicā, commemoratio eius quod eui-
dentiā patet, quibus. n. in aliqua parte corporis inflāmatio non ex ictu, sed sponte suborta sit ex
affectu plethorico à Græcis uocato, nulli laxitate partis ante egent, q̄ de toto corpore detracta
materia sit. id. n. si feceris, non modo nihil imminues, sed et augebis, quæ orta inflammatio est.
quapropter per id temporis adstringentia, refrigerantiaq; parti admoemus: mox autē ex toto
corpore detractiōe iam facta, tum pars, quæ inflammatione laborat, laxantia patitur. Quod si,
dum hæc ipsa propono, non uobis persuadeo tamen (id quod etiā inter initia sermonis dixi)
tempus est ad eos me diuertere, à quibus habetur euidentiæ honor.

Quo pacto rationales medici Methodicorum artem redarguant.

CAP. 9.

His ab empirico ppositis, prodeat rationalis, eaq; fere expromat: Fortasse tibi, si sapias, satis
hec erant, quo minus ætatem, tps anni, regionem, itemq; causam euidētē, aut aliquā cor-
poris partē inutilem putares. at uero, si tibi non adhuc persuasum ab empirico est, à quo cōmemo-
ratæ res euidentes sunt, sed in super rōne aliqua est opus, eam adicere uideor mihi debere, tuāq;
sectam in caduco positam esse ostendā. audio enim uos, cū dicitis, cognitionē, eorum quæ cōia
in morbis euidētia sunt: passimq; interrogans, qua maxime re cōmunia hec contineantur, & quo

dignoscant modo, id ne adhuc quidē cognoscere mihi uideor posse. eāq; causa est, qm̄ inter uos E
 nominibus tenus conuenit, de rebus dissidetis, cum ē vobis alij per ea quæ natura excernuntur,
 quod astrictum, quod fluēs est, metiatur. qui, si ea suppressa sint, adstrictionem uitium nominant:
 si sine modo excernantur, profluuium alij in ijs affectibus, qui in corporibus reliqui sunt, uitia po
 sita dicunt, grauiusq; eos accusant, qui qd̄ educitur, respiciunt. Ego autē, quo in errore uersari
 utriq; mihi uideatur fortasse iā exponā. Primumq; in eos à me verba fiant, qui per ea, quæ scdm̄
 naturam excernantur, morbos iudicant. miror. n. cur isti nec sudoris unquā, neq; vrine, neq; vo
 mitus, neque deiectionum plus, q̄ pro modo naturæ, viderunt bene in morbis educi: itemq; id,
 quod oīum maxime absurdum est, cur ne sanguinis quidē ē naribus cursum, in quo crisis esset,
 vnq̄ inspexere. at huius vero non mensura solum, sed totum ēt genus præter naturā est. sudoris
 autem, vrine, & eius, quod per aluum, aut per uomitum ruit, genus quidem non præter naturā,
 multitudo tñ non nunq̄ tam immodica est, ut ego quosdam uiderim, quibus tñ sudoris effluxe
 rit, ut culcitrae ēt madefacerent: alios, quibus deiecta aluus triginta heminas superaret, sed tñ in
 ter hæc nihil mihi uisum est esse sedandū, qm̄ educebantur ea, quæ molesta erant: quanq̄, si quis
 ijs, quæ excernuntur scdm̄ naturam, regula vsus in omni genere esset, huic inhibēda huiusmodi
 accidentia erant. Quapropter probabilia magis quodā modo sentire videtur ij, qui eos affectus, F
 qui in corpore sunt, morborum cōia statuunt. At in his uero est, in quo admirer, cur illa ipsa ausi
 sint euidētia dicere. si enim, non quod fluit ē ventre, sed, quæ in corpore affectio est, ex qua du
 citur id ipsum, quod fluit, profluuium est, eāq; nulli ē sensibus patere licet, quo modo erit, ut illa
 morborum cōia ēt possint euidētia dici, cum in laxiori intestino affectio esse, in tenuibus possit,
 in ieiuno, ventriculoq; atq; mesaræo, & pluribus alijs partium interiorū, quarum vlla neq; ipsa
 potest percipi sensu, neq; eius affectus? quo modo igitur illa morborum cōia possunt ēt euidē
 tia dici, nisi, quod per signa dignoscitur, id euidens quispiam velit uocare? Quod si ita est, nō ui
 deo, quid iam ab antiquis medicis differāt, sed quo modo breui semestriq; t̄pis spatio artē edo
 cere profitentur? cū non exigua, opinor, opus sit methodo ad aliquid, quod sensum effugiat, per
 ciendum, sed, qui recte hoc ipsum præstet, huic opus sit & corporum dissectione, ex qua partes
 interiores, quo mō singule natura se habeant, ediscat, & physica speculatione nō exigua, ut ope
 rationem cuiusq; utilitatēq; consideret. prius, q̄. n. hæc inuenta sint, non potest vllius in imo cor
 pore partis affectus dignosci. Quid illud nouisse oportet, huc ēt magnā à dialectica opem affer
 ri, ut, ex quibus quid cōcludat, aperte percipias, neq; sophisma vel ex te, uel ex altero offendas?
 nā ipsi à nobis interdū sophismate imprudētes capimur. At uero libēter ex istis requirerē, quid G
 profluuium sit, si modo disputare didicerūt. non. n. id tñ modo satis esse arbitror, qd̄ corū aliqui
 dicunt, quendā præter naturā affectū profluuium esse. nisi. n. qui sit hic affectus, didicerimus, ni
 hil erit, quod plus à nobis noscat, laxitas ne quēdā, an mollities, an raritas sit. nihil. n. ab illis au
 dire est, quod dilucide dictū sit, sed quicquid occurrit, mō hoc, modo illud, sæpe uero ut oīa si
 mul, tanq̄ inter se nihil differētia, siq; aut eos tētet, qd̄ inter illa intersit, docere, & q̄ singula p
 priā speculationē postulāt, eum audire ne sustinet quidem: sed ēt antiquos reprehendū, q̄ hæc,
 similiaq; frustra distinxerint. adeo illis veri quæstio intolerabilis est. Ac ne illud quidē laxo, qd̄
 intentū est, esse contrariū, molli, quod durū, raro, quod densum, audire patiunt, itemq; præter
 hæc oīa aliud esse naturalia excrēmēta suppressi, & fluere, atq; oīa hæc ab Hippocrate esse distin
 cta. Idemq; & de his temere rebus pronuntiat, inflammationēq; (sic durum, renitentē, afficien
 tem dolore, calidum tumore nominant,) facile admodū inconsideratq; astrictum malū esse
 proponunt. alias uero rursus inflammationes mistas appellāt, quales, quæ in oculis accidunt, ubi
 cum fluxione sunt, quæq; in tōsillis, in uia, in palato, in gingiuis. deinde foramina ponūt alia ra
 ra esse facta, alia clausa, eamq; ob rem utroq; uitio affici. Sunt autē, qui dicere nō dubitēt, in uno
 eodemq; foramine profluuium simul & adstrictionem cōsistere. quod ne animo quidē compre
 hendi facile est. adeo in omnē temeritatem feruntur. Quidā autē eorum, iidemq; pauci, qui pati
 possunt, ut aliquanto plus de his rebus oībus audiant, considerētq; ut ipsos poeniteat, uix tandē
 adducti ad ueritatē se uertūt. His igitur cæterisq;, qui paulo diligenter discere de primis aliquid
 cōibusq; morbis uolunt, liber est separatim conscriptus. Nūc autē, ut ijs, qui introducunt, res uti
 lis sit, aduersus eosdē methodicos æquum est pauca dicere, quæ tñ optarim aliquid illis quoque
 prodesse: quod fieret, si contētionē remota, id ipsum, quod dicit, secū ipsi exquirerēt. Id autē, qd̄
 dicitur, est, ut, quæ ab illis ēt ipsis uocata inflammatio est, præter naturā sit tumor dolore afficiēs,
 præmētib; digitis renitēs, durus, calidusq; eademq; nihilo magis aut raram, aut durā, aut den
 sam, † q̄ antea esset, propria ratione partem efficiat, sed fluēte materia, & ea quidē superuacua
 impleat, ideoq; intenta pars eadē sit. non tñ, siquid intentum est, id oīno densius, q̄ ante, aut du
 rius est. illudq; in corijs discas, lorisq; & nexu aptatis rebus, licet, si undiq; ea distendere tentes,
 ita partiū, quæ per inflammationē repletæ sunt, medela est materiæ detractio. hæc. n. repletioni
 contraria est. cum aut partes ipsæ exhauriuntur, protinus consequitur, ut eedem remissiores effi
 ciant: itaq; quæ repleta sunt, eadē ut intenta sint, necessario sequit. ueluti, q̄ exhausta sunt, ut re
 missa sint: quorum neutrū tñ vel densitas vel raritas necessario sequit, ac ne profluuiū quidem,
 suppressiove.

† Ant. interpres
 addit, aut mol
 leu.

A suppressiove neq; enim, siquid rarū est, ex hoc aliquid fluat oīno, necesse est: quid enim, si crassum, exiguumq; sit id, quod intus est? neq; si spissum, in eo suppressi necesse est: nā, quod multū, & tenue est, id etiam per densa foramina effluit. Satiū igitur fuerit illos antiquorum volumina legere, discereq;, quō modis quicquid prius in parte contentum est, idem rursus excernatur: si rarefiat, qd̄ continet, si, quod contentum est, attenuetur: idemq; si incrementū assumat, si uehementius moueatur, si a re, aut exteriore trahatur, aut interiore pellatur, fac, ueluti ab exterioribus quibusdam, absorbeatur. Quibus omnibus prætermisiss, si quispiam raritatem foraminū unicam educendæ materiæ causam existimat, is uidebitur ne euidētia quidam cognoscere: si quidem lanam spongiāue, aut in quibus similis raritas est, si, quod intus habeat, exiguum sit, id non deponere, sed continere manifeste uidemus: si multum, effundere. Cur igitur illi nō oculis maribusq; & ore, & quæ simili raritate sunt, hoc idem animaduertent, licere aliquā, nō q̄ rara foramina sint, sed q̄ humor multū in his partibus sit, iccirco aliquid effluere? Ac fictilia, quorūque sæpe uidemus, quæ tam raro corpore sint, ut etiam aquam transfundant, quæ tū eadem, si mel infunderis, nihil transmittant: nam crassior mellis substantia est, q̄ pro ratione foraminū, quæ in fictili sunt. Ita nec illud alienum erat intelligi, sæpe aliquid ob tenuitatem effluere, quāq; **B** corpus ipsum, quod continet, non sit à natura perforatum: itemq; nec illud plerunq; naturā, aqua gubernatur animal, quicquid superuacuum erat, id per corpus ipsum continens euacuasse, tanq̄ exprimentem, expellentemq;. Quid igitur difficile erat intelligere eū, qui diligentius in artis operibus uersatus esset? plerunq; enim sic morborum crises eueniunt: reliquas educendæ materiæ causas prætereo: itemq; eas, quæ eiusdem continendæ totidem sunt, illisq; contrariæ: siquidem audire talia non ad aures eorum spectat. Quod autem mihi fortasse assequi posse uidentur, ad id rursus reuertor, oculum humore fluere interdum posse, non q̄ ulla sit in parte ipsa à modo naturæ facta mutatio, sed, q̄ fluēs materia uel multa sit, uel tenuis, uel à natura p̄ hanc partem expulsa, scilicetq; oportere fluentem materiam, si tenuis est, crassam reddere, si multā, educere: conatum uero naturæ, si opportunus sit, admittere, nihilque in ipsum oculi corpus agere, quippe quod nullam fluxionis causam continet. Id autem opinari inflammationum aliā adstrictum esse uitium, aliam mistum, non uideo, quo modo non desipientiæ sit: primum, n. quod ab ipsis dictum est, eius obliti sunt, non uel fluentem morbum effluxu iudicari debere, uel adstrictum suppressione, sed ipsos oportere corporum affectus spectare. Cum igitur ex parte omni hi similes sunt, nullaq; in re, quæ nunc inflamatio est ab ea, quæ antea fuit, differre uidetur, nisi q̄ **C** aliquid ab altera defluit, nihil ab altera, quo modo non uehementer absurdum hanc mistam, illam adstrictam putare? deinde uero quo modo nec illud, quod facillimum erat, ipsis in consideratione uenit, neq; in manu, neq; in cubito, neq; in brachio, neq; in crure, neq; in femore, neq; ulla corporis parte alia uisum unquam fuisse huiusmodi genus inflammationis, ut aliquid foras efflueret, sed ijs tantum modo id euenire, quæ os, oculosue aut nāres occupant? An illis morborum communibus omnibus, quæ mista sunt, Iuppiter interdixit, ne ullum unquam eorum ullam aliam corporis partem attingeret, sed in oculos tantummodo, nāresq;, & os sauiet? Nam inflammatio potest partes corporis occupare omnes, quæ natura sunt aptæ, ut causas illius gignendæ suscipiant: q̄ uero aliæ sunt raræ natura, aliæ densæ, eo fit, ut ab illis quicquam effluat lapsæ materiæ, in his autem contineatur. Si enim utrem aliāue, quibus ita corpus continens sit, humida re impleas, nihil effunditur: idem si in spongia agas, quæque ita raro corpore sunt, protinus id omne, quod superuacuum est, effunditur. Quid igitur difficultatis erat eos animaduertentes quā maior omni reliquæ cuti densitas sit, quā quæ oculis naribusq; atq; ori inest, partiū naturæ causam ascribere, mitione, longisq; nugis dimissis? hoc enim ita esse declarant inflammationes eę, quibus in partibus alijs admista exulceratio est: siquidem ab his id effluit, quod tenue **D** est, perinde, ac, si in oculis naribusq; atq; ore essent: dum autem ille csa cutis, dēsaq; ex omni parte est, cur nihil effunditur, hoc ipsum causa est non inflammationis genus. Rursus, ut siue melle, pice uel liquida, nec hic quidem sine modo, spōgiam, lanamq; mades facias, nihil effunditur, propter humoris crassitudinem: siue idem ex aqua agas, aut quibus similis tenuitas est, sed exiguo adhibito modo: sic arbitror, non semper ab oculis aliquid effluit, idq; aut ob crassitudinem humoris, aut quia non is superuacuus est: ut in ijs, qui se habent in statu naturæ. Itaque licet idem inflammationis genus nulla alia differens re, q̄ crassitudine influentis materię, lippitudinem siue fluore facere, quā sapientissimi methodici adstrictā nominant: eamque differre putant à mista, uerborum suorum obliti, in quæ maxima necessitate adstricti præcipitant, qui morborum effectus in corporibus consistere, non in humidis uolunt. Quo modo igitur, cum eadem in corporibus affectio est, nulla re dissimilis, solam autem humidorum naturam, quæ tenuis, rare uel sint, sequatur modo effluere aliquid, modo contineri, dissimilia morborum communia esse putatis? Ita fit, ut ista uestra mitione ne animo quidem concipi possit: cetera autem, quæ non solum in ijs, qui uicti, sed etiam qui manu, quiq; medicamentis morbi curantur: particulatim peccatis, alias fortasse discetis, nisi per hæc uobis adhuc persuasum est: nunc uero, cum satis hæc sint ijs, qui introducuntur, presentibus finem imponam.

Isagogici.

30 3 GALENI

GALENI DE OPTIMA SECTA LIBER AD THIRASYBVLVM

Iunio Paulo Crassio Patauino interprete

Quale esse debet præceptum cuiuslibet artis.

CAP. I.

† Est in gr. præte
rea τὴν ἀρχὴν
i. principium.

Singula medica præcepta, atq; uniuersim omnia præcepta in primis uera esse debent, sed o utilia, tertio iactis principijs consentientia: ex his enim tribus legitimum præceptum diiudices: nā si unum ex dictis præcepto desit, statim neque præceptū id † dici merebitur. Cum artes nanque ex præceptis, & his nō quibuslibet constent, sed primum multitudinem quandam comprehensionum esse oporteat, deinde & ad aliquod conducibile pertinere, propterea omne præceptum uerum esse & utile & consecutionem quandam nō solum ad præmissa principia, sed etiam ad reliqua præcepta habere necesse est. Quatenus enim sub comprehensionem quodlibet præceptum cadit, ea ratione uerū esse opus est, falsi nanq; comprehensionis nulla est: quatenus autem ad finem aliquem uitæ commodum pertinet, eō quodque præceptum utile esse ac necessarium affirmandum est: comprehensionum autem collectionem ad præceptorum inter se, & cum subiecto principio consensum querere opus. At, quoniā, quæ admodum sub uno principe subditorum multitudo mente concipitur, sic & præceptū ad ante iactum principium refertur, ob id omne præceptum, uerum, utile, consentiensque esse necessario dicendum. Quare, si tribus ijs omne artificio sum præceptum censetur, liquidum est & medica præcepta ijsdem esse diiudicanda. Igitur, quandoquidem, uerum quale nam sit, & quo modo æstimetur, nō semper in conspectu est, neq; utile, neq; consequens facile deprehendi possunt, notas horum aliquas, iudicandi que instrumenta in primis tradere necesse fuerit.

Quomodo uerum æstimetur, & diuersa esse iudicia.

CAP. 2.

Verum sane ex orationis cum rebus concordia æstimabitur. Sed qm rerum aliqua euidentes sūt, aliqua latētes: & euidētium aliqua per se innotescūt, ut albus aterq; color: alia nō per se, sed ab alijs claritatem adipiscuntur, ut quæ signis deprehenduntur: rursum rerū sensui abditarum aliqua intellectui perspicua & sunt, & dicuntur, ut bis duo quatuor constituunt: alia per ostensionem cognoscuntur, ut id, quo bene uti licet, eodē, & abuti, & quæ sequuntur, oportet semper sermonem, ac præceptum ad speciem propositæ rei, de qua & sermo est, aut ad quā pertinet præceptum, referre, ac, si de re aliqua euidenti sit ad illam accommodare: si uero de re occulta, considerandum, num alicui occultarum rerum sit consentiens. Iudicia autem de rebus euidētibus, atque occultis differunt. Quæcunq; enim euidētium rerum per se de ipsis notitiam pariunt, sensu diiudicantur, ut album & atrum. Quare medici illi iure sunt deridendi, qui de rebus euidētibus sententiam non sensorijs, sed demonstratione aliqua ferre conantur: quæ admodum nimirum & Asclepiades de membranulis in corde insitis disputās. Erasistratum deceptum esse contendit: Herophilum enim, qui multa corpora inciderit, eas non uidisse: cum ipsi liceret ad euidētis rei scrutationem, ut decebat, accedenti, de re postea ferre sententiam, & non fatuis opinionibus fidem habere. Itaque rerum euidētium, quæcunque per se deprehendi ualent, iudices sunt, ut supra retuli, ipsa sensoria. Sed euidētium quidem, non per se autem cognitorum iudex est obseruatio, eorum dico, quæ per signa percipiuntur. Iterum abstrusarum rerum, sicut plures sunt dñæ, ita & diuersa iudicandi instrumenta: ex abstrusis autem aliqua intellectui perspicua sunt, ut hoc fieri non posse, ut idem homo Athenis, simul atq; in Aegypto sit: aliqua per ostensionem cognoscuntur: de perspicuis intellectui iudicium ex communi omnium hominum conceptione habetur: at, quæ ostensione percipiuntur per consensum cum his, quæ ab omnibus conceduntur, diiudicantur: rursum concessi diiudicatio in plura diuiditur, aut enim ex consensu cum euidētibus, aut cū perspicuis intellectui, aut cum demonstratis concessum discernitur,

A scernitur. Igitur, quo modo uerum & ad iudiciū ueri ducentia iudicari oporteat, explicauimus.

De utilis præcepti dignotione, & euidencia sensui non esse artis principia. CAP. 3.

Dinceps de utili præcepto differemus. Vtile præceptum, cum ad artis finem refertur, dignoscitur. Oportet autem ipsum primum quidem comprehendere posse: si hæc enim desit cōditio, ut hippocentauri fel attonitis medetur, quoniam comprehendere nequit, propterea inutile præceptum redditur. Deinde ipsius apprehensionem non conuenit cū vulgaribus esse communē, sed artificum propriam: accirco namq; eos falsos esse nos dicimus, qui euidencia artis initiū esse opinantur: neque enim ex euidentibus ars constituitur, neq; per euidencia fit eius traditio: quandoquidem nemo euidencia tradit, sed ea, quæ ex euidentibus præcepta oriuntur, quæ euidencia non sunt. Hæc igitur artis principium esse non ab re quispiam dixerit: præcepta dico, ex euidentibus nata uidelicet, quoniam principium tradendæ artis ab euidentibus fit. Quod si quis euidencia principium esse artis affirmet, se inter artem, imperitiāq; nullum ponere discrimen ignorat: etenim, si euidentium deprehensio eadem in artifice, atq; imperito fuerit, clarū est huiusce rei causa nihil artificē imperito præstare: quia neq; iam artifex erit, si quidem artifice atq; inficio eorundem eadem inest cognitio. Quamobrem euidencia præceptorum inuentionis principium esse iure dicuntur, artis uero principium minime: nā quemadmodum leporis uestigia inueniendi leporis principium non iniuria quispiam dixerit, leporis autem esse principium nullus mēte constans affirmauerit, neq; enim lepus ex uestigiis componitur: ita euidencia præceptorū inuentionis principium recte dixeris, q̃ ab his profectū artis inuentoress ipsam constituunt, artis uero principium non item: principia nāq; in eius qualitatem, cuius sunt principia, referre conuenit. Itaque & artis principia vulgo ignota esse debent: neque enim ars ulla ipsi nota est: præterea artium principia traduntur, euidencia uero non traduntur: quo fit, ut nemo rationabiliter euidencia artis esse principia contendat.

In quibus præcepta consistant, & quid præceptum sit.

CAP. 4.

Præcepta namq; aut in euidentibus, aut in his, quæ ex aliis percipiuntur, aut in his, quæ præostensa fuere, aut in manifestis intellectui consistunt, in hunc sanē modū: in euidentibus quidem sic: quidam plures intuitus sauciato corde morientes, mortis causam scrutatus est: considerans igitur inuenit, neq; ob facultatis deliquiū, neq; propter materiæ medicinalis penuriā, sed propter necessariū membri illius vsum istos interire: quare cognoscēs absq; mēbri huius actione, utilitateq; ab ipso corpori subministrata animal superesse non posse, rationeque ea, quæ in euidentibus inuenit, colligens, hoc præceptum constituit: quicumque in corde sauciatur, morietur. Quod igitur ex euidentium consensu ratione inuentum est, & uniuersim prolatum, præceptum dicitur: quin potius in euidentibus præceptum consistit, ut ab euidentibus in phlegmone: si quis phlegmone afficitur, ille tumorem habet, renitētem, pulsatiuum dolorem inferētem. Sūt itaque euidencia præceptorum inuentionis primordia: at præcepta ex euidentiū cōsensu reperia constituendæ artis sunt principia, & ab euidentibus ad hunc sanē modum præceptū consistunt. Ab his autem, quæ ex aliis percipiuntur, hoc modo præceptum colligitur: Si quem hi casus infestant, hic sanguinis copia laborat: Cui hæc eueniūt, illi iecur, aut renes, aut id genus aliquod afficitur. Ab his autem, quæ præostensa sunt, hoc modo conficitur: si ante probatum fuerit, quid sit concoctio, & quæ concoquuntur fundi, eliquari, atque ita mox distribui, & ægrotantes non multo in conficiendis cibus labore indigere, ab his huiusmodi præceptum nascitur: Liquidi cibi oēs febricitantibus bene faciunt. Sed ex manifestis ita præceptum oritur: Quicquid est multum, naturæ aduersatur: & illud. Non saturitas, non fames, neq; aliud quicquā bonum est, quod naturæ fines egreditur: & illud, Vbi saturitas morbos creat, euacuatio medetur. Nā, cum per se constet in illis quidem, si facultate m vincentia, in hoc vero, si efficiēs causā repellatur, quod fiebat, non futurum esse, dicta præcepta fuere composita: omne autem præceptum commune est, & firmum. Quamobrem errant illi, qui eo artem coniectricem aiunt, q̃ coniecturalibus præceptis cōtinetur: non enim à præceptis coniectrix denominatur, (hæc nanque perpetua sunt,) sed ab actione, & medentium opera: hæc enim incertum euentum habens coniectricem artem reddit: nam omnium artium præcepta, æque firma sunt, & constantia: Verum, quoniam non omnium artium finis semper attingi potest, eo fit, ut ipsarum non nullæ coniectrices appellentur, quæ incertum, ancipitemque, ut dixi, euentum habent. Ceterum, quoniam utile diiudicandum esse dicebamus, si ad finem referretur, artis finem proponere necesse fuerit, ut eo patefacto perspicuū fiat, ad quid referentem utile æstimare oporteat.

De fine artium per ipsarum diuisionem.

CAP. 5.

Artium igitur aliquæ ea, quæ non sunt, efficiunt, ut nauium structoria: non nulle, quæ facta sunt, conseruant, ut nauium gubernatoria: non nulle vtrunque præstant, ut edificatoria: in facientibus artibus, aut seruantibus vnus est consequēdi finis modus: propterea in his simplex est utilis æstimatio: sed in his, q̃ iuxta faciunt, & conseruant, nō facile est diiudicare. Non enim, tanquam inutile, refutandum est, quod ad conseruationem nō conducit: sed diligēter perquirēdum, num quippiam ad eius, quod nō est, productionem conferat. Ars itaque medica inter eas

Isagogici.

3^c 4 est, quæ

est, quæ faciunt, & conseruant: non iccirco tamen geminum esse artis finem credere oportet, & B quod non est, facere, ut pote sanitatem: & eā, quæ est, conseruare: per eadem enim præcepta, ut aiunt, sanitatem creans, eademque conseruans geminum habere finem uideatur. Profecto, nisi euidenter eadem essent præcepta ad utrumque finem ducentia, differentibus etiam finibus diuerse utique essent artes, & duæ medicatiue: at, quoniam, eadem cum sint præcepta, proposita euariant, una ars differentia habebit proposita: sed mehercule ignorat artis vnum esse propositum sanitatem scilicet, finemque; unum, qui est eius consecutio, modos autem consecutionis multiplices: non variat igitur propositum, neque finis secundum varium habendam sanitatis modum: siquidem nobis apta officere cognoscentes, modo ipsa nocentia submouentes, sanitatem acquirimus, modo ea deuittantes ipsam præsentem conseruamus: quare utile in medicina recte estimabimus, non nunquam, an ad sanitatem accersendam: non nunquam, an ad eam retinendam cõferat, nobiscum reputantes.

De præceptorum consensu dignoscendo.

CAP. 6.

Consensum autem præceptorum non nulli ex eo, quod vna sint, querendum cõsent, multa simul esse ignorantes, inter quæ nullus consensus esse dignoscitur, quemadmodum & diem esse & simul cum ea spirationem fieri dicimus, inter quæ tamen nulla intercedit societas. Nō igitur cõsensum ex eo, quod simul sint, diiudicare oportet, sed, quo sublato necessario quippiā auferatur, & posito ponitur, id ei consentiens, & consequens iure putandum est: atque in vniuersum, quæ mutuo inter se dependentia colligantur, per appellatam epicrisim à grecis, à nostris adiudicatio dici potest, iudicanda sunt: in quibus sanè consequentem epicrisim facere opus fuerit: ad quarundam vero orationum epicrisim necessario querendus est consensus, & cõsecutio: an vero & ad medicinalium præceptorum iudicationem ea conducatur, forsitan disquiret aliquis: neque enim quod medicinale præceptum utile, uerumque sit, cognoscere satis fuerit, sed nihilo secius ipsum cum aliis coherere, consentireque opus est.

Modus tres medicinae sectas considerandi.

CAP. 7.

Qvandoquidem igitur omnis oratio, omneque præceptum tribus hisce perpeditur, tres vero in medicina sectæ celebres sunt, rationalis, empirica, & methodica, age hisce iudicandi rationibus usi & istas singulas diligentius contemplemur, ut veræ ac salutaris, cæteris posthabitis, adheramus. In primis autem, quid inter eas conueniat, quid cuiusque proprium sit, exponere necesse est: deinde his peractis singulas ad examen redigemus. Trium itaque sectarum professores in hisce consentiunt, quod euidentia præcepta utilia sunt, analogismus, observatio, historia, ad G simile transitus, quod historia sine delectu non admittenda, instrumenta, applicandorum remedium modus, quod ex aliis alia deprehenduntur, quod iisdem præsentibus malis eadem sunt facienda, quod adiectionibus, & subtractionibus sanitas seruetur, & morbi fugantur, quod ad sanitatem retinendam & morbos tollendos nocentium usus fugiendus est, quod ad materię adhibendę notitiam experientia potens, atque utilis est: quæ nutriunt enim, & quæ non nutriunt, purgatiua, & mortifera, experientia omnia comperta sunt.

Quibus sectæ differunt.

CAP. 8.

Sub hoc communi empirici subsistunt, nō solum facultates, sed etiam cõferentia obseruatione fuisse inuenta testantes. At vocati methodici ultra id commune dictum, quiddam ab empiricis diuersum adiciunt: aiunt enim præterquam, quod adhibendorum remedium vires discuntur: nihil aliud utile ab experientia prouenire, nullum enim conferens ex obseruatione accipi posse, cum simpliciter cõferentia ex quibusdam euidentibus colligantur. Rationales uero medici inter hos mediū ingrediuntur: neque enim omnia utilia ex obseruatione aiunt deprehendi, quemadmodum declarant empirici: neque rursus omnia ex indicatione inueniri, ut volebant methodici: sed non nulla ex obseruatione deprehendi, ut mortifera, & venenum morsu H fundentia: non nulla ex indicatione, ea uidelicet, quorum causæ reperiuntur. Inter methodicos igitur, atque rationales eatenus conuenit, quatenus utriusque ex indicatione utile percipi arbitrantur: quatenus uero à diuersis accipiunt, eatenus dissentiunt: siquidem methodici ex euidentibus quibusdam utilia putant indicari: at rationales ab huiusmodi quidem minime, sed ab occultis: nam, cum à causis indicationes creari censeant, causæ uero, ut causæ sunt, euidentes non sint, iā constat apud eos ab euidentibus indicationes non fieri, sed ista esse præuia, & uelut inanimata nudicere ad eorum, quæ indicare possunt, notitiam asserunt. Hoc itaque rursus empiricis rationales assentiunt, à nullo euidenti utilis indicationem proficisci. Hoc uero aliud commune est, & ab omnibus medicis concessum euidentia uidelicet usui esse, ut aiunt empirici, ad obseruanda ea, quæ ex ipsis colliguntur, cum obseruatio in eorum aliquibus sit: ut rationales uero, quod ex ipsis indicare potentia deprehendatur: ut methodici, ut potentia indicare utilia huiusmodi euidentia ex usu sunt. Rursus hoc loco inter empiricos, methodicosque conuenit, occultum ex euidentibus agnosci, ex quo cõferentium indicatio oriatur: empiricis autem, atque rationalibus commune est, in euidentibus utilia obseruare. Inter methodicos autem, & rationales, consensus est, ex euidentibus utilia deprehendi: methodici namque ipsum utile aiunt ex talibus elici:

Aelicitationes uero ipsa utile indicare potentia ex euidentiis, utile autem nullum erui decernunt. Sed ad eos, qui ex patientibus causis utile quodpiā inueniri putant, ut in palo, exempli causa, dicendum est, non ut ex perspicuis, sed ut ex causis in huiusmodi utile reperiri: causa uero, ut causa est, non est euidens, sed ex casibus deprehenditur. Igitur, si extremae cuti arenula, paxillus ve inhaerens dolorem non moueat, neque sui sensum excitet, non percipimus: causa .n. alicuius non est, quodlibet faciens: quicquid enim causa est, non est euidens, ut causa: nam, quæ ad aliquid se habent, ut huiusmodi sunt, non sunt euidencia: ipsa uero, quæ ad aliquid se habent, euidencia sunt, ut pater, seruus, frater, & id genus alia. ipsa quidem singula euidencia sunt, sed ipsorum ad alia relationes non euidencia.

Quod ex abditis utilia reperiuntur contra methodicos, & empiricos.

CAP. 9.

Postquam igitur diiudicandarum rationum instrumenta docuimus, cōiaq; & propria sectarum perstrinximus, deinceps necessarium fuerit unamquamq; sectam diligenter excutere, ac diiudicare, atq; ita meliorem, quæ uisa fuerit, amplecti. Primum igitur Empirici, ac methodicis rationalibus contradicentes inutilem esse aiunt rerum abditarum notitiā, nihil enim ex abditis utile reperiri. Ad hoc rationales respondent separatim utriq; sectæ: ac primum empiricis dicunt, euidencia non satis esse, ut in ipsis utilia obseruatione deprehendantur: nam & occultis opus est, siquidem ab his conferentium indicationes enascuntur: cuius rei testimonium est, quod uos ipsi non in omnibus euidentiis obseruatione utimini, sed in quibusdam, quæ quiddam plus, quam cætera euidencia, contineant, in quibus obseruandū est, quod non est euidens: quod si est, abdita non inutilia fuerint. Euidencia igitur si, ut talia, ad utilium inuentionē capiuntur, omnia ad id conducent, aut non: at omnia ad id conducere si dicamus, incredibile fuerit: quod si non omnia cōducibilia, necesse fuerit plus aliquid, quam euidenciam continere, quod percipere non ad sensum, sed ad rationabilem potentiam pertinet: ea uero abdita dignoscit: quare & rationalis facultas, & res abditæ non incōmodæ sunt: nam, si euidencia ut talia sunt, inter se non differunt, patet oīa, quātum in ipsis est, æque ad obseruationem esse idonea: quare, & minima quæq; tam præterita, quam præsentia commoda fuerint: id autem fieri non potest: quo modo .n. in stragulis uestibus, & cubili, ubi æger cubauerit, atq; id genus aliis quippiam aliquis obseruauerit? Manifestum igitur est, non in euidentiis, quatenus talia sunt, obseruationem uersari, æque enim in omnibus uersaretur, sed in quodā altero, quod non est euidens, si hoc uerum est, iam id efficitur, occulta usui esse. Veruntamen unde inquirunt, dignosci in hisce euidentiis obseruationem posse fieri, in illis uero non item? haud .n. facile est ab istis euidentiis, quatenus ita euidencia sunt, istud accipere: ita .n. omnes uel triviales dignoscerent, in quibus nam euidentiis obseruandum esset, atq; ita nihil nostra experientia à vulgi imperitia distaret. Quod si non omnibus constat, quibus euidentiis obseruatio sit adhibenda, solis autem id artificibus notum est, sequitur in euidentiis, non, ut euidencia sunt, conferentia obseruatione deprehendi: quoniam enim hoc est euidens, quod utile ad obseruandum est, id uero non est euidens, sed occultum, admodum autē istud nouisse expedit, propterea, & occulta ex usu sunt. Ultra dicta ē, quandoquidē dicunt empirici, & in his præteritis, & in his præteritis obseruandum esse, iccirco, & transacta curiose disquirunt, infinita uero sunt etiam præsentia, & in infinitis obseruatio fieri nō potest, clare sequitur, eorum obseruationem ex his esse, quæ fieri non possunt. In Methodicos autem sensu perspicua conferentium demonstratiua esse putantes, hæc adducunt rationes: euidencia ex seipsis percipi possunt, & vulgo igitur euidencia, erunt: quoniam uero & communitates indicant, simulque cum indicantibus indicata sese offerunt, vulgaribus utiq; communitates indicabunt: atq; ita nihil à uulgaribus o Methodici differens. Quod ab affectibus uero conferentium indicatio non proueniat, per hæc demonstrare licet: eodem affectu, exēpli gratia, phlegmone differentes corporis sedes occupante, ut oculos, aut iecur, aut gulam, non eadem curatione, sed diuersa utendum: oculo nanq; inflammato opium conuenit: gulæ autē, uel ori uentriculi, & iecori aliud quippiam: at oleum oculo nocet, in aliis uero inflammatis partibus dolorem mitigat. Ex his manifeste concluditur, ab affectibus conferentia non indicari: idem .n. in omnibus eidem affectui remedium admoueretur, siquidem affectus conferentium esset indicatiuus. Hoc pacto etiam methodicorum placitum demoliri possumus: eodem affectu eundem locum uexante pro causarū differentia differente curatione homines indigent, ut in urinæ suppressione, si sit calculus, excisorum adhibebimus: si urinæ copia, fistulam demittimus: si phlegmone, cataplasma superdamus. Quod si ab affectibus conferentium indicationes orirentur, uno affectu proposito una, & eadē etiam curatio assumeretur: sed una non sumitur eiusdem affectus curatio, non igitur ab effectibus conferentium indicationes accipiuntur.

De indicatione, obseruatione, analogismo.

CAP. 10.

His itaq; summatim in præsentia expositis, nō inutile fuerit indicationem, quod sit, circumscribere, & quō ab indicatione utile capiatur: quid sit obseruatio, quomodoq; ex obseruatione utilia deprehendant: quod sit analogismus, & qua ratione ab utile sumatur. Quemadmodum igitur euidenciam

dentium aliqua per se ipsa percipiuntur, ut album, & atrum: non nulla adhibita obseruatione, ut ea, que per notas dignoscuntur, ita & iuuantia quidē per indicationem patefunt: simul, n. cum indicantibus obuia sunt, nulliusq; cogitationis ope indigent. Hanc. n. ob causam & animantia ratione carētia æstum, algorē, semelq; oīa nocere ualentia, quoad eius fieri potest, uitare conātur, simul uidelicet eo, quod iuuat, se se offerente. Paxillum. n. aut aliquid aliud in membrum de fixum nullus cogitatione pmissa reuellit. Quare quod in apertissimis, & sine controuersia cōcessis reperitur, (oībus enim demonstrationem transcendentibus mens nostra propter euidētiam assentitur) id nimirū, & in perceptis ex indicatione contigerit. Quādā igitur proportio indicationi cum euidētibus, & manifestis intercedit: qñ enim cum nocentibus iuuantia pariter occurrunt, tunc neq; obseruatione, neq; cogitatione utendum, quandoquidem ipsa nocētia, quid expediat, manifestent. At obseruatio proportionē ad ea respondet, quæ per notas comprehenduntur: sicut. n. ea per cōobseruationem comprehendī affirmamus, ita & hic iuuantis obseruatio fieri dicitur. In quibusdam. n. plerunq; eodem modo occurrentibus absque agentium causarum cognitione iuuantis obseruatio efficitur: ut est in dentium stupore portulaca: neque enim contentiua causa hic quisquam demonstrat, neq; aliqua cogitatione auxilium reperitur. In his, qui altercum epoti sunt, aut quippiam id genus mortiferum assumpserunt, inter initia sanē curationis a causa, & loco accipitur, sed causa ignorata iā deinde obseruatione perceptis utimur: uomitum. n. ab initio admittimus, causa huius electionem indicante, & loco modum electionis suscipiente: postea uero causam ignorantes, obseruatis, uino scilicet, & lacte utimur. Verū ex analogismo iuuans percipitur, qñ causa quidem delitescit, nullaq; obseruatio habetur, sed affectus quam simillimus ex casibus est: in huiusmodi. n. ab indicatione profuturum colligi nequit, causa nanq; ignoratur, nullaq; præterea facta obseruatione, casuum similitudinem intuentes cogimur ad simile transgredi. Aliquis nanq; a serpente hæmorrhoea uocato demorsus fuerit: inde sanguis largius effluat: nos causam, quare id patiatur, nescientes, neq; obseruatione instructi, auxiliis ad sanguinis ob incisionē profusua facientibus opitulabimur. Atq; hac ratione Cnidii medici pulmones purulentos habentibus succurrere tentabāt, transitu ad simile utentes: qñ enim, quicquid in pulmonibus est, per tussim extruditur, linguam exerentes, aliquid humoris in arteriam instillabāt, quod tussim uehementē cōcitare posset, ut ex casus similitudine pus reiceret. Analogismus itaque per transitum ad simile fit: analogismo namq; utētes a similibus ad similia transitus. Empirici uero secus, atq; nos, huiusmodi transitum usurpant: nam a simili transitum ab auxiliis ad auxilia, aut ab effectibus ad effectus fieri affirmabant: ab auxiliis ad auxilia hoc modo: cū iidē adfint casus, qui & in alias uisus ægritudinibus aderant, tum a simili transitū facimus, ut a cotoneo ad mespilum. Verum aduersus ipsos dicendum est: fieri a uobis non potest huiusmodi a simili transitus: utrū. n. ratiocinatione utentes a simili ad simile trāsitis, an obseruatione: si obseruatione, obseruatio est eius, quod fit, & quod cognoscitur, & non ad simile transitus: si ratiocinatione, ab ipsis sciscitabimur, num omnium casuum similitudinem spectantes, transitum a simili ad simile faciant, an aliquorum. Si oīum, responderint, nihil unquā alicuius scdm omnia simile reperietur: quæ. n. inter se aliqua ex parte non differunt, hæc non similia, sed eadē plane sunt. Sin aliquorum casuum similitudine se contentos affirmant, iterum sciscitabor: num similitudinem in figura, aut in colore petitis, an in duritia & mollitudine, an potius secundum gustatum, olfactumq; similitudinem æstimatis? quod si secundum gustatum dixerit, aut aliud quippiam, clarissime fatebuntur iuuantia, quatenus iuuant, se deprehendere: ex quo efficitur, ut ipsos et confiteri necesse sit se nocentia, ut nocent, dignoscere: quo enim iuuantia nocentibus aduersantur, eo iuuare dicuntur. Si mespilum igitur, quoniam gustatilem qualitatem cotonei saporis similem habeat, torminosus adhibetur, scire oportet ipsum gustatili qualitate prodesse: cumq; ipsam adstringere in confesso sit, simul et contrariæ qualitatis, facultatisue esse nocētia, cum huius perceptione succurrit. Quod si comprehensibili causæ remedia contraria sunt, manifeste concluditur, occulta posse deprehendi, & ad usum idonea cognosci.

Descriptio indicationis, experientie, & analogismi, & ad singulas sectas, & Empiricam uidelicet, & Methodicam impugnandas transitus. C. AP. II.

Quo modo itaq; ex indicatione utile percipiatur, supra positum est. In pñtia uero dictorum cuiusq; descriptionem explicabimus. Est igitur indicatio iuuantis cōprehensio simul cum comprehensione nocentis adueniens, sine obseruatione, aut ratiocinio: Experientia uero est eius, quod frequenter, & eodē modo uisum est, comprehensio, atq; memoria: aut sic etiā describere potes: Indicatio est, qñ rebus percipiendis simul, & quod confert, percipitur, absq; ostensione, & obseruatione: at experientia est eius, quod sæpius, & eodē modo uisum est, obseruatio, atq; memoria: idē est uero obseruatio, & experientia. Analogismus autem est cōparatio, & perceptio causarū iuuantiū p similitudines. At deinceps propria cuiusq; sectæ cū exposuerimus, aduersus singulas, empiricā dico, & methodicā, rōnes inducemus: sunt uero hæc empiricorū ppria: iuuantiū in cōcurribus obseruatio, historia, a simili trāsitus, quæadmodū ipsi faciendū p̄cipiūt: alio. n. modo rationales medici a simili transitū usui accōmodant, ut posterius differētiā ostendemus.

Quod

Quod Empiricorum observatio sine ratione præstari non possit. CAP. 12.

A Verum empiricis contradicentem duobus modis pro concursibus observationē accipere opus est: nam facultatum observatio cōis est, accidentium uero illorum propria: aut. n. ipsam prorsus tollere, tanquam esse non possit, opus est: aut esse quidem posse concedere, sed absque ratione explicari nō posse. Primum igitur, q. & absq. ratione observatio explicari nequeat, per hęc quispiam ostenderit: confitentur empirici se non oēs evidentes casus observare: neque enim se flautiem, exempli causa, aut albedinem, aut similitatem, ad uncitatemve observare affirmant, quamvis & in coloribus discrimen aliquod animadvertant, ut in auriginosis: & in figura, ut in fracturis, luxationibusq.; sed & † pro antedictis minime. Quemadmodū. n. inquit, ab indicatione conferentia sumi profitētes, non oīa tñ indicare testantur, methodici namq; euidētū aliqua indicare affirmant, non oīa, rationales uero abditorum aliqua, & non oīa, ita & empirici pro quibusdam casibus, non pro omnibus observationem ponūt; neq; n. præterita omnia, neq; pñtia utilia ad observationem esse arbitrantur: ut, exempli causa, quispiam à rabiente cane demorsus est: accedens empiricus id tñ satagit, à rabiente cane demorsus fuerit: aliorum antegressorum nihil explorat: pariter & circa pñtia nihil laborat: neq; n. ut ante diximus, capillos rectos crisposve considerat. Quocirca ab ipsis causa iure petenda est, quamobrem non in oībus casibus, sed certis quibusdam conferentia observent, qñquidem casus, quatenus euidētes sunt, tam illi, pro quibus fit observatio, quam ceteri inutiles nulla ex parte diffideāt. Dicunt igitur, quidnam ytiles casus monstrat evidensne, aut occultum? si evidens esse dixerint, quo utiles casus produntur, & pro quibus observandum est: inferemus iterum, hoc evidens quatenus evidens nihil ab inutilibus casibus distare. Quod si rursum occultum esse utile casuum indicās affirmēt, occulta ad conferentiam observationē conducere fateātur, necesse est: at occulta nulla ui alia, q. ratione, comprehendiqueunt: quare, si utilis pro concursibus occultorum est observatio: & si nihil aliud ea, q. ratio, comprehendit, apertum iam est, absq. ratione observationem fieri non posse. Hęc sanē argumentatio eos fateri cogit rationem in observando esse per commodā. Verum empirici nobis refragātes inquit, & utiles casus experientia posse deprehendi, & pro aliquibus casibus observandum esse, pro aliquibus uero nō: id quoq; se observatione cognovisse. Ad hoc præstō rñsio est: cum infinita sit casuum multitudo, pro quibus non fit observandum, p omnibus id ipsum observari non potest, pro ipsis scilicet observationem non esse faciendā: infinitum. n. observari, custodiriq; non potest. Vltimum itaq; ipsis undiq; oppressis cōfugium relinquitur, ut forte euenisse dicant pro hisce casibus observationem factam esse: pro illis uero minime: quo quid magis ridiculum fuerit? hic quidem sermo iste finjatur.

Observationem pro concursibus empiricorum more dari non posse. CAP. 13.

Quod autem pro concursibus observatio colliginequeat, p hęc argumenta declarabo. Sic enim aiunt empirici Observatio non pro uno, duobusve, sed pro plurimis frequenter cōspectis, & eodem se modo habentibus fit: interrogati igitur num pro iisdem casuum generibus utilia observent, necessario pro iisdem se generibus observare affirmabunt. nam, si in hoc, exempli causa, febris sit, & phlegmone, in hoc biliosa per vomitū, aut sedem fiat excretio, nequit eadē esse observatio. Eisdem igit gñe casus esse satis fore neutiquā dixerint, sed et numero æquales esse oportet: nam, si iisdem genere casus fuerint, non omnes autem, aut plures adfint, concursus euariet, atq; aliam observationem exigit: opus est. n. pro iisdem generibus & æquis numeris observationem fieri. Quo modo autem omnis curatio penes excessum, defectumq; casuum cōmutabitur, hinc iam considerandum est. Est igitur quædam in phlegmone observata curatio, q. si aliquis à phlegmone casus abfuerit, utpote sensus, & curatio mutanda est: nam phlegmone iā in scirrhum euasit, neq; eadem curandi ratio cōuenit: atq; ita penes casus absentiam curatio diversa est: penes uero abundantiam ad hunc modum. Si phlegmonæ febris, aut syncopa adiungitur, ob casuum abundantiam concursus differens factus est: quare, & differens adhibetur curatio. Neq; solum genere iisdem, & numero æquales casus esse debent, uerum etiam, & magnitudine neq; excellere, neq; deficere conuenit: quandoquidem & penes casuum magnitudinē permutatur curatio: neq; n. superficie tenus factas diuifuras suimus, neq; etiam ieiunio quispiam utetur: at, si profundior sit incisio, ieiunium imperamus, uenam soluimus, fibulas adhibemus, & huiusmodi. Neq; satis est casus genere cōuenire, numero æquales esse, & magnitudine similes, uerum etiam tempus oportet observatione complecti, alia namq; incipientibus morbis auxilia adhibentur, alia uigentibus, † incipientibus enim siquid uidetur mouendam, moue, uigentibus quietem agas, præcipit Hippocrates, & phlegmonæ incipienti quidem reprimētia adhibem⁹, post id autem cataplasmata, & illapsam materiam dissipare ualentia. Præterea & ordinē dictis omnibus in observatione adiungere opus est, variante. n. ordine & cōcursu euariet, iecirco & medendi rationē uariare necesse est, aliter. n. prius furentes, deinde febricitātes curamus, & aliter febricitantes prius, deinde furentes, siquidem mortiferi, & non mortiferi, prout habet casuum ordo, affectus euadunt, quemadmodum euentus ostendunt, à neruorum quidem conuulsione febris non solum periculo uacat, uerum, & morbum propulsat, sed à febre conuulsio mortifera est,

2. Apho. 29. exa.
ord. 16. f

est: permutato uero penes casuum ordinem concursu, necessario cōceditur (ut ex euentibus patet) & medicationem permutari. Quamobrem, cum prorsus oporteat casus non modo genere eisdem, numero æquales, magnitudine similes adesse, sed etiam idem tempus, eundemq; ordinem seruari necesse est, si debeat integra obseruatio fieri, cumq; in omni uita ne duobus quidē agrotis, nedum pluribus oēs supra enumerati casus accidere similiter queant, clarum est huiusmodi obseruationem pro istis concursibus fieri non posse. Nō posse autem prædicta omnia, p omnibus, aut pluribus reperiri, ita quispiam demonstrauerit. Qm̄ causis, passis locis, ætate, consuetudine, symptomatum acerbitate, laborantis natura, anni temporibus, regionibusq; diffidentia uitia gignuntur, duobus hominibus prorsum contingere non potest, ut similiter in omnibus sese habeant: hanc ob causam pro concursibus obseruatio fieri nequaquam potest: q̄ si duo ē nulla pro re differentes inuenti fuerint, neque tamen propterea obseruatio concedenda est, qm̄ quidem ipsam in pluribus fieri opus sit. Cæterum quo modo uos (illi inquit) uestrum ipsorum placitum confirmatis? videtur. n. ipsis pro symptomatis, & facultatibus obseruare nō posse: uerum, n. purgare, aliqua animalia uenenum icu infundere obseruatione compertum est: & p dentium stupore causa quidem comprehensa nō est, sed * portulaca ipsum dissolui obseruatum fuit. Sic uero ipsis respondendum est: Nos quidem utilia symptomata circumscribentes eo, q̄ ad proposita referamus, ex usu utile iudicamus; cum igitur & à causis illata oīa symptomata comprehendimus ut grauitatem: & à locis, ut ægre spirare: & à facultate, ut animam deficere, inuenimus hæc esse utilia, reliqua uero inutilia. Qm̄ igitur utilia symptomata per relationem ad proposita circumscripsimus, quacūq; causæ, loci, facultatis uel sunt symptomata, ea utilia reputamus, quæ non huiusmodi sunt, inutilia. Igitur, tametsi neq; morbiferas causas, neque perperfos locos cognouimus, cum facultatem, ut dixi, habeamus utilia symptomata ab inutilibus distinguentem, neq; pro agentibus causis, affectis uel locis obseruare, possimus, ut sanguine infestante, non dignoscentes sanguinem esse morbi causam, à grauitate, quæ symptoma est subsequens, causam esse rimati, à grauitate ueluti manuduēti pro ipsis obseruationem facere possumus. Sic & pro spūs difficultate, id uentriculi, aut pulmonis, aut iecoris, aut transuersi septi, aut alius cuiuspiam affecti loci symptoma esse ignorantes, solum id locum affectū esse scientes, perinde pro ipsis, atq; pro ipso affecto loco, obseruare poterimus; quæ autē neque loci, neque causæ, neque facultatis symptomata sunt, ea tanquam abundantia reiicimus. Vtile igitur atque in utile pro quibus propositis obseruemus, empiricis dicendum, nos scilicet pro solis symptomatum generibus obseruare, in quibus neque potentia, neque tempore, neque magnitudine, neq; ordine, neque alio quopiam opus est, ut pro dentium stupore portulacā. Quid igitur prohibet; fortasse dicent, & nos ad hunc modum obseruare? si in istis, respondebimus, symptomatum generibus obseruatis, quemadmodum & nos modo diximus reliquis, ubi tēpus magnitudo, & potentia requiritur prætermittis, iam inter nos conuenit: Cæterum, si dicant, morsum hæmorrhii plura symptomata comitantur, & uos nihil in his obseruatis: nos contra respondebimus non pro illis symptomatis, sed pro antegressa causa nos obseruationē facere: symptomata uero antegressarum causarum cognitionem, pro quibus obseruationem statuimus, exploramus: causa namque ignorata, & facultate curandi ex indicatione carentes, obseruationem pro antecedentibus causis præstamus; obseruamus autem non solum pro causis, sed etiam pro loco uno: pro iecoris itaque, atque pro lienis affectu quædam obseruabimus. Si uero dixerint ista singula unū symptoma comitari, dicemus nos, interdum non unum, sed plura: multa uero curiose persequimur, non ut pro ipsis obseruationem conficiamus, sed ut id, pro quo fit obseruatio, consequamur, in iecinorosis affectum esse iecur, p quo obseruatio statuitur, & in alijs ad hunc modum. Cæterum plerumque pro prægressa causa fit obseruatio: non enim pro dentium stupore portulaca obseruatur, sed pro affectu ab acidis acerbis uel creato. Igitur, cum ex fluxione aut uomitu aut secantis serræ stridore dentes obtorpuerunt, nihil in portulaca præsidij est: prius itaque causam rimati, ob quam dentes stupor obsedit, deinde sic ea utamur: quæ in his uero accipiuntur, antegressis causis minime aduersantur: neque enim alia continentibus causis adhibentur. Hæc sanè aduersus obseruationem in concursibus facientes afferri possunt. Interrogandi præterea sunt empirici, quo modo administrandorum auxiliorum mensura, aut tempora sint obseruanda, aut quo modo ciborum tempora, & mensura.

Empiricorum historiam inanem esse.

CAP. 14.

Verumenim uero ipsorum historiam inanem esse, neq; cōfici posse in præsentia patefaciā. Utuntur sanè Empirici historia eam ob causam: frequenter morbi quidam exoriuntur, ad quos nullum auxilium ab ipsis obseruatū est: ut igitur & hac in difficultate aliquibus remedijs abundare possint, neque fortuitum euentū expectent, historia usi sunt: neq; hac tñ de causa, uerum etiam ut breuior esset traditio: non potest. n. nouus medicinæ discipulus omnibus symptomatis obuiam fieri, atque in omnibus obseruationem facere. Nequis igitur omne uitæ curriculum discendo consumat, sed aliquando & arte utatur, iccirco ad medicadum utilem historiam esse asseruerunt: conficitur autem, aut præsentium historia, ut illud carmen,

Ferro

* C. c. 1. & de feb. c. 5. Alexan. Aphr. in probl.

A Ferro homines cædunt, ignis late omnia vastat.

aut præteritorum, ut illud,

Curetes pugnam simul, Aetoliq; ciebant:

sed futurorum neutiquam: illud enim,

Ille dies aderit, quo procidet Ilios alta.

non historia, sed potius diuinationo dicenda est. Empirici præteritorum historia frequentius vfi sunt: sic enim eam definiunt. Historia est rerum sæpius circa eadem probatarū narratio. Sed contra ipsos ita dicendum: Si oīa in historia narrata uera esse affirmant, aliquem profecto iudicem habere debuerunt, qui recte historiam institutā esse iudicaret: uerum, cū non ita res habeat, aliquid diiudicandæ historiæ instrumentū reperiendum est, quo uera à falsis discreturi simus, etenim circa idē non solū medici dissident, immo & contraria opinantur. febricitantes enim adeo nonnulli inedia macerabant, ut ne aquā quidem cōcederent: nonnulli ab initio cremorem hordei propinabāt, nonnulli summopere cauebant, ne unquam hordeaceo uictu laborans uterē. Petronas autē, & suillas carnes assatas exhibens, & uinum nigrum meracius, ad uomitum compellebat, & frigidam ad laborantis arbitriū potui dabat. Apollonius uero. Atq; Dexippus Hippocratis auditores, neq; aquam propinabāt, nedum uinum: præparauerant enim cyathos quosdam cereos numero duodecim, ut essent singuli heminae sexta pars, ex his duos tresve alternatim ægrotantibus dabāt. Tanta igitur cū sit inter medicos cōtrouersia, cur diiudicandæ historiæ instrumentū aliquod comparari non debuit? quare, cum ipsos fateri coegerimus, neque inutile esse historiam admittere (sic enim superuacuum esse historiā declarabimus) percunctabimur experientiane, an ratione historiam iudicent. ratione quidem nequeunt, cum ipsam exterminent, & alioqui, quo percipiuntur hæc singula, eo & iudicātur. at experientia, quæ iuuant, deprehensa fuisse prædicant: experientia igitur etiā iudicari necesse est. quemadmodum enim in aliis, ita & hoc loco res sese habet. Quidam in historia niuē refrigerare tradidit, si de historia sententia ferenda est, eodem instrumento utendū est, quo scriptor ille rem hanc deprehendit. Rationalis sanè medicus per causam diiudicare historiam poterit. quodam enim in historia scribēte, hoīem distenta uasa & oppressa grauitate habentem, sanguinis profluuiū superueniēs ab instante noxa liberat, & grauitatem hanc examinat, num uera sit, in causam symptomata inferentem respiciens, consideransq; num sanguinis profusio potens sit causæ resistere: inueniens ergo grauitatem distentionemq; à plenitudine prouenire, & sanguinis effusione plenitudinem inaniri, historiam ueram esse cognouit, nullaq; re alia ad hanc diiudicationem indiguit: ubi uero causam nācisci non possumus, historiæ iudicium experientiæ committimus. si quis enim historiæ tradidisse uisus fuerit portulacam dentium stuporem discutere, huic rei iudicandæ experientiā adhibebit. Ad hunc itaq; modum empiricum necesse fuerit de historia p experientiam iudicium facere. q si experientiā historiam iudicat, efficitur, superuacuum, atq; inutilem esse historiam. Ceterū nonnulli empiricorum dicunt, nos auctoritati scribentium fidem habentes historiam iudicamus: Nobis uero interrogantibus, quo modo ipsorum auctoritatem æstimatis, cum ipsorū alij in alijs fallantur, & alios emendent? respondent, Cum scriptor aliquis nō ob inanem gloriā, neque decretorum amore compulsus, neque altercandi studio irritatus quicquam scribit, tunc uera ipsum scriptis mandare censemus. Hoc eorum dictum in primis facile refelli potest. contingit n. ob nullam ex antedictis causis, sed proprio errore ductum scriptorem quempiam historiam condere: num igitur, quia neq; gloriæ cupiditate, neq; sectæ suæ placitis fauens, neque cōtradicens gratia scripsit, propterea quidquid eius scriptis continetur, uerum esse dicendum est? Secundo, cum historiæ auctorem sapientem medicum esse autumant, à iudicanda historia discedentes uirū sapientem iudicant: sed hmōi iudicium ad philosophos non ad medicos pertinet. Præterea unde iudicium illud accipi potest, cum neque gloriæ comparandæ, neque sectæ suæ tuendæ, neque ridendi causa scribendi prouinciā suscepisse? Vterius dum conantur, quo agnoscenda sit scriptoris auctoritas, declarare, instrumēto ab ipsismet repudiato utuntur: dicētes. n. eū non gloria, nō concertandi causa scribere, causas exponunt, ob quas scriptori fides habenda sit. Quare, si non ob aliud quicquam, ob id saltem causarum uestigatio perutilis fuerit, nosque et nihil plus querimus, sed quæque res propter quid facta sit, curiose explorandum esse contendimus. quod sanè & ipsi in historia diiudicanda facere uidentur. nos uero propter quid quodque sit, uestigare consueuimus, atq; in totum causa ad rei naturam diiudicandam utimur, empirici autem ad mores scribentis dignoscendos: mores autē æstimare nō medicorum, sed philosophorum officium est. Amplius & hoc aiunt empirici, non opus esse historiam experientia iudicare, idq; ita probant: quemadmodum vos Cretam insulā esse quibusdam scribētibus, Cretam esse insulam cognouistis, quamuis proprijs oculis ipsam nunquam aspexistis, ita & nos multis de ijsdem eadem sentientibus experientia ad historiā iudicandam non egemus, sed multorum opinioni accedimus. At nos istorum rationi occurremus dicentes: Cretam esse his uerisimilibus argumentis moti credidimus, quoniam inde huc aliquis, iterumq; hinc illuc nauigat, quoniamq; nonnulli Cretenfes illic nostri amici sunt, ad quos etiam literas damus, & à quibus accipimus, præterea, quoniam

niam omnes homines de ipsa licet inimicissimi idem referunt. de medicinalibus autē rebus nihil ferē inter medicos conuenit: cum præsertim inter omnes homines exiguus sit medicorum numerus: neq; solum dissentiunt, sed & pugnantissima, ut paulo ante monstrauius, opinatur. quo circa aliquo instrumento opus est ad diiudicandū medicinalē historiā. Cæterū, cum dicant empirici, quæ comprehenduntur, aliqua sensu comprehendi, ut ruborem, alia per reminiscentiā, ut ea, quæ notis quibusdam ac signis in memoriā reuocantur, per indicationem autē nihil dignosci, ac neutro ab ipsis probato modo. Cretam esse insulam comprehendunt: nihil dubiū est, aut ipsos, Cretam esse insulam, non cōprehendisse, aut, si comprehenderunt, tertium quendam alium comprehensionis modum reperiri, hæc dixisse ad ostendendum adeo ab ipsis cōcelebratam historiā superuacua esse, abunde sit.

Quod nihil utile ab historia Empiricorum haberi possit.

CAP. 15.

CAeterum nullius iuuantis notitiā ex historia haberi posse non magno quis negotio probauerit. qñ quidem obseruatio, ut superius tradidi, non solum in symptomatum genere & numero facienda est, sed etiam in magnitudine & tempore & ordine: hæc autem describi sine propositis nequeunt: manifeste sequitur historiā dari non posse: penes magnitudines autem & tempora, & ordines medendi conditionem differre probatum est. Verum, per q̄ conclusimus in cōcurribus obseruationem fieri non posse, per eadem efficitur neq; historiā posse condi, neque enim obseruationem fieri non posse, posse uero non obseruata describi quispiam dixerit.

De transitu ad simile secundum Empiricos.

CAP. 16.

DEinceps de transitu ad simile disputandum est. indiguerunt autē transitu ad simile empirici hac de causa. cum plurima, & penē infinita essent, in quibus obseruationes erant faciendæ, & opē ferentia essent quoq; infinita, ac nemo posset in oībus, aut plurimis aliqua notare, id fuit in causa, ut historiā, transituq; ad simile egerēt empirici: adhuc, qm̄ rationales medici ipsis obuiantes aiunt, nihil æque artifices, ac facilitatem in artibus copiāq; præstare discipiunt: at uos unum in uno obseruantes infiniti in curationib⁹ eritis, aut plura in eodē obseruare coacti, nunq̄ arte utemini, sed aliqua semper notabitis. Hanc ipsi obiectionē ita diluunt: Nos transitu ad simile utemur, ex quo nobis facultas copiaq; suppetit. vertiginoso. n. in humum procidente, sanguineq; ob casum effuso, atq; ita morbo eo liberato, nos id notantes in altero uenā secabimus. Sed primum eos quispiam sciscitabitur, unde ipsi certiores facti sunt ex sanguinis profusione, & non ex ipso casu uertiginosum fuisse sanatum. Sed nondū aduersus eos quippiā afferre tps est prius, q̄, quot modis transitu ad simile utantur, ostendero. Dicunt itaque se transitu ad simile uti, non nunq̄ ab auxiliis ad auxilia, nonnunq̄ à locis ad locos, nonnunq̄ à uitis ad uitia: ab auxiliis quidem ad auxilia, ut qñ mespilum uice cotonei torminosi adhibet: à locis autē ad locos, ut quādo ea, q̄ in musculosis aut neruosis membris obseruauerunt, talibus et applicuerunt, quemadmodum, exempli causa, à femore ad humerum transferimus: à uitis uero ad uitia ita transeunt, ueluti cum remedia ad sanguinis effluuium probata ad Hæmorrhii morsum accipimus. tot sanē modis transitu ad simile utuntur empirici.

Transitus ad simile Empiricorum impugnatio.

CAP. 17.

Verum ipsos libenter interrogem primum de auxiliis, quo mō ipsis utantur, num facultatis aut qualitatum inhærentium similitudinē attendentes. Veluti cum mespilum pro cotoneo assumunt, num astrictione similia esse putantes accipiunt, an quia rotūda ambo, colore, tactuq; similia conspiciunt? Si facultatē (astrictionem dico) attendentes se transitum facere asserent, se cās astrictionis, per quas iuuantia profunt, explorare fatebuntur, simul autem cum iuuantiū facultate & nocentium facultas addiscit. Quinetiam & plus quiddam eos perscrutari oportet, non solum, q̄ mespilum adstringat: complura. n. eadem ui prædita sunt, quæ propterea nō idem præstant, ut aris squāma adstringens, & membra repurgat: nam, si piper calefaciendo iuuare cognitum sit, iam pro certo habetur, quod in pntia nocet, frigiditate officere: Sin autem qualitatum similitudinem spectantes similia se deligere profiteant, utrum dicemus, si oēs qualitates similes sint, ita similitudo attenditur? at id prorsus esse non pōt, ut aliquorum oēs qualitates similes sint: sic. n. eadem essent, non similia. Certum igitur est eos aliquarum qualitatum similitudine inspecta transitum se facere dicturos. aut igitur plures (dicemus nos) aut totidem, aut pauciores qualitates spectantes transibitis: si pauciores, ferē oīa similia fuerint: in aliquo. n. oīa concordant: q̄ si totidem aut plures, cur in sanguinis effluuiio (dicemus) quemadmodum porri coma usi estis, non item & allij, & cæpæ comā adhibuistis? hæc. n. in plurimis similia sunt. & in pernionibus pariter; quare, quemadmodum rapa, non item & raphano ei malo succurritis? præterea & stomacho imbecillis, quare absinthio carentes, non & marrubij succo medemini? ferē. n. hæc duæ herbæ non differunt, itē aqua suffusis, quā ob causam plerunq; uice raphani rapam non exhibent? Atq; in vniuersum considerandū est. aliqđ obseruatis simile cōtrarias tñ uires habere: ipsosq; p̄contari opus est, p̄p similitudinem, ne iisdem morbis hæc remedia cōducant, similitudo uero sit sensibus (ut ipsi reputant) iudicanda. hoc idem argm̄ aliquis in reliqua ipsorum decreta contorque poterit: nā protinus ipsis ostendendum est, neq; à symptomatis ad symptomata, neq; ab affectibus

Affectibus ad affectus eos trāfire posse: nunquā d. n. symptomatū (dicemus) similitudinē in facultate attenditis? hoc uero negabunt, non. n. facultatē symptomatum, sed sensui manifestam similitudinem explorāt: vtrum igitur plurimum symptomatum, an totidem similitudinē? at phlegmone, & scirrhus in plurimis sunt per similes, sed nihilo minus fermē contrariā, nihilq; consentientem curationē postulant: sic etiam edema, & * ramex, struma, & meliceris magna similitudine inter se conueniunt, sed medendi ratio maxime distat: præterea ex uenæ fractura sanguinem reiciētes omnia fermē symptomata illis, quā simillima habent, quæ sanguinem ob erosionem, aut apertionem spuentibus insunt: non tamen iccirco eadem medicatio omnibus idonea est. Atque ea ferē, quibus empiricorum ad simile transitus * confutatur, persecuti sumus.

* Scirrhus est in gr. cod.

* Ex gr. cod. nō possibilis ostenditur.

De transitu ad simile secundum rationales.

CAP. 18.

DEinceps uero declarandū superest, quo mō rationales transitū ad simile usurpare ualeāt, qđ alij non ad simile transitum, sed analogismum nominare consueuerunt: nam ad simile transitum pertinere ad empiricos asserunt, modum autem illi proximum analogismum uocāt, quem rationalibus familiarem esse testant. Verum nos aduersus noīa mutantes minime pugnamus, sed rē ipsam proponemus, cui quisque suo iure nomen imponat. Itaque symptomatum alib qua cās, aliqua passos locos, aliqua facultates, aliqua ægrotantes ipsos subsequi statuimus: hoc rōnalis oīa distinguit, nō scitq; ubi obseruandū sit necne: qđ alia uero adsint, aut absint, nō laborat, cū nihil ad medelā conferāt: cumq; concursus in aliquo inutili symptomate uariare uideatur, haud secius iisdem utē, ac si penitus assimilis concursus esset. At empiricus, quia confusum, ex oībusq; acruatum cōcursū obseruat, facultate discernendi symptomata carens, quo cunque ex illis deficiēte, abundāteue, perinde atq; cōcursu euariāte, diuersa quoq; curādi ratione uti debet, ignorans in nonnullis symptomatum defectu, affluxuue cōcursum re uera permutari, ut in phlegmone, scirrhu, oedemate, atque ramice: in nō nullis autē minime: nā in ijs, qđ a priore parte conuellunt, & in ijs, qui a posteriore, quos Græci emprosthotonicos, & opisthotonicos uocant, differre quidem concursus uidetur, sed, qm̄ patientis symptoma est, non causę, nō loci, nō facultatis, ideo non fit diuersa curatio. Id quoque ignorat empiricus, non nunquam similem esse concursum, nō tñ iccirco eadem curatione esse utendum. Ecce. n. totidē, similia quę symptomata in sanguinem reiectante ex fractura, ex apertione, & ex erosione reperiantur, esto etiam tussis in oībus istis eadem, & proiecti sanguinis copia sit æqualis, aliaque etiam sint consimilia, nihilo minus tñ differens curatio adhibebitur. Quamobrē rationalis medicus utilia symptomata ab inutilibus distinguens, sepius dissimili apud multos apparente cōcursu, eadem medicamenta sectatur, ueluti quidam emprosthotonici, id est, in priorē partem distenti, & opisthotonici, i. in dōsum distenti, & tetanici, id est, æqualiter in utranque partē conuulsi, isti diuersum concursum hñe uidentur. At rationalis intelligens sanguinis (si ita forte euenerit) copiam in causa esse, musculorumque esse uitium, & eundem esse morbum (phlegmonen. n. eadem medendi uia incedet) sola. n. prædicta symptomata notat, sed patientis symptoma tanquam inutile repudiāt. Nam in priorē, aut posteriorem, aut æquabiliter in utranque partē conuelli patiētis symptoma est, qđ obseruatum nihil in curādo utilitatis affert, quemadmodum neque lachrymari. Contra nonnunquā simili apparēte cōcursu, * iste uero penes diuersam causam differenti curatione utitur, ut in illis, qđ ob erosionē, aut fracturā cruenta ore profundunt: partiēs. n. symptomata rationalis, ad utile indicātia respiciens, atque utilia tñ symptomata deligens, auxilijsque aduersus ea pugnare ualentibus utens, plerunque diuerso apparente cōcursu, eodem ipse mō curabit: aut cōtra, simili apparente, diuersam curationē adhibebit: curatio nanque * est ad motio remediōrū causis symptomata gñantibus aduersari ualentium. Rōnalis itaque unum quodque auxilium morbiferis causis aduersarium cōprehendit, & cui symptomati resistere ualeat, nō ignorat, quoniam concursum, ut iam diximus, partitus est. At empiricus in confuso, acruatoque concursu iuuantia obseruans, quid cui resistere aptum sit, discernere nequit: id ignorans uero, transitu ad simile uti non potest: per quid enim iuuans profit, & ipse se ignorare fatetur.

Quomodo rationalis utilia symptomata ab inutilibus separet, transitumq; ad simile faciat. CAP. 19.

CAeterum quo mō (dicet aliquis) utilia symptomata a uanis distinguit rationalis? ad indicātia proposita referendo, respondeas: cum. n. quædam symptomata propositum utile indicans manifestantia, quædam uero id non præstantia cognouerit, utilia sanē adnotat, alia dimittit: ex huiusmodi uero utilium symptomatum perceptione transitus ad simile facultas exoritur: quandoque autem non integram curationem, sed aliquam eius particulam transponit: quemadmodum enim concursus, ita & curandi rationem distinguit: atque in primis perspicuum habet, quænam curationis auxilia symptomatis a causis illatis aduersantur, quæ symptomatis a loco, facultateue productis: sciens nanque hoc symptoma a causis enasci, istud a locis, id uero a facultate, a causa præterea auxiliij genus indicari, a loco utendi modum, a facultate tunc temporis significari mensuram, si quidem eadem causa sit, & causam prōdentia signa appareant, sed neque locus idem sit, neque facultas eadem, idem utique remedij genus accipietur, sed utēdi rō, & mensura mutabitur: contra, si causa planē diuersa fuerit, sed locus, & facultas sint iidem, nō idē auxiliij

† Al. pariri.

auxilij genus, sed utendi rō & mensura eadē seruabit. Postq̄ igit rationalis medicus & concur-
sus & curationes † metiri est idoneus potest s̄m cōcursum similitudines aliqua curationis par-
tes, prout ipsi uidebitur, commutare. At Empiricus neque causam, neque causarum, aut loci, aut
facultatis proditoria symptomata rimatus, id neutiq̄ facere poterit: quocirca neque transitū ad
simile in curando rite usurpauerit, q̄nquidē, quo modo inter se cōcursum sint similes, ignorat:
ideo neq; medicationem partiri ualeat, neque remedium p̄nti symptomati occurrere potens ad-
hibere: q̄ si id se posse facere affirmat, ut scilicet & cōcursum symptomata, & curationem par-
tatur, quid unumquodque prodest atque officit dignoscens, se abditarum causarum contem-
platores esse fatebitur: quod hoc, & ab indicatione se remedia posse capere confirmabit.

Summa dictorum contra Empiricos.

CAP. 20.

Quamobrem, cum ea, quibus Empiricorū secta insignitur, atq; informat, frustratoria sint,
atque esse non possint, obseruatio scilicet, historia, & ad simile transitus, obseruationē qui-
dem ratione carentem inutilem prorsus, & subsistere nequeuntē per se ostēdimus: inutilem, P
quia rōnis usus exigitur, quibus symptomatis curatio sit adhibenda, declarantis: neque. n. pro
omnibus, aut iam prāteritis, aut āgrum in prāsentia uexantibus obseruationem faciendam au-
tumant: subsistere autem nequeuntē, quia plura cum sint, oīa non prorsus adesse possunt, quod
idem cōcursum emergat, genus inquā symptomatum, & numerum eundem, & magnitudinem,
& ordinem, & temporis opportunitatem, & id genus alia. Historiam uero per hāc abundare
probauimus, quod experientia, quæ scribit, diiudicat: impotentem uero esse magnitudines e-
nim symptomatum, atq; tempora adscribere nequit, sine quibus prosperi medicamenti nulla
est comprehensio. Ad simile autem transitum eo argumento sustulimus, quod ipsum necessario
in salutarium, perniciosarumque facultatum inquisitionem dirigere oporteat.

Aduersus methodicos disputatio, & primum in quo dissentiant, & in quo concordent sectæ. CAP. 21.

Cæterum, postq̄ hactenus Empiricorū decreta, ueluti per summā, refutauimus, modo supe-
restultima acies cum methodicis depugnāda. Verum aduersus eos pugnaturus, omnī se-
ctarum cōs s̄nias concedat, necesse est, quod autem illis cum cæteris controuersum est, conuel-
lat. Empirici igit ab indicatione remedia sumi nō posse aduersus methodicos astruere conabun-
tur: Nos uero ab indicatione remedia sumi posse dicere cōcedemus, sed ab euidentibus indica-
tionē enasci nō itidē ipsis cōdonabim⁹: adhuc illud methodicis assentimus, neq; ab uno sym-
ptomate, neq; à plurib⁹ indicationem p̄duci: rursum uero illud negabimus, inutilia in totum esse C
symptomata: nobis. n. symptomata plerunq; ea significare v̄nr, q̄ salutare auxilium patefacere
ualeāt, sed ad docendam indicationem penitus superuacua symptomata arbitramur. Hmōi ue-
ro sunt methodicorum instituta: cum eadem symptomata sunt, affectus autem, quibus hāc inhæ-
reant, differunt, non eadem medendi rōne utendum est: exemplum de prhenitide afferunt, &
ea, q̄ sub astricto, & ea, quæ sub fluxu ḡne collocatur: item, si itidē sint affectus, symptomata dif-
ferant, eadem, inquit, curatione utemur, ut in costarum, cerebriq; plegmone, si utraque sub
astrictionis ḡne uitia sunt. Q̄nquidē igitur eadem symptomata cum sint, dissidente t̄n ratione
in medendo utimur, cumq; illa differunt, eodem nō nunquam modo curamus, ideo prorsus in-
utilia ad curādum symptomata esse aiebāt: sublatis. n. affectibus simul, & symptomata pereunt:
positis & ipsa perdurant: hac de cā utiles esse affectus aiunt, qui hęc exorientes produciunt, eua-
nescētes interimunt: at symptomata inepta, quæ in se ipsis nulla ui p̄dita sunt: q̄ si quicquam
symptomata indicere dicant, utile nihil sed potius noxium: quemadmodum febris refrigeratio-
nem indicat, aut medius f̄dius potionem dādā, uel uini cupiditas aut balnei, uinum exhiben-
dum, & in balneum ducendum esse declarant: quapropter, cum symptomata nihil, aut saltem H
nihil vtile, sed potius detrimētosum ostendant, iccirco symptomata reiicimus, † inquit, mor-
bos autem, utpote utile indicare valentes, admittimus. Interrogant prāterea huiusmodi quas-
dam ratiunculas, ut à iuuantium numero symptomata excludenda esse confirmet. Si idem cō-
traria non indicat, qui uero astrictiōe fluxuq; afficiantur, contraria ope indigent, profecto af-
flictatio conferentium indicationem non generat. Sed in ipsos hāc ratio facile reflectitur, per
quam neque morbus quicquam indicare probabitur in hunc sanē modum: Si corpus frigore,
corruptioneque astrictum diuersa medicamenta requirit, idem uero diuersorum esse indicati-
uum nequit, igitur astrictio conferens non ostendit. Alia etiam uia methodici interrogant: Si
differentia idem non indicant, febricitantes uero ac tussientes idem aliquando indicant, à fe-
bre igitur ac tussi conferentis non fit indicatio. At nos hāc etiam ipsorum rationem in ipsos ita
retorquemus: Si bile astricti & laxati eadem remedia postulant, ac diuersa idem non indicant,
efficitur astrictiōnem ac fluxum conducibile non indicare. Hęc ferē sunt, quæ a methodicis af-
feruntur, ut inutilia symptomata demonstrent.

Aduersus methodicos symptomata uilia esse probat.

CAP. 22.

Verum enim uero à nobis primū ostēsū est, methodicos per ea, q̄ faciunt non extoto inuti-
lia esse symptomata, fateri: usum uero, quē symptomata p̄stant, cum rōnalem sectā expo-
nemus in primis declarabimus. Methodicos itaq; symptomata in curatione cōducibilia putare
hinc

† græci εὐποροῦ
μεθ' αὐτὸν ἐμenda-
ντες.

Ahinc maxime patebit. Homines enim utcumq; in sanientes tenebricoso loco continēdos esse autumant, siue ob effluxum, siue ob astrictiōē in saniant: lucem nanq; in insaniam addere arbitrantur: at ueternos loco splendido detinendos, siue astrictiōe, siue fluxu laborent: tenebris enim ueternum augescere putāt. Quo modo igitur, si nihil symptomata indicāt, astrictiōe delirantes in tenebris uersabunt, tenebris astrictiōem augētibus, aut cōtra fluxu ueternosi in luce fluxum intendēte remanebūt? in his enim mihi affectus prorsum negligere uident, sola q; symptomata intueri. Igitur qui inutilia fuerint ea, quæ tātam uim habent, ut pposita ipsa posthabere, neque tñ posthabere, sed ē contrariū ac ipsa indicent, facere cogant: astrictio nanque, ut laxetur nunciat, i h uero in tenebris deliros concludentes nō laxant: quin ē contrario astringunt: fluxu ē cohibitiōem indicante isti ex fluxu ueternos in lucē pducunt, atque ita fluxui incrementū adiciunt. Ad hęc sanē respondent methodici, non quia symptomata indicēt, ideo se illa accipere, sed q a contra indicent, illudq; efficere, qd̄ propositū imperet, prohibeāt: id. n. contra indicans appellant, quod utile quidē non indicat, id uero fieri quod affectus postulat, nō permittit. At hęc nos ita refellimus: Si cōtra indicātia inutilia censent, facultas ēt a proposito indicatū plerunq; accipi non permittens, inutilis putāda erit: sed facultatē nobis aliquid ad medelā conducibile suggerentem, tametsi & ipsa contra indicet, contēplari oportet. Quemadmodū itaq; facultatē contra indicantē ex usu esse statuitis, uobis pariter, & symptomata utilia cōfiteri necesse est: p̄terea ridicule admodū phreniticis tenebras cōferre aiūt: nā si tenebræ astrictiōē augēt, aucta uero astrictio delirium maius facit, (crescunt. n. symptomata, minuunturq; cū affectibus) cōtra, q̄ oporteat faciunt, q. n. affectū, eadē & deliriū exacerbāt, & de symptomatis sermonē satis abunde fecimus.

Ab affectibus utilem indicationem non sumi.

C A P. 23.

M Odoneq; affectus cōferens indicare (ut opinantur methodici) iisdem illis rationibus, quibus ipsi inutilia esse symptomata probare nitebantur, cōmonstrare decreuimus. Ita nanque asserimus: si iidem affectus sint, causæ uero differant, non eandem curationem admittimus. Vrinæ nanque suppressio unus quidam affectus est, uerum si calculus sit in causa, excidimus: si phlegmone, cataplasmata illinimus: si uescicæ supra modum distentio, fistulam, quæ cathetera nominant, imponimus, siue ut inquit Erasistratus, ægrum in genua statuentes, atq; aphronitro extremum urinariæ fistulæ illinentes, & alia, quæ deinceps sequuntur. Sin autem ab affectibus conducibilium indicationes fierent, unus cum est affectus, eiusdem quoq; conducibilis eadē forent C indicationes: non sunt aut: non igitur affectus indicant: item si ab affectibus indicationes orirentur, non utiq; diuersi affectus idem indicarent. At, una cū est causa, licet affectus dissideant, idem curandi genus admittimus: cholera nanq; & arquatū morbos dissimiles esse uel ipsi fermē cōfitentur, etenim astrictus hic, ille uero fluxilis morbus est: in utroque tamen fit inanitiō. Quapropter, qm̄ sublata causæ affectus auferunt, posita cōstituunt, ac p̄terea diuersæ causæ, quamuis iidem sint affectus, diuersam, eadē, licet affectus euariant, eandem tñ curationē postulant, non iniuria nos & causas & affectus & passos locos exploramus. Possumus uero & hisce rōnibus idem comprobare, a discordibus scilicet causis eundem affectū procreari, exēpli causa, astrictum ignis nanq; in corpus incidens superficiem densat, id pariter frigus efficit, nihilominus hunc, qui idem affectus est, differenter curamus propter causarum differentiam: illum enim, qui ab igne est, perfusionibus, & cataplasmatibus crustas separare ualentibus sanitati restituimus: eum uero, qui a frigore, fomētis, raparū decoctis, & id genus aliis sanare studemus. Quod si laxatorio utrunque curandi genere sanari contendāt, ita, occurremus. Si idē est curandi genus, id si permuteamus, nihil errabimus, ut si ab igne, ægrotantem iisdem fouebimus, & frigore affecto eadē cataplasmata superdabimus, & medicamina ad crustas facientia adhibebimus: sed nequaquā ista facimus: grauitē. n. læduntur: haud igitur eandem esse curationem dicendum est. Amplius, eadē causa diuersos morbos generat: plenitudo enim aliās phlegmonem excitat, hæc uero astrictio est, interdum sanguinem profundit, at sanguinis profusio fluxus, uocatur, neq; tamen ob id, licet morbi differant, est diuersa curatio: siquidem in utroque euacuatio sanat, morbo contraria: quandoquidem non ab effectis, sed ab efficientibus, quemadmodū & ipsi profitentur, indicationes accipiendæ sunt: affectus uero causarum loco methodici habent, q̄ symptomatum effectiui sunt: sed non quæ causæ sunt, inquirunt, sed quæ communitates, uim habent indicandi, nihilq; uetare idem & pro causa, & pro communitate, & pro alio quopiam accipi, ut malum gustabile, olfactile, uisile, tactile quæ est: cumque ipsum dulce esse dicimus, non quatenus sub tactū uenit, dulce dicimus: haud secius affectus ab aliis enatos, alia quædam producere quid impedit? quando uero ipsos indicare, inquirunt asserimus, non quatenus effectus, aut aliorum effectiui, sed quatenus communitates sunt, ipsos indicare censemus. Quemadmodum igitur symptomata methodici, quoniam a diuersis eadem, & ab iisdem diuersa proueniūt, nihil indicare cōmodi testantur, itidem & nos a diuersis causis eodē, & ab iisdem diuersos gigni affectus intuentes, eos ad utilium indicationem incommodos esse dicimus: neq; enim unum idem semper indicat, alioqui urinæ suppressionē eadem semper uia tolleremus. Ut igitur illi ruborem non indicare aiunt, q̄ effecti speciem ipsum reputent, sic & nos affectus ad indicationem non nunquam causarum, non nunquam effectorū inutiles esse

Isagogici.

4 d

statuimus.

statuimus. Quispiam uero ita illis obijciat: Quid ruborem ipsius alterationem indicare negatis, E quandoquidem, & cōitatem in ipso spectatis? in pluribus. n. differentibus cernitis: quid aliud vero est cōitas, q̄ res in pluribus eadem? igitur, si indicat, & pluribus cōis est, cur non ab ipso, alijsq; id genus symptomatis euidenter apparentibus indicationes accipitis, sed potius ab affectibus, astrictione scilicet, & fluxu, nequa q̄ euidentibus? Quod si affectus indicat, omnium maxime ridiculum fuerit, affectum sensu comprehensibilem esse inficiari: si fluxus itaque, & astrictio solae cōitates forent, vero proximum quis diceret, eas solas indicare dicens: verū, cum & symptomata pluribus cōia reperiantur, quare & ab ipsis iuuantium indicatio non oritur? Sin autem rñdeant, iccirco symptomata repudiamus, quia proximæ, & necessariae medentibus cōitates non sunt: nā eosdem affectus diuersis symptomatis eodem modo curamus, & diuersos affectus, etiam si eadē symptomata fuerint, diuersa tñ, vt supra declarauimus, ratione discutimus. His de causis, & nos dicemus, idem in affectibus euenire cernentes, quod vos in symptomatis obseruastis, veluti incommodos, & superuacaneos ipsos reiicimus: istud enim probare, affectuum videlicet comprehensionem esse inutilem, abundans est, & frustratorium: ad curationem enim satis est causę pceptio, loci vexati dignotio, & facultatis mensura: sitne fluxus, an astrictio, superuacuum puto cognoscere, sed huiusmodi ratio posterius agitabitur, cum de vsu affectuum perceptionis differetur.

Quid morbus indicet, & quid artifices requirant.

CAP. 24.

Illud aut aduersus methodicos dicendū est, Affectus, non quid agendū sit, sed suā ipsorū sublationē, destructionēq; indicare: quod sanē & quis uotis expetere possit: id uero nec uulgi, neque brutæ animantes ignorant, morbos sublationē, sanitatem conseruationem indicare. Artifices sanē huiusmodi indicatione non egent, sed illa scire exoptant, per quæ languores pelluntur, & sanitas conseruatur: propterea illis opus habent, q̄ particulatim remedia indicant, quibus accersitur sanitas, ac retinetur. Atqui p id artifices vulgo præcellunt, q̄ ea percipiunt, quibus particulatim remedia patefiunt: quandoquidem, si morbi sua ipsorum remedia edocerent, laborātes ipsi, per quæ ad sanitatem redirent, intelligerent: at istud ignorant: quid uero morbus indicet, certum habent, sublationem scilicet: quare morbos pellere potentes medicos acciri iubent.

Non morbos, sed causas medelam indicare.

CAP. 25.

Quin & ex adhibitis auxilijs nō morbos, sed causas medelam indicare agnoscendi facultas dabitur: auxilia namque non facti, sed facientibus aduersantur, ut euacuatio multitudini contraria est, morbo uero nulli, ut phlegmonæ, aut febri: multitudine igitur euacuatione subtracta simul & genitus per eam morbus tollitur. Sed non propterea, q̄ simul cum efficiente causa morbus recedit, auxilium morbo aduersari dicendum est. Possumus enim & ex symptomatum à multitudine, atq; euacuatione orientiū collatione, cui opponatur auxiliū dignoscere: si quidem multitudo redundantia grauat, euacuatio redundantiam subducēs grauitatē tollit: deinde multitudo cōceptacula distendit, euacuatio, vt subsidat, efficit, & collabatur: alia quoq; remedia causis semper resistere inuenies, morbo uero minime. Ampli⁹ ex hoc quispiā didicerit, si neq; astrictio, neq; fluxus auxiliū aliquod, sed potius affectū quendam indicet, & astrictioni contrarius fluxus est, nō inanitionem, sed fluxum indicabit astrictio, & fluxus astrictionē: qđ igitur admittimus idem à morbo indicat: at lædentes causę sibi cōtraria demonstrant, quodq; ab ipsis indicatur, admittim⁹: quo circa nō morbi, sed causę, qđ cōducit, aperiunt: itaq; non prorsus incōmoda esse symptomata, neq; à morbis cōducibile, sed à causis indicari satis ample, dilucideq; ostensū est.

An communitates methodicorum sint euidentes, atque indident.

CAP. 26.

Deinceps considerandum superest, cōmunitates, quas supponunt methodici, euidentes sint necne, atq; vtrum à cōmunitatibus indicationes accipi possint. Medicam igitur facultatē iuxta ipsorū sniam definiemus, euidentium cōitatum cognitionē esse: euidens autē, nō quod sensu percipitur, appellant, si quidem nullus affectus sensu cōprehenditur, sed euidens illi nominant, qđ p seipsum, licet sensui non subiaceat, cōprehendi possit: nā ferē manifestum illi euidēs vocāt. Quapropter cōtradicens illud quoq; ostendat, oportet, eos neq; grācis nōibus scire vti. Caterum ne dictiones uitio dare videamur, ipsis concedentes euidens, vt lubet accipere, cōitates nō ex se cōprehensibiles esse declaremus, in primisq; eorum sectæ principem Thessalum, cōmunitatum, vt nō ex se pceptibilem, signa tradentem adducamus. In laborante. n. astrictio, inquit, ex corpore ægre diffilabili agnoscit, pariter & fluxus nonnullas notas exponit. Sed forte responderint: aduersus hoīem, nō aduersus sectam nostrā obijcitis, Thessalum itaq; dimittentes ad propositum ostendendum reuertemur. Primum igit cōe quoddā argumentum in vtraq; affectio ne sumemus, ipsas neq; euidētes, neq; ex se pceptibiles esse declarās: deinde separatim ipsas singulis neutiq; ex se cōprehendi posse cōfirmabimus. Fatenī itaq; & ipsi nō oēm corporis densitatem, aut excretionis suppressionē astrictionem esse: nam rustici concretione laborant, nō tñ astrictione: neque oīs soliti excrementi cohibitio astrictio est: nam & muliebre purgamentum cum ab prægatione supprimitur, soliti sanē excrementi retentio est, neque tamen ob id astrictio vocanda: item non oīs corporis laxitas, & excretio fluxus est: pueri namque, & mulierculæ, virique nonnulli sub vmbra victu delicatiore vsi, natura sunt rariores, & quædam inutilis materiæ expulsio

A pulsio fluxus nō est: præterea, quorum per alui deiectionem, aut lotium, aut sudorem, aut sanguinis profuuiū iudicatio fit, neq; ipsos fluxu laborare dixerint, alioqui suppressenda esset excretio. Qm̄ ergo non omnis densitas, & retentio astrictio est, neq; omnis raritas, aut excretio fluxus, clarissime cōstat sola ipsa symptomata respicientē, fluxū, aut astrictiōē deprehendere nō posse, sed ex aliis quoque diiudicandi sunt: quemadmodum enim & alia symptomata, naturalia ne sint, an præter naturam, non ex se ipsis, sed ex aliis percipiuntur, ad eū sanē modum, & astrictio, & fluxus dignoscēdi sunt: per hæc autem huiusmodi sententia manifestabitur: naturalia symptomata, & p̄ter naturā magna similitudine inter se conueniunt: eadē nanq; his naturalia, illis præter naturā sunt, ut ater color præter naturā similis est atro colori, qui naturalis fit, nobis quidem præter naturam, sed Indorum genti naturalis. Figuræ quoq; nō naturales naturalibus sunt per similes: nonnulli nanque magis, quā alij, extortos habēt artus: acuminatæ nares, & oculi caui quibusdā mortifera signa sunt, alijs uero hæc eadem congenita. Motus uero, ac eius carentia si uoluntatis imperiū sequentur, naturales dicito: si inuoluntarie in corpore fiāt, præter naturam. Per hæc manifestū est ipsa tantū symptomata attendentes nō posse ingenitum ab extraneo dignoscere, sed in nonnullis agentē causam explorare opus est, quemadmodum de motu, utrum **B** voluntarie, an inuoluntarie prodeat: sic etiam de colore: cū enim color ab humoribus oriatur, & ex colore sanguis appareat, considerandum est, num sanguis naturaliter affectus sit: id uero ex usu cognoueris: cū. n. reliquū omnē usum sanguis minime impeditum præbet, neque grauat, neq; distendit, naturalē esse sanguinē dixeris. Verum figura num salubriter, & secundum naturam sese habeat, ex membri ipsius utilitate percipies, ut in extortos artus habentibus. Nonnulla sanē, & ex loco, in quo fiunt, an naturaliter habeant, dignoscitur. Densitas, & raritas istius gnis sunt, ut nonnullis ingenitæ, alijs præter eorum naturam sint: nam senum densitas ipsis quidē ingenita est, sed pueris extranea: contra pueris raritas naturalis est, senibus autem uiolēta: nōnullis præterea ex uitæ ratione spissescit cutis, ut rusticis, ob cœli statum, aut curas urgentes: alijs, qui nihilominus naturaliter habent: quo circa fieri nequit, ut solam corporū densitatē, fluxūq; spectātes, eorū affectiones cōprehendere possimus. Oportet igitur in aliud quippiam hæc referētes, ita, secundum naturamne sint, an uitiosa, diiudicare ipsi. n. ita dicere solent: moderatione, excessūq; naturalia accidētia ab extraneis distinguimus: quādo. n. corpus moderate densum, rarūque fuerit, recte ualet animal: cum uero istorum alterutrum increfcens modū superat, morbo uexari necesse est. Aduersus quæ ita respondendum est, Moderatū, modoque carens diuersum ab affectibus esse, q̄ si ab immodico uitia iudicentur, non ex se cōprehensibilia esse constabit. Deinde sic etiam eorum ratio cōfutatur: Moderatum, atq; immodicū non est euidentis, sed ab effectis agnoscitur: si iuuat, moderatum est: si nocet, immodicum: qui fiat autem, ut moderatum, atque immodicum non euidentis sit, ab ipso uero comprehensa sint euidentia? Verum, si & ex facultate moderatum, immodicumque censetur, neq; sic tñ immodicum perspicuum fuerit: facultas, n. conspicua non est: immodico aut non euidente, iam proculdubio, neq; communitates apparebunt, quandoquidem & ipsæ immodica quædam sint. Amplius in istos dicendū est: Nihil secundum naturam, aut præter naturā existēs, quod secundum naturam, aut præter naturā sit, est euidentis. dolor nanq; & id genus alia præter naturam euidentia quidem sunt: at medici, non quæ sint, sed q̄ præter naturā sint, cognoscere uolunt: si quidem acutus nasus, & caui oculi cunctis hominibus perspicue apparent, secundum naturam uero, an præter naturam sint, solis id medicis patet: hoc enim uulgo medici præstant, q̄ ex euidentibus occultum quiddam eliciunt, quod uulgo negatū est. Amplius: Quod præter naturam est, euidentis non est, quare communitates, cū præter naturam sint, euidentes non erunt. Illud etiam cōsiderandum est, num quispiā unquā medicū accersierit, quia spissitate, raritate uel immodica uexatus sit: q̄ si nemo unquā cōmunitates sensu percepit, quomodo rationi fuerit consentaneum eas esse euidentes asserere? communitatibus itaque non apparentibus, quare ipsi artem euidentium communitatum notitiam esse definiunt?

Quod astrictio Methodicorum non sit euidentis.

CAP. 27.

A T uero præsentia separatim contra ambas affectiones disputabimus: atque in primis de astrictione loquemur. Hanc igitur densitatem, & necessariorum excrementorum suppressionem esse decernunt. Cæterum, quæ suppressuntur, aut noxia sunt, aut utilia, aut neutra: si sint utilia, ea excernere absurdum est: si neutra, cōstat iam neque morbum esse. Dicendum igitur superest, cum retenta nocent, ad astrictiōem esse: quæ lædunt uero, causæ sunt: inde fit, ut ex causarum anticipata notitia astrictio comprehendatur: nam, ut astrictiōē adesse cognoscamus, suppressa nocere præsciendum est, sed cum nocentium notitia simul & causarū concurret agnitio; quinimmo nocentium cognitio causarum est comprehensio, itemque ipsa nocentia, quæ utique causæ sunt, non ex se ipsis in notitiam ueniunt: quare non solum astrictio ipsa non est euidentis, sed neque illa etiam, ex quibus astrictio dignoscitur.

Fluxum Methodicorum non esse per se notum.

CAP. 28.

Fluxum autem definientes, corporis immodicam rarefactionem, & eorum, quæ manere debuerant, excretionē esse testatur: at immodicam rarefactionē non ex se posse comprehendi

Isagogici.

4 d 2

declaratum

declaratum est: quæ excernuntur autem, retineri debeant necne, unde percipiunt? non enim ex se ipsis perceptibilia sunt. Atque sic efficitur, neque fluxum, quantum in se est, comprehendi posse, si quidem, ut fluxum dignoscamus, ante familiare conteniensque sciamus, oportet: familiare autem ex usu percipitur, usus ex multis successibus, hi tandem ex se ipsis. Quamobrem non ex se comprehensus fluxus quomodo recte evidens dici possit? quoque rationales cognitu obscurissimum esse affirmant, id ferè methodici (si diis placet) clarum patensque esse contendunt: quandoquidem ab his vocatus fluxus ab appellata apud priscos colliuatione, nisi nomine, non differat. Colliuatione vero, atque excretionem difficilem adeo prisci illi distingui posse censebatur, ut Erasistratus palam difficillimum id esse iudicium fateatur: atque hæc uerba pronunciet: Sanè perdifficile est excretionem, colliuationemque discernere: sed Hippocrates laborati ægre, aut leuiter ferenti, iudicium committit, hæc inquit. || Si qualia purganda sunt, purgetur, iuuat, & leuiter ferunt. Quapropter, cum duo veteres medici inter se de principatu certantes hac in opinione cõsentiât, excretionem videlicet ab eliquatione vix posse distingui, ex ipsisque unus neque signum ullum excretionis posuerit, sed solam rei difficultatem ostenderit, alter ad regulam ferè imperceptibilem iudicium transtulerit, quomodo id methodici perspicuum evidensque putabunt? Præterea qua se ratione fluxum in his, quorum corpora ob insensilem perspirationem dissipantur, percipere dicent? non enim ex corporis cõpressionem id assequi ualent: siquidem non solum profluuium inanita corpora, verum etiam suppressis mensibus adstricta cõprimantur: tumefactio etenim non adstrictione solum illi retentis, quæ excerni debuerant, sed etiam fluxu suis humoribus, & corpora distendentibus efficitur: non idem autem esse compressionem sensilem, & fluxum, hoc sanè modo patere poterit: si cõpressio sensilis est, cõpressioni uero contraria est tumefactio, atque unum uni tantum aduersatur, fluxui non tumefactio, sed adstrictio contraria fuerit: at, si adstrictionem, tumefactionemque idem esse affirmant, ipsos de finitionum contrarietate declarare opus est: aiunt. n. adstrictionem inculcationem, arctationemque corporum esse: est igitur arctatio cõculcatioque corporum, adstrictio: at tumefactio eorundem fusio, atque distentio: distenduntur autem multitudine, aut fusione corpora: constat igitur, quam diuersæ sint tumefactio, atque adstrictio. Si fatentur autem cõpressiones à fluxu distare, & tumefactionem ab adstrictione, morborum communia non ex his deprehendi fatentur, affectionumque notitiâ ab aliis non ex se ipsis emergere: cum ex cõpressionem tumoremque quæ ab affectionibus differunt, oriatur.

Falsa quorundam opinio de modo dignoscendi fluxum impugnatur. CAP. 29.

Nonnulli dicunt in hisce corporibus, quæ insensili perspiratione dissoluuntur, fluxum ea cõiectura dignosci, quod mollia sint corpora, fragilia, atque effoeminata. Quorum opinio ita refutanda est: Si corpora durata fuerint, & circumtenta, fluxum adesse negabunt, quem tamen ipsos fieri necesse est: nam, si tales forte ægroti fuerint, quales narrauit Hippocrates || per summam indigentiam ad hoc deducti, ut dura sit cutis, & circumtenta, aliaque ad sint, qualia his, qui discutuntur, dissipanturque, euenire solent, utermurne uictus ratione dissipatis corporibus conueniente? id utique concedant, necesse est: quomodo igitur ex raritate fluxus percipitur? nam, tentione duritiaque præsentem nihil secius effluuium aderit.

Quod communia nihil indicent, etiam si euidentia sunt. CAP. 30.

Deinceps uero demonstrare quispiam poterit communitates, etiam si euidentes sint, nihil tamen utile demonstrare: idque ita sanè probauerit, diuersa esse dicēs, ipsa communia indicare, aut indicare ualentia ex communibus deprehendi. Methodici sanè ipsa cõmunia indicare affirmant: nos uero communium notitiam ad ea percipienda, quæ particulatim indicare ualent, conducere asserimus: atque præcepta, quodammodo communia cum sint, particularium cognitionem ostendunt: in eo namque præcepto, Spontine lassitudines morbos nunciant, relationem particularis spontinæ lassitudinis ad multitudinem comprehendimus: illam enim dictionem, morbos, prout præsens sensus exigit, in hanc, multitudinem, scilicet conuertere opus est: Vniuersi igitur cognitio particularis utile indicare ualentis notitiam subministrat.

Quid artis præcepta declarant.

CAP. 31.

Ne putet autem quispiam nos eius esse sententiæ, ut ex præceptis palam utilium demonstratiua percipiant: neque, n. ex præceptis occulta produnt, quorum usu ad curationem, tanquam indicantiū, indigemus, sed occultorum ad euidentia relationem manifestant: ita uero diligentius præceptorum usum ex hoc ipso discemus. || lassitudines temere oriētes nunciant morbos, talē instituentem rōnem: lassitudinem igitur temere euenientem manifestam esse, uel rudes etiam homines, sciunt, per huiusmodi autem lassitudinem humoris copiam significari imperitos quidē latet: abditum. n. est, sed nouerunt artē calientes, spontinæ lassitudinis cum plenitudine coherentiā intelligentes: ab ipsius namque spontinæ lassitudinis cum plenitudine cognitione permotus præcepti illius conditor, plenitudinisque effectum esse spontinam lassitudinem cognoscēs, ipsum literis cõmēdauit: causam enim duplicem cõmunissimam differentiā cum sciret, ipsarum aliquas uidelicet in nostro corpore contineri, aliquas exterius accedere, necessariū putauit, cum aliqua externa causa infestaret, nos lædi aliter minime posse, nisi intestina aliqua causa delitescat. Quam uero, quæ in corpore sunt grauantia, naturæ copia grauat: mediocris. n. materia neque grauat, neque ullo pacto diuexat, in unam rōinationem hæc omnia redigens

Cō. 1. Apho. 9.
Ex. ar. f. 3. b

1. P. ogn. tex. 7.
d. 4. f. 191. e

2. Apho. 5. Ext.
or. 1. f

A redigens huiusmodi p̄ceptū constituit, Lassitudines spontinæ nunciāt morbos: quibus enim rationibus impulsus p̄cepti huius auctor ipsum tradidit, iisdem etiā motum p̄cepti utilitatem indicare opus est. Hoc igitur commune p̄ceptum illud significat, q̄ ubi spontina lassitudo est, ibi prorsus est multitudo, non tñ iccirco ex p̄cepto quispiam multitudinem sed lassitudinis, multitudinisque coherētiā, & ex coherētia multitudinem cognouit: quodam modo igitur etiam ex lassitudine multitudinem percepit: quod autem ita perceperit, p̄ceptum fuit in causa, & aliorum sanē p̄ceptorum eundem usum considerantes inueniemus: ad hunc itaque modum uniuersalem, & ueluti communem comprehensionem ex usu esse arbitramur.

Communia quid indicent apud Methodicos, & eorum confutatio.

CAP. 32.

CAeterum methodici ab ipsis communibus utilia iudicari autumāt: strictam nanq; affectio- nem laxamenti necessitatem indicare aiunt, fluentem uero suppressoriam curationem requirere, atque alia communia euidenter diuersa indicare cōtendunt. De quibus dicitur postea. Verum communia non indicare per hæc nos confirmabimus: Quibus sublatis ægri sanescunt, ab auxiliis ista delentur, ab his uero utilium indicatio sumitur, q̄ ab auxiliis præcipue destruantur: at particulares causas, aut morbos saltē remedia principaliter destruant: particulares igitur causæ, aut morbi saltē, non autem cōmunitates, quatenus communitates sunt, utile indicabunt: q̄ si communia utile indicent, adhibitaq; auxilia indicantia destruant, à particularibus auxiliis communia destruantur: communi autem deletō omnes eo tempore sub eo communi ægrotantes sanescunt, nulla penitus re in ipsis sublata: quamobrem, si, quod indicat, id destruitur, communia uero indicant, iam satis cōstat, destructum iri communia. Hanc rationem ita methodici diluunt: Nos, inquiunt, cōmunitatem eandem, & unam asserimus, non q̄ unum quoddam sit corpus ipsum sibi ipsi continuum, si quis in pluribus contemplatur, sed quatenus eadem species est: nam, quemadmodum & humanitas cōmunitas quædam esse dicitur, non autem corpus quoddam unū, si quis in omnes homines respiciat, sed quædam in pluribus similitudo, itidem & de cōmunitate sentiendum esse dicunt: quemadmodum igitur sublato aliquo homine non simul aufertur, quam in omnibus cernimus, humanitas, sed unius cuiusdam planē humanitas, ita & singulari cōmunitate sublata, nō ea, quæ in omnibus reperitur, sed singularis tantum cōmunitas deletur. Istis autem ita respōdendum fuerit: Si cōmunitates, quatenus cōmunitates sunt, utile indicant, & humanitas, cōmunitas cum sit, utile indicabit: at nihil humanitas indicat: quare neq; alia quæpiam cōmunitas utilitatis indicatiua fuerit. Præterea: Si quidē cōmunitas in pluribus identitas est, & cōmunitates, quatenus cōmunitates sunt, indicant, anxietas, & rubor in pluribus affectibus cōsiderati aliquid utique commodi indicarent: sed nihil indicant: neque reliquæ igitur cōmunitates indicandi naturam habent. At illis etiam id sciscitari conuenit, cōmunitates affectus sint, necne: si sint affectus, quo modo nullus adhuc earum sensum habuit? sed febrem phlegmonem, grauitatem, distentionemq; homines percipiunt, medicosq; harum causa accersunt, astrictionem autem, fluoremq; nullus unquā p̄cepit: neque mercurio quispiam unquam medicum accersuit, q̄ immodica astrictione, aut raritate uexaretur. Quod si affectus non sunt, quo modo ab affectibus indicationes fieri testantur, quando quidem astrictio, fluorque affectus non sunt? illud amplius adiiciendum est, Si cōmunitates profecto indicatiuæ forent, omnium maxime cōmunitatum cōmunitas indicaret: astrictionis enim, fluxusque similitudo quædam est, quatenus utraq; cōmunitas est: hæc autem nihil indicat: igitur neque etiam reliquæ: non solum autem duas cōmunitates, sed plures etiam statuunt, aliasque in uictus ratione, alias in manuum effectione collocant: in uictus quidem ratione astrictum, & fluens, adiunctamque magnitudinem, morbi tempora quatuor, initium, clementum, summum impetum, & decrementum, celeritatem, & longinquitatem, accessionem, & intermissionem; in manuum uero effectione, quod à natura alienum est, ponebant, loco, tempore, & pluribus aliis: neque enim in presentia omnia proposita ad manuum actiones pertinentia diligentius exequi mens est: satis enim modo fuerit proposita in ratione uictus ab ipsis posita explicare.

Cur methodici cōmunitates inueniunt.

CAP. 33.

PRædictas nanque cōmunitates, quid in singulis rebus sequerentur, nō habentes, introduxerunt: qm̄ enim ex eorū dictis efficiebatur, ut in omni fluore, quolibet suppressorio remedio utendum esset, cōtra quolibet, in omni astrictione, laxante, cum nihil, quod auxiliorum differentias indicaret, reperirent, antedictas cōmunitates innouarunt, ut iuxta ipsarum diuersitatem diuersa curatio reperiretur: itaque remediorum differentiam ab cōmunitatibus demonstrari contendunt, siquidem penes aliquarum ex his collectionem uariā curatio reperitur.

A cōmunitatum magnitudine remediorum magnitudinem non indicari.

CAP. 34.

Verum enim uero nihil eorum, quæ dicta sunt, remedia posse indicare mōstrabimus, & primum, q̄ cōmunitatū magnitudo remediorū magnitudinē non indicet, ex his aliquis discere poterit: in curandis morbis nō simpliciter auxiliorū magnitudine egemus, (oīa. n. auxilia cum magnitudine quadā sunt) sed huiusmodi certa magnitudine: at cōitatū magnitudo nō hanc huiusce auxilij magnitudinē, sed simpliciter magnitudinem indicabit opus est autem, ut diximus,

Isagogici.

4d 3 non

D E O P T I M A S E C T A

non simpliciter auxiliorum magnitudinem, sed qualem quandā magnitudinē accipere: nam, si E absolute magnitudinem accipiamus, cum remedia omnia cum magnitudine intelligantur, omnia utique remedia absq; ullo discrimine accipientur, quod à ratione alienissimū est. At si communitatum magnitudine auxilij magnitudinem simpliciter iudicante ipsi hanc quampiam magnitudinem accipiant, nō id, quod propositū indicat, assument: propositum nanque magnitudinem in uniuersum indicat, ipsi vero hanc certam magnitudinem accipiunt. Respondebat forte, quod non quatenus particularis est magnitudo, sed quatenus communitas est, adhibetur: idem autem, & commune esse, & particulare contingit. Id uero nos ita refellimus: Si cōmunitas indicat, & quod indicat non particulare est, discrimine carere debet, quoniam magnitudo omni auxilio inest: hanc eandem autem rationem, & ad alias communitates transferre oportet.

Quod morbus tempora non indicent utile.

CAP. 35.

Dinceps neq; morbi tempora utile indicare declarabimus, sed ante, quā hunc sermonē aggrediamur, aliqua de temporum differētia tractanda sunt. Duæ igitur temporum differētiæ apud medicos celebrantur: aliqua enim morborum, aliqua auxiliorum tempora dicuntur, atq; hinc iam manifesta curatio fiet, causarū autē motiones morbi tempora esse dicunt: motionis aut differētiæ quatuor sunt, initium, clementum, summū, & declinatio: hæc eadem sunt, & temporum nomina: auxiliorū planē tempora ea, quæ ad ipforum adhibitionē idonea sunt, prædicant: ea sunt autem idonea, quando remedium postulantia ad sunt, prohibens uero nullum.

Tempora morbi, & auxiliorum eadem esse secundum methodicos.

CAP. 36.

Periq; aut auxiliorum, morborūq; tempora nō re ipsa, sed cogitatione tñ differre crediderunt: aiunt enim auxilij morbiq; tempus simul incidere: nā in quodā tpe cum sit morbus, auxilio tēpus idoneū reperitur, sed idem, inquit, ad diuersa relatū differenter nuncupari cōtingit: quæadmodum. n. ascensus, atq; descensus, una eademq; uia cū sit, secundum ascendentiū descendentiūq; rationē, nonnunq; ascensus, aliās descensus appellatur, ad hunc sanē modum, & in tēporibus hēt: unū enim, atque idē est morbi auxilijq; tempus: alias. n. ad causę motionē referens morbi, aliās ad applicandi auxilij occasionē respiciens, auxilij tps nominabit: euenireq; affirmant, ut utraq; tēpora simul sint, neq; auxilij tempus absque morbi tpe posse deprehendi.

Alia esse probat Galenus.

CAP. 37.

Contra quas rationes ita pugnādū est: Si eadem auxiliorū morborumq; tēpora forēt, neq; re ipsa distarent, quocūque morbi tpe, & auxilij adesse tēpus oporteret: at non quocūque morbi tpe auxilia adhibemus. Incipiētibus. n. (inquit Hippocrates) morbis, siquid uidetur mouēdum, moue, in morborū impetū quietē agere melius est, nō igitur eadem morborum auxiliorūque tempora sunt: plerumque ēt remedia, ut purgationē, & sanguinis missionem adhibemus, cum morbus quidē nō adest, sed futurus timeatur: ut, exēpli causa, chirurgi in his, quibus ramex exectus est, facere cōsueuerūt, cū eos ualde humorū plenos uident, uenam soluunt: horratur ēt Hippocrates, ut exquisitē bonus habitus nō tarde soluat, solutio aut per remedia fit. Quod si in morborū impetū auxiliorū tempora non ad sunt, & adhuc non p̄sentibus morbis auxiliorū tempora sunt, iam patet nō sola cogitatione, sed re ipsa ēt huiusmodi tpa differre. Vno p̄terea morbi tpe plura quis auxiliorū tēpora accipit: age enim in morbi decremēto clyster, inunctio, cataplasma, cibique adhibetur, & istorū cuiusque propriū tempus est, in pluribus aut morbi tēporibus idē nonnunq; auxilium fertur: initio nanque morbi, atq; incremēto sanguis mittitur, ex his iā efficitur re ipsa quandam esse istorū temporum differētiā. Ultra dicta etiā illud sciendum est, morborū quatuor tpa esse, initium, clementū, summum impetum, & declinationem: sed auxiliorum ista tpa non sunt: neq; enim initium, aut clementum, aut summus impetus, aut remissio sunt auxilij tpa. Præterea morborum tpa aliqua generalia, aliqua particularia describuntur: at remediorum tpa generalia quidem scribi possunt, particularia uero nequaquā: huiusce rei H id in causa est, q̄ morborum, tā generalia, q̄ particularia tempora uno eodemque instrumento iudicantur, instrumentum autē illud scribi pōt, sed auxiliorum tēpora, neque eodē instrumento iudicantur, neque particulariū temporū iudicatoria instrumēta scribi queunt: quo aut id modo sit, iā ostendimus. Morbi tpa ex quali quadā causæ motione censentur, estque initium, ascensus, summa uehementia, atq; remissio, quæ morborū tpa uocamus, cū sint certæ cuiusdam motionis causæ noīa. Nā si motio, quæ prius nō erat, nobis inesse incipit, atq; ita diuexat, huiusmodi motū initium morbi appellamus: si ulterius motus procedat, clementū: si clementum consistat, summus morbi impetus dicitur: cum motus imbecillior redditur, atque decrescit, remissio nominatur: ergo, cum generalīū morbi, particulariūq; exacerbationis tēporum eadem noīa sint, eadē quoque iudicandi instra erunt: ex certa enim quadā causæ motione iudicantur. Quocirca iā in cōfesso est posse utraque tēpora describi: sic enim describi singula dicimus, ut causas, locos passos, id genusque alia, quādo proposita, ex quibus singula percipiuntur, scriptis mādari queunt.

* At morborum spatia tempora nō sunt, neque ex spatiis tempora sumuntur, neque in morbis uniuersis, neque in particularibus exacerbationibus, eo q̄ non in omnibus temporibus eadem spatia sunt: eandē autem rem tempora uocari, nemo est, qui nesciat: præterea q̄ uniuersi morbi tempora

A tempora à particularis accessionis temporibus differant, ex eo facile patebit, quod vnū morbi vniuersi tempus plura singularum accessionum tempora concludat: initio namque inuadētis morbi particularis accessio, & incipit, & increfcit, in summo impetu confistit, atque declinat: cumq; vniuersus in sua vehementia morbus est, particularis aliqua accessio incipiet, atque ita, quomodo utraque morborum tempora conscribi possunt, exposuimus.

Auxiliorum tempora scribi non posse.

CAP. 38.

Sed remediorum utraq; tēpora calamo scribi nō posse modo subiicimus. Remediorum applicandorū tēpora non ex causæ motione, atq; essentia capiūtur: idem. n. semper remedium accipitur, ut quocūq; morbi initio sanguinis detractio: cūq; dixerit Hippocrates, || Inchoanti-
bus morbis siquid uidetur mouendū, moue, in summa autē uehementia quietē agere præstat, non à morbi tpe impulsus auxilia interdicit: nouerat. n. morborum initiis facultatem ualentem esse, proptereaq; remediorum applicationi non obstare, sed in morborū uehementia iā flaccescēs remediorū agitationem nō sustinet. Itaq; nō ratione temporis Hippocrates, sed virium, auxiliorū adhibitionē denegat: neq; etiā ex morbi temporum spatio, ut nonnullis placuit, auxilii occasio reperitur: longe. n. inter se distantibus spatiis, quales nam res spatio nunciari quis asserat, explicari non potest: quamobrem auxiliis in uniuersum opportuna tēpora, & ex remedia postulātium præsentia deprehendūtur, hæc autē causæ sunt, & ex potentis impedire absentia, id uero est uiriū imbecillitas: at particulariū auxiliorū occasiones nō ex his modo, uerū etiā ex aliis, q̄ minime scribi possunt, reperiuntur: qñquidē in remissionibus potissimū remedia adhibētur: tūc. n. & postulās adest, & uires ferūt: non idē aut remissionis spatium in omnibus est: sed esto, exempli causa, sex horarū remissionis spatium, quā igitur istarum idoneū particulari auxilio tempus statuem⁹, cū non ad eundem omnes modū habeant? requirat. n. tunc cōditio uenæ sectionē, neq; facultas refragetur: quātū ad id pertinet, venā secare opus est, atq; illico post cibū dādus, q̄ inedia nō ferat egrotans: alteri aut inedia conducet: alii somno ante missionē sanguinis egent: alii alio sese habent modo, quæ omnia literis mādari nō possunt. In tāta igitur uarietate, quā quis horæ partē idoneū cuiq; auxilio tēpus cōstituatur, aut quod quis propositum describat, ex quo particulare tēpus accipiat, tradi nō pōt: alia. n. aliis eueniūt. Quocirca, cū & remissionum spatia, quibus adhibentur, remedia, nō equalia oīum sunt, & cōditiones absimiles, & symptomata dissidentia, atq; hæc singula particularis auxilii tps cōuariant, non posse propositū quodpiā, ex quo percipiatur, describi, euidenter cōstat: præsens autē medicus ex præsentibus, & auxilia requirentibus p̄motus, & ex potentū impedire absentia, & ex remediorū postea sumi debentium cōsideratione, singulārū opitulādī tēporū coniecturā capiet. Verū, proposita utrū re ipsa inter se differant, considerandū est: quādoquidē igr̄ proposita, ex q̄bus uniuersalia remediorum tēpora colliguntur, scribi possunt, ex quibus aut particularia, neutiq; propterea haud iniuria uniuersaliū remediorū tēpora describi, particulariū uero minime, testātur: atq; hoc iam constāte, morborū auxiliorūq; tēpora, quo differant, patefactū est: nisi. n. re uera differerēt, perinde auxiliorū utraq; tēpora, atq; morborū, monumentis literarū tradi ualerēt. Lōgē autē differentibus propositis, unde tempora dignoscuntur, longe etiā tempora differre consentaneum est: ut. n. in morbis, temporum proposita, à temporum quæ ad auxilia spectant propositis, essentia aliena sunt, ita & ipsamet tempora essentia differre uerisimile est: atque hæc satis de temporibus præscienda narrauimus.

Cur Methodici tempora indicare crediderunt.

CAP. 39.

Tempora sanè indicare Methodici hac ratione impulsī crediderunt, quod tempora nō omnia ad cibi medicinæ uel assumptionem apta cernebant: cumq; temporibus nonnullis hæc utiliter exhiberi, nonnullis uero noxiæ, spectarent, id ob temporum discrimina incidere arbitrabantur: quare ex eodem forte, & cibi proposita, & remediorū tempora manere putauerūt. Thef-
D fallumq; fefellit Hippocrates inquit, || Cum morbus in summo est, tunc & tenuissimo uictu ne-
cessario utendum est. suspicatus est. n. ipsum natura temporis ductū alimenti qualitatem præscri-
psisse, modum scribendi huiusce uiri nō intelligens: non enim tempus propositum faciens Hip-
pocrates hanc uictus rationem instituit, uerum à tempore facultatem mensus est, à facultatis mē-
sura cibi qualitatem accepit: id uero ex iis, quæ subiunxit, declarauit: cōiectandum enim, inquit, an æger duraturus sit: plerunque enim tempora, quod à facultate requiritur, interuertunt, & ne accipiat, impediunt, nunquam autem, quid faciendum sit, edocent.

1. Apho. 3. Ex.
ord: fo 4. f

Quod tempora non indicent.

CAP. 40.

Quamobrem id, quod aliquid postulat, quoniam eius, quod postulatur, propositum est, qđ nos postulatum sumere impedit, propositum non erit: iccirco & morbi tempora nos interdum postulatum accipere impediuntia proposita non fuerint: nā, si quis omnia prohibentia proposita faciat, uires quoq; ægrotantis euacuationis propositum dicere cogetur, eiusdem etiā timiditatem, & patrem, & dominum: hæc enim plerunque multitudine in corpore exuberante euacuationem facere prohibent, & uires subtractionem non ferentes, & præ timore ægrotans non permittens, & pater, & frater, aut dominus prohibens. Quemadmodum igitur istorum nulum quispiam recte sentiens propositum uocauerit, ita neq; tempora, eo, quod nos auxilijs, aut

Isagogici.

4 d 4 cibis

5. Aph. 29. Ex.
cap. 16. f.

cibis uero plerunque impediunt, proposita esse affirmabimus. Male igitur (quispiam subijciat) inquit Hippocrates, Inter morborum initia siquid uidetur mouendum, moueto, vigentibus autem quiescere melius est: nos uero ipsum non male dixisse contendimus: non enim morbi initium propositum sibi faciens tunc ad mouenda remedia præcepit, sed ab initio non dum uires infirmas esse significatur, posseque eas inanitionem ferre conuicitur: at morbi summus impetus facultatis imbecillitatem manifestat: tunc enim causæ ualentes sunt, facultas uero languida, atque ideo quiescere iubet: maxime quidem rationabile esse uidetur in morbi uehementia, cum multo ualentissimæ causæ sunt, illas cõuellere, atque posternere; uerum, si innoxie omnino adhiberi posset remediũ, id planè fieret, sed non ita habet: siquidem remedia, cum in primis omnia præter naturam sint, necessario & facultatem adhibita uexant: secundo, cum naturalia morbofis causis permista sint, non recidendis causis nihilominus bonorum, quam uitioforum detractio fit.

De remediis, & naturæ uis.

CAP. 41.

At prius auxiliorum naturam, quam quæ ex usu sint, non ignorare opus est: ipsa namque per se auxilia causas extirpare nequeunt, sed naturæ adminiculum requirunt, & fermè solum impetum, motusque initium naturæ iniiciunt, reliqua per se natura administrat, ac perficit. Igitur ualida cum est, remediis uiolentiam perfert, & bonæ, ingenitæque substantiæ detractio nem facile sustinet, atque ipsam diuexantia excutere potest: sed in morbi uehementia, quod usu euenire solet, ualde laborans adhuc remediis adhibitis magis opprimitur, & propriis opibus directis infirmior redditur, & lædentibus causis magis succumbit, morbique auctores nullatenus potest expellere: cum uero natura conata sibi infesta discutere non ualuit, magnopere ex ipso conatu imbecilla efficitur. Hæ itaque causæ sunt, cur morbi initio, siquid uidetur mouendum, moueri iussit Hippocrates, cum ad summum increuit, quiescendum.

Facultatem remedia non indicare, sed cibum.

CAP. 42.

Ceterum ob id fortassis quispiam facultatē conferens nunciare crediderit, sed ex his nullum remedium à facultate indicari cognoscat: nam, si constans uis remediũ indicat, in sanis quoque, quoniam constat, remedium indicabit: sed in sanis remediũ non indicat: ergo neque etiam in ægris modum seruans facultas indicabit remediũ. Quãobrem, si ubi facultas indicat, quia non adest id, quod postulat, auxilium non admittimus, ideo iam in confesso est nihil opẽ ferens à facultate demonstrari: opus est enim propositum demonstrare præsentia. At quoniã, quod requiritur, prohibere, ne accipiat, ut supra posui, facultas ualet, ob id remedii propositum nequaquam est.

Officium temporum facultatis remediis.

CAP. 43. G

Quam uicem autem in exhibendis remediis facultas gerit, eandem in dandis cibis morbi tempora: Item, ut ad remedia se habent eorum appetentes causæ, ita & ad alimenta facultas: facultatem uero exiguam escam postulare non morbi tempus, incrementum declarat, ex eo, quod ex ægritudine cõualescentibus modicum cibũ præbemus, quæ facultas requirit: si uero incrementũ modicum cibum ostendit, istos ad saturitatẽ impleri permittere oportere: absente enim paucum cibũ indicante proposito, deridendus sit ille, qui id, quod non postulatur, accipiat. At principium, aiunt, subtractionem esse faciendam indicat: in omnibus igitur morbis inter initia haud dubiè subtrahendum erit, & in uirilagine, aut alio laborantibus usque ad incrementum: diutius autem durante principio satis constat, quod huiusmodi uictus ratione utens contabescet. Fortassis autem ita nobis obijciunt: Quare uos in pulmonum phlegmone, atque id genus aliis acutis morbis ab initio cibum interdicitis, cum tamen ab initio sint robuste uires? Respondebimus, quoniã tempus nos exhibere prohibet facultate id requirente: non igitur subtrahere indicat, sed, quod appetit facultas, sumi impediens cõtrarij indicatium haud iure, quis appellet: perinde & alia tempora requisitis uti, aut impediunt, aut permittunt, prout magis, aut minus in ipsis facultas mutata est, ipsa uero nihil unquam conferens demonstrat. Cum dicunt autem morbi summum paucas H escas requirere, declinationem uero uarias, illos percunctari oportet, quoniam modo propositis utentur, si duò laborantes fuerint, unus pulmonum phlegmone, & iam se morbus remittat, alter lippitudine, quæ adhuc in summo sit: nunquid primo plura, magisque uaria nutrimenta dare audebunt, quod lippitudine laboranti? at non ausint, credo, largiores escas concedere. Quare, si hoc uerum est, iam euidenter constat non à morbi temporibus, sed ex facultatis mensura multitudinem, paucitatemque alimentorum deprehendi.

Dubia circa dicta Methodicorum.

CAP. 44.

Alicui uero fortassis orietur dubitatio, quoniam pacto morbi tempus nonnunquam cibi quantitatẽ, alias qualitatem indicare arbitretur: quatenus uidelicet, methodici cõsent interdum morbi tempora auxiliorum diuersitatẽ appetere. Quãdo enim asserunt morbi incrementũ exiguum cibum requirere, principium ampliorẽ, remissionẽ uero magis uariũ, qualitatem alimenti, & quantitatem à morbi temporibus indicari affirmant: at, cum dicunt, morbi principium prohibitionẽ incrementi ostendit, eiusdem adauetio haud ita curiose subtrahere, & remittere, summus impetus ad mitius inclinare, decrementũ morbi solutioni suffragari admonet, remediis differentiã à morbi temporibus postulari fatetur. Qui igitur non absurdũ dictu sit, idẽ nullũ discrimẽ accipiẽs diuersa indicare? Ad hæc sanè

Asanè interrogationem ipsi fortasse respondeant, & apud rationales etiam medicos idē indicare differentia: bilis namque redundans in corpore, sui nocens ablationē indicat: sed illos ita refellimus, sui quidē sublationē tantū bilem indicare, plures autem sublationis esse modos: aut enim detrahimus, aut contemperamus: præterea bilis quidem, dicemus nos, secundum aliud, diuersum uidetur esse indicatiua: quatenus. n. grauat, expulsiōē, quatenus uero mordet, ut temporetur, ostēdit: at tēpora ipsa nullā humōi dīam habentia quomō res diuersas postulet, dici nequit.

Nulla modo cibos à temporibus indicari.

CAP. 45.

Non indicari autem alimenti qualitatem, quantitatemve à tēpore, hinc maxime patescit: quod genus indicat, id & quantitatem indicare necesse est: nam sine differentia unūquodq; indicans rei postulatae genus, indicat, sed differentiam accipiens ipso genere differens indicat: quandoquidē igitur alimenti genus facultas indicat, illius etiam qualitatem, & quantitatem indicabit. nam sine differentia alimenti genus indicat, differentiam uero accipiens, & discrimē in genere demonstrabit. Hippocrates sanè, & ipse ciborum quantitatis propositum facultatem statuit: se uidetur, Augescētia, inquit, plurimum habent insitum calidū, plurimo igitur alimēto egēt, si minus, corpus extabescit. Item qualitatem pro facultatis differentia manifeste accipit, ubi inquit, Cibus iuuenibus quidem in summo ætatis flore non mutetur, senibus autem exquisite permutatus. Ex his namq; uerbis clarissimum est facultatem sine differentia esearum genus appetere, differentia uero addita qualitatem: at tempus neq; ciborum qualitatem, neq; quantitatem demonstrat. Præterea, si quidem morborū tempora ciborum qualitatem, & quantitatem edocent, aut in sui conseruationem, aut in sui abolitionem edocebunt: quodlibet enim indicans, aut sui custodiam, aut sublationem indicat: igitur, si quanti, & qualis cibi indicationem, ut ipsa permaneant, tempora faciunt, nihil mehercule magis ridiculū, q̄ propterea tantum, talemq; cibū assumere, ut morborum tempora conseruentur: q̄ si in sui interitū tempora indicant, talem, tantumq; cibū aliqua aduersus tempora contrarietate præditum esse uideri oportet: à solis namque contrariis cōtraria tolluntur: at temporibus neq; tale, neq; tantū alimentū aduersatur, neq; initio, neq; incremento, neq; consistentia, neq; remissioni: pluribus. n. eadem causa nō aduersatur, nā unum uni tm̄ aduersari natura institutum est. Hac eadem ratione efficitur, ut ne remediorum differentiam morborum tempora indicent: nam, si neq; in sui durationem, neq; ut aboleantur, tempora indicant, qm̄ pluribus unum esse contrarium nequit, alijsq; indicandi modus nō relinquitur, iam absq; cōtrouersia sequitur nihil, quod expediat, à temporibus indicari. Quin etiam, si contrariorum naturam quis rite considerat, neq; contraria hæc esse cognouerit: nam, quæ in eodē genere plurimum inter se distant, contraria sunt: cibi autem qualitatis, aut quantitatis tempus non sub eodem cum illis genere collocatur: igitur neq; ciborum qualitatem, neq; quantitatem, neq; differentia remediorum à temporibus demonstrari abunde à nobis disputatum est.

Morbi principium incrementum prohibens, ut Methodici credunt, minime indicare. CAP. 40.

At in præsentia principium non indicare augeri prohibens declarabimus, quod ab ipso indicari Methodici censuerunt: multis enim morbis simul, atq; incipiunt, in summo cōsistentibus, ut apoplexia, & acutis ægritudinibus, quid in hisce quispiam principium indicare dixerit? neq; enim ipsum incrementum prohibitorium indicare: statim namq; ab initio summam magnitudinem accepisse morbum dicit: aut nihil igitur in hisce morbis indicare principium dicit, aut quippiam aliud, quàm incrementum prohibere: at agnitum propositum nihil indicare, dictum perridiculum est: quod si quippiam aliud, quàm ipsi putent, indicabit, inepte ab initio dixerant, principium clementi prohibitionem requirere.

Non omnes morbos quatuor temporibus terminari.

CAP. 47.

Huiusce autem erroris origo ipsis ex altera falsa opinione manauit: credētes. n. quemlibet morbum per quatuor tempora transire, idq; tanquam uerum sibi ipsis persuadentes, ei cōsonum esse oportere arbitrati sunt, ut morborum initia incrementi suppressionem postularent. Id igitur eos latuit, non omnē morbum incipere, augeri, in summo consistere, atq; remitti: acuti namq; morbi, qualis apoplexia est, simul, atq; inuaserunt, ad extremam ascendunt magnitudinem, & qui iudicantur morbi, uno tempore, remissione. s. mutilantur, siquidē iudicationes in sua uehementia morbos adhuc etiam augescētes discutiunt: potest præterea inter initia remedijs adhibitis morbus deleri, atq; ita cætera morbi tempora præuerti, atque succidi continget.

CAP. 48.

Itaq; si ab initio euacuatio per auxilia fieri potest, morbusq; dissolui, qd̄ nā isti potius initium clementi prohibitionem indicare, q̄ minutionē, aut sublationē statuerunt? si dixerint aut remissionem, sublationemq; morborum non à principio, sed ab affectu demonstrari, propter qd̄ igit, ipsis respondebimus, non quod ab affectu, sed qd̄ à principio demonstratur, accipitis? nā ppter id, quod ab affectu requiritur, illud quoq; qd̄ à principio indicatur, exoritur. morbum. n. retundens, aut destruens, clementum quoq; ne fiat, præoccupat. Sed fortassis ipsi se tuentes dixerint, p̄p̄inquire principii communitatem nos ad accipiendū, quod ipsa indicat, cogere, cū proxime, quid faciendū sit, nobis suggerat: affectus uero oportere quidē morbos tolli postulans, quibus id fieri debeat, non manifestat. Contra, nos dicimus, per quæ particulatim remedia clementum impediendum

1. Apho. 14. ex.
ord. 1. 7. a
lib. de Aliment.
circa finem.

DE OPT. SECTA AD THRASYB.

impediendum sit, principium non declarat, sed tñ esse phibendum: quibus vero id auxilijs pre-
stari debeat, ab alijs petendum. Hac eadem quoq; ratione, & affectus solam morborum expul-
sionem nunciat: quibus expellendi sint, ab alio, vt par est, petere cōuenit: atq; iccirco satius fue-
rit nō principii, sed affectū in propositū asciscere. Deinde illud ē in ipsos dicēdum est, q̄ ex no-
stra sententia omne principium nexus quidam esse videtur: duæ namq; cōmunitates, principii
videlicet, atq; affectus in idem coiuerunt: quarum vtraq; diuersum quiddam indicant: propin-
quior autem, magisq; necessaria cōitas, qm̄ hanc consideratis, principium vobis esse vī. Ex di-
ctis itaq; palām est affectus omnes cōitatum plexus quosdā esse, qñquidē affectus q̄ libet ī ali-
quo tpe gignitur, quare nō tēpus modo, uerum etiā affectus communitas est: male igitur facitis
tūm esse affectum connexum arbitantes, & non omnes affectus connexus esse asserentes.

Alius Methodicorum error de adstringentibus principio adhibendis. CAP. 49.

ID præterea methodicorum decretum fatuum est, q̄ inter morborū initia adstringētibus sem-
per utendum sit. Causam uero inde placitum illud accedit, q̄ multæ phlegmonē p̄ adstringē-
tia, reprimētiaq; inter initia desinunt: & quælibet secundū ipsos phlegmonē adstrictio est. Ab-
surdum igitur uidebatur adstrictos affectus per cōdensantia tolli, nobisq; dicētibus propter ue-
xantium repulsam apparentium sublationem fieri, id respicere nequeuntēs principio in totum F
adstringentia adhibenda esse contendunt, non ut causæ reprimantur, sed ut corpora firmiora,
minusq; patibilia reddantur: compressio nāq; corporum, atq; cōstrictio, aiunt, corpora solidio-
ra efficiens, ipsa à morbis tentari prohibet: neq; n. per morborum imminutionē tantum incre-
mento, dicunt, resistitur, sed ē per corporum firmitatem, soliditatemq; id præstatur. Quibus ita
responsum uelim, minime fieri posse, ut nocentibus causis simul auctis corpora ægre patibilia
reddantur, cum alioqui corporibus, ante, quā langueāt, firmitas, ac uires cōparandæ sint, nam
ut morbus nō inuadat, ui ac resistentia indigemus. affectis autem corporibus propellēda sunt
afficiētia. Verum, qm̄ adstrictus affectus densitas est, ac difficilis corporum exhalatio, stringen-
tia uero superficiem densant, ægreq; dissilabilem reddunt, planē liquet stringētia dēfatis corpo-
ribus obfutura magis, quā profutura, & quam magnitudinem affectus proprii temporibus ac-
cepturus erat, ad eam statim ab initio remedijs accelerantibus perueniet. Vidētur præterea con-
trarium, ac principium postulet, adhibere: principium enim incrementi prohibitionem signifi-
cat, sed applicatorum qualitas incremento fauere uidetur. Quare duorum alterum, aut princi-
pium, ut perperam indicans, accusandū est, aut remedijs qualitas non rite adhibetur.

Cur inchoantibus phlegmonis reprimētia opponatur.

CAP. 50. G

CAETERUM, q̄ inchoantibus phlegmonis utiliter stringētia admoueantur, nemo nō fateatur,
sed ab ipsis huius facti causam querere dignum est: nā firmitatem corpori ab adstringenti-
bus comparari ridiculum, ut modo exposuimus, dictū est. At à nobis discūto noxijs re-
& in alios salubres locos traductione adstringētia remedia minuere morbos, atq; discutere. Il-
lud etiam addidero, ut principium uetantia incrementum remedia nō indicare euidentius pa-
teat: hæc autem secundum ipsos erant adstringētia. Morborum principia, aut qualitate aliqua,
aut nulla prorsus prædita sunt: ipsa quidem omni qualitate carere, risum, qui dixerit, mereatur:
neq; enim sub sensum uenirent omni qualitate carentia. Aut igitur principiorum qualitas à sin-
gulis affectibus diuersa est, aut singulorum principiorum qualitas ab eo, cuius sunt, affectu, non
est differens. Si diuersa itaq; est principiorum qualitas, emerget hæc quedam ab affectu diuersa
communitas, quam illi prætermiserant: sin autem eadem sit vtraq; principii uidelicet, & secun-
dum id affectus qualitas, cur non in morborum principijs ad constrictionem laxantem victum,
ad fluxum uero adstringentem adhibebimus? haud. n. rationabile est principio nos aliter obli-
stere, tanquam non eadem qualitate prædito, qua & ipse affectus, cuius est principium.

Non densitate, ac duritia reddi corpora firmiora.

CAP. 51. H

QUOD præterea illa sit deridenda sententia, quæ ex adstrictoria ratione firmitatem corpo-
ribus conciliari autumat, per quam densantur, adstringunturq; corpora, hinc uel maxi-
me intelligi poterit. Si dēfitas, contractio, duritiaq; corporū firmitatis, roborisq; causæ forent,
phlegmonē, scirrhusq; affecti, & cutem rigidam, ac distētā præsumma egestate habētes ualen-
tiores bene sanis existerent: nā, qui secunda ualitudine utūtur, molliora corpora, rarioraq; pos-
sident, tātōq; id magis, quāto melius ualēt: itē, si duritia firmitas æstimetur, senū corpora, puerili-
bus cū sint duriora, firmiora ēt, salubioraq; dicuntur: etenim cū eā, quā methodici arte creari p̄-
dicāt, firmitatē beneficio naturæ possideāt, cur nō iure ēt adolēscētibus robustiores censēant?

Quomodo corporis robur noscendum sit, atque comparandum.

CAP. 52.

AT ignorant methodici, quonam pacto hominis firmitatem, ac robur diiudicare oporteat.
quo circa neq; etiam eā præstare poterunt: neq; n. ut in lapide, ferro, ac ligno, id genusq;
alijs duritie, ac mollitudine, hominum firmitas æstimanda est, sed eo, quod corpora sua ipsorū
munia expedite obire ualeant. Itaq; qui ipsis firmitatem comparare uoluerit, minime, qui durū
corpus reddatur, cogitet, opus est, sed qua ratione membrorum uires augeant, & ipsa libere,
ac sine impedimento proprijs usus exhibeant.

CALENI

GALENI DE OPTIMO DOCENDI GENERE

LIBER.

Erasmo Roterodamo interprete

ARGVMENTVM LIBRI

Aduersus Fauorinum, & reliquos, qui iudicium ueritatis
è rerum natura sustulerunt.

FAUORINUS censet optimum doctrinæ genus, per quod utranq; in partē præpa-
ramur: sic. n. appellabant Academici, propter aduersam partem, quam asse-
uerabant. Itaq; vetustiores existimabāt hanc doctrinā definere in Epochen.
Epochen autē appellabant, quasi dicas suspensam sententiā, nihilq; definien-
tem, quod est, nulla de re pronunciare, nec asseuerare certo. Recentiores au-
tem (non enim solus fecit hoc Fauorinus) non nūquam eò proferūt Epochē,
ut negent, vel illud intellectu posse comprehendī, Solem esse. Rursus aliās eo

proferunt cognitionem, ut discipulis suis illam permittant ante, quā didicerint † scienter iu-
dicare. Nec enim aliud est, quod dixit Fauorinus libro de affectione Academica, cui titulus indi-
tus est Plutarchus. Dicit autem idem in libro ad Epictetum, in quo inducitur Onesimus Plutar-
chi seruus, cum Epicteto disputans. Quin & in libro, quem postea scripsit ad Alcibiadem, lau-
dat alios etiam Academicos, qui in partes ambas sibi pugnantes, & contrarias differebāt, cæte-
rum discipulis pmittebant, ut quod uerius uideret, eligeret. In hoc sanè ait libro sibi uideri pro-
babile, nihil certo sciri posse. Cōtra in Plutarcho concedere uidet esse certā alicuius rei cogni-
tionē. Præstat autē sic appellari γνῶσθον, i. cognoscibile, qđ aliis dicitur καταληπτόν, i. cōprehensi-

bile, relicto uocabulo Stoiico. Ego sanè mirabar, ita me Dii bñ amēt, quod Fauorinus, q̄ consue-
uit omnia nomina ad Atticā linguā usurpare, nō desinat uti his uocibus, Cōprehensibile, Cōpre-
hensio, Cōprehensiuā imaginatio: uel his cōtrariis, ueluti quę p priuationē dicunt, ut incompre-
hensiuā imaginatio, aut ipsa incōprehensibilitas: adeo ut, cū libros tres scripserit, primū ad Adria-
nū, alterū ad Dysonē*, tertiū ad Aristarchū, oībus titulū indiderit, De cōprehensiuā imagina-
tione: ac p oēs hos libros strenue cōtendit, dū conat demonstrare nullā esse posse cōprehensiuā
imaginationem. Ego uero nihil aliud arbitror sonare cōprehensibile, q̄ cognoscibile: nec aliud
cōprehendere, q̄ certo cognoscere: ceterū † inter se † rñdere cōprehensionē, & cōprehensiuā ima-
ginationē. Qm̄. n. nō nulla uidemur nobis uidere, audire, aut alioqui sensu percipere, qđ accidit
in somnis, aut per insaniā: nonnulla uero non tm̄ putamus nos uidere, sed reuera uidemus, aut
alioqui sensu pcipimus, hæc qđ de posteriora oēs homines, exceptis Academicis, & Pyrrhoniis,

ad certā cognitionē ptingere credūt, ceterū, q̄ p somniū, aut mētis errorem apparēt aīo, ea fal-
sa esse. Quod si porro cōcedūt hoc ita se habere, deleāt è libris suis, quod inibi scriptū est, in re-
rū^d iudicio* nec sano eē fidē habēdā magis, q̄ infano, neq; recte ualēti magis, q̄ ægroto, neq; ui-
gilāti magis, q̄ dormiēti. Sin istis nihil magis, q̄ iis, qui sunt diuerso mō affecti est cognoscibile,

Dimirū cōfusa sunt ueritatis † iudicia*: nec ipse pceptor Academicus, nec discipul⁹ poterit iudi-
care rōnes, quæ in ambas partes inter se pugnātes differuntur. Immo ne opus qđ oīno fuerit ta-
libus doctoribus, cū possimus ipsi, quę à sectarū auctoribus hinc, atq; hinc disserta sunt, legere,
nihilōq; minus, q̄ Academici, scire, & siquid apud hos fuerit obscurum, quod erit apud Chry-
sippū, Stoici magistri possunt appellare certius: quod apud Theophrastum, & Aristotelem, Peri-
patetici: itemq; de cæteris, ut iā nihil oīno reliquum sit, quod doceāt Academici, iuxta Fauori-
ni qđ de disputationē. Siqđ de hoc sanè docuerunt illi ueteres, nullū esse datū homini † iudiciū* à na-
tura, quo collatis inter se rebus oībus, exacte possit dignoscere. Eoq; nulla de re pnūciādū eē cē-
sebant, sed semper de oībus suspēdendā esse sententiā. Verum, si nobis cōcedāt, ut oportet, sen-
sum naturalibus⁸ sensoriis, iā nihil opus habebimus in utrāq; partē exerceri, sed alia quadam re
fuerit opus, uidelicet^h repetitione*: ut artifices nō statim artē pbent discipulis, sed aliud exigūt,
nimirū Cōsiderationē eorū, q̄ tradita sunt, quod à plerisq; dr̄ ad calculū uocare: hoc autē est ista
re ei, qui exercet, & in hoc aīa duertere, in q̄bus labatur, eaq; sola corrigere. Cōsimili mō, q̄ pue-
ros exercet ad palæstrā, corrigunt luctantiū errata. Sic & grāmaticus, & rhetor, & geometres, &
musicus docet, non labefactantes, neq; cōuellentes in discipulis fidē, quam habent naturalibus⁸
† iudicatoriis*, sed instātes iis, quos exercet, donec in singulis actionibus eo prouexerint, ut iam

non

† ἐπιστημονικὸν κρι-
τήριον.

A* Al. Drysonem.

B † Calaber habet
certe cognoscibile: ac
uidetur legisse βεβῶ-
ως γνῶσθον.

C* αὐτοῖς ἰipsis.

D* cognitione.

E* κριτήρια.

F* κριτήριον.

G* κριτήριος.

H* ἀπατήσεως ἐστὶ
in impressis, ut ver-
iti interpret, aliqui ta-
men habent ἀπαν-
τήσεως. i. obuiatio-
ne. aliqui ἀπατή-
σεως. i. deceptione.
Antiquus autem in-
terpres totum hunc
locum ita vertit. Sed
aliquid aliud pete-
mus ab artificibus
præberi discipulis:
quod non est aliud,
nisi ratiocinari, qđ
dicitur à multis di-
scutere, hoc autem
est, &c.

I* κριτήριος.

*Agens in graco
necur. & asterisco
Antiqui in
quibus uersio ita ha
bet. Si igitur scripsit
aliquis academico
rum, quare res est de
monstratio, qua au
te sophisma, & qua
huc oportet digno
scere ea, & qualiter
in eis exercitari, ha
beamus proprios do
ctores. Si
uero neque Fauori
nus, neque alius ali
quis scripsit, &c.*

B* *κρίσις.*

C† *Ant. interp. Sed
oportebat te docere
solummodo sophistas,
quod nulli nobis est
indicatorium inma
rum: hoc enim ausus
fuisse dicere nobis,
cum fortassis sensu,
& intellectum con
cederetur esse indica
torium ueritatis, qui
cunque est in logicis
eruditus. Quicunq;
uero interimum to
tam spem, de tiran
ni sentis & Fauori
nus, qui euerit oia,
& dicit nec scire ea es
se, & postea commit
tit discipulis suis, in
dicium, quod neque
qui ante ipsum, com
miserunt ei.*

D† *Ant. interp. Ap
paret n. nobis eui
der, id quod quam
maxime sophista in
credibile conatur fa
cere, dicentes q. nul
lus indicatorium est
natura.*

E* *κρίσις.*

F† *Ant. interp. Si
igitur nō ab hoc opor
tet incipere, ut dicit,
quarur sus intelli
mus: quoniam possi
bile quidem, &c.*

G* *καὶ κρίσις τε
κρίσις.*

H† *Ant. interpre.
Mox autem, & eos,
qui aliud dicunt, pec
care cognosces.*

I* *μία, est in anti
quis. i. unam, & ita
Ant. interpre.*

non errēt, tñ abest, ut inducāt sententiæ suspensionē. Perinde. n. faciunt, qui suspendūt senten
tiā, ne credāt euidentiæ rerum vnā cum sensibus, atq; qui cōtemnunt ea, quæ certo ab aliquo co
gnoscent. Itaq; Carneades ne illud quidē, quod est omnīū euidētissimū, cōcedit esse credēdū,
q. magnitudines vni cuiuspiā æquales, sint et inter sese æquales. Rationes igit, quibus conatur de
struere, & hæc, & alia permulta, q. tibi euidenter apparent, credunturq; esse uera, adhuc in hunc
vsq; diē seruatas habemus, prōdita scriptis, ab illius discipulis collectas, solutiones autem nec
ab illis, nec ab alio quopiam Academicorū, qui post Carneadē fuerūt, datæ sunt. Ea res sola de
clarat istius rationes oēs esse sophismata. Nobisq; quærendæ sunt o discipuli istarū solutiones.
Improbū est. n. hoc, attamen nihilominus improbū fecerunt illi, qui scripserunt quidē has, cæ
terū uobis nō indicarūt, quales essent. Lubens aut perconter, si vel Fauorinus adesset, utrum me
iubeat credere oībus istis rōnibus, aut cōsiderare, verane sint, an falsæ. Vnū hoc sanē concessit,
considerare. Rogarē aut post hæc in uniuersum, nū homini natura uis in sit iudicādi, quæ sermo
nes veros discernat à falsis, an potius ars quædā, & ratio sit utrūq; cognoscēdi. Si natura, qui sit,
ut non oēs inter nos cōsentiamus, neq; similiter iisdē de rebus pronūciemus? Sin ars est, ac rō,
hæc oīū primū erat discēda: deinde cōueniebat doctores ludo profectos variis modis exercere
discipulos, multis propositis exēplis, quæ dmodū instituunt, q. discūt artē luctādi, aut coriariā, F
aut fabricādi domos, nauesve, aut rhetoricē dicendi, aut legēdi, aut scribendi, aut, ut summatim
dicā, q. dlibet aliud opari iuxta artē.† Proinde, si q. Academicorū scripsit, q. tadē res sit demon
stratio, q. d. sophisma, & quomō oporteat alterum horū ab altero discernere, & quæ dmodū Fa
uorinus admittit iudiciū discipulorū, in utrūq; partē exercitatorū, nisi q. d. superuacaneum est, ni
mirū docuit Academicus oīa, q. dicta sunt, habemusq; nos pceptores, q. propria decreta doceāt.
Quod si nullus istorū scripsit, quo ista differāt, nec exercuit quēquā, perinde facere uidentur, ac
si faber pceptat discipulo, ut & metiatur, ut æquet, ut dirigat, & circulū describat, nec interim det
illi cubitū, (quo metiamur, nec xystrō, (quo poliat, neq; regulā, (ad quā dirigat, neq; circinum.
(quē circūducatur.) Atq; forsītā dicet tale nihil esse in philosophia ac dogmatibus. Ne igitur post
hac assimules te aliquid scire, neq; pñuncia, neq; desciscere à ueterū Academicorū decreto, qui
pdiderūt suspēdēdā esse sententiā: neq; te iacta, dū facis, q. d. solet grāmāticus, q. semel i his exer
cuit, q. dicta sunt à prioribus. Proinde nihil apud illos esse pclari pspicuum est cōsiderāti. Neque
n. hoc est eius, q. docendi munus pñtetur, sed nugacitas potius q. d. est, & ineptia. Vnde igit co
gnoscedi ueri spes reliqua est? Etenim, cui nō adest iudiciū* ueri ac falsi, huic nulla spes est co
gnitionis.† tñ hoc stude, ut Sophistas doceas, nullam nobis à natura in sitā uim iudicādi. Dein G
de fortassis impudenter nobis, in q. t. & sensum, & intellectū, q. bus euidenter iudicamus de uero,
cōcedet aliq; cupiēs nos in logicis frustranea spe uolutari. Quicunq; uero sustulerunt totā spē,
q. d. fecit ille, frustra nugatur. Perspicuū igit est, q. d. Fauorinus pudorē subuertit oīa, & q. d. inde fa
teatur nihil sciri: unde ueteres Academici, Pyrrhoniiq; dicebāt, cæterū fictē discipulis permitte
re iudiciū, q. d. priores ne sibi q. d. ipsis permittebant, Ergo quod eiusmodi doctrina, & institu
tio discipulorū artē quancūq; discenti, quale sentit Fauorinus, nō solū cæteris præstātor nō sit,
uerum ne doctrina q. d. oīnō dicēda sit, opinor à nobis dilucide demonstratū. Iā de reliquis, quæ
doctrinæ q. d. sunt oēs, an optimæ sint, cōsideremus, rursus ab iisdē ordientes.† Apparet. n. hoc
nobis euidenter, q. d. Sophistæ maxime studēt sibi reddere incredibile, nullū esse iudiciū nature.
Etenim circinus pingit circulū, cubitus aut discernit lōgitudinē, quemadmodū lances grāuita
tē. Hæc aut ipse fabricatus est hō, ex naturæ instrumētis, ac iudicio* impulsus, q. bus nullum ul
tra iudiciū* nec antiquus habemus, neq; pclarius.† Hinc igitur incipiendū est. Dicit. n. rursus ipsa
mens, q. d. possibile nobis est naturali iudicio* credere, siue nō credere: ipsum autē iudiciū per
aliud aliqd iudicare, possibile nō est. Qui fiet. n. ut id, quo iudicantur reliqua oīa, ab alio quopiā
iudicetur? Credere uis oculis clare cernētibus, & linguæ gustāti, hoc q. d. esse malū, hoc uero si
cū, an nō credere? Cōcedā, q. d. uoles facere in nobis, si q. dem studes mecū disputare. Quod si nō
credis, discēdā abs te, uelut ab eō, q. pter naturā affectus est. Ponamus primū te non credere, ne
que sperare futurū, ut q. cō. ex me discas. Hoc. n. mō cōperā dicerē. Ponamus rursus te credere,
ac spem esse, futurū, ut ex me discas iudicare. Cæterū ego sentio, iudicare, sensibilia q. dem ex iis,
q. euidenter apparent, sensibus: intelligibilia uero ex iis, q. dilucide intelliguntur. Qm aut ex na
turæ iudicio* artes oēs parāt, & instrā, & iudicādi secundū artē organa, p. q. alia quidem ipsi sibi
cōponunt, alia rursus ab alijs composita iudicant, & ego docebo in uniuersum, & instrā, & iudi
cia, tñ ea, p. q. tibi parabis ueros sermones, tñ ea, p. q. iudicabis ab aliis dictos. Sic. n. habes totū:
Etenim, si q. d. ex sese euidenter apparet sensibus, aut intellectui, ad id nihil opus est in q. sitione.
Quod, si nihil est tale, necesse est, ut accedat cognitio, q. aliūde parāt. At ego polliceor me tradi
tū tibi quædā, quæ rñdeāt instris, quæ sūt ab arte, ex quibus inuenies, q. d. quæris: alia uero rñdē
tia iudicijs, ex q. bus iudicabis, an uere tibi uidearis inuenisse. Hæc aut ubi didiceris, multis exem
plis exercebo te, ut & celeriter, & exacte inuenias, iudicesque, quod quæris, ut posthac nec ullo
libro futurum sit opus ad inuentionē ueri, nec aliā doctrina.† Mox & aliis dicentibus aliquid
eorū, quæ cupis inuenire, facile poteris cognoscere. Etenim, q. cognouit rectā uia rectam esse,
non eget

CAP.

CAP.

H

Anon eget alia doctrina ad redarguendum eos, qui aberrant. Ita, qui rectam demonstrationis viā perdidicerit, protinus cum hac nouit vias erroneas. Fauorinus autē mihi videtur simile quiddā facere, quali si quis dicat, te cæcum esse, nihilominus tñ iudicare posse, vter nostrū sit sordidior, aut cādidior, haud reputans secū, q̄ ei, qui talia sit iudicaturus, opus est adesse visum. Atqui nihil refert, quod ad iudicandū attinet, utrū omnino visu careas, an, cū habeas, illi non credas. Ad eū-
dē autē modū, quod id, quo iudicamus, est tale q̄ddam, quodque quæ huic paria sunt, sunt & inter se paria, quemadmodū asinis nemo pmitteret iudicare, qm̄ oīno mēte carent, ita nec hoībus, si ne hi quidē mēte habeāt, cui credi possit. Nihil. n. interest, quod attinet ad incertitudinem eorum, quæ iudicanda sunt, an omnino nullū habeas* iudiciū, an non credas illi. Ridiculus est igit̄ Fauorinus, permittēs iudiciū discipulis, cū* organis* iudicādi* detrahat fidē. Etenim, si nihil est euidens intellectui, aut certum ex sese^b† perijt omne rerum iudicium. Contra, si est quidem, velut oculus in corpore, sic intellectus in animo, non tamen omnibus pariter acutus, consentaneū est, ut, quemadmodum, qui cernit acutius, adducit ad id, quod uidetur, eum, cui visus est hebetior, ita, quibus contigit in rebus intelligibilibus perspicere clare, quod offertur intellectui, adducant ad contemplationem eandem,† maxime cæcutientem. Atque hoc est præceptoris officium, ut
Binquit Plato, & ego assentior. Et his de rebus scripsimus copiosius in tractatione demonstrationis, quod doctrina talis quedam sit euidens ad intelligentiam. Scripsimus autē & illud, quomodo quis exorsus in unoquoq; ab elementis, ac principijs maxime demonstrare possit, q̄cqd est demonstrabile: nō quemadmodū admirādus ille Fauorinus: qui, cū fecerit totū librū, in quo demonstrat, ne id q̄dē cōprehēdi posse, Solē esse, alibi tanq̄ nobis obliuiosis in utrāq; disputat partem, conceditq; esse aliqd, quod certo cognosci possit, cuius iudiciū, & electionē permittit discipulis.

CAP. 5.

A* ἀπιστῶν.

B† An. interp. corruptum est penitus iudiciū. uidetur n. legisse non πάντων, sed πάντας.

C† An. interp. clarius, eū qui obuius uidet. D† ὁ δὲ διδάσκαλος, i. doctor.

GALENI DE SVBFIGVRATIONE E M P I R I C A

Incerto interprete

De Empiricorum nomenclatura.

CAP. 1.

D

Mnes empiricæ sectæ cultores cognomen ab Hippocrate ductū renuentes, se ab animi affectu denominari maluerunt, quēadmodū, & philosophi, quos, quod in singulis hæreant, Scepticos græco nomine appellant. Ergo non sicut ceteri medici Hippocratici, aut etiam Asclepiadei, Praxagorei, Erasistratei, ita ipsi Acronei ab Acrone primo empiricæ disciplinæ scriptore, vel à Critone, Philistione, Serapione cognomenta traxere, qui Acrone quidem iuniores, reliquis autem Empiricis uetustiores habentur. Atque hæc quidem quantum ad cognomen attinet, dicta sint. In Empiricorum vero doctrina summa cautio est, nequis ullo pacto ab indicatione quidpiam inueniri opinetur; neque enim veluti Rationales medicam artem indicatione simul, & experimento constare putant, sed experientiæ totam inniti, quam ex eorum observatione, quæ sæpe simili modo obtigere, conflare affirmant. Hanc ego tibi empiricæ sectæ disciplinam, quæ, qualisve sit, si modo mentem adhibueris, sub compendio clarissime colligam. Tu vero, quæ deinceps dicturus sum, tanquam ab Empirico dicta suscipies.

Quotuplici experientia Empirici medici nitantur.

CAP. 2.

Medicam artē non ab indicatione, sed ab experientia tñ cōstitutā asserimus. Experientiam vero appellamus, quā à se quispiā intuitu ipso deprehēderit, sicut indicationē, quā rationis discursu assecutus fuerit: vt. n. nos sensus ad experientiā, ita rō ad indicationem dogmaticos ducit. At cognitio, quæ ex intuitu habet, vel fortuita est, vel consulta. Fortuita appello, q̄ sine humano consilio, uel casu, uel natura eueniunt: casu, ut si quis, cui occipitiū dolore afficiat, deciderit, atq; inde uena recta frōtis incisa, sanguineq; effuso iuuetur. Natura, ut si febricitanti sanguis per nares effluxerit, statimq; desinat febris. Cōsulta ab intuitu cognitio est, ut si quis in febre per-
dite

DE SVBFIGVRATIONE

dite sitiens, ad bibendam aquā, vel mala granata edenda coactus, febrē euaserit: vel in mōre ali
 quis a serpente ictus, herbā quācūq; sibi fuerit oblata, vulnere adhiberi placuerit, sanitatēq; in-
 de recuperauerit. Sed imitatione experiētia comparatur, vbi quispiā imitatur, qđ semel, aut bis,
 aut ēt frequenter effectū cōspexerit, nō ita tñ frequēter, vt iā semper ex alio consequatur. Iūficit
 .n. vel plerūq; uel utrouis modo, vel raro contingere. Est alia quoq; *τρίβη*, quasi iam trita expe-
 riētia, quam ab experimētali disciplina ductā soli artifices usu exercent. Experimētālē uero di-
 sciplinā uocamus eorū habitū, qđ ita frequēter apparuerūt, ut iā inde theorematā sint cōparata,
 pceperimusq; nūqđ illa semper, aut plerūq; aut utrouis mō, aut raro euenire soleāt: tot. n. id est
 quatuor, sunt theorematū dīa: ppter ea & theorema uocamus habitū rei, quā sēpe uiderimus
 cū euentus oppositi distinctione, ut, si sit aliqđ, qđ sēp cōtingit, sciamus eius oppositum nunqđ
 euenire, qđ uero plerunq; accidit, illius oppositū, aliqñ qđ ē sed raro cōtingere. At eius qđ utro-
 uis modo est, aequalē esse oppositi euentū, sicut illius, qđ raro accidit, cōtrariū plerunq; appare-
 re. Quā uero hmōi distinctionibus pspēta nō habuerimus, eorum notitiā confusam imperfe-
 ctāq; hñ, qđ nullo pacto experimentalis disciplinā pars appellāda sit. Atq; hanc Menodotus ex-
 perientiā particularē uocauit, tanqđ ex aliis experiētiis singularibus nō cōflatam, p pēa primā,
 & simplicissimā esse. Nā sicut ex plurimis experimētis tota cōflat ar, ita singula experimenta, **F**
 ex multis experiētiis cōficiunt: quas quot esse oporteat, uelle determinare, incidere est in ambi-
 guā rōnem, quā qđā Soriticā uocat: de qua in libro de medicinali experiētia copiose tractaui-
 mus, cū superius experiētiā ex *αὐτοψία*. i. pprio intuitu fieri diximus. Quantū ad nomē attinet,
 apud antiquos *αὐτοπτην* quidē sēpe legim⁹, *αὐτοψία* uero nequāq;. Sed & hic, sicut in aliis mul-
 tis nomē usurpantes dicimus intuitorē proprio intuitu magis operari, qđ cognitionē acquirere:
 qđ tñ ex hac intuitionis operatione cognitio quoq; cōsequit, placuit empiricis proprium intui-
 tum cognitionē appellare: imō non cognitionē tñ, sed experiētiā quoq; nuncupare: quos ego
 nunc imitatus simili mō, ppriū rei euidentis intuitum, & cognitionē, & experiētiā ex multis in-
 tuitionibus cōparatā uocabo. Cur uero empirici obseruationis nomē cū cognitione, & memo-
 ria cōfuderint, non satis cōpertum habeo. Nā Theutas, cū prius dixisset, partes medicā artis ob
 quas plerūq; finē adipiscimur, p experiētiā cōparari, qđ ex pprio intuitu, ex historia & congruo
 de re simili ad simile transitu generatur, postea experiētiā definiens, qđ a ppria intuitionē nihil
 differt, ita subiūgit: Experiētia igit tota rei euidentis obseruatio appellat, p memoria. s. & cogni-
 tione obseruationis noīe abusus, quā & cōseruationē uocamus, qđ est actus cōseruatoris: neutra
 uero appellatio fm rectam loquendi consuetudinē ad memoriā & cognitionē accōmodari pōt. **G**
 At *τρίβη*. i. exercitationē nō male actionē ab ipsa experiētia ductā noīarunt, & *τρίβαν*. i. exerci-
 tatū, qđ hmōi actionē frequētat, sicut & *ἐμπειρον*. i. expertum, qđ *ἐμπειρία*. i. experiētiā particeps
 est. Empirici uero nomē ad artis sectāq; sue inuētores transferre maluerunt. nam & Empirici
 nō solū unius theorematīs cognitionē, sed totā quoq; medicā artem nuncupauerūt. quā ex *αὐ-*
τοψία. i. ppria intuitionē, ex historia, & congruo de re simili ad similem transitu cōstare asserui-
 mus, historiam qđem ppriā intuitionis enarrationem uocātes, trāsītū uero de re simili ad simi-
 lē iter ad exercitationem, sumpta. s. similitudine ab iis, qđ iam per experiētiā comperta sunt.

2. Apho. 27. Ex.
 ord. 16. f

An rei similis ad similem transitus, artis medicā pars dicatur.

CAP. 3.

Quarii aut, nūqđ, quādmōdū existimauit Serapion, tertia pars medicē artis sit de re simili
 ad simile trāsītus, qđ aperte negauit Menodotus, sed usui tñ accōmodari uoluit: cōstat aut
 nō idē esse uti, & ut parte uti. Cassius Pyrrhonius illū ab usu quoq; abdicauit, integrumq; de hac
 ipsa uolumen cōscripsit. Optime uero oīum Theutas de re simili ad simile trāsītū iter ad exer-
 citationē esse iudicauit. Sicut alij instri potius rōnem hñe uoluerunt. Nec peius fortasse historiam,
 & obseruationē instri magis, qđ medicā partes uocabimus: ideo recte, ut mihi vī, Theutas ita
 de illis prodidit. Partes medicē, ob quas finē adipiscimur, p experiētiā nobis accēdit: sit aut **H**
 experiētia ex ppria intuitionē, historia, & cōgruo de re simili ad simile trāsītū: ab experiētia. n.
 medicā partes deriuari affirmat: qđ cū oēs inter se differant, in hoc uno tñ conueniunt, qđ oēs
 cōi noīe memoriā appellant: ppter ea rectius aliqđ experiētiā dicet esse memoriā eorū, qđ sē-
 pe, & eodē mō pspēta sunt. Quod si quis, p memoria obseruationem posuerit, erit experiētia
 obseruatio eorū, qđ sēpe eodē mō pspēta sunt. At, si obseruatio operationem significet, vt lo-
 quendi usus obtinuisse vī, memoria uero sit impressio in anima quiescēs, possumus ambas com-
 prehendendo dicere, experiētiā esse obseruationem, & memoriā eorum, quā sēpe eodē
 modo pspēta sunt: forteq; psterit solam ponere memoriā, cū sub illa obseruatio contineat:
 neq; .n. memorari possumus ea, qđ sēpe eodē modo pspēta sunt, nisi prius obseruauerimus.

De communibus partibus medicāe.

CAP. 4.

Hactenus, quantum cōpendio licet, de experiētiā definitionē tractauimus. Theutas autē
 totā medicā in tres partes diuisit, indicatoriā, curatoriā, & salubrem: has uero uni-
 uersas acquiri p propriā intuitionē, historiam, & cōgruū de re simili ad simile transitum. pro-
 pterea, qđ hāc tria proxima medicā partes esse uoluerūt, nō absolute partes, sed cū additione
 partes cōstitutiuas appellauere, ut priora illa partes finales, partium. s. genus in duas primas dif-
 ferentias

Aferentias difsecādo finales, & cōstitutiuas: si quis tñ nominib⁹ abuti noluerit, nō has cōstitutiuas appellabit partes, sed quasdā medicorū operationes: ille uero animi habitus quo medicus, uel indicare, uel curare, uel sanitatē custodire pōt, merito pars medicinæ vocabit̃. Abutant̃ igitur nobis, qui voluerint: nos in partes tres medicinam secabimus, indicatiuā, curatiuā, salubrem. Porro indicatiuā in dignotionē præsentiū, & futurorū prænotionē, sicut curatiuā in chirurgiā, victus rōnem, & pharmaciā. Salubrē uero quidā indiuisā seruarūt: quidā in spēm gñi cognominē, in salubrē, inquā, & in euecticam. i. boni habitus effectricē: alij addiderūt p̃seruatiuā, resumptiuā, & gerocomicā. i. senū custoditricem. Sunt, qui ex rōnis diuisione partes medicinæ venati sint. cū. n. sicut Herophilus uoluit, medicina sit scīa sanorū, ægrorum, & neutrorū, tria excogitauerūt, quibus singula istorum conueniunt, corpora. s. signa, & causas. nā, sicuti corpora, ita signa, & causas cōgrue sana, ægra, & neutra nūcupamus. Licebit igit̃ scđm hāc rōnis sectionē, empiricam quoq; disciplinā in suas partes diuidere: nō prohibeo tñ, si quis & aliter diuidendā putarit, dum mō nullū artis mēbrū omittat: p̃pea & Theutas in principio libri de partibus, nihil obstat, inquit, si medicinæ partes in indicatiuā, curatiuā, & salubrem sectæ, in alia quoq; membra secentur: quo fit, ut minime mirum sit, si empiricę artis alij duas partes, alij tres, quidam quatuor nonnulli quinq; posuerint: fortasse. n. eandem oēs rei rōnem intuentur, sed, ut diuersa cōcipiūt, ita & diuersa explicare necesse est: quæ uero sit rationis diuisio, paulo inferius declarabitur.

De constitutione artis Empiricorum.

CAP. 5.

Cōstitutiuæ igitur medicinæ partes, quæ oīum utilissimæ sunt, clarius ita pernoscentur. Medicus, qui ab obseruatione artē effecit, seipsum Empiricum, suā facultatē Empiricā nūcupauit: primisq; tēporibus, ut credi par est, noxia pariter, & innoxia: similiq; mō utilia, & superuacua obseruare cōeperūt: post lōgo rerum usu multis multa obseruantibus cōpertū est plurima inutiliter fuisse obseruata: propterea, sicut in principio propria rerum intuitio, ita nunc historica cōmodissima est. Nos. n. historia docet iā deprehēsum esse colores in multis q. dē morbis supua caneos, in q. busdā uero nō parū interesse: nā lippiētibus cōeruleus, uiridis, nigerq; color cōfert, albus, & splēdidus summe aduersat̃, reliq; inter utrūq; ambigūt. Eodē mō rubeus color sanguinē expuentibus nocet, & ad ceteros morbos superfluous oīno cōpertus est: sicut & mensa eburneane sit, an lignea: seu phiala aureane, uel argētea, uel uitrea: nihil. n. horū salubre magis, q̃ infalubre appellatur, sed penitus superuacuum: nō ita tñ odorē neutro mō se habere ad sanitatē, uel ægritudinē dixeris: neq; .n. parū refert, appetitiuā, digestiuāq; facultati, foetidane, an bene Colētia offerant: oīnoq; capiti nocēt, quęcūq; odoratiōra sunt, ueluti cupressus, populus, buxus, nux, præcipue, quæ adhuc uirēt: ideo nec lectos, aut fores, aut uasa ex his fieri probamus: fugiendi. n. oēs odores sunt, qui uel caput repleāt, uel appetitū euertāt: cū natura nos doceat utilia eligēda esse, noxia uero euitāda. Ergo his ita se habentibus, necesse est, ut medicus salubria, infalubria, neutraq; p̃noscat, nec causas tñ tales esse, sed & corpora, & signa. Nihil aut̃ refert, seu pernoscere, seu scire dicamus: sicut neq; artificē, aut doctorem artem, uel doctrinā addiscere: parū ēt interest, si inflammationē, exēpli gratia, ægritudinē, uel affectū appellaueris. Symptoma tñ ab ægritudine distinguendū est, nam symptoma simplex affectus est, & non ex alijs cōflata congeries. sic. n. lateris dōlor symptoma uocatur, tussisq; eodē mō, & sputum seu flauum, seu liuidum, siue cruentum fuerit, item difficultas anhelitus, & calor præter naturam: quod uero ex omnibus his conficitur, ægritudo appellatur, quæ affectus quoq; & ualetudo, & morbus, si libet, vocari potest: nominibus tamen utemur, quoad eius fieri poterit, apud Latinos, quam maxime cōsuetis, sin minus, his saltem, de quibus inter nos inuicem conueniat.

De Symptomatum concursu.

CAP. 6.

QVantū igitur ad præsenti institutionē attinet, symptoma satis idonee nūcupabimus simplex aliquod incōmodum, quod humano corpori præter naturā accesserit, sicut calorem, tumorem, inflammationem, difficultatem anhelitus, pulsus asperitatē, dolorem, tussim: affectum uero, uel ægritudinē concursum, qui ex his simul conficitur. Periti. n. Empirici non quemcūq; symptomatum aceruum morbū nōiauerunt, sed concursum tñ eorum, q̃ ex longa obseruatione ita simul conuenire cōperta sunt, ut pariter incipiant, augeantur, vigeant, declinent, & recedāt: quem concursum cōpendij, & luciditatis gratia vno tñ noīe explicuere, qñque ab affecto loco nūcupationē ducentes, ut pleuritim, peripneumoniam: qñq; ab aliquo symptomate, ut inflammationē, furorē: nōnunquam à similitudine, ut elephantem, cancrū: quandoq; ab ipso met concursu, ut oedema, scyrrhum. Symptomatum igitur, quæ simul incipiunt, augentur, uigent, & definiunt, cognata vocari possunt: quæ uero plerūq; cōsequunt̃, affinia. Quod si eadem in concursu, tanq̃ signa, cōsiderent̃, quædā eorū diagnostica, quasi præsentiū declaratoria, vocantur: quædam, q̃ futura p̃nuncient, Prognostica nūcupant: quædā, q̃ curationē indicent, non male Indicatoria dicent̃. Omnes aut̃ cōcurfus ab obseruatione prodire: obseruatio. n. memoriam, memoria experientiam peperit: à qua proxime ars emanat, dum meminimus, quid cum quo, quid ante quod, quid post quod obseruauimus: atq; id quidem vel sp̃, vel plerūq; vel vtrouis modo, vel raro: semper, ut vulnerato corde mortem sequi: plerūq; ut scammonia ventrem purgari:

vtrouis

vtrouis mō, vt percussa superiori cerebri membrana interire hoīem: raro, vt vulnerata cerebri E
 suba salutē cōparari. Atq; ita ex obseruatione, & memoria cōstituta arte, necessarium est pro-
 priū à cōi distinguere: quā nimis ambitiose quidam Empiricorū distinctionē, quidam determi-
 nationē appellandam esse cōtendūt: ego. n. siue hoc, siue illo mō dixeris, parum interesse arbi-
 tror, dum mō p euidentes notiones propriū à cōi separet: quidā tñ ita rē præscribunt, vt distin-
 ctionis uocabulū ad noīum differentias, determinationē aut ad res ipsas magis cōuenire opinē-
 tur: sed noīa, vt recte Plato cōsulebat, spernenda sunt, rōnū vero soliditas inquirēda. Proprium
 igitur à cōmuni ita distinguetur. In affectuum quidē dignotione, vt si cum febris acuta difficultas
 anhelitus, tussis, & coloratum sputum apparet, & percunctetur à nobis aliquis, cuius nam morbi
 sit iste cōcursus, rñdebimus pleuritidis quidē, & peripneumoniæ cōem esse, neutrius tñ ppiū.
 Quod si addatur dolor lateris pūgitiuus, pulsusq; asperitas cū tēsiōe, hūc morbū planē pleuri-
 tidē esse affirmabimus: at, si nō dolēte latere, nec pulsu duro existēte, impotētia spirandi adsit,
 nisi ceruix erigatur, sitq; oīno tāta anhelādi angustia, ut prope suffocationem accedat, talis cō-
 cursus peripneumonia uocabitur: ita ergo in affectuū dignotione cōe à proprio distingue. In
 prænotione uero hoc mō: Sint nares acutæ, caui oculi, collapsa tpa, atq; interroget aliquis, qd-
 nā concursus portendat: dicemus in processu quidē ægritudinis mediocri malū portendere, in F
 principio uero lethū minari. Atq; ista quidē à tpe ægritudinum prima distinctio est: ab ijs aut, q
 pcessere considerat, an æger ventris fluxu laborauerit, uel medicamento purgatus fuerit, siue
 vigilijs, fame, aut alio euacuationis genere attritus. In signis uero ad curationē attinētibus cōe
 à proprio separatur. Si queratur, an pleuritico uena secanda sit? rñdēt. n. non cuicunq; secandā
 esse, sed illi, cui plethoricus concursus acciderit, uel q sine hoc concursu robustus sit adolescēs,
 atq; ne hos quidē oēs: neq; n. si pleuriticus concursus in sene, aut infante fuerit, uena secanda
 est, aut in Scythia degat æger instante hyeme frigidissima, uel sub ardentissimo celo in summo
 æstatis feruore, aut certe syncopam pati assueuerit: nam nemini istorum uenam secandā duci-
 mus: non hæc tñ sufficiunt: sunt. n. aliæ quoq; determinationes, vt, si ad clauīm dolor incubuerit,
 potius uenam secamus: si ad hypochondrium declinauerit, ventrem purgandum eligimus.

de ratione nic.
 in morb. acut.
 com. 2. tex. 10.
 & 11. c. 7. 117.
 c. & h

Quid differant Empiricorum, & Dogmaticorum rationes.

CAP. 7.

Talis igitur rei determinatio est, quam describentes, dicunt esse orationē propria à cōibus
 distinguētē. Quidam tñ, ut prædiximus, nō determinationē, sed distinctionem appellare
 maluerunt: nos aut siue determinatio, siue distinctio uocetur, nihil interesse dicemus, dumō con-
 cursuum dogmaticorum, & empiricorū differentia seruetur. Empirici. n. euidentibus, dogmatici G
 uero rōne magis nituntur. Pari mō dogmatica rō hoc ab empirica differt, q hæc euidentium re-
 rum, illa occultarum est: quæ, ut nōmine quoq; distinguerentur, rationem quidem empiricam
 epilogismum, dogmaticam uero analogismum uocitauerunt. Quin & breuissimas rerum declara-
 tiones, non diffinitiones, sed descriptiones empirici appellauerunt: cum tamen nihil prohibe-
 ret rei rationem, quæ ex euidentibus consistit, ita diffinitionem uocari, sicut & dogmatici uocat
 eam, quæ ex occultis colligitur. Atq; hæc quidem est inter utrosq; de nominibus discrepantia,
 quam & modeste, & arroganter tractari licet: arrogantia tamen plerunq; utuntur empirici.

Quibus Empirici, quibus Dogmatici fidem habent.

CAP. 8.

In rebus aut dogmatici, & empirici differunt, quæadmodū in principio quoq; declarauimus,
 q empirici ijs tñ credāt, quæ uel sensui pateant, uel memoriæ per sensum mādāta sint. Dog-
 matici uero pter hæc, illis quoq; quæ ex naturali rerum cōsecutione per rationē acquiri solent.

De Empiricorum demonstratione.

CAP. 9.

Sed & empiricus præter descriptiones, & determinationes, quæ à sensibus sumunt, causas
 etiā reddit, & demonstratōnibus nititur, quas à sensibus mutuauit. Si. n. exempli gratia, inter-
 rogetur, quare crus cum vulnere luxatum non reparatur? Qm, inquit, conuulsionem inde sequi H
 obseruatum est: hoc. n. maxime cauent, ne quid unquā ex rationali consecutione, sed ex memo-
 ria, & euidenti obseruatione sp affirmet. Atq; hoc pacto Empiricus artem suam tum conficit,
 tum docet. In quo maxime à dogmatico differt, tum quia plurima indeterminate agit, tum quia
 plus æquo cōfideat historiæ. Quā ego non uitupero: cum. n. unius hoīs uita ad oīum inuentionem
 sufficere nequeat, longi tps obseruationes historia colligit, ut eius beneficio tanq ex multis tor-
 secularum hoīb. unus efficiatur eruditissimus. Si igitur ita singula quæq; memoriæ mandata
 forent, ut cum suis distinctionibus clare ab Empirico percipi possent, nihil ultra quærendum es-
 set, quod ad ueritatem artis referret. Sed, qm, qui scripserunt partim confuso experimento ni-
 mis propense crediderunt, partim etiā non perspexere, quæ docuerunt, partim dum in rōnales
 demonstratōnes incidere uererentur, rudes, & procul à ueritate aberrantes deprehensi sunt, iō
 cogimur non ita facile cuilibet historiæ fidē adhibere, nisi prius experimento probetur, postea
 ad usum accommode: quod quidē dogmaticis nō cōtingit, quos Menodotus per contemptum
 Tribonicos uocat. Antiqui enim Tribonem appellauerunt, qui in aliqua facultate longo se usu e-
 xercuerit, ut in ea iam perfectus uideri possit. Menodotus igitur deridens, Tribonicos appel-
 lat Dogmaticos, quasi qui Tribones appellari non mereantur, cum experientia non credant,
 sed rebus

A sed rebus occultis, ignotisq; studeant & historiam contemnant, quam ne legerint quidem. Quam uero & hic de historia longæ ambages perferuntur, nos de illa quoque summam tractabimus.

De iudicanda, & comprobanda historia.

CAP. 10.

Historiam igitur quidam esse uoluerunt enunciationem eorum, quæ uisu percepta sunt: alij enunciationem eorum, quæ euidenter appareant: alij enunciationem propriæ intuitionis: cæterum oēs istæ orationes uerbo tenus inter se discrepant, re prorsus nihil differentes, quas dialectici æquipollentes appellant, ubi sub diuersis dictionibus idem uidelicet proferunt. Illas uero orationes ab his differre dicemus, in quibus aliquid adiicit, quod sensum immutet, qualis exempli gratia, huiusmodi est: Historia est oratio eorum, quæ uisu perspecta sunt, aut sicut perspecta. Ex additione efficitur, ut quædam historia possit esse falsa, cum ex nulla priorum descriptionum quicquid tale sequatur: atque ex eadem additione illud quoque continget, ut historiarum duplex iudicium futurum sit, alterum, quo perpenditur, an quædam uere appellanda sit historia: alterum (si uere ita esse concesserimus) an etiam uera debeat appellari. Hoc tamen nomen accipiat unusquisque, quemadmodum sibi libuerit: nos potius doceamus, quo modo historia sit iudicanda, ut postea recte ad usum deduci possit: quod idem est, ac si dixerimus, quo modo ueritatem & falsitatem eorum, quæ scripta sunt, distinguere oporteat, & quo modo discernendum, fieri ne an non fieri potuerit: est enim hæc quoque non inutilis doctrina, sicut Menodotus asserit. Huic igitur rei toto animo aduertat obsecro, finiens, quicquid libris mandatum est, historiam appellari: id enim ab omnibus ferè medicis usurpatur. Primum ueræ historiæ iudicatorium secundum plerosque Empiricos, est propria intuitio iudicantis: nam, cum in aliquo libro scriptum quidpiam inuenerimus, quod nos aliàs ita esse proprio intuitu perspeximus, ueram esse fatemur historiam. Hoc tamen iudicatorium disciplinæ inutile est: neque enim ea nos ex libro discere oportet, quæ antea proprio intuitu cognouerimus. Sed concordantia optimum est historiæ iudicatorium: fingere enim à me macerem nunquam expertum esse, qui quidem arboris cortex est ab Arabia delatus: hunc oēs, quicumque de medica materia scripserunt, alium constipare affirmant: nunquam illis credendum erit, uel non credendum? ego quidem credendum assero, cum oēs ita esse conueniant: talis enim conuenientia in sensibilibus omnino admittenda est, nam conuenientia, quæ de occultis sunt, raro tantam habent certitudinem, ut de illis idem omnes prorsus consentiant. Quod si etiam concesserimus id non nunquam fieri posse, talem tamen conuenientiam non admittet Empiricus. Concordia igitur de rebus sensibilibus certæ, & fideles in uita sunt. Nos enim licet nunquam in Cretam, Siciliam, aut Sardiniam nauigauerimus, eas tamen esse insulas credimus, quoniam omnes, qui eas proprio intuitu conspexere, ita esse inter se conueniunt. Ergo, cum pro comperto habeamus de ijs, quæ sensu deprehendi possunt, ubi uera sint, conuenire oēs, quicumque res historiæ commendauerunt, propterea credimus à macere uentrem fisci. Eodem pacto licet nos rha pontici uires proprio intuitu nunquam experti simus, historiæ tamen de eo tradita, quod eiectionibus sanguinis conferat, fidem adhibemus. Est alia quoque, propositio huic ualde cognata, non quidem epilogistica, sed analogistica potius, & dogmatica, an credendum scribentium concordia sit, ubi oēs conueniunt, non quod ipsi proprio intuitu rem conspexerint, sed quod singulis eorum probabilis admodum uisa fuerit. Sunt enim aliqui non dogmatici tamen, sed empirici quoque, qui credendum esse affirmauerint: nam sine ulla ambiguitate concordia manifestum signum est ueritatis: cæterum id à sequacibus epilogismi, qui est ratio eorum, quæ sensui patent, non ita facile admittitur. Conuenientiam enim historiæ de his tamen esse uolunt, quæ euidenter apparent. Ergo Empiricum ueræ historiæ iudicatorium est conuenientia inter eos, qui singula quæque proprio intuitu obseruauerunt. At concordia, quæ à rei natura produciunt, dogmatica est. Sed præter hæc habet aliud quoque ueræ historiæ iudicatorium: mores, in quibus, & eruditio auctoris, quæ ab alijs eius monumentis colligi potest. Nam, si, exempli gratia, Hippocratem, Andreamque recenseas, illum peritissimum studiosissimumque ueritatis inuenies, hunc rudem, temerarium, prorsusque ab Hippocratis grauitate alienum. Denique alio quoque instrumento historia iudicatur, ubi, quæ traduntur, his fuerint similia, quæ prius proprio intuitu cognouerimus: nanque, ubi, exempli gratia, sciuerimus macerem, & rha ponticum adstringendi uires habere, si alia simili modo tradantur, adstringentia, facile credemus uentrem compescere, & sanguinis fluxum sistere.

Quot modis rei similis ad similem transitus fiat.

CAP. 11.

Menodotus tamen negauit transitum de re simili ad similem esse historiæ iudicatorium, sed eius quod fieri potest, si uero secum *ἔπειθ' ἑαυτὸν*, id est usum, & exercitationem assumpserit, tum deum historiam quoque iudicare. Sed de his paulo inferius agetur. Transitus igitur de re simili ad similem si in se ipso consideretur, est iter ad experimentum. Iudicatorium uero possibilitatis ad historiam attinentis, sicut & historia, duplex est. Porro rationalis transitus ab empirico differt, quod rationalis ab indicantis rei natura innotescat: Empiricus uero ea potius imitatur, quæ sensu præcognita fuerint, non quidem quod probabile uideatur simile à simili generari, aut agere, aut pati: neque enim cuiuspiam istorum gratia transitum faciunt, sed quod experimento cognouerint ita se inuicem habere, quæ sunt similia. De simili autem ad simile transitu, uel in membris, ut de lacerato ad femur, de ulna ad tibiam, de manu ad pedem: uel in morbis, ut de fluore alui ad intestino-

Isagogici.

5 e rum

DE SVBFIGVRATIONE

rum difficultatem: uel in remedijs, ut de citonio ad mespilum: q̄ oīa prius experimento firman- E
da sunt, q̄ doctrinæ certitudinem faciant. Est quoq; empiricæ artis quandoq; nō incongruē de
opposito trāfire ad oppositum, ubi, s. similia uniuersa in uanum tentata fuerint: quod quidem a-
dogmatico oīno alienum est. Transitus ergo de simili ad simile, siue trahatur, siue non trahatur
ab historia, τριβικν, id est exercitatum experientiam perficit, neq; propterea pollicet, quod ex-
quisitissime uerum est, sed, quatenus fieri pōt, inuenire proficitur, quod probatorum hominum
historiæ maxime congruat: cui quidem ēt ante experientiam credimus, non tñ transiōni de si-
mili ad simile, nisi prius experimento, & usu comperta fuerit: non parum aut̄ interest, quo modo
magis, aut minus aliquid futurum speremus, singula. n. ex ipsa similitudine perpēdimus, quæ in
rebus longe diuersa obseruatur. Nam, quod figura, colore, mollitie, duritie simile est, nō propte-
rea similes exercet actiones: at, quæ odore, gustuue assimilantur, in his iam non nihil habemus,
à quo similes functiones non desperemus, p̄sertim ubi simul odor, & gustus conuenerint. Quod
si postea substantia quoq; figura, & color accesserit, spes prosperi euentus adhuc magis augebi-
tur. Porro, quæ gustu similia iudicamus, non statim ab uno tñ sapore similitudo æstimanda est,
sicut ab acore, adstrictione, amaritudine, dulcedine, austeritate, acerbitate, falfedine, sed omnē
singulorum uim exacte spectare oportet. Aloe. n. & aris squama utraque adstringit quidem, sed F
absonum, medicamento sumq; reddit saporem, ideo neutra malo citonio similis, propterea, ne
que edendo est. Non est igitur à malo citonio, uel mespilo ad illa trāseundum, neq; in urinæ, in-
testinorumq; difficultatibus talia exhibere oportet: ubi uero ulcus ad cicatricem ducendum sit,
tunc ad omnia, quæ adstringendi uim hñt, etiam si uirosa fuerint, tuto transire possumus. Experi-
mento enim compertum est, multa huiuscemodi uniendis ulceribus recte accommodari. In diffi-
cultatibus autem intestinorum melius ab edulijs ad edulia transimus: deinde, si ad ea, quæ eden-
do non sunt, transituri simus, eligere oportet, q̄ cum adstrictione nullam aliam ualidiorem qua-
litatem annexam habeant, p̄sertim amaritudinem, uel acorem. Huiusmodi. n. qualitates omnia
ulcera irritare obseruata sunt, etiam si cum adstringendi facultate iungantur. At, qm̄ adstrictio-
nis ueluti dñiæ quædam sunt austeritas, & acerbitas (adstrictior enim qualitas in acerbis inten-
ditur, sicut in austeris remittitur,) ideo, si de hac qualitate ad illam transitum facies, maiorem in-
de futuri euentus spem recte concipies: nam, si idem exquisite fuerit affectus, in quo obseruatum
sit citonium, uel aliquid ita adstringentium profuisse, ad id, quod moderate adstringit, quale au-
sterum est, tuto transitur. Si uero acerba foelicius expertus fueris, rectius ad acerba permutaber-
is. Patet igitur, quo modo euentus rei, quæ fieri potest, in similitum transitu spes æqualis non sit, G
sed ea regula spes mensuranda est, qua similitudo maior, uel minor cognoscit. Quod uero a pro-
batissimo uiro ad alui fluorem, exempli gratia, laudabitur, id eis per quā simile uideri poterit, q̄
experimento deprehensa sunt, ut & ante exercitatum experientiam aliquis illi fortasse tuto cō-
fidat. At, quod neq; historia neq; similitudo probauerit, illi merito diffidendum est. Quod autem
de medicamentis diximus, idem omnino & de affectibus, & de membris iudicare oportebit. In
transitu. n. de affectu ad affectum, uel de membro ad membrum, eodem modo spes augenda, uel
minuenda est, prout similitudo alterius ad alterum maior, uel minor erit.

*Quibus historijs maior fides adhibenda, ac de quinque historijs, quibus uiperae
Elephantiasis oppressis succurrere creditum est.*

CAP. 12.

Quantum uero ad historiæ iudicium attinet, maioris & minoris ratio tñ refert, ut huic qui
dem planè iam fides adhibenda sit, illud uix tñquam probabile admittendum. Quod enim
à quā plurimis probatissimis uiris consone proditum fuerit, postea non raro a nobis ita esse, cō-
pertum, ac p̄terea uerisimile sit, neq; discrepans ab iis, quæ experimento cognouerimus, id pro-
fecto est, cui proculdubio credere non minus, ac experimento, debeamus. At illud minus fore
sperabimus, quod probatissimi quidem uiri quamplurimi affirmauerunt, nunquam tñ à nobis H
uisum, neq; adeo uerisimile fuerit. Multo uero adhuc minus illi credendum, qđ pauci admodum
asseruerint, quodq; uix semel, aut iterum uisum fuerit. Sanè illud cōmodissimum exemplū est,
qđ nunc mihi dicendum succurrit. Erat apud nos in Asia in pago quodam elephantiasis uir labo-
rans, qui primo quidem reliquis conuiuebat, ac cum familiaribus uersabat: ubi uero nōnulli ex
consuetudine contagio maculari cœperunt, ipseq; iam foetore, & horribili specie detestandus
esset, in edito loco prope pagum iuxta aquæ riuulum Pagani tabernaculum ægro habitandum
struxere, cui deinceps diarium alimentum subministrarent. Proxima æstate circa Canis ortum
colonis uicinam metentibus segetem minister odorati uini lagenā, quā attulerat, ppe agri mar-
ginem dimittens abiit. Coloni labore functi cū ad pocula accessissent, ac quidam eorum adole-
scens uinum in craterem funderet, ecce exanimata uipera simul collapsa bibituros non minus
abominatione, q̄ metu consternauit: ac ipsi quidem aquam potantes, uinum ægotanti attule-
runt, humane se acturos existimantes, si tantā uiri calamitatem morte redimerent, quam ex eo
ueneni haustu planè futuram arbitraban̄: at ille nouo quodā, prorsusque admirando euentu, ab
hoc ipso potu sanatus est: excidit. n. tota cutis dura, & ueluti lapidosa, non secus ac si cancris, lo-
custisue, aut cæteris huiusmodi crustaceis animalibus testam, qua conteguntur, abscideris. Nec
diffimile

A dissimile in Myfia Asiæ non procul à nostro municipio contigit. Vir erat prædiues elephantiacus, hic ancillam suam formosam deperibat: contra, illa fœdum hominē odio habebat, alijq; amantibus clandestine miscebatur: cuius doli conscijs duabus ancillis contubernalibus utebat, altera penui perat, altera cellæ uinariæ. Accesserat æger, inde sibi promissa salutis spe, ad quosdam calidarum aquarum fontes, ubi multa uiperarum uis ob squallorem ariditatemq; loci sca-tebat. In uini igitur lagenam parum diligenter seruata uipera irrepsit, quam cum suffocatâ deprehendisset ancilla, rata fore, ut odiosus dominus eo ueneno facile interiret, cœnanti alacriter obtulit, euenereq; omnino eadem, quæ paulo supra de pagano retulimus. Atque hæc quidem duo sunt experientiæ monumenta, quæ casus attulit: nunc uero tertium adiungam, quod imitatio effecit. Philosopho cuidam multos antea annos, hac ipsa ægritudine efflictim laboranti, ut iam illi mors uitæ præferenda uideretur, geminos hosce euentus cum forte recitauissem, idem ipse etiam experiri cogitauit, ad quod obeundum augurio quoq; confirmatus (erat. n. augurandi peritus) protinus uinum ita medicatum, quod parari iusserat, intrepide hausit: nec multo inde postea ex elephantia si ad lepram deuenit. Quartus etiam præter hos oēs uiperarum uenator, dum primis adhuc huius morbi incommodis teneretur, me pro salute cōsultuit, quem ego admonui, uiperas, quas uenaretur, frustratim incisas, & anguillarum more decoctas esitaret: atque ita per halitum ægritudo discussa est. Alium præterea diuitem uirum non nostratē, sed è media Thracia Pergamum, somnio ita iubente, profectum Aesculapius admonuit, ut medicamentum è uiperis quotidie potaret, atq; exterius corpus illiniret: ac multo postea transiuit in leprā, deinde hac medicina, quā Deus docuerat, exquisitè sanatus est. Tot igitur experimentis commoti, tandem Dei quoq; admonitu confirmati, certam spem concepimus sanandi elephantiasin medicina uiperis confecta, quam theriacam appellant, nec minus fale theriaco, quod iam vulgo confici cœpit uiuis uiperis cum quibusdam alijs medicamentis in fictili nouo combustis! Sed & uiperas edendas præcipimus, capitibus, caudisq; earum primo abscissis, deinde in pastillos confectas. non tamen confestim ad hæc remedia proficiscimur, sed prius corpus exquisitè purgamus: nec raro uenam secamus, si robur & ætas tulerint: uere autem id potissime fieri ad plerisq; diuturnos affectus commune est. Tot igitur à nobis enarrata sunt, ut ostenderemus multa casu inueniri, & imitatione confirmari: obtulit enim fortuna, ut non incommoda tantum, sed com-moda quoque, ex quibus ars confici posset, conspiceremur.

Quis deberet esse uerus Empiricus, ac quid differant Serapion, Menodotus, Heracledes,

& Theutas Empirici.

CAP. 13.

C Nec longiori sermone opus habemus ad empiricæ disciplinæ formulam exprimendā, licet longe plura addiderint ij, qui huiusce sectæ principatum usurpauere, atq; ita se hñe manifestissime declarabo. Proponatur, ut passim proponi solet, quis nā medicinæ sit finis, aio empiri-cum, qui propriæ disciplinæ modum exquisitè seruauerit, ita rñsurum: intelligo, quæcunq; præ-ter naturam corpori humano acciderint, uelle curare; quodq; intelligo, non uerbis, sed actioni-bus cōprobare: an uero, quod acquirere studeo, integritas uel sanitas appellari debeat, uel ac-quisitio sanitas, uel integritas, uel sanari, uel integritatem adipisci, siue quod scdm naturam est regere & custodire, nihil apud me refert, dummodo, quod polliceor, opere ipso confirmem: cæ-tera sophistis facile permitto: neq; enim mihi in muneribus artis occupatissimo tm̄ ocij superest, ut nugis superuacuis, fabulisq; differendis bonas horas amittam. Talem ego respōsionem à ue-ro empirico fore sperauerim: nam, si de fine medicinæ dissensiones conciliare tentauerit, diale-cticis speculationibus impingetur, quas euitari oportere affirmat: id autē in eo libello diffusius explicauimus, qui de fine medicinæ inscribit. Sed nec idem causas ullas indagabit, qđ Serapio & Menodotus fecere: artem. n. suam non rationibus, sed operibus comprobabit, omninoq; dia-lecticam euitabit, sine qua neq; causæ conclusionē, neq; syllogistice orōnes intelligi pñt: immo & scire dissimulabit, an aliquæ sint dissensiones: spernet etiā rōnes diluere, quæ euidētia impu-gnare vñr, haud ignarus sophisticas apparentias ab ipsis quoq; dialecticis, non tam facile solui: præterea sermonis multitudinē longitudinemq; aspernabitur, sed pauca & raro loquetur, quē-admodum Pyrrhon Scepticus facere solebat: hic. n. desperata ueritatis inuentione, quā diu fru-stra quæsierat, in singulis hæsitabat, nec amplius agendorum rationem quærebat, sed euidētia sectabatur, ut, qualis in omnibus uitæ muneribus scepticus, talis in medicina empiricus sit, mi-nime superbus, aut ambitiosus, neq; gloriæ inhians, non compositè ambulans, neq; fucatis gesti-bus, sed interius exteriusq; totus integer, qualem Timon ait fuisse Pyrrhonem. Non minus au-tem hunc admirabuntur hoīes, qđ Hippocratem, si operibus magnū se in arte præstabit, melius, quàm reliqui faciant, luxata emendans, & quæ luxationi parata sunt, in ualidiorem statum per-mutans, vulnera & fracturas, & ulcera, & quæ alij curare non poterant, ipse facile sanās, nec mi-nus, quæ ægro euentura sunt, ante euentum præfatus, & quæ iam euenierint, ad suntve, ita eue-nisse uel adesse sine percunctatione, aut relatione coram astantibus explicet. His. n. officijs Hip-pocrates omnium posteriorum iudicio Aesculapij gloriam adeptus est, non quidem triplicis sermonis ambages explicans, sicut Serapion, neq; tripodem iactans, ueluti Glaucias, aut decem

Isagogici.

56 2 mille

DE SVBFIGVRATIONE EMPIRICA

mille uersuum libros astruens, qui deinde in alios libros dissecarentur: non ille canina iracundia E medicos improbe incessit, modo *δριμυλῆοντας*, quasi leones acres, mō *δριμυμῶρους*, quasi acres fatuos appellando, tum medicos, tum philosophos omnes, qui ratione niterentur, quod impudentissime fecit Menodotus. Verum, q̄ in empirica disciplina Menodotus reprehensione nō caruerit, quodq̄ in his, quæ aduersus dogmaticos oblatrauit, furiosæ temeritatis sit accusandus, licet tibi ex commentario intelligere, quod contra eius deliramenta in Seuerum conscripsi: nec minus eiusdem furor apparet, ubi Asclepiadi contradicit, asserens se exquisitissime scire omnia Asclepiadis documenta esse falsa, quamuis in eisdem suis commentarijs sexcēties affirmauerit se obscura minime reprehensurum, ueluti, quæ tam uera, quàm falsa esse possint: purat se tamen Asclepiadem prorsus confecisse, necessitatemq̄ suis assertionibus inculcat, ubi plurima sunt cōtingētia. At Pyrrhon, quem ipse probat, non erat huiusmodi, sed humanus admodum, pacatissimq̄; animo sibi constans, nihil interim loquens, nisi ubi occasio postularet: quod olim modestum quendam empiricum fecisse noui, qui operibus, & non uano uerborum ambitu gloriam sibi cōparabat. Erat hic quandoq̄; pollicitus se magnam quandam ægritudinem, tum chirurgia, tum medicamentis curaturum: cumq̄; iam ad secā dum pararetur, interuenit alius furens medicus, qui multa rationum mole ostendere nitebatur hoīem secari nō oportere: tum ille se unico F uerbo à sophistæ molestiis explicaturus, Ego interim, inquit, recedo, dum uos deliberatis, utri magis credere oporteat, mihine, quem dudū in artis operibus experiendo cognouistis, an huic, q̄ uos nuper tot uerbis aggressus est: erit. n. uobis libera optio eligendi, q̄ magis placuerit: ac cū dicto secessit, nec multo postea sophista subsecutus est: illius. n. neglectis deliramentis, necessarij priorem reuocauerunt, q̄ operibus artem ostēdebat. Nedum. n. sophista ille, sed nec Demosthenes quidem omnium facundissimus persuadere posset unquam hominibus, ut corporis sui curam nō illis potius committerent, quorum peritiam ex operibus cognouissent. Attamen aduersus maximum huius artis exornatorem Hippocratem temerarius Serapion tanquam nouus Aesculapius oblatrare ausus est tāta impudentia, ut suos commentarios passim uideas propriis laudibus refertissimos: antiquos autem uiros probatissimos, quorum monumenta totam artem illustrauere, præterit omnes, nec dignos putat, qui uel minima quidem laude exornandi sint. Ego uero tantum absum, ut credam contradictiones, & rationes istas, quibus ambiguitates soluuntur, empiricę sectæ conuenire, ut arbitrer summa reprehensione dignos esse, qui talia confectati sunt: neque enim, si sibi in ea secta constare uoluerint, ad artium constitutionem putabunt aliud esse necessarium, quàm sensum rerum eidentium, & memoriam: nihilo minus recte ad G mittunt uim quandam in nobis esse, qua eorum, quæ apprehendimus, consonantiam, & repugnantiam discernamus. Sed non propterea Heraclides Tarentinus recte putauit hanc prius exercendam, atque arte acuendam: sufficiunt enim primordia illa & ueluti lumina, quibus humanum ingenium à primo statim ortu natura illustrauit. Videtur enim Heraclides in ea dudum exercitatus, in operibus tamen artis Hippocrate fuisse longe deterior: sicut etiam Menodotus fuit: qui præter sensum, & memoriam aliud tertium introducit, quod epilogismum uocauit: atq̄; interdum omisso sensu memoriam tantum posuit, & epilogismum: quemadmodum ego in examinatione eorum, quæ contra Seuerum scripsit, diffusius explicauī. Quæ uero profitetur ipse argumenta ad alios redarguendos empiricos, non inepti tantum hominis sunt, sed etiam rudis: neque enim empiricis attinet sophismata soluere, sed Aristoteli, & Chrysippo, reliquisq̄, qui in differendi arte uersati fuerint. At, q̄ principio illi nobis insito consonantiam rerum, & discrepantiam, iudicandi experientiam conuenire oporteat, Theutas ita minutim ostendit, ut in quibusdam sit etiam superuacuu: quemadmodum ego in commentarijs super eius introductorio exquisite declarauī. Hic igitur à me libellus, nunc propterea scriptus est, ut ostenderem posse aliquam empiricę medendi artem constituere, dimissa omnino inquisitione de rei substantia: Ascle H piadi uero, qui falso probare nititur Empiricam sectam nullo statu firmari posse, aliàs longa oratione occurri. Quantum autem unicuique arti constituendæ conferat, si experientia rationi adiungatur, ostensum est à me in libris therapeuticę methodi: in libro etiam, quem de ratione communi inscripsi, declarauī unam esse rationem, quæ uniuerfis hominibus insita sit: ubi ostendi omnia quæ cognoscimus, uel sensu deprehensa esse, uel ratione quadam, quæ nobis ingenta est, iudicandi conuenientiam rerum, & repugnantiam, talemq̄; esse copuenientiæ notionem, ut quædam sit necessaria, quam omnes eidentissime intelligunt, qui natura ingeniosi sint, & prudentes: quædam contingens tantum, & nulli necessitati obnoxia: errareq̄; hoc loco plurimos homines, qui distinguere nesciant contingens è necessario, unde etiam dogmaticorum discrepantia emerfit. Hunc errorem si nos legitime cauerimus, plura quidem erunt, quæ ignorabimus propter immensam difficultatem: in multis tamen, quæ modeste profitebimur, ita simul conueniemus, sicut geometræ, & arithmetici faciunt. Neque enim ob alium, quàm hunc ipsum errorem e iam Empirici medici maxime inter se discrepant, ut in commentarijs ostendi, quæ de illorum edidi discrepantia.

FRAGMENTVM QVODDAM EXIGVVM AC MENDOSVM

GALENO ASCRIPTVM GRAECE ADHVC NON
impressum, ex eis fortasse libris superstans, quos ipse ad Empi-
ricos spectantes conscripserat: cuius titulus est.

SERMO ADVERSVS EMPIRICOS MEDICOS.

Augustino Gadaldino Mutinensi medico interprete.

* septimum adhuc inspicere desideras, & octauum, ac omnino quamplura deinceps. Quid igitur adhuc calumniaberis, & inconsistentem esse experientiam affirmabis, & id, quod sapissime fit, interminatum, ac suspectum pronunciabis? Quibus insiste dicens. Haud inuenire potes, ut nos magis, quam te ipsum deicias: quin mihi uideris, ut te ipsum magis. Nam, cum duo sint, alter, qui per solam obseruationem aliquid inueniri dicat, quod & ego sanè uolo, ac uos, inuiti licet, confitemini tamen: alter, qui quomodo, quod equidem, nec possibile, nec utile, esse assero, tuum profecto reliquum esset munus, id inuenire. Et, quia dubium esse id affirmas, sophismate te ipsum deicies: nos uero nequaquam iniuria afficies. Non enim, quomodo unumquodque artificiosum fiat, certamen nobis est, sed, quòd fiat solummodo: quod sanè euidenter concessum habemus. Tu uero, qui causas curiose inquiris, debes, & illud, quomodo, docere. Sed contra quàm deceat, procedere uideris, nec secus facere, ac illi, qui, quoniam, quomodo uideant, ignorant, nequaquam uidere fatentur: & quia etiam, quoniam pacto generentur, quæ generantur & corrumpantur, quæ corrumpuntur, & moueantur, quæ mouentur, ignorant, iccirco nec generationem, nec corruptionem, nec motum relinquunt. At, quòd maxima uniuersæ rationis uituperatio sit, aduersus euidencia pugnare, quis est, qui nesciat? Nam, qui incipere non potest, sine euidencia, quo modo is fidelis sit, cum aduersus id, à quo principia sumpsit, sit audax? Hoc etiam cum uidisset Democritus, quando apparentia uituperabat, ubi dixisset, Lege color, lege dulce, lege amarum: uera autem (hoc est *ἡ τῆς*) atomus, & uacuum: finxit sensus aduersus cogitationem in hunc modum loqui. Misera mens, quæ cum à nobis fidem assumpseris, nos deicies. At, cum nos deicies, tu ipsa cadis. Cum igitur deceret rationem infidelitate condemnare, nimirum, quæ adeo praua sit, ut etiam, quæ inter ipsas est probabilissima, cum apparentibus, à quibus inceptit, pugnet, uos contrarium agitis: quippe ea damnatis, quæ rationem quidem habent, ut fiant, sed ut ratio uult, non fiunt. Mihi uero hoc ipsum maxima rationis redargutio esse uidetur. Quis enim sanæ mentis de rebus obscuris illi credat, quæ adeo praua est, ut euidentibus contraria statuatur? Multis certe adhuc indigent empirici, ut id, quod uolunt, assequantur, etiam si hoc ipsis concesserimus. Nisi enim, quæ adhuc supersunt absurda, memoratis paria ostendero, nullum etiam profecto istorum mihi commodum, utilitatemve esse uolo. Tu igitur, certo scio, demiratus es non mehercle nostram, sed empiricorum fatuitatem, si, cum in tot rebus tot concessa assumpserint, nihil tamen plus habent: sed alter error haud minor prioribus ipsos excipit, exquisita nimirum ignorantia, ac excellens quædam impudentia, ac stupiditas ipsam ferè pecudum stoliditatem superans. Qui, cum neque à quo incipiant, habeant, nec, si hoc ipsis detur, sapissime simili modo aliquid uidere possint, nec tot etiam myriadas, ipsas nimirum ægotantium diuersitates uidere, uel recordari, uel scribere possint, (nam, quæ bibliotheca tantam historiam caperet? quæ anima tot rerum memoriam exciperet?) ipsi tamen nec ita sentiunt, quòd se ipsos deludendo hæc concedunt, sed, tanquam hæc firma, ac certa essent, adhuc de sequentibus contendunt. Ego igitur non ob illos, quippe superuacaneum est, cum lapidibus differere, sed ut sermonem

Isagogici.

5c 3 finiam,

ADVERSVS EMPIRICOS MED.

finiam, euidenter demonstrabo, quod, quamuis etiā sapissime simili modo aliquid cōspici con-
cedatur, nullum tamen ex hoc theorema artificiosum constituent. Et certe nequaquam opine-
ris me Platonis ratione uti, q̄ si quod studium (id est ἐπιτηδεύσις) naturam materię, circa quā uer-
satur, cognoscit, id sanē ars est: si non cognoscit, τέχνη, id est exercitatio quādam est, & experien-
tia: ars autem nequaquam: Ego enim (inquit ipse) artem haud uoco, rem, quæ sine ratione est:
Hac nanque Platonis ratione non utor, non, quia uera non sit, insanire enim, si hæc dicerem,
sed, quia empiricorum inuerecundia etiam hoc admittit: nec sibi ipsius curæ esse dicunt, si huius
rei gratia suum ipsorum studium, non artem, sed aliud quid appellem. Quānam igitur erunt
meæ rationes? Primum ego ab illis ipsis quoque sumptiones sunt concessæ. Si enim observa-
tio eorum, quæ sapissime simili modo uisa fuere, ab ipsis, arbitror, empiria, hoc est experientia,
appellatur, componitur autem ex multis singularibus, ipsum autem singulare inartificiosum es-
se dicunt, fuerit sanē, quod sapissime sit, ex multis inartificiosis compositum. Et ita oratio inter-
rogabitur. Si singulare est inartificiosum, id uero, quod sapissime sit, ex multis singularibus est
compositum, igitur id, quod sapissime sit, est inartificiosum: atqui singulare est inartificiosum:
ergo, & id, quod sapissime sit. At forte nec, quod dicimus, se scire dicent: quippe se tum alias di-
sciplinas, tum dialecticē fugere concedunt. Si placet, hanc à nobis ipsis dictam rationem omit-
tamus: aliam uero quampiam eiusmodi eos interrogemus. Nunquid ò Empirici id, quod sa-
pissime sit, quoties nam sit, nobis dicere potestis? uolumus enim & nos per observationem, si-
cuti & uos ipsi, scire. Vt igitur ne aberremus, mensura eius, quod decens est, non seruata, putan-
tes uel ante sufficientem ipsius inspectionem ad finem uenire, uel ultra, quā conueniat, exten-
di ob mensuræ ignorance, uobis egemus: nobis mensurā ostendite, ut & ipsi aliquid ex ob-
servatione discamus. Ostulte, inquit ridens, non est in ipsis una omnium mensura, sed in uno
quoque alia. Tu uero non secus interrogasti, ac si quis uellet, ut futor, quodnam illud sit calapo-
dium, quo omnes calceat, doceret. Neque enim pedum una est mensura: inæquales nanque sunt.
Nec hic etiam sanē una rerum est mensura: differentes enim sunt. Ego porro responsionem lu-
bens accipio, atque approbo, multoq̄ue magis ei acquiesco, quā si unam esse omnium mensu-
ram promississet dicere: tunc enim quoque suspicarer, si, cum res multum inter se differāt, unam
ipsis mensuram inducere pollicitaretur. Nunc autem, si in una quaque re proprium quid, ac pe-
culiare ostenderit, eum ueritatem ualde affecturum sperauerim. Quocirca à simplicioribus in-
cipiens interrogabo. Si uidero aliquem, cui cerebri inuolucrum sit uulneratum, quoties nam ex
quisite scire potero, utrum ipse semper, aut plerunque, aut raro, aut ambigue moriturus sit? At
nullus ipsorum, nec ore respondens nobis, nec scriptis, mandans, mensuram docuit. Num ergo
non habent aliquid in unoquoque terminatum? Quòd igitur iam eorum res pessum eunt, omni-
bus est compertum. Sed consequens deinceps fuerit, quemadmodum à principio cum ipsis
disputauimus, æquoque animo congressi fuimus, adhuc etiam nunc singulatim nos considera-
re, utrum ab illis ignoretur mensura eius, quod sapissime sit, ipsa uero in rerum natura sit: an ne-
quaquam constitui possit, ut aliqua sit mensura in eo, quod sapissime sit: an ipsa factura sit id
nunc artificiosum esse, cum prius minime esset artificiosum. Ego igitur sæpe hoc consideraui,
nec certe ex tempore.

*

GALENI DE CONSTITVTIONE ARTIS MEDICAE AD PATROPHILVM

Victore Trincauelio interprete

ARGVMENTVM LIBRI

Medicinæ omnes partes constituit ex finis præcognitione.

Quæ causa componendi huius libri.

CAP. 1.

Quoniam mihi quidem, Patrophile, diuino quodã uideris affectu p̄ditus, dum oīa non sine demonstratione, & methodo cupis addiscere: decreui tuæ huic aī promptitudini morem gerere, sermonesq; illos, qui te audiente his de rebus habiti sunt, quæ non leuem tibi dubitationem afferebant, in commentarios redigere. Nam cur in hoc non descendam certamen: quorum te uideam uiuæ ad ueritatem ducentis aliquod iã esse affecutum principium: quã tñ præ illius, tum sublimitate, & longitudine, tum et asperitate solus consequi non possis. Siquidem q̄ plurimos quotidie aī aduerto q̄ tum libet inuitatos, non mō eo se cōferre nolle: sed pigritia potius torpentes ab illa auerti. Te aut̄ contra ac illi affectum esse uideo: qui, quum alij in hunc usq; diem ferè oēs ab ea diuertentes ad alias uias se conuertant, quasi ueritatem ex sublimi quadã specula perspexeris, pulchritudinis illius ardenti statim amore captus, nec inter detractores, nec soli eā prouinciam tibi cōmittere audeas. Atqui, si in p̄ntia ueram artis medicæ constōnem inuenire affectans, aīo discruciaris: mox (ut ego quidem arbitror) quū resplendens ueritatis lumen fueris intuitus, maiori longe afficeris desiderio, nullã aliam uiam hac, quam tu inuestigas, p̄stantiorem inueniens: te, si quidem ad ueritatem inueniendã, quocunq; te uerteris, diuinitus esse affectum inspecio. Itaque, quum aures medicæ artis addiscendæ cā quam plurimis adhibuisse affirmares, nunquam tñ, unde sit opus demonstratione, methodoq; exordiri, ex aliquo accepisse, atq; et multo minus quenquam inuenisse, qui uiam à principio in finem usq; perducentem monstrauerit: ego, id qđ cuperes, oñsurum pollicitus sum: si mō tātisper sustinere uelles, donec hanc rōnem in alijs et artibus prius exerceam. Tu uero nec ab ea inuitatione te alienum oñdebas, nec alioquin tergiuerfari præteferebas, immo tibi gratius fore hoc, q̄ alio modo ad istud institutum progredi affirmabas, si tñ me hoc et oñsurum profiterer, oīum inquam eandem esse methodum. Quod quum non mō assererem, uerum & continuo in prima proposita cōtemplatione monstrarem: te præ illius ueritate quasi gestientem conspexi. Et quum multæ præterea aliæ, præsertim uero illæ, quæ ex effectiuarum numero sunt) eiusce. n. generis est & hæc quæ circa sanitatem uersatur) eadem ratione pertractarentur, statim te ad hanc, quam ab initio aggressus fueras, contulisti. Ac, ubi hic quoq; anima duertisti eādem methodum locum habere: ne hæc, quæ à nobis exposita fuerant è memoria laberentur, referri in commentarium efflagitasti. Ego uero tuo hoc ueritatis studio allectus, duos confeci cōmentarios: alterum, in quo se prius exercuisse operæpretium fuerit illum, qui artem aliquam assequi instituerit, id enim ibi mōstratur, in quo omnes antiqui philosophi consentiunt, quamlibet nimirum artem à finis notione suam habere constitutionem, qui ob magnitudinem in duos libros distinctus est: alterum uero, quem in præsentī in manibus habemus; ubi ostendimus methodum eandem, quæ omnes alias artes, ipsam quoque constituisse medicinam. Sed nobis iam exordiendum est.

Quotuplices sint artes, quodq; ex finium uarietate constituantur.

CAP. 2.

Quoniam artium aliæ quidē in sola naturæ rerum earum contemplatione suum hant finem cōstitutum, quas sibi considerandas proposuere, sicut arithmetica, astrologia, ac et naturalis scīa: aliæ edant p̄terea actiones nonnullas, ut tamen nullū deinde habeāt opificiū ostēdere, qđ, postquā agere desierint, aliquo tpe maneat, ut saltatoria, & p̄conum ars: aliæ uero istis è contrario opificiū insup̄ aliqđ hant, quod ostendant, quemadmodum ædificatoria ars, & fabrilis: non nullæ nihil ipsæ quidē conficiant, nauent tamen operam, studeātq; ut aliquid capiant & acqui-

Isagogici.

5 e 4 rant,

DE CONSTITVTIONE

rant, ueluti piscatoria, & q̄ canib⁹ feras īfectāt, & oēs tādē uenatoriæ: & quū tu medicā artē me-
thodo cōstituere īstitueris: id primū cōsiderandū occurrit, in quonā illa sit artium ordine, num
ē cōtēplatiuarū numero, an actiua potius, uel factiua, uel acquisitiua: nec id ipsum difficilem, aut
inquisitionē, aut inuentionē habet. Opus quippe est reuocare in memoriā, quā obrē huiuscemo-
di artem assequi concupieris: & illud erat qd̄, quum hoc negocium aggredēremur, oīm primū
ex te sciscitabar: mihiq; r̄ndisti, uelle te hoīes, in primis qui corpore sūt p̄ter naturā affecto oēs
(sīt tñ fieri possit) in naturalem statum restituere: sin minus, saltem cognitionem aliq̄ compara-
re, qua discerni possint illi, q̄ sanari possint, ab ijs q̄ secus. Vnde dato à te n̄ro huic sermoni hoc
principio, affirmaui statim, his īdicari, eā artē, quā constituere affectas, ex effectiuarū esse nume-
ro: hēt. n. opificiū aliqd̄, qd̄ finita actione possis oñdere. Sunt nēpe & alia p̄terea artes q̄ pluri-
mæ effectrices, ut æraria, sutoria, ars cōstruēdarū nauū, fabrilis, figulina, pictoria, & tantus artū
factiuarū inter mortales numerus, q̄ tus nullius fere alterius gñis inuenit. Quare iā operæ pretiū
fuerit, ut eā methodū, quā in istius modi artibus priori cōmentario didicisti: ad illā in p̄nti trans-
feras, quam constituere festinas: posito hic quoq; eodem principio, quod in alijs statutum est, si-
nis inquā notione: quæ unde petenda sit, non erit forsitan ab re in præsenti oratione prosequi.

Quis medicinae finis, & quo in genere artium ipsa sit.

CAP. 3. F

ITaq; prima, q̄ ī nobis suborīt cognitio, tū nīm ipsoꝝ est, tum aliorum hoīum, dū bñ ualent.
Altera ab illa, eorundē quū morbis impliciti sūt, vñ mox in nobis bñ ualendi desiderium af-
surgit, & ī sup̄ artē aliq̄ sanitatis, p̄curatricē cōstituendi. Vt at bonā ualētudinē efficere, p̄poni-
mus: ita ex factiuarū numero ea ars futura est, q̄ a nobis est constituēda. Deinde uero quū dupli-
ces sūt, ut monstrauius, factiue artes: hæc quā inuestigamus, in eis potius erit, q̄ rē factā corri-
gunt, q̄ q̄ aliqd̄ qd̄ prius nō esset cōficiāt. Sūt. n. artes nōnullę, q̄ res ipsas cōficiunt, sicut sutoria
& textoria: aliæ labefactas uitiatas s̄ue resarciunt, ut illæ, q̄ uestes corrosas aut dilaceratos cal-
ceos cōsuunt. Nos uero iā oñdimus fabricādarū quoq; ædiū artē eodē se h̄re mō: q̄ppe quū nihi-
lo min⁹ ī illa duo hæc repian̄ munia: etenim & ædes q̄ nunq̄ prius fuerint, erigit: & uitia earū,
q̄ labefacta sūt, resarcit. Oñdim⁹ p̄terea, necessariū fore artifice ad hæc utraq; pagēda mune-
ra, ædiū particulas oēs nouisse, qua sūt a cōstēt, qua figura, qua magnitudine, quo numero, atq;
ēt q̄ iūicē cōpōnē hēant. Quare illi qd̄ q̄ artē circa humanū corpus uersantē cōstitutur⁹ est (sed
eos primū q̄ de noībus quotidie rixant̄ rogatos uelim, ut illam mihi medicinā in p̄nti appellare
p̄mittāt) sanē necessariū erit illi⁹ p̄tes oēs sigillatim cognoscere, quali (īquā) sūba, qua magnitu-
dine, quali figura, quo numero p̄ditæ sūt, quāq; inter sese cōpōnē hēant. Atq; ueluti q̄ extru-
ctas iā ædes sibi exacte quales nā sūt cognoscēdas, p̄ponit, nūq̄ earū cognitionē nisi ex dissolu-
tione, resolutione uel assequi poterit: ita nos corporis humani notitiā ex illius dissectione cōsequimur.
De⁹ nāq; & ipsa natura īstāt illi⁹, q̄ ædes primū fabricatus est, p̄tes p̄norūt earū officijs, p̄ exem-
plari usi: nos uero illū, q̄ extructā domū cōtēplāt, imitamur. Ceterū nisi nos quoq; aliquā diui-
næ illi similē (quoad tñ eius fieri possit) cognitionē attentauerimus: nunquā profectō discerne-
mus, num oīa ad aliquē usum sūt procreata, an ēt nonnulla frustra (etenim utrunque in opinio-
nem cadere potest) & p̄terea q̄ aliqua potius malo sūt. Immo ex illo capite ea prodīt cogni-
tio, quam nobis de optime constitutis corporibus comparamus. Sed de his postea.

Quotuplices sint partes, & actiones, quarum dignotio est medico necessaria.

CAP. 4.

Nimirum quum corpora q̄ similia appellānt, ex dissectione apprehenderimus, quā inquā
formata sūt rōne, quanta magnitudine p̄dita, quotq; ea oīa sūt, & quo modo coagmen-
tata: cōpositorum pariter membrorum, quæ īst̄raria non nūquam noīare solemus, sciam asse-
quemur: eiusmodi crur est, eiusmodi ēt manus, digitus, oculus, lingua, pulmones, iecur, cætera q;
oīa gñis istius. Quo fit deinde ut duplices partium actiones reperiantur: nam aliæ simplicium, si-
miliariumque sūt, aliæ compositarum, & īst̄rariarum: quippe quum & crur uniuersum moue-
ri uideamus: & sigillatim oēs musculos, ac ēt q̄ musculo quocunq; per transuersum resecto, ne-
cesse sit motum aliquem cruris illius inde deperire. Sed qui p̄terea illa, q̄ corpori quotidie eue-
niunt, obseruauerit: uidebit facile si neruus, qui in aliquem musculum īferitur, vulneretur, pri-
mum quidē, expertem sensus, motusq; musculum reddi, mox uero & articulum, qui inde moue-
batur. Quare nobis quoq; artē hanc constituturis, necessariū fore arbitror, non mō partes, & ea-
rum cōpōnē: uerū & actiones cognoscere: qua sanē parte ab ædicatoribus differimus. Illi. n.
solas partes una cū earū cōpōnē norunt: quum illæ oī actione uacue sūt: domus etenim aīal nō
est: uerum ad nos p̄tinet ipsas ēt actiones inuestigare. Proinde duplex quoq; hic hētus exquirē-
di principium, actionis inquā, ac particulæ: cognitionem actionis quidē utpote ratiocinati, me-
minisse, eligere: particulæ uero, ut cerebri, medullæ spinæ, cordis. Quamobrem actionum oīum
quas nouimus, particulas, & particularum oīum actiones inuestigabimus: q̄ inuestigatio sua nec
ipsa methodo carebit, de hac tñ posterius disquiremus. At in p̄ntia id exacti⁹ exponamus, quod
nuper a nobis dictum est: duplicem esse ut particularum, ita ēt actionum naturam. Totius quidē
cruris actio incessus est, q̄ fit, dum articuli illius uicissim nunc extendunt, nunc īflectunt: ut in ip-
so statim genu musculi priores, q̄ patellam suis tendinibus supergressi ossi tibiæ īferunt: simul
atq; tibiā attraxerint, crur extendunt, qd̄ mox īflectatur, quū interiores id ipsum etiam egerint:
eodem

A eodem pariter modo motus eduntur inflexis coxæ, pedisve articulis, ac deinde distensis. Itaque quum musculū quotiescunque cute circūposita nudatur, aperte uideamus ad suū quasi caput, & originem contrahi, adduci que, quando tamen neruus ad ipsum descendens ne moueri quidem senili quopiam motu uideatur: erit profectò neruus ueluti uia facultatis à cerebro prodeuntis. Cerebrum uero esse neruis omnibus huiuscemodi facultatis originem principiumve, inde perdisceas: quòd secto quoque neruo in supremis partibus, quæ cerebro continentes sunt, actiones integræ seruantur, quum tamen omnes inferioribus depereant. Verum non æque deinde manifestum est, an sit quæpiam pars alia quæ ita illi, ut ipsum neruis, uires impertiat: an potius ipsum uti fons earum sit: etenim hæc disquisitio ad animi pertinet principatum.

Instrument aliū, & similarium partium actiones, cruris, ac partium ad ipsum attinentiū exemplo. C A P. 5.

Sed reuertamur unde diuertimus. Igitur incessus actio est totius cruris, cui tñ ex partibus oībus de quibus crus cōstat, musculorū p̄st genus: ossa nanq; & cartilagine, adeps, glandulæ, arteriæ, cutis, uenæ, membranæ, & ligamēta, hñt à musculis motus initium: primū. n. ab ipsis ossa mouent, mox cætera (quū hæc ossibus in orbē adhæreāt) unā etiā cum ipsis mouēt. Quare motio pedis, actio est ad musculū attinens: uerum totius cruris actio non ita illius est: ut sit et parium omniū, **B** & ob id diximus duplex esse actionū genus: alterū primū, ac maxime proprium, quū pariter oēs simplices partes agunt: alterū uero ex accidenti, aut scđario, uel non primo, aut quocunque appellare libeat, totius est instr̄i. Vt aut̄ hoc à nobis ita constitutum est: reliquū erit deinde inquirere, quibus nā simplicium, quibus & instr̄iarum partium actio conficiatur, sumpto tñ ab instrumentarijs, postea q̄ etiā cruris meminimus, nostri sermonis initio. Nempe nisi ossa tot, tanta que essent, & ea p̄terea figura, eoq; ordine cōposita: nihil, mehercule, musculorū motus posset p̄ficere: siquidē sit opus, ut alterū os recipiat, alterū subingrediat, & ut ligamēta sint circū circa appōita, q̄ eorū cōnexum, ne delabant, cōtineant. Ea uero nec ita dura sint, & intenta, ut motionibus p̄pterea reluctenē, nec adeo et laxa, ut articulos uacillare sināt. Quo deinde fit, ut sit necesse ipsi quoq; ligamēta sua cōstare magnitudine, figura, numero, & cōpositione: q̄ a, si maiōra, aut minora fuerint, si plura uel pauciora, q̄ sit opportunū, si in aliā figurā formata, si alij cuipiā loco inserta: nō erit amplius integra articulorum motio. Operæpretiū aut̄ erit in alijs et oībus, non secus, ac nos in ossibus, & ligamētis fecimus, de actione, usuq; differere: q̄ ppe q̄ a, si nulla reperiatur pars, omni prorsus tū actione, tū usu uacet: illa quidē, si fuerit p̄stantissime constructa, quantum ad substantiam quantitātē, figurāque, & ordinem spectat, erit ut est, seruanda. Si uero uitiū aliquid contraxerit: in statum meliorem ducenda. At hoc nequaquam feceris, nisi unicuiusque particulæ prius, ut actionem & usum, ita constructionem noueris. Minime igitur nos, qui corporis morboſi, salubrisque scientiam consequi instituerimus, hæc pigeat exquirere.

Quatuor genera, quibus composita corpora constant, & labefactantur: ac de differentijs solute unitatis.

C A P. 6.

Sed posteaq̄ in hūc locū deducta est orō: opus erit huiuscemodi methodi facultatē memoria reperere. Nemo porrò rei cuiuspiā structurā, utpote domus uel naui, uel scāni unq̄ an uitioſa sit, an oī prorsus uitio careat, ppendere poterit: nisi partes oēs, ex quibus constat, optime scrutatus fuerit, animaduertitque, quo numero, q̄ magna, qua figura sint, & quē sitū teneant. In his. n. oīum coagmētatorū corporū, tū uitiū tū integritas posita est: in quibus oīsum est quoque domus, nauisq; affectus cōsistere, siquidē, & uitiū in eisdē, & integritas in magnitudine, inq̄, & forma, partium numero, & situ: at uero lecti nō in istis: uestimentorū aut̄ in alijs quibusdā, & calciamentorū non in iisdē. Itaq; uitiū, atq; integritas, affectusq; oīum instr̄iarum corporū, quorum essentia est ex cōpositione, quatuor his generibus cōtinetur. Verū enim uero, si partes unionis quoq; ex natura participes sint, quintū hoc et genus his erit addendū corporibus: ita ut, q̄ in his se p̄stantissime habuerit, sit et optimas habiturū actiones: q̄ uero deterrime, eas pessimas habebit: q̄ si unio p̄terea alicūde dissoluat: nō modo ea affectio culpa nō carebit, sed statim erit morbus censendus. Genus aut̄ istud nos, clarioris doctrinæ grā, unitatis dissolutionē appellemus: ut tñ nulla propterea dīam ponamus: siq; cōtinui solutionē uoluerit appellare. Sed hoc nō est p̄termittendū, huiusce generis affectus similes et partes esse participes: quū in osse, & neruo, carne que, & arteria & uena cōtinuū uitiet, quotiescūq; pūguntur, uel rodunt, uel secant, uel lacerant, uel scinduntur: quanquā in osse quidē is affectus κατὰ γὰρ, hoc ē fracturā diceēt: in carnea uera musculorū parte, si illis nimium distēsis accidat, ῥήγμα, quasi scissurā dixeris, appellat: quē admodum, quū ita distendunt filamēta ut disrupant, σπασμα. Sed cōtinui solutio in carne uulnus est, sicuti i neruo scissio, nisi q̄ hoc nō à distensione fit, sed à sectione: tñ si ab acuta, ac tenui re infligat uulnus: punctio, uel pūctura appellat: si à graui, cōtufio: q̄ si ex corrosione habeat ortū, ut in osse τερνός id est caries, ita ulcus in alijs dicīt, non sic aut̄, ut nō liceat alio et mō noīare. Tot ergo tales que in hoc quinto morborū gñe, quū simplices particulas occupat, dīcē erunt: instr̄arijs autē, ut diximus, qua maxime parte corpora gñe diuersa cōmittunt, & coalescūt sepe accidunt: uerū oēs ἀπὸ σπασμάτων, quasi diuulſiones dicas, appellādæ sunt. Sed, si similarium quæpiā particula in totū disseceēt, affectio illa partim illius quæ secta dicetur, partim totius instrumenti: quamuis nō nunquā huius non nisi ex accidēti dicenda sit, ut quum uel musculus, uel aliqua alia eiusmodi particula patitur: quandoq;

tamen

DE CONSTITVTIONE

tñ ēt primū, utpote quum ligamentum. Porro ut nos in uno hoc morborū genere quo partium **E** cōtinuitas, uitiatur, in presenti dñas persecuti sumus: ita tu simili experiare ratione cetera quatuor genera disquirere: alioquin. n. me superuacue facturum crediderim, si eorum, quę exacte in libro de morborum differentijs pertractata sunt, iterum in hoc cōmentario meminisse uoluerō.

Quę partes quarū loco restituātur, ac de septē conditionibus bono iudici, ac inuentori necessarijs. C. 7.

AT interim nō pigebit, qđ iā antea ostēsum est, nobis in memoriā reuocare: oīum in q̄ rerū, quarum subā species cōpōne cōstat, quatuor hęc uniuersa gñā, totius subā causas esse, & uitiatę p̄terea integręve ipsarum figurę. Deinde uero necesse esse, illū, qui idoneus futurus est, tā ad earū uirtutes cognoscēdas, q̄ earū dē uitia emendāda, naturę cuiuslibet simplicis particulę prius esse peritū. Iā. n. sicut ad artificē, quum domus alicuius lateres, uel tegulę, siue crudę mō sint, siue coctę, aliqd passę sūt incōmodi: callere pertinet quo mō alię illis similes cōficiēdę sint, atq; ēt quo illę, q̄ uitiū cōtraxerunt, inde sint eximēdę, integręq; ī priorū locū restituēdę: ita necessum hēt is, q̄ artē cōstitutur⁹ est, q̄ curā gerat humani corporis, p̄terea nosse, possit ne pars q̄piam in alterius locū restitui, uel secus. Qñquidē si male affectā carnē refeceris: facile aliā poteris reficere: secus aut si neruus, uel ligamētum excidat: neq; n. alia refarcies qualia erāt priora: quū illa ex sanguine, hęc uero ex semine ortū habeāt. Et os quoq; ī his est, q̄ p̄ primā efformationē cōstruata sūt: aliqd tñ hēt similis cuiusdā naturę, qđ in eius locum suffici possit. Sed hęc quidē hoc in loco obiter, & exēpli potius grā deprōpsimus: q̄ tñ esse ab artis cōstitutore diligēte exquirenda, ipsamet rō p̄cipit, & nos iā inuentionis eorū principia descripsimus: quippe q̄ hęc ad primā aīantis gñationem remiserimus, ac ēt cōsuluerimus inuestigādum esse, quānā suū ex semine ortum habeāt, & q̄ ab alimētis cōtinēter gignant. Atq; adeo lōge ēt magis method⁹ nō mō nos exhortat, sed cogit ad inquirēdū, utrū unaquęq; pars, ex his inquā, q̄ simplices similesq; uidēt, unū sit, an potius ex pluribus cōstituta, & p̄terea q̄ sit earū cōpositionis modus. Nā & hęc oī dubio p̄cule adē rōne qua & instfarię appellatę, p̄ magnitudine, figura, numero & situ eorū, ex q̄bus cōstitutę sunt, suā fortient integritatē, & si similē quidē ēt habeant gñationis modum. Quod si res non ita se habeat, sed magis instar illius medicamenti, qđ tetrapharmacū dicūt, totis p̄ tota mixtis sint confectę: alia tibi uia erit ad inuentionē integritatis, uitiq; & earū ēt morbi. Sicuti (ut ego quidē arbitror) si ex exquisita partiū iuxta se inuicē appositione potius, q̄ ex earundē tēperatura p̄inde ac medicamētū illud aridū, cephalicū, quasi capitale dixeris, appellatū sua sit ipsis unitas: pro hac ēt rōne cū integritas, et uitiū, tum morbi inquirendi erunt, q̄ gñationi ipsius rei sint cōgruētēs. At si ex pluribus q̄ dē, illis tñ nequaquā specie diffidētibus, sed magis uniuersis similibus essent constitutę, quēadmodum, si ædes q̄piā forte ex solis forēt aut lapidibus aut lateribus constructę: tūc in sola similariū partiū structura, integritatē uitiq; & morbos p̄terea, gñoni istarū rerum peculiare inuenias. Verum, ut rō ip̄a nos docet, ex necessitate alterū ex his q̄ p̄posita sunt in similaribus istis corporibus reperiri: ita quod nā ex his uerius sit, diligētē exigit disquisitionē. Etenim uidemus, & ipsos philosophos sicuti ex medicis nō nullos, q̄ ī hac q̄stionē inciderūt, inter sese magis eē diffidētēs, q̄ medicos, & inde (ut mihi q̄ dē vī) factū est, q̄ medicorū cōplures ab ea se cōtinuerint: partim, n. q̄ inuenire se posse qđ q̄rerent diffidant, partim q̄ nō mō inueniri nō posse credant, uerū ēt, q̄ esse inutile arbitrent: illā omittūt. Ego uero q̄ ea minime sit illi inutilis, q̄ artē methodo potius, q̄ experiētia uelit cōstituere: iā satis constare puto: sed q̄ p̄terea sit ēt possibilis, mox differemus, quum aliqua, inter nos prius discusserimus. Nepe si mihi fidē aliquā p̄stas, ut sanē p̄stas, q̄ me nihil unquā ad hoīum gloriā, sed ad ueritatē oīa sp̄ fecisse inspereris: nihil est q̄ philosophorū aut medicorū multitudine īter se diffidētū deterrearis. Qm̄ si illi ea oīa vñ ueritatis cognitio petenda est, p̄be tenuissent, nec tñ ab ipsis esset p̄terea reperta: merito utiq; esset de eius inuentionē fortassis desperandū. At quū illos quidē aliquib⁹ caruisse, ut ipsi quoq; fatent, satis cōstet, reliqua an habuerint ī dubio sit: nos uero q̄ ea oīa tenere nobis ipsis **H**sumus confcij, audacter a nobis adeunda est hęc qđ. Sed quot nā ea sunt q̄ conuenire opus est, ut quodcūq; quis inq̄sierit, qđq; uerū sit, inueniat, uel si minus, saltē nō oīno de inuentione desperet? nimirum septē. Primum, natura perspicax, ut edoctus, facile quancunq; rōnalem disciplinā cōsequat. Alterum, educatio exercitatioq; a teneris annis ī primis disciplinis: in primis uero operapretium fecerit, si iuxta Platonis p̄ceptum, se in geometria, & arithmetica exercuerit. Ad hęc tertium, q̄busq; optimis sua tempestate habitis p̄ceptoribus se auditorem p̄stitisse. Quartū, laboris eo esse patientissimum: ut diu noctūq; nihil cōmentet aliud, q̄ quę ad disciplinas spectāt. Quintum quod paucissimis datum est ueritatis amore esse captum: soloq; illius studio, toto uitę curriculo teneri, ceteris oībus neglectis, q̄ a q̄ plurimis aliorum multifieri solent. Sextum, aliq̄ p̄terea methodum, qua uerum a falso discernat, didicisse. Neq; n. ad eorum inuentionē, quę inquirenda nobis p̄posita sunt, satis fuerit ueritatis desiderio affici: nisi ēt uia inueniēdi expeditā habeat. Septimum insup, eā methodum iugi exercitio tritā hēre: ut nō modo norit, sed uti etiam ualeat. Porro si oratores, qui in arte longe minori uersatur, nō sibi satis esse methodū nouisse putāt, nisi illā assidua exercitatione p̄ totā coluerint atate: quāto min⁹ ijs, qui magna adeo sectātur, methodum didicisse sufficiet. Ita q; si uel unū horū, quę recēsuimus in illo desideretur, qui ad uia ueritatis introducendus est, non erit admodum sperandum, illum posse sui uoti fieri compotē.

Si uero

Hipp. de lege
circa med.

ASi uero oīa cumulata ad sint, quid deinde uetat quo minus ueritatē bona etiā spē exquiramus?

Quod plura uno sint elementa, & quod non vacent alteratione.

CAP. 8.

Proposueramus igitur, & hoc ipsum mox inuestigare, si quemadmodum uniuersas corporis partes ad eas usque, quae sensui iudicio simplicissimae sunt, ex dissectione cognouimus: ita et illas, quae naturae primae, simplicissimaeque sunt, quales utique sunt inuenire possimus: ut tamen non oēs sigillatim, sed unā tamen in aliorum exemplum oratione prosequamur. Proposita ergo carne, primum quid de hoc disquiramus, an spiritus unus sit id elementum, ex quo ipsa procreata est: nam neque malum fore putarim, si primam, simplicissimamque in eo particulam hoc nomine appellauerim. Deinde uero si secus uideatur, an multa: mox quot ea sint, & quae, & quae habeant compositionis modum. Profecto, si caro, quam uel secatur, uel nimis calescit, dolet: fieri nequit, ut unum spiritus elementum habeat, ut Epicurus atomum, hoc est, indiuiduum corpusculum putauit. Nam uel ex hoc capite maxime potest liquere, id quod unum spiritus est, non posse tale elementum esse: siquidem nulla atomus ipsa per se se natura calida est uel frigida, atque longe est minus alba uel nigra. Sed cur in his nimis immoror, sermonemque, dum minutissima quaeque persequor, in longum protraham? nulla enim penitus qualitate istae atomi (ut sui quoque autores testantur) praeditae: de his loquor qualitatibus, quae per tota corpora uerum permeare: quoniam ea quidem qualitas, quae ex figura est, illis omnibus non deest, & praeterea renitentia, pondusque. Sed nihil, quod tum ad nostrum quidem attinet institutum, referre puto, si haec uel qualitates, uel alio quopiam nomine appellantur: quum illis haec omnia, quae dicta sunt, infint, nec spiritus illa differant, sicut & similitudines, homomeries graeci dicunt, apud eos, qui ipsas posuere, uel quatuor elementa apud eorum auctores. Inquit ergo Hippocrates. Ego uero statuo, quod si unum sit hominem: neutiquam dolebit. Et sane rectissime ait, quippe quia in alterum nequit mutari, si unum est: quam nihil praeterea relinquit, in quod mutari possit. Quod si est mutationis: erit quoque alterationis expertus, atque est impatibile: sed, quod impatibile est, nulli est dolori expositum. Porro ex praedictis pronunciatis hic colligit conclusio, unum esse impatibile. Mox uero aliam interrogabimus rationem in hunc modum. Si elementum esset spiritus unus: nihil unquam in rerum uniuersitate doleret: at dolet, igitur elementum non est unum. Sed, quoniam de carne proposueramus sermonem habere, de ea rationem instituamus. Si carnis elementum esset spiritus unus: nunquam illa doleret: dolet autem: igitur elementum carnis non est spiritus unus. Poterimus tamen hanc rationem alio et interrogare modo. Si impatibile esset elementum carnis: non doleret: sed dolet: ergo non est impatibile. Nihil est minus ratio haec, si quis plura posuerit elementa, quae alterationis expertia sint, ad ea pariter adaptari poterit. Si impatibilia sint carnis elementa: minime dolebit: Cuius autem doleat: non sunt ergo impatibilia elementa carnis. Quare prior quidam ratio eorum decretum subuertit, qui aut atomos, aut incopactilia, aut minima quaedam subijciunt elementa. Altera uero tum eorumque similitudines (ut ita dicam) introducunt, tum ipsius Empedoclis, sententiam tollit: qui & ipse ex quatuor elementis, quae tamen mutuo inter se nequeant transmutari, corpora constituit. Iam ergo, si huic rationi adhibuisti: pars uel maxima eorum, quae quaerebantur, citius est, quam sperares inuenta est: & non est monstratum carnis elementa oportere non esse impatibilia: proinde non amplius illi, qui in illa impatibilibus corporum compositione, quae ipsi naturae rerum omnium esse elementa statuunt, dolorem exoriri posse autumant: ex ratione institutum suum defendere poterunt: quam nec intelligentia capiat, nec ulla sensilia consentiant, qui impatibile doleat. Nimirum si duos digitos simul committas, moxque iterum eos disrugas, nec illorum conuentus, neque diductio aliquem excitabit dolorem: ut enim aliquis dolet, ita & patitur: quod uero contiguum tamen non est, non patitur: siquidem pati ab his duobus praedit, ab alteratione per tota, & ex continui dissolutione. Itaque quoniam nec conuentus, nec separatio corporibus, uel manifesto patibilibus ullum affert dolorem: minus profecto afferet impatilibus. Sed nec incopactile illud Asclepiadis, quod ἀναπνοή graece appellat, fragile dolebit, si modo fragile sit, utpote quia sensu caret. Proinde nihil hoc ex eo, qui patitur, magis habet, ut sentiat, quam os, cartilago, assungia, uel capilli: omnia enim haec quis patiantur, minime tamen dolent, quia sensu uacua sunt. Igitur quodcumque in dolore futurum est, necesse habet cum patiendi, tum sentiendi facultate praeditum sit: nulla tamen propea necessitas cogit, illud, quod sentit, ex illis constare primis, quae ipsa et uim habent sentiendi: nam satis erit, si ex patibilibus sit: dum enim patientur, & alterabuntur, poterit aliquam uim sentiendi assequi: quam innumerare esse possint elementorum alterationes, & temperaturae, uerum mox innumerare particularium corporum poterunt oriri proprietates, ut nullum deinde uideatur absurdum, si qua euadant sensus expertia, alia uero illius capacia, atque horum non nulla id magis consequantur, non nulla minus. Iam ergo elementa esse plura uno, & ea constare natura ut alterari possint, satis lucide monstratum est, illis nimirum qui (ut nuper diximus) ea omnia in proprium habent, quod hominem idoneum ad quampiam rem scientia comprehendendam reddunt. Nam alios, qui ad id stupidi tatis deuenere, ut nunquam uel ipsi inquirere, si qua sit demonstrandi methodus, uel ab alijs addiscere, & minus est in ea se exercere uoluerint, ne admittendos quidem ad hos sermones censeo. Haec enim a nobis inuenienda potius ueritatis studio instituta est disputatio, quam ut cum aliquo aut contendere, aut uincere. Quod si quis cuperet praeterea rudes istorum opiniones redarguere, librum ad haec habebit a nobis editum, ubi de elementis iuxta sententiam Hippocratis disputauimus.

Quatuor esse primas qualitates, & prima corporum elementa.

CAP. 9.

Sed rursus ad institutum nostrum reuertamur, ut illi tandem finem imponamus. Posteaque elementum alterationis per totum capax est: mox disquirendum est, quot sint elementa, ut tamen hic quoque nostro sermoni principium a rebus euidetibus constituamus. Porro necesse est, ut illa, quae re quampiam alterant, primum

de Natu. huma.
com. 1. t. 5. cl. 1
28.e

DE CONSTITVTIONE

primum quidē illud cōtingāt, qđ ab eis alterandū est, ac ita mox illud tandē immutēt. Hoc sen-
 sus ipse docet: hoc ipsa rerum natura mōstrat. Neq; n. aīo capi potest ab hac in hoc loco accēsa
 flāma posse ea q̄ ī Aegypto sunt, alterari, sed si id, qđ trāsmutat aliq; d, illud tāgēdo alterat: neces-
 se ēt hēt, ut p aliquas tactiles qualitates hoc agat. At q; d est deinde, qđ uetat, q; n eas oēs exami-
 nemus? Sanē acutum secat id, cui occurrit, nequa q̄ tñ ipsius subam alterat, quēadmodū, & gra-
 ue, qđ & ipm cōtundit, ut nullā tñ in uniuersam rei patiētis subam inducat trāsmutationē, neq;
 durities eā uim hēt, ut possit rē uicinā in aliā mutare ipēm. Calor aut, & frigus totam proximē rei
 subam alterare pnt: simili ēt mō humiditas, & siccitas, quīshā nō æque cito, ac priores, attñ &
 ipse tādē subiecta trāsmutāt. An ne igit, & aliā quāpiā pterea qualitātē habemus, q̄ alterādi uim
 cōtineat? an potius earū uniuersa multitudo his ipsis cōprehendit, ita ut solā istā iā dictā, et hī
 mereant, & dici actiue qualitates, & ex eis quā maxime prima oppositio? in hac uero, in primis
 calor: hēt, n. p cæteris oibus qualitatibus uim in agendo maximam: mox aut frigus: deinde humi-
 ditas, & siccitas: pter has nulla alia reperit qualitas, q̄ res, q; bus occurrit, p totum possit alterare.
 Nā si q; d rē aliquā aut diuellat, aut tūdat, aut pungat, aut secet: id sanē aliq; d facit, tñ illa eius al-
 teratio nō ita p totā rei subam pmeat: ut in aliā subā spēm rē imutare possit, sicutiā pōt in plu-
 ra partiri. Vnde si niuem ad minima usq; secueris, nix quidē seruabit, sed simulac calefiēt statim F
 desinet amplius nix esse, utpote q̄ ex aqua refrigerata, nō ex ea in unū coacta, ortū habuerit: hoc
 n. magis ad subā accrementum attinet, illud uero ad gnationem. Etenim diuisio contrariorum
 in particulas prauas, subā est imminutio: calefactio, alterius est subā gnatio, priori forma mu-
 tata. Quā p q; cūq; corpora has sibi qualitates primū uendicauerint, erunt et cū aliorum cor-
 porum oīum, tū carnis elemēta. Sunt aut hęc terra, & aqua, & aer, & ignis. Atq; oēs philosophi
 q; cūq; demōstrationem non tergiuerant, hęc esse eorum oīum, q̄ gnent, & intereāt, elementa
 autumāt: nec nō & ea sese mutuo trāsmutare, & hęc quoq; subiectum quoddā horū oīum cōe.
 Verum nō est de his a nobis nūc institutus sermo: sed de eo potius, q; nō sit opus, ut quisq; eorū,
 multitudine deterreatur, q; a ueritate aberrant, & q; potius illi fides prætāda sit, q; demonstratio
 nem tenet, & pterea, ut illi, qui ne nouerunt quidem demōstrationis essentiā, sicuti de se ipsis nō
 nulli eorū, qui se philosophos appellāt, fatentur, nihil decernere audeāt: quū hoc ab simile non
 sit, ac si q; s uellet addiscere, qua rōne oporteat defectus solis puidere, antea q; circa numeros, & li-
 neas se exerceat: Profecto huiusmodi hoīes, perinde ac uoragines, fugiendi sunt: q; ppe q; eos, q;
 bus cum uersant, aut secum rāpiāt, aut saltē cōtaminent, pter q; eos, q; in logica disciplina quan-
 tū satis sit, exercitati sūt: p indeq; si cuipiā alteri, huic quā maxime disciplinē nauāda est opera. G

*Similari corpora, eorumq; temperamenta, itemq; sanitatem, & ægritudinem ex
 quatuor elementis exoriri.*

CAP. 10.

Sed hoc equidem scio extra propositum: ad rem āt redeamus. Nimirum ex quatuor elemētis
 simul contemperatis corpus unum simile gignit, qđ pro uaria temperamēti rōne, aut par-
 ticeps sensus, aut illius expers euadit: & pariter in utroq; istorū gñe dñe oēs particulatim dñam
 téperamēti sequunt. Ex ipsius itaq; pprietate hoc q; dē os efficit, illud caro, alterū arteria, alterū
 neruus. Sed & sigillatim uniuscuiq; pprietas suū ex téperamēti proprietate hēt esse: siccior, n.
 & calidior est leonis caro: ouis humidior, & frigidior: inter utrāq; aut humana media est, sed in
 hominibus quoq; Dionis (exempli gratia) calidior, & humidior est, q̄ Philonis. Vnde corporum
 simularium dñe, q̄ simplices quidem sint, tot sunt quot elementa: calidiores q; ppe, & frigidiores,
 & humidiores, & sicciores: totidē uero cōpositæ, ut q̄ simul frigidiores, & humidiores sunt, q̄ que
 calidiores & humidiores, & pter has alia tertia siccior, & calidior: & quarto deinde loco quē sic-
 cior, & frigidior, ut tñ pterea sit et illa, q̄ téperatissima est, & harum oīum prima. Sed de his abun-
 de in libris de temperaturis pertractauimus. Reliquū āt erit, posteaquā inuentū est, simulariū in-
 tegratē, & uitū ex elementorū esse tū moderatione, tum immoderatione: ut inquiramus, quo-
 H
 mō ab eorum uitio morbis sit adstringendus. Hęc uero distinctio suum rei utriusq; notione, iux-
 ta ea, q̄ in libro de demonstratione ostēsa sunt, exordium habitura est. Sed q̄ tandē est salubris,
 q̄ et morbosæ corporis constitutionis notio? Porro salubris constitutio corporis actionis sibi ex
 natura debitas inoffensas hēt: morbosæ, offensas: p inde, si q; s sanus quidē sit, altero tñ, qui itidem
 psp̄ra fruāt ualitudine, actiones hēat imbecilliores, nō dum tñ lēsas: erit sanē illo intemperan-
 tior, nec dum tñ ægrotat. Itaq; inter salubres uniuersos habitus unus erit temperatissimus, octo
 uero intemperati: at iter morbos, nullum inuenias temperatum, q̄ a oēs intemperati sunt eundē
 tñ numerū cōplent, quē salubris, itēperature. Quod si q; s accedat, q̄ assentiri nolit, aliquos tépa-
 tos, aliquos et itēperatos ī sanis ponēdos esse: cogēt ille ē duob; decretis alterū statuere, aut oēs
 usquequaque ægrotare, aut oīum eādē eē téperiē, uirorū, mulierū, puerorū, uigētū, senū, pugilū,
 priuatorū operariorū, otiosorū, ualētū, imbecillū: utrūq; uero absurdum est. Quare tertio loco
 necessariū erit, sanitatē eā hēre latitudinē: ut possit q̄ plures salubriū corporū dñas, pro pluris, mi-
 norisue rōne, cōplecti. Qđ nō mō hic, sed ī alijs et oibus facile reperies. Domus q; ppe & nauis,
 lectus, & arca, & uestis, atq; calceus, currusq; nūc meli⁹, nūc deterius, quātū ad structurā pertinet,
 se hnt, priusq; ægrotēt: ut nobis tādē sit subijciēdū tres in oibus rebus repiri corporū status, opti-
 mū, deprauatū, & morbosū. Optimus unicus est, absolutissimū, n. nihil deterioris ī se admittit: re-
 liquorum

Aliquorū duorū multitudo nullo pōt numero definiri: sed eorum dīa à pluri, minorive ortū hnt.

Epilogus eorum, quæ de medicina constitutione hætenus ostensa sunt.

CAP. 11.

Posteaq̃ autē hac nostra oratione hucusq; peruentū est, hic illā interpungamus, atq; ea, q̃ hætenus dicta sunt, per capita resumamus. Sic. n. facile, quid ex pposita quæstione repertū sit, quidve præterea reperiēdum supersit, agnoscemus. Propositū erat artē sanitatis effectricē cōstituerē, quæ tñ nō ita se habet ut ars ædificatoria, q̃ domū extruit, sed ut ea, q̃ aliquā illius partē labefactatā instaurat: q̃uis neq; in hoc ē sint usquequaq; similes: immo hoc ipsum erat, qd̃ q̃rebamus inuenire, quatenus inq̃ possit is, q̃ artē sanitatis effectricē tractat, in corrigēdis corporū uitijis, esse ædificatori assimilis. Quū aut ad oīa hæc sic apprime necessariū illi⁹ corporis naturā p̃nouisse, cuius uitijis ars mederi studet: ideo nos id ipsum in q̃stionē uocauimus. Sed, ubi inuenerimus q̃ actiones, & cōstitutiones, q̃ ex natura ipsis attribuuntur particulis, sint illæ, q̃bus, simulac male afficiunt, oīs debet rō tā custodiæ q̃ curationis: quæremus deinde, quō cōpleatur id, quod fm naturam est. Sed mox reperto, q̃ instrariarū q̃ dē partium sūba ex simpliciu, q̃ in illis sunt: simplicium uero, ex quatuor elementorum compositione cōstat: de utrorumq; morbis disquisitionem instituimus, ut iā oīo nostra salubriū corporū, atq; et morbosorū notitiā fere pepererit, nō B tñ eā uniuersam: sed magis aliquā illius spēm, & ueluti exemplū quoddā. Totā uero tā salubriū, q̃ morbosorū corporū scientiā sūbam assequemur, quum ipsas species ad materias adaptauerimus. Nā neq; medico satis ē nosse unāquāq; particulā gigni ex calido, frigido, humido, & sicco simul temperatis: nisi ēt speciatim, qd̃ nā sit ossium temperamentum, quale carnis, aut nerui, aut uenæ, aut arteriæ, & aliorū tādē quaruncūq; partiū simpliciu fuerit p̃scrutatus, & pariter quoq; quænā si partiū instrariarum cōpositio, utpote manus, cruris, iecinoris, thoracis, pulmonū, cordis, & cerebri. Vbi pari passu haud sufficiet morborū gñā, dīasq̃ue callere: nisi norit ēt, qua ratione singulis illa partibus accidat. Qd̃ ut fecerimus, nō ex spē aliqua, sed ex ipsa uniuersa rei sūba, quā ex his utrisq; cōfici mōstrauimus, spē inq̃ & illius susceptrice materia, scientiā comparatam habemus. Iam aut supe est, ut quō quis morbos curet, quō ēt sanitatē tueatur, exquiramus. Verum, q̃ hæc sunt à nobis affatim in duobus libris pertractata, curandi nimirū methodo, & salubrium libro: satis eritearum eatenus solum meminisse, quatenus possint ipsam methodum aperire.

Quibus præceptis curatrix methodus constituatur.

CAP. 12.

ITaq; medendi methodus ex ipso cū sanorū, tū ægrorū corporū affectu suum hēt principium. C Quum. n. id, qd̃ excellenter sanum est, siue illud simile, siue instrarium sit, ex oī parte moderatū existat, ægrum uero immoderatum, siquidē morbus immoderatio quædam est: aduertendū est in primis, quæ nā sit illius immoderatio: q̃ppe necessariū est, aliā inueniri immoderationem huic cōtrariā, q̃ in simularium, simpliciumq; corporum habitu qualitas est: in instrariorū uero, si morbosa quidē immoderatio circa magnitudinē constiterit, erit altera huic contraria magnitudo: si uero in figura, figura isti contraria, & eodē mō numerus se habebit, & situs. Vñ reditus ex immoderatione ad temperiē in oībus erit ab immoderatione contraria: ut tandē sit necesse id, qd̃ p̃ter naturā affectum est, dum ad naturalem statum redit, illā eandem quasi uiā incedere, quam prius confecerat, p̃terq̃ q̃ ordine contrario. Sed si cōtrario ordine, p̃ contraria igitur p̃nti affectui erit illi reditus. Et proinde is erit oīum curandorū morborū cōissimus, gñalissimūq; scopus, contrariū inq̃: quæadmodum, & ab Hippocrate suo loco traditum est, || Contraria contrarijs re medio esse, & particularibus, particularia cōtraria. Calido. n. morbo, frigidū & frigidum calidum, ita ēt sicco qd̃ humectat, humido qd̃ exiccat. Et in simularibus quidē res se habet hoc modo: in instrarijs aut, oportet i unoquoq; p̃dictorū quatuor generū morbosæ immoderationi eouq; cōtrariā adhibere, donec ad moderationem, naturalemq; statū fuerit peruentū ut si caro præter q̃ naturæ ratio exposcat ulceri accreuerit, nō id, qd̃ carnē gñet, aut alat, sed qd̃ detrahat, immi D nuat, erodat, corrumpatq; administrare expedit: sicut ea, q̃ carnem gignant, quotiescunq; cauū ulcus parti cuipiā acciderit: utroque tñ tantisper utendū, ut, quū primum fuerit ad moderatū deuentū, statim desistamus, priusq̃ in cōtrarium transitus fiat. Nam dū super excrecentem carnē detrahis, nisi simulac mediocritatem attigeris, persistiteris, partem illā cauā reddes: ut etiā, dum cauū reficis, nisi in mediocritate te cōtineas, caro nimis excrecet. Nempe hoc morborū genus, quo partes in maioris, minoris ue excessum uertunt, p̃ cōtraria, ut diximus, emendatur: in altero uero gñe, in quo naturalis formæ modus excedit, quū id plures pro partium rōne hēat dīas, earum unicuiq; suū erit cōtrarium sigillatim inueniendum: quemadmodum si pars q̃piā magis q̃ sibi debeat, curua fuerit, in cōtrarium impellendo, premendoq; reducenda erit. Quod intro cōpressa sit, & facta ueluti lima, extrorsum, ut nasum solemus, reflectēda est. Item q̃ lenia facta sunt, quū tñ aspera esse deberent, exasperanda, sicut aspera læuigāda. Sed illa, q̃ cōcauitates, uel meatus, uel oīno foramina, aut maiora, q̃ par sit, aut minora, aut exinanita plus æquo, aut pleniora, aut lētis, crassisq; succis obstructa habuerint: oīa hæc pariter ad cōtraria, quoad mediocritatē at tigerint, deducere expedit. Quippe ea ēt, q̃ in situ extra naturalē statū exierint, ē cōtrario in pristinum, & naturalē modū reuertent: ita ut q̃ in anteriore partē p̃minēt, retrorsum: & qd̃ in posteriore, ad anteriora repellat: atq; eodē modo in reliqs duabus oppositionibus, dextrū inq̃ & si-

lib. de Flarib. nō longe à principio.

nistrum

DE CONSTITVTIONE

nistrum, sursum, & deorsum. Quum aut, corrupto numero ex natura partib⁹ debito, uniuersum E
instrum in morbum illabit, nouisse oportet id ipsum, uel excessum in quanto importare, uel defe-
ctum, sicut nuper in magnitudinis permutatione diximus: proinde illius curatio, ut est in illa, aut
per ablationem fit, aut per additionē: tñ eo differunt, q̄ in hoc morbi gñe particula non nunquā
integra, in illo uero portio quāpiā alicuius particulæ, aut amputāda est, aut adijcienda. Ceterū
considerandum est præterea, non modo in hoc, sed in alijs quoq; oībus generibus: num habea-
mus facultatem ea, q̄ ex indicatione se offerunt, perficiendi: si quidem forma, morbi curationis
duntaxat modum indicat: id aut fieri possit nec ne, alioquin non indicat: quū hoc in oībus facti-
uis artibus non ex rei faciendæ notione depromatur, sed potius ex potentia uel impotētia cau-
sæ effectricis, itemque ex copia, aut indlgētia materiæ. Nimirum eadē res à nō nullis pñt, ab alijs
nequeunt confici: atq; et possunt non nunq̄ & non nunquam, nequeunt: etenim eorum oīum,
quæ corpori profunt, in causa tū ipsa est natura, tum medicus: quædam tñ medicus, quædam et
natura præstare nequit. Os nimirū ita perfractū, ut de suo loco partes decedant, membrumq; di-
stortum reddatur, haud potest natura corrigere, & conformare, sicut potest medicus: qui itē pōt
luxatum reponere, qđ pariter naturæ negatum est. Sed natura ulcus cauum pōt carne implere:
medicus uero nequaquā, quemadmodū quæ semicocta sunt, aut et cruda coucoquere: attū me- F
dici ministerium naturæ pōt ex usu esse ad hæc peragenda, si quidem illi est auxilio, dum adhibi-
tis purgātibus medicamētis, ulcus purū reddit: & illis, quæ egent concoctione, ea offert, quæ mo-
derate calefaciant. Verum enim uero & ipsa natura non nulla à se primū confecta, denuo nō ua-
let reficere, utpote uenam, arteriam, ligamentum, neruum, & alia, quæ in eodem sunt ordine.

Quaratione quadam a natura, quadam a medico restituantur. CAP. 13.

ITaq; primū ad medēdi methodum pertinet, reperire (ut à nobis dictum est) cōem oīum sco-
pum cōtraria cōtrarijs esse remedio: mox sua ad unūquodq; genus aptare cōtraria: tertio cō-
siderare, qñ tum nōs, tum natura, scopo, quē indicatio insinuat, possit satisfacere: item qñ aut oī-
no, aut aliquo tpe, aut ex aliqua parte id fieri nequeat. Nec erit hæc iter minimas naturalis cōtē-
plationis partes recensenda: immo opus erit illū, qui sibi in illis, q̄ faciēda sunt, qđ queat, qđ ue-
nequeat inuenire, proposuerat, in ea esse pbe exercitātū. Nos uero ad hæc rē explicādā duos di-
cauimus libros: alterū de animātis gñatione, in quo ut ex semine, & menstruo sanguine foetus
suū habeat ortū ui differemus: alterum de naturalibus salcutatibus. Nēpe, si seminis naturā cōtē-
platus fueris, ita tñ, ut tuā cōtēplationē methodo demonstratiuæ subijcias, ea dē tibi uidebuntur,
q̄ à nobis mōstrata sunt, quāplures nimirū partes ī foetu, à formatrice facultate, seminis suūsa pG
materia usa, effici: qđ ubi cōsecutus fueris: nō miraberis amplius, q̄ natura iterū hæc ipsa nō ua-
leat mox reficere. Quū uero in libro de facultatibus naturalibus, eorū, q̄ pcreata sūt, dispēratio-
nem fueris intuitus, inuenias facile, q̄ natura uel per se possit, uel et ope medici, q̄ pterea neque-
at, ea maxime parte ubi de facultate causarum, q̄ opifices sunt, egimus, ac et de eorū suūsa, q̄ ab
illis edunt. Ibi. n. quicquid possit fieri, quidue non possit, inuenies: utpote si deprehendat cartila-
go, possitne rursus in locum illius alia refici cartilago, uel potius quippiā aliud illi ferē cōsimile:
nec nō & os an eā habeat facultatē, ut post primū ortū iterū, quū deperdit, restituat, an uero ali-
qđ aliud restituendū sit, qđ sit illi affimile. Itē si pars neruosa trāsuerſi septi pōt iterū coalescere,
aut cor ipm, aut iecur, aut alia q̄libet pars: neq; n. mihi ad oīa cōnumeranda tps suppetit: quum
nec uniuersa medicina in hoc unico libro sit disponēda, nec id ipsum iter initia nři sermonis in-
stituerim⁹: sed methodos explicare, mōstrareq; ex qbus, & quot principijs, et qbus uijs sit cōstō
artis pagenda. Itaq; hic finē huic sermoni faciā, si tñ illū in caput unū redactū, parti iā cōstitutæ
addidero. Perīde. n. ut in illa, reperta semel salubriū morbosorūq; corporū spē, mox cēsebā par-
ticulatim ī oībus materijs illā eē spectandā: ita quoq; hoc loco scopis à methodo medēdi reptis,
eos in particulares materias īducere exhortamur, ut deinde cōprehēdanē, q̄ aut oīno, aut ex par H
te aliqua, aut aliquo et tpe scđm eā fieri possint, quæq; secus. Verū hic et ista sūt cū alijs artibus
cōparanda. Quia si quis domū ex coctis extructā lateribus, mox ex parte aliqua labefactatā, ue-
lit ea parte, male affectis lateribus remotis, alijsq; itegris in illorum locū restitutis, illā resarciri,
statim ad opificem pertinebit, lateres illis similes, qui uitiū contraxerāt, primū conficere: q̄ si do-
mino materia nō suppetat, q̄ huic sit negotio idonea, ille instaurationē fore impossibilē asseue-
rabit. Pari et passu res in hac pposita discepratione se hēt ex inopia materiæ, nullum eorum na-
tura amplius reficere ualet, quæ à primordijs generationis animantis, ex semine cōstituta sunt.

De auxiliorum materia diligenda.

CAP. 24.

SEd, qñ abunde iam de his actum est, reliquū est, ut ea huic semoni addamus, quæ dum reme-
dia inuenire doceremus, à nobis dicta sunt. Nēpe nos generales quasdā quasi eorum formas
exposuimus: oportere inq̄ alia q̄dem refrigerare, alia calfacere, humectare nō nulla, quædā ue-
ro exiccare: hi. n. sunt scopi, qui ad partes similes attinent, sicuti in uitiata magnitudine, aufer-
re, aut reficere, in numero, aut totū eximere, aut gignere: ubi uerò pctm sit in figura, ad naturalē
figurā reducere, & præterea repleta uacuare, uacua replere, obstructions aperire, aperta cōtra-
here, cōniuentia, ac densata in cōtrariū conuertere: hæc quidē rarefaciendo, illa uero aperiēdo.

Ita

A Ita sanè in morbis cōpositionis, scopus erit in id, quod est ex natura reducere, quemadmodum quum dissolutum est continuum, diductas partes iungere, & conglutinare. Nimirum non est exigua huius artis portio, remediorum his oībus conueniētium materias reperire, exempli gratia, si articuli de sua dimouentur sede. Porro, quum non mō in anteriora, uel posteriora, in dextera, aut sinistra prolabi contingat, uerum & in superiorem locum præ musculorum contentione reuellantur: duplex motio ei erit ex usu, qui illos repositurus est, prima quidem deorsum, alterā uero in pristinā sedem, & proinde id fieri sine tensione in cōtrariā partē, nunquam poterit. Iamq; cuilibet e quidem pōt apertum esse, q̄ usui ueniant ad eā in oppositam partem tēlionem, tum ualidæ apprehensiones, tum ēt distensiones. Vñ factum est, ut, quum non nunquā illa manibus nostris cōplere nequeamus, uaria ad hoc munus peragendum fuerint inst̄ra excogitata, q̄ pleraq; reponendis luxatis membris deferuiunt. Non secus aut̄ hæc inst̄ra ad materiam remediorū pertinent, ac reliqua congrua auxilia, utpote medicamenta, cibi, potus, & q̄cunq; tandem corpori administrata, uim hñt affectus p̄narratos ad naturalem statū reuocandi. Quare spectabit ad medicū, in his quoq; istorū auxiliorū materijs uersari, p̄dictosq; scopos illi ex usu accōmodare: ne deinde in eū illabāt errorē, in quē ij, q̄ putāt frigidā aquā in oībus, q̄ refrigerationē egent, cōuenire, & calidā in his, q̄ calfactione: ignari ex accidente fieri s̄ape, ut frigida calfaciāt calida uero refrigerent. Sed in libris de medicamentis plurima de oīum istorū methodo dicta sunt: addem⁹ tñ & hoc sermoni huic, uniuersum hoc materiæ remediorum genus, in offerendis, efficiēdis, euacuandis, & his præterea, quæ extrinsecus incidunt, consistere. Quæ omnia ubi artis constitutor fu erit persecutus, in superq; uniuersæ materiæ scientiam particulatim consecutus, non ita tamē ut sola sit facultate contentus, immo & usum adhibuerit: iam causas oēs salubres ut nihil illi præterea ad medendi artem constituendam desit, absoluisse putandus est, his oībus in duo capita redactis, corporū nēpe cognitionē, quibus remedia sunt offerenda, atq; ipsā remediorū naturā.

De arte constituenda, quæ dispositiones præter naturam dignoscit, doloris lateris exemplo. CAP. 15.

Verum enim uero hoc quoq; illi, qui se in hac arte uoluerit exercere, mox supererit, ut sibi aliquam affectuum oīum dignoscendorum facultatem comparet, in primis uero eorū qui partes in corporis profundo sitas occupant: quippe quum hac ēt parte non cuiuscunq; sit morbosum particulæ cuiusuis tum inst̄riaræ, tum simplicis, si in alto sedem habeat, affectum excogitare: sed hic oportet aliquam methodum ad partem affectam unā cum ipso affectu inuestigandam adhibere, de qua pluribus alias tractauimus. At erit nunc ēt necessarium, sicuti aliorum methodorum capita quædam hoc libro complexi sumus: ita de his aliquem hñe sermonem. Primū ex quo gñe earum rerum quæ præter naturam sunt, nos sperare habeamus in horum notitiā uenire posse. Nam tria sunt gñæ rerum præter naturam, primum affectiones, quæ actionibus officiant: alterum causæ harum: tertium symptomata. Sed causæ, hoc in primis noīe appellantur, quum agunt, quamuis ita nonnunq̄ dicantur, etsi non agant, q̄ uim habeant agendi, exēpli gratia, inter morborum causas cruditas censetur, quum nullum adhuc morbum inuexit. Cruditatē appello non modo errorem concoctionis, quæ in uentriculo fit: uerum, & in iecinore, in uenis, & tandem in uniuersa corporis mole. Symptomatum uero genus in tres dispersitum est differentias, in actionem offensam, in ea quæ corpori accidunt, & excrementorum immoderationē. Cæterum ipsa corporis affectio, quam uel morbum quis appellet, uel affectum nihil intererit, est horum omnium causa: quæ merito quoq; ex symptomatibus agnoscitur, quippe quum eorum respectu rōnem causæ teneat. Porro ex his non nulla affectiones ipsas necessario concomitantur: alia non ex necessitate, sed aut s̄apius, aut raro, aut æqualiter. Sicuti rursus inter symptomata quædam necessario affectionum dñas consequuntur, q̄dam s̄ape, alia aut̄ raro, aliqua uero in anticipi sunt. Ea itaq; symptomata, quæ morbos ex necessitate sequuntur, q̄ affectuū cognitionē afferant, græce pathognomonica dñr. & ea ipsa pro certis morborum notis hñda sunt. Quæ uero nō necessario: uel morbi dñam, uel illius morem, uel magnitudinem insinuant. Et equidem uno eodemq; exemplo utrorumq̄ue horum uim aperiam, ut hinc exorsus, eadem in oībus alijs methodo exercere possis. Ponamus igitur membranā costas uel lātem inflammatione teneri, porro is affectus phlegmone erit, quæ hæc secum habeat symptomata necesse est, tumorem præter naturam, ruborem, dolorem: quorum duo hic sensum effugiunt, ut tñ modo reliquus sit dolor, qui costis incumbens ueluti pungens est. Dolet igitur homo, p̄ p̄ea quia phlegmone est affectio illa: at doloris species est pungendi similis: qm̄ sub affectæ partis est membrana. Costis præterea est affixus, id. n. quod affectum est, costis adhæret. Sed & ob id late permeat, q̄ ea ipsa mēbrana late diffunditur: febrem quoq; tum ex ipso affectu, tum ex situ affectæ partis sequi necessariū est: quorum si uel alterum desit, iam non ex necessitate febris aderit. Nam, si digitus inflammatione laborauerit, non continuo febris adoriatur, quum procul a corde sedem habeat: nec si ea quidē mēbrana, quæ costas contegit, tumore tñ duro, cedemate ue. Spirandi præterea difficultas in his est, quæ affecto loco ex necessitate p̄sto sunt: quippe quum sit pars respiratorij cuiusdam inst̄ri. Attamē huiusce difficultatis species ab ipso affectu potius, q̄ ab ipsa parte, causam habet: dolor enim dilatari respirandi instrumenta non finit: utpote quia respirationis operam, eius usum non

dum

DE CONSTITVTIONE

dum expleto dissoluant, ut mox, necesse sit alteram celerius illi succedere actionē, tanta non in-
terposita quiete, quanta dum naturaliter se haberet: indeq; spiritus frequens redditur, & paruus.
Nec id modo huiusce inflammatio membranę necessario secum affert: uerum pulsū quoq; alte-
rationem, cum eam, quę à febre seiungi non potest, tum uero illam, q̄ est ex forma affectę par-
tis. Arterię siquidem maiorem, celeriorēq; & frequentiorē ea ratione, q̄ febris adsit, pulsū
edunt: duritiem uero, accōtentionē iunctam habēt, quia pars ea, quę phlegmone tenetur, ner-
uosa est. Igitur tum hoc symptoma membranam subcingentem inflammata, tum & unum p-
terea aliud necessario concomitantē, decubitus nimirum, qui uel in affecto, uel in opposito loco
leuior est, uel in utroq; par. Quum. n. duplex sit ea mēbrana, quę costas uelat, si ea pars, quę ex-
terius ossibus hāret, ualidē laboret, facilius in latere decumbunt opposito: nam, si in morbosum
decumbunt, compressio molestiam affert. At si interior (quod ēt euenit frequentius) uehementius
dolent, si in oppositum latus reclinēt, quippe quum pēsilis reddat inflammata particula: in mor-
bosum uero minus, quum nec ab ossibus prematur, nec ēt quasi suspensa pendeat, sed potius sit
ab utroq; incommodo immunis. Quod si utrinq; ea membrana afficiatur, par in utroq; latere de-
cubitus est. Sed, q̄ dolor nō nullis ad clauiculam perueniat, alijs aut ad pręcordia, partim ex af-
fecta parte suam habet causam, partim ēt hoc inflammationis symptoma, dolorem inquam dif-
fundit: ea quippe membrana & ad iugulū usq; ascēdit, & pręterea uniuersum occupat septū trās-
uersum: unde si inflāmatio in supremis illius partibus excitetur, deorsum cōuelli clauicula uī: si
in infernis, dolor pręcordia pertingit. Et proinde exigua erit inflammatio scđm partes costarū
medias, si in neutram deueniat partem: alioquin. n. quum maior fuerit, necesse erit in partē utrā
que cōcedere. Quod uero tenuis quid, & purulenti ex inflāmata particula resudet, & effundatur:
tum ex ipso morbo prodit, tum ex ipsa parte: sicuti oībus scđm os inflammatione laborantibus
accidit, atq; ēt scđm oculos. Suboritur. n. inflammatio ex humorum influxu, & partes hęc non per
inde ac cutis densę, cōpactęq; sunt, sed rarę potius. Vnde, quum multum tenuis quę fuerit is hu-
mor, qui in partem inflammata irruit, rarior uero particula, plurimū est, quod effluit: ē contra-
rio uero, quum exigua, & crassa fuerit fluxio, corpusq; pręterea densum, minimum erit: at mini-
mum id tussim quidem incitabit, ut tñ nihil inde expuatur: quemadmodum, si copiosum fuerit,
tussunt plurimum, nec parum ēt expuūt. Porro ut est ab hoc affectu tussis inseparabilis: ita screa-
tus à tussi illum plurimum cōsequitur, non tñ sic, ut ēt seiungi non possit. Quod sputo reijcitur, ne-
cesse est aliquo semper esse infectū colore: attamen nō semper eodē, quippe quū nec excremē-
tū inflāmata parte conclusum semper eiusdē sit naturę. Etenim quū sanguinolentū, fuerit, aut bi-
liosum, cuiusmodi semp ferē ea fluxio est, quę pleuriticis phlegmones fomentū pręstat, à succo
detento in inflammata particula, sputum colore inficitur: rubro quidem, si sanguineum id fuerit
qd in membranam influit: flauo aut, si biliosum. Cæterum, si pituitosus primum sit is succus, qui
& cōclusus demū putrescat, atq; sit deinde in causa fluxionis phlegmonē gignentis: tñ spumo-
sa excreat. Sed qñq; uel niger erit screatus, quum biliosa, in quā, sanguinolenta uē fluxio affatur.
Quare oīa hęc cum partis affectę, & ipsius affectus dignotione, ēt fluxionis indicāt differentiā.

De reliquis capitibus, quibus morbos, & affectas partes dignoscimus.

CAP. 16.

EX his ergo, quę dicta sunt, perq̄ manifestum est necessarium fore ad affectus, lociq; affecti in-
uentionem, tum uniuscuiusq; affectę partis suę, tum eiusdem ēt cum alijs uicinis nouisse
cōtionem. Nec minus pręterea cōstare arbitror, si ēt nunquā de hoc mentionem habuissē: ni-
hil referre si positum dicamus, aut compositionem, aut cum uicinis societatem. Ad hęc quoque
ex illis quę diximus liquere potest, esse necesse omnem cuiuscunq; particule actionem functio-
nemq; callere, & in super morborum, ac symptomatum genituras, proindeq; & morborum esse
ētrices causas. Nimirum uident hęc omnia ad notitiam affectarum partium unā cum ipsis illarū
partium affectibus, ac etiam ad morborum illarum differentias pernoscentas, summe esse ne-
cessaria. Atqui & magnitudo, & mores morbi cuiuscunq; his ijsdem comprehenduntur: magni-
tudo quippe ex affectionis, quę in illis est, & symptomatum pręterea illam consequentium ma-
gnitudine: mos à morbi differentia, symptomatibusq; insequentibus. Vt statim in exemplo pro-
posito, perniciosissimus succus est atra bilis, quum alijs pręualuerit, utpote quę prę cæteris, &
corrodāt, & maligna admodum sit, concoctūq; difficillima, & ad purgationem ineptissima, atq;
etiam plurimum indicet calorem, a quo sit per assationem genita. Omnium mitissimus sanguis,
qui & dulcissimus sit, & ad concoctionem facilis: medium in simplicitate, & malignitate reliqui
duo locum obtinent. Ex symptomatibus, ut nihil omnino expuere pñitiosum est, partim quod
significet fluxionem in phlegmone quasi deuinctam teneri, partim uero q̄ a ea uniuersa interioris
contenta corrumpēt: ita screatus facilis, & pcul à labore, saluberrimus est, & longe ēt magis si
concocta expuant. Alioquin & pulsuum symptomata morborum mores ostendunt, & pterea q-
cunq; alia ex cōsensu solēt cōseq sicut deliria, somni immoderati, fastidia, lotia, & alui deiectione-
nes hoc aut alio mō factę. Erit igit his oībus, q̄ recensuim⁹ exercitatio adhibēda, si eā facultatē
assequi uoluerimus, qua facile possimus affectas partes, morbosq; ac eorū mores, magnitudinē,
& dīas comprehendere. Ab illis eisdē aut locis erit & ratio p̄sagiendi euentus morbi petenda,
& in super

A & in super commodi usus remediorum. Præfagia etenim, & medicum ab omni mortis culpa immunem reddunt, & ægros ad obtemperandum faciles, occasionemq; remediorum præmōstrāt. At vero quod aptus remediorū vsus id sit, quod in arte præcipuum est, & propter quod is sermo vel vniuersus institutus sit: omnibus iam satis constat. Et nos non multo post docebimus, quo sit ex his, quæ nuper recensuimus, comparandus modo: nunc enim his, quæ exposuimus, finem imponere constitui. Nempe exemplo unico, tum morborum ipsorum, tum uero earum etiam, quæ ab ipsis detinentur, partium dignotionem explicauimus. Sed, si & alterum quid nō dissimile addiderimus, nihilo se res deterius fortassis est habitura. Excremētorum. n. species multorum notitiam affert, quæ tamen & corpus secum cōnexum habet, è quo illa excerni uidemus ita, ut ex his ambobus simul coeuntibus una stabilis euadat indicatio. Quippe quia si mēbrancū, uerbi gratia, corpus excernatur, q; quidem ad id spectat, quod cernitur, insinuat partem quampiā exulcerari, quæ in superficie naturam habeat membranæ, quæ tamen ea sit, definite distinguere neq; t. Locus autem per quem fit excretio, potuerit nos ad affectam partem conducere: utpote quia, si per inferiorē aluum deiciatur, ulcus in intestinis indicabit: si per superiora uomatur: in uentriculo: si per tussim excreetur: membranas, quæ asperas uelant arterias abradi monstrat: sicuti si

B mingatur: vel uellicam, vel pudendi meatum. Sed non parū præterea ad rē faciet ea, quæ primario affectu ab his, quæ per consensum laborant, distinguere: antecessione, inquā, & consecutione, magnitudine, & paruitate, in superque causarum accessione, quæ utriq; solent officere. Vnde multi, male se habēte uentriculo, cerebrū in cōsensum adducto, in eorū symptomata illapsi sunt, qui atra bile uexantur, aut, si consentiāt oculi: eorū, qui suffusione. In his tamen, si diligenter quis obseruauerit, has affectiones tum cruditates, tum uero excremēta in ore uentriculi collecta consequi inueniet: & proinde eas, ex his, quæ uentriculum ledunt excrefcere: ex illis uero, quæ illi cōducunt sedari. Caterum non est in præsentia nobis institutum uniuersam affectarum partium rationem exacte explicare, quemadmodum nec cuiuspiam partis alterius huiusce artis, sed solū inueniendi methodum insinuare, & quam cum fine istius artis cōnexionem habeat. Etenim erit deinde necesse, ut quisque perlectis nostris commentarijs, in eis sententijs, quas in illis omnibus complexi sumus, multifariam se exerceat. Itaq; ad prædictas methodos iam accedam, addito tñ eo, quod præsentī negotio necessariū est. Arbitrere hoc etiam loco formam rei reperiri, q̄ deinde ut materiis accommodaueris, totā habebis substantiā. Porro, quū particulatim oīa fuero persectus, sicuti nunc paucis quibusdam exemplis actum est: erit tibi, & hæc pars integre constituta.

De eligendis remedijs, ipsorumq; usu, ex substantia, formatione, & situ partium laborantium.

CAP. 17.

Reliquum autem est, ut monstremus, q̄ sit necessarium ad commodum remediorum usum, partis, quam curaturi sumus, substantiam exacte cognoscere, figuramq; & positum. Substantia. n. affectus primos, qui in intemperie consistunt quantum à naturali statu aberrarint, ostendit: quantumq; calefacere, refrigerareue, humectare, aut exiccare oporteat. Figura uero morbos, q; ad ipsam spectant, de quibus sermo in superioribus habitus est, simulq; & eorū indicat magnitudinem, quippe quum eo maiores censendi sint, quo à naturali modo magis recesserint: & in super ex ea cōprehenditur, quousq; sit opus ad ea, q̄ ex natura sunt, per contraria reducere. Sed hæc ex pportione morbis in intēperie respōdēt: obstructiones aut, & inculcationes ad hoc genus pertinet: quod uero p̄cipue, ac peculiariter indicat, est euacuationis modus, q̄ fit per oscula, & figuras, quas membrū id affectū est, qđ nobis curādū offert: aliquam tamē habet hac parte cōmunionem cum illis indicationibus, quæ à posito prodeunt: de quibus iam agemus. Ut autem superuacaneū uidetur ea nunc explicare, quæ in istis eandē uidentur ad cognoscendam, uel magnitudinē, uel quātitatem usus auxiliorum proportionē seruare: ita illa, q̄ eximia, peculiariaque sunt, exponenda sunt, postea q̄ ea ad curationes indicationibus, quæ à forma prodeunt, mista magno sunt usui. Sed hac etiam parte paucis quibusdam exēplis, ut tantūmodo methodum monstremus, sermonem expediemus. Obstructio sanē affectus quidā est partium instrumentariorum, qui in primis iecori ob eius tum structurā, tum uero actionē solet esse molestus. Nam uenæ, quæ à portis deriuantur per uniuersam huius uisceris partē cauam dispertitæ: tandem illis, q̄ in gibba sunt, per quædam oscula sensum effugientia committuntur. Vniuersum uero alimentū ex uētriculo in hunc unum locum, qui ob id ipsum, quod nuper diximus, portę appellatus est: refertur. Quemadmodum. n. in urbes nihil nisi per portas inuehi potest: ita nihil potest in iecur deferri, nisi prius in hunc feratur locum: unde in totam iecoris partem cauam subinde distribuitur, inde uero per eos, quos diximus, terminos in gibbā. Quare nil mirum deinde fuerit, si uiscus hoc, & ob uiarū angustiam, & ob copiam pertranseuntis substantiæ, assidue obstructionibus arripiatur. Ei igitur curatio erit adhibenda, priusquā eæ nimis excrefcant, febrisq; accendatur, tū cibis, tū medicamentis attenuantibus administratis: quia, quum multæ factæ fuerint: non modo hæc non satis erunt: uerū & uacuatione erit opus: q̄ deinde quo loco facienda sit: membri figura, & eiusdē situs indicabit. Vnde ab his promoti, si quid in iecoris cauo cōprehēsum sit, per intestina detrahimus: si in gibbo: urinam ciētibus uacuamus. Eodē etiam modo à mēbri figura, situsq; docti, ea

Isagogici.

6f quæ

quæ in pulmone, & pectore collecta uacuatione egent, per tusses purgamus: ad nares autē deducimus, quæ in cerebro. Sed non minus a membri figura, & situ desumpta est ratio sanandi partes a phlegmone detentas: siquidē horū quoq; primus scopus est euacuatio succi, qui in inflammatum locū decubuerit. At, quo illum mō euacuare expediat, ipsa illarū partium, q̄ detinentur, natura indicat: & hinc adducti, fluxiones, q̄ in coxam decubuerunt, sectis uenis in poplite, aut talo euacuabimus, & eas pariter, q̄ in utero cōprehensæ sunt: quæ in thorace, aut pulmone: per uenam cubiti interiorē: sicut eas, quæ in capite, & collo: per humeralem. Ea quippe euacuatio facillime, & optime fit, quæ per uenas uicinas, & affines parti affectæ fiat. Porro & suā ex morbo hēt indicationem, in halitū difflandū esse, quod in inflammatum locū defluxit: situs tñ ipsius affectæ partis uarium deinde insinuat particularium auxiliorum usum. Etenim quæcunq; in summa cute ortum hñt, tale exposcunt diffusorium medicamentum, quale ipsa indicat inflammationis spēs. Sed, quæ in profundo, eo egent acrioribus medicamentis, quo magis ab exterioribus recessere, ut qñq; cucurbitulis utendū sit, si sedē plurimū profundā habeant, qđ tñ inflammationibus in summa cute quā maxime aduersariū est. Nec minus ēt situs loci id exquirentis aīa aduertendus est, qñ adstringente medicamento fuerit opus. Quia, si medicamentum adstringens ipsum pōt eo puenire: nil uetat, quin id administremus: sin minus, cauendum tunc, ne humorē in locum affectum ex uicinis partibus impellamus. Quare uel aliquid immiscendū est astringēti medicinæ, qđ cōuim illius perducatur, uel ab illius usu erit abstinendū: & proinde non parū quosdā officisse noui, qui sanguinē ē pulmone excreantibus uniuerso in orbē thoraci astringentia medicamēta adhibere: p̄ter id. n. q̄ uis astringentis medicinæ nequit pulmonē attingere: sanguinē in super, qui in thorace est, ad hoc ipsum uiscus propellunt. Nepe ista, quæ hactenus dicta sunt, quantū ad p̄sens quidē negotiū ptinet, satis esse existimo: quare, ut hoc unū illis addidero, hanc, in quā, methodū formā tñ huius negotij continere, ad alia transibo. Scīam etenim, & disquisitionem, quæ sigillatim de unaqua; parte hñda est, & est ueluti uniuersa huiusce rei sūba, in alijs libris trāsegitimus.

De p̄sensendi, ac diuinandi arte.

CAP. 18.

MOx itaq; de p̄sagio sermonē instituemus, utpote qđ nō mō ad alia quædā, uerū & ad curationē, q̄ maxime uideatū utile. Nimirū q̄ quis p̄sagiendi artē primū cōstituere p̄posuerit: is necesse hēt antea examinasse, an sicuti cuilibet rei aīatæ propriū uitæ spaciū ex natura constitutum est: ita morbis ēt oībus, ut nullo deinde pacto, si sit alicui illorum a natura tps duorum mēsum p̄scriptum: possit is quatuor diebus absolui: an uero & in longū protrahi, & celerrime finiri possit. Verū, quia iā plures ex medicis, eorū, quæ euentura sunt p̄sagitores euasere: ab ipsis etiā vulgaribus non amplius in qōnē uertitur, possint ne uentura p̄nosci, an secus. Sed potius perinde, ac si hoc iā sit constitutū, a medico sciscitantur, quo tps spatio morbus soluendus sit. At fortasse res n̄ra non est deterius habitura, si supponamus, nos nunc primū p̄sagitrice artē constituere: nā & alia oīa hoc p̄tractauimus mō. Profectō hoc unū si quæpiā p̄sagitio futura sit: in primis necessariū est esse nonnulla, quæ certo sint futuro tpe uentura. Sed deinde quarendū est, quānā ea sint, & quot: quia non oīa, quæ ægrotanti sunt euentura, necessariā hñt gnationem. Tumultus. n. noctu excitatus, latratus canū, molesta nuntia, sæpe in somnes reddunt ægrotātes: tñ nullū horū aut necessario fit, aut certo p̄sagiri pōt. Nunquid igitur ea saltē, quæ ex ipsa illius morbi ratione proficiunt, hñt, ut & necessario fiant, & certo p̄nosci possint? uel nec ea quidem oīa, quum repente possit superfluens quispiā succus in corpore, interius in partē aliquā uite necessariā defluere: possit ēt contra ab aliqua principe parte, ad ignobiliorē impelli: & subinde erit necesse, ut is, qui in principē partē fertur, extremū periculū, qui uero ab ea repellitur, repentinā, inopinatāq; ægrotanti salutē p̄stet? Vnde in hisce statibus hoc tñ p̄nosse datur, qđ dubij, fallacisq; sint: quo tñ teriatur sint, exquisite definiri nequit. Veruntñ, quū excrementa in locū aliquē decubuerint, nec defluant amplius, sed potius ibi detineant: aliquis in his dabitur nobis p̄sagiendi locus, quū probe nouerimus plures esse facultates, quibus natura aīal gubernat: atq; ēt quānā ipfarum sit dīa, præterea q; excrementa oīa, quæ in uniuerso aīante cum sanguine deferuntur, nisi immoderata nimis copia constent, definitū & ipsa sigillatim tps hñt, quo concoquantur. Vnde, si cuiuscunq; humoris naturā exquisiuerimus, iā artificiali quadam coniectura concoctionis rōnem cōprehendemus, si tñ cætera oīa circa ægrotantē recte tractentur. Qm̄ quicquid in his erroris cōmissum fuerit: erit deinde in causa, ut uel serius morbus soluator, uel mors celerius aduētet. Et huiusce rei memoria in hoc uniuerso sermone præt oībus alijs seruanda est: q̄ solæ nimirū p̄sagitiones euenturæ sunt, ubi & qui curat medicus fuerit p̄stantissimus, & qui recte curet, ægerq; in nullo delinquat. Alioqui. n. ridiculus esset, qui arbitraretur, tale esse medicorū p̄sagiū, quale profitentur uates: hi. n. hoīem (ita dicā) nono die liberandum autumant, nec adiiciunt, si oīa recte agantur: immo & id ipsum se p̄sagire pollicentur, nimirū futurūne sit, ut oīa recte, an perperā circa ægrotantes peragantur. At medicus non eo p̄dicit modo, quæ futura sint: sed nouit ipse, q̄ si oīa, ut par est, expediantur, morbum septimo, uerbi gratia, die solutum iri: q̄ si error quispiam accedat, & is exiguus: excidet id ex septimo in nonum: si uero maior, in undecimum: si adhuc maior, in quartumdecimū, & poterit etiam ita maior fieri, ut pro certa salute periculū mox afferat.

Medicus

A Medicus quippe his duobus, morbo inquam, & naturæ quasi colluctantibus animum, semper intendit: atque dum discernit, quod nam horum robustius sit, primum quidem suum de salute hominis, aut interitu præsagium depromit: deinde uero, quo alterum altero fortius esse nouit, eo & illius præfinitum tempus agnoscit. Nec mirari quisquā dēt, si quis robur utriusque recte perpendēs, victurum tandē deprehendat: quum uideamus quamplures gymnastas ex primis statim motionibus, quibus contra se inuicem luctantes feruntur, victurū prænuntiare, & sæpe ante partā uictoriā, quodque celerrime aduersarius succumbet. * hoc autem agunt quum alterū altero non parum uiderint ualidiorem: Quare ex alia nulla exercitatione salutem, aut interitum prænosceret, præterquam ex exacta virium, tum morbi, tum naturæ notitia: ex qua etiam utriusque præfinitum tempus exquirat. Vt. n. celerrime soluendus morbus est, quum ualidiores uires fuerint: ita cito mors aduentabit, si hæc imbecilles sint, morbus uero fortior. Sed magnitudo excessus horum tempus indicant, quo hæc futura sunt. Ab his igitur scopis habet medicus, ut futurorum sit præsagus. Quæ uero exercitatione ipse hos pernoscat scopos, in libris nostris de iudiciis abunde actū est: tamen in his quoque in præsentia uniuersalē methodū, ut in aliis omnibus factitatum est, explicabimus. Naturæ robur ex propriis illis actionibus comprehendēs, in primis autem ex pulsu, siquidem is

B est vitalis facultatis opus: morbi uero magnitudinem, ex suis symptomatibus. At quatenus alterū altero præualeat: concoctio, cruditas uero monstrat, quas subinde ex propriis agnosces excrementis: quæ. n. in uentriculo conficiuntur, deiectiones monstrant: quæ in uasis, lotia: quæ in toto corpore, sudores: quo etiā modo reliquæ oēs se habent, quæ in una quapiā, uel pluribus particulis eduntur: nam, quæ in thorace, aut pulmone, ex his, quæ tussi reiciuntur: quæ in uesica, aut renibus, ex his, quæ cum urina deferuntur. Cæterum ea quæ deiciuntur, uires quoque partis cæuæ iecoris, & mesenterij, quomodo se habeant, ostendunt: ita & reiecta per uomitum, uentris superioris, stomachique: & quæ per palatum, nares uero, aut aures, quo cerebrū modo sit affectū, insinuant. Quibus omnibus hoc cōmune est, nunquam morbum solui posse, nisi prius in excrementis concoctionis signa conspiciantur. Vnde siue aures male habeant, siue oculi, siue fauces, & ut summam omnia dicā, cōcoctiones omnes celerē crīsim, salutisque securitatē indicāt: cruda uero, inconcocta que & ea præterea, quæ in prauos uertuntur abscessus, uel nullā crīsim, uel labores, uel prolixum tempus, uel mortes, uel reciduas nūtiāt. Hæc uero quantum ad negotium præsens spectat, sufficiant: nā particulatim oīa sunt pertractata in libris propriis, nec illis quidē exiguis, utpote, qui uniuersa ferē complexi sint theoremata: in quibus sunt, qui de pulsibus, quique de iudiciis, decretoriisque diebus sunt inscripti: in his. n. tribus cōmentariis ea explicant, unde quisque in primis præsagire potest. Iam igitur mihi uidet uniuersam curandi methodū ad finem peruenisse.

De arte præcauendi morbos, & ualitudinis tuendæ.

CAP. 19.

V Erum quoniam operæ prætiū insuper est eos procurare, qui à morbis euasere, ut uires recuperet: & præterea, ut hi, qui in morbos, procliuēs sunt, custodiant, atque ut ij, qui prospera, & inculpata fruuntur ualitudine, conseruentur: reliquū est, ut de his quoque tribus huius artis partibus quæ supersunt, constituendis, sermonem quæ breuissimum tamen habeamus. Itaque quum sit à nobis dictum superius tria esse eorum uniuersa genera, quæ præter naturam sunt, causas, affectus, & symptomata: pars, quæ ualitudinem tuetur, eā græci prophylacticen appellant, si modo illa sit pars artis huius, circa primum uersatur genus. Etenim, si humorum, uel copia, uel prauitas, si obstructio, si uis aliqua corrumpens in corpore suboriatur, homini periculū affert, ne quæ primū in morbū illabatur, quæque uero ne extreme periclitetur. Verū sæpe hæc causæ sunt cognitu difficiles, quum nullam ferē homini molestiā præstent: statim. n. morsus canis rabidi nullum peculiare signum, antequā propè infestet rabies, in corpore reliquum est, adeo ut medico necesse sit has ex agrotantibus causas sciscitari, & quid cuique euenerit: quum tamē humorum copia, aut eorundem prauitas, aut aliquem excitet in corpore tumorem, aut quodpiam uiscus oppilet: potest id ex symptomatibus quibusdam intelligi, quæ medium inter ea, quæ in sanis reperiuntur, & ea, quæ ægris eueniunt, locum seruant: quippe, quum ea quæ sanis insunt, ex natura sint omnia, & omni culpa uacent: quæ ægris, ut præter naturam sunt: ita etiam culpanda: quæ uero media sunt, ad genus quidem eorum, quæ morbis eueniunt, attinent: uerū adeo sunt magnitudine exigua, & uiribus imbecillia, ut nondum solitas uniuscuiusque actiones lædere queant. Neque. n. si dolor quispiam aliquem, uel secundum caput, uel secundum aliā quapiā partem infestet, statim tantus est, ut hominem lecto decubere cogat. Neque si grauedo præterea caput, aut præcordia, aut alias partes uel alia uiscera detineat, tanta etiam erit, ut à consuetis functionibus desistere faciat. Corporis etiā tumor, aut gracilitas, decoloratio, pigritia in motu, procliuitas in somnū, uigilia, non sufficiunt, ut ab actionibus, quibus ad uitæ munera peragenda egemus, detrahant, nec cibi appetentia, uel nimis adaucta, aut omnino ablata: nam & hæc ambo ad corpus pertinent non integre sanum: sicut nimia siti torqueri, uel eius esse nimis expertem. Secundum stomachū etiam, uel uētre morderi, aut se lassum sentire: quippe hæc est ferē eorū formula, quæ illis cōtingunt, qui procliuēs sunt in morbos. Affectiones uero, quæ ea pariunt, per contraria (ut iam à nobis dictum est) sunt corrigendæ, si tamen hæc res ita summam tractāda est, sed si particulatim transi-

* hæc omnia, quæ sequuntur, uisq; ad alterū alterū scū desiderantur in græc. cod. Aldino.

DE CONSTIT. ARTIS MEDICAE

genda: omne exuberans uacuandum est, ut tamen prius distinguenda sit exuberandi ratio: quantitate ne, an qualitate, aut etiam utraq; ratione exuberet: & quod deinde potest iterum ad naturalem statum redire, per contraria alteretur: ut, quod crassum lentumq; est, attenuetur: quod tenuius crassius reddatur: ambo uero pariter concoquantur: obstructions praeterea aperiatur, quae toto sui genere sunt praeter naturam, qualia uenena, uirusq; animalium tum alterentur, tum euacuantur. Alteratio autem per contraria fiat, quae uel tota substantia aduersantur, uel altera, uel utraque qualitate: sed euacuatio, per ea, quae uim attrahendi habeant. Ceterum haec omnia, quibus sint peragenda remediis, ab ipsis affectibus petendum est. Quia, si omnes pariter humores accreuerint, maxima, atq; praecipua eorum euacuatio erit per sectam uenam: deinde uero per frictiones, per exercitationes, per balneas, per inediam: nec alia etiam erit euacuandi ratio, quum solus sanguis modum excefferit: ubi autem flaua, uel atræ bilis succus, uel serofus humor, opus quidem est euacuatione, non tamen eodem modo, etenim si ea excrementa in primis uenis contineantur, purganda sunt his, quae aluum cieant. Si in alijs, & tenuia, aquosaque fuerint, per urinam: si biliosiora, per purgatoria. Veruntamen possunt, & tenuiaalui deiectione purgari. Sed quae totum corporis habitum occupauerint, quum tenuia fuerint, aut sudore, aut medicamentis, quae cuti applicata uim exiccandi habent: quum uero biliosa, primum quidem purgatione egent, mox & euacuatione per cutim. At, quum pituitosus humor exuberauerit, si salus sit, purgandus est: si acris, experiundum, an possimus, naturae ad illum concoquendum opem ferentes, alterare: & si longe etiam magis, si dulcis sit: erit, n. concoctu faciliior. Porro ad concoctionem conducit quies, moderata calefactio, cibi parcus usus, boni tamen succi, potus uini parum calfacientis, exiguum uero calorem, & moderata frictio inducere ualet, & usus praeterea moderatus aquarum calidarum, insuperque cibi, ac medicamenta temperate calefacientia. Obstructions remouent quaecunque, uel esculenta, uel poculenta, uel medicamenta attenuant. Verum, quae deinde ratione sint harum materiae reperienda, aut iudicanda, exposuimus nos in eo libro, quem de facultatibus simplicium medicamentorum, & in illo etiam, quem de attenuante uictu inscripsimus.

De arte, quae reficit conualescentes ex morbis.

CAP. 20.

TAm igitur tempus erit, ut ad illos, qui à morbis reficiuntur, transeamus: in quibus nulla causa nullusque affectus praeter naturam, sed sola est gracilitas, simulq; & uirium imbecillitas. Et proinde, qui se hoc habent modo, in naturalem habitum reducuntur, si moderatis cibis, & motionibus reficiantur, & corroborentur. Et nos in libris de tuenda sanitate, materias, quibus hi & alii G di, & exercendi sint, explicauimus, ne tamen aliquid huic uideatur deesse sermoni non modo partis refectricis, quae analeptice dicta est, sed uniuersi etiam salubris negotii methodus hoc quoque loco repetenda est. Primumque cuiusnam ea sit generis, num ad id pertineat, quod praesentia tuetur, uel eo tantum à parte curatrice differat, quod in minimis quibusdam corrigendis uersetur. Si, n. corpus suum diutius statum seruet, nulla esset arte opus, quae illi praesert: hoc quippe in causa est, cur scientia egeat, cuius curae demandatum sit, quia uitiatur, nec in eodem semper statu persistit. Nempe si solum hoc illi conueniret, ut in halitus diffaretur, & subinde inaniretur: cibus potusq; defectum illum reficere posset: at, quia humorum copia, prauaque praeterea gignuntur excrementa, exercitationibus egemus: earum, n. munus est superfluentem quidem succum euacuare, excrementa uero concoquere, & expurgare: si tamen causae omnes uitentur, quibus uitari potest sanitas: refrigeratio inquam, aestus, lassitudo, cruditas, ebrietas, uigilia, molestia, ira, furor, & alia omnia, quae in eodem cum his ordine sunt. Neque, n. ea figillatim recensenda sunt, quum argumentum id, quod à principio est à nobis institutum, iam ferè absolutum sit. Nam institueramus omnes partes medicinae non quidem exacte disquirere: sed tantummodo monstrare, medicinam non secus, ac alias artes, suam à finis notione constitutionem esse sortitam. H

Medicina quo nam in genere sit artium effectiuarum.

CAP. 21.

QUod tibi est à nobis confectum: reliquum est, ut uniuersam medicinae rationem per capita resumamus, illiusque cum ceteris factiuis artibus comparisonem. Igitur medicina est numero artium factiuarum, non tamen ut aedificatoria, uel fabrilis, uel textoria: sed ut ea potius, quae labefactatas aedes instaurat, uel dilaceratas uestes consuit. Harum uero, ut monstrauimus, duplex est constitutio: nonnunquam enim ipse sibi artifex exemplum confingit, quandoque autem, quod exterius consistit, contemplatur. Medicinam uero nos ostendimus esse in hoc secundo genere, utpote, quae minime sibi ullum confingat exemplum, sed omnia ex corporis dissectione contemplatur, & subinde, si quid uitiatum sit, corrigere conatur. Sed hoc differt ab alijs artibus, quod maxima ex parte se naturae operanti ministram praestat: tamen medicus uniuersam eam contemplationem, unde ipse excitatur, ut minister, correctorue euadat, similem habet ceteris omnibus factiuis artibus: qui & similarium partium substantiam nouit, & modum generationis instrumentariarum, pariterque affectus inuenit, scoposque praeterea eorum curandorum inuestigat.

GALENI

GALENO ASCRIPTAE

FINITIONES MEDICAE

Bartholomæo Syluanio Salonensi interprete.

Initionum tractationem cum medicis omnibus, tum uel maxime introducti-
tjs iuuenibus longe utilissimam decreui, ut medicorum optime Teuthra cen-
suisi, colligere, ac scriptis mandare. Cum enim medica ad usum uitæ ars con-
ferat, sitque ad hominum salutem inuenta, ac pulchra, nec pauca præcepta
contineat, neque eam assequi facile esse uideatur, utilissime erunt finitiones:
ut quæ multa docere paucioribus possunt. Optimum enim in artibus, scientijs
que omnibus genus docendi, id est, quod non uerbosa oratione, atque in in-
finitum excurrente, sed paucis contenta perbelle dignoscitur. Veteres quidem, qui-
que ante Hip-
pocratem fuere, in quorum nos uolumina incidimus, nec aliqua finiuerunt, quæ ad artem perti-
neant, nec libros complures, sed paucos, admodum reliquere.

His igitur iure laus debetur, quod animum applicuerint primi, ac uitæ emolumētum aliquod
inuenire studuerint. Post hos uero exortus Hippocrates medicinam literis prodidit, finiuitque
eam in libello de arte: ille nimirum, qui semper bonorum auctor ac princeps fuit: cuius apud Non longe à
Principio.
Græcos omnes memoria in æuū durabit, quandoquidē publice est de omnibus benemeritus.
Cæterum, qui ab ijs temporibus extitere, finitiones perscripserunt, tametsi ne ij quidem omnes.

Sedulam autē in ea commentatione operam nauasse uidentur sectatores Herophili, & Apol-
lonius Memphites, & præterea Athenus Attalensis: uerum, hi quoque nec decenti usi sunt or-
dine, nec tractatum composuerunt, sed in libris conscribere passim: nec ea præterea plene de-
scripta sunt: non. n. omnia, quæ ad medicinam spectant, finiuerunt. Porro, quod uera commemo-
remus, licet dictorum uirorum libros euoluentibus discere. Nos uero longum sermonem ingres-
si, finitionesque à maioribus proditas ad uerbum describentes, iustum ipsis imponemus ordi-
nem: & si quæ ab antiquioribus dictæ non sunt, conficientes ipsi, construantesque, ut tu quoque
operæ precium esse censuisti, absoluta collectanea concinnabimus. His ego bone Teuthra mi-
hi persuadeo nec fuisse iuuenibus instituendis, nec fore utiliora: atque hæc hæcenus. Primum au-
tem necesse est, dicamus, quid sit utilissimum, ac quid doctrinæ ordini maxime conueniat: &
quid ipsa finitio sit aperiamus: tum finitiones dehinc subnotandæ.

D Finitio igitur, seu græce *ὁρος*, ex non nullorum sententia est oratio, quæ, quale sit illud, de quo
sermo est, declarat. Finiri autē & hoc modo potest. Finitio est oratio mentis cōceptionis. Quidā
sic quoque finiuerunt, Finitio est oratio, quæ perfectionē per resolutionē adipiscitur. Finitio est,
q̄ nos breui submonitione in rerum uocibus subiectarū notionē ducit: uel, Finitio est oratio, quæ
ipsum esse declarat: uel oratio, quæ nobis intelligētia rei indicat, ac palam facit. Diffinitio uero,
quam scilicet Græci *διωρισμὸς* uocant, est rei, quæ uelut uniuersaliter dicitur, sed uniuersalis non
est, per appositionem ad uniuersale deductio. Descriptio est oratio, quæ rudius, ac quadam ue-
luti forma ad declarandæ rei notitiā introducit. Alii sic, Descriptio est oratio, quæ res per rudē
imaginem repræsentat. Scientia est cōprehensio certa, & firma, neque à ratione decidua: licet &
hoc modo finias: Scientia est habitus, qui opinionem præbet ex uisionibus haud ab ratione de-
errantem. Ars est cōprehensionum globus commeditatarum ad finē aliquem rerum, quæ sunt
in uita, perutilem. Vel sic, Ars est cōmeditatarū globus cōprehensionum ad unum finem relatio-
nem habētium. Hippocrates in libello de arte medicinam ita finiuit, quā primus quoque medici
nā nominat: esse. n. inquit à morbis prorsus uindicare laborantes, & morborum obtundere ue-
hementias, & morbo profligatis manum non ad mouere, intelligentes compotē & non & esse ho-
rum omnium medicinam: plures hoc pacto finiuerunt, Medicina est ars, quæ præest sanis uictus

Isagogici.

6f 3

ratione

Ibidem.

ratione regendis, atq; ægrotis curandis. Secta, est decretorum multitudinis assensio artificiose E
 conſtructorum, atq; ad unum finem relationem habentium. aut ſic: Secta eſt decretorum multi-
 tudo, quæ tum ſe mutuo conſequuntur, tum cōſequi apparent, aut putātur, poſſit & ita quiſpiam
 dicere: Secta, eſt dogmatum multitudinis conſenſus, quæ ſe inuicem, & apparentia conſequun-
 tur, aut conſequi exiſtimantur: inuenitur & finitio huiusmodi quædam: Secta, eſt aſſenſio dogma-
 tum multitudinis, quæ tum ad ſeipſa, tum ad apparentia conſequentiam habent, uel ita: Secta, eſt
 aſſenſio ex dogmatum multitudine, ſequelā inter ſe ad unum finem habentium, Decretum ſeu
 dogma, partim proprie, partim cōmuniter dicitur: cōmuniter, rei conſenſio in actū: proprie aut
 magis rationalis ſecta dogmatica uocata eſt. Medicinæ ſecta duæ ſunt primæ, Empirica, & Ra-
 tionalis, & tertia Methodica. Quartam autē ſectā inueniſſe uidetur Agatlinus Lacedæmonius,
 quā græcè ἐπισηβετικὴν, quaſi ſuper cōpoſitiuam dixeris, nominauit: nonnulli uero * hecſicen. i.
 habētricem, appellarunt. Eſt Empirica ſecta earum rerum, quæ ſapiffime numero, ac ſecundum
 idem, atq; eodē pacto quodāmodo uiſæ ſunt. Rōnalis autē ſecta rerū abditarū ſcientia, atq; ope-
 ribus cōſtat, quæ hāc in medendo cōſequunt. Methodica, eſt rō, quæ ab apparente progreditur,
 & incompti comprehensionem facit: ut, ſi ſunt ſudores, ſunt exigui cutis meatus: apparens
 .n. res ſunt ſudores: eſſe autem meatus incomptū eſt. Syllogiſmus, eſt ratio, in qua poſitis qui- F
 buſdam aliud quidpiā ab iis, quæ poſita ſunt, quod ante ignorabatur, per neceſſitatem colligit.
 Epilogiſmus, eſt ratio, quæ id, quod ab intelligentia diuertit, in firmam certāq; notiā adducit.
 Speculamen, ſeu potius græce Theorema, res eſt uniuerſalis, quæ medicinæ fini conſequens po-
 nitur: uel proloquium uniuerſale medicinæ completiuum, uel Theorema, eſt id, cuius contrariū
 raro euenit. Opinabile anceps, quod græci ἀμφιδόξον uocāt, eſt id, cuius perinde euenire contra-
 rium poteſt. Finis, eſt cuius gratia res medica adminiſtratur. aut hoc modo: Finis, eſt id, ad quod
 quæcūq; medicæ artis ſunt, referūtur. ſic quoq; finis licet: Finis in medicina id eſt qd ſi aſſequuti
 fuerimus, nihilo præterea egemus. Conſummatus medicus eſt is, qui in ſpeculatione, & actio-
 ne numeros omnes expleuit. Optimus eſt, qui omnia in medicina recta agit ratione. Homo, eſt
 animal rationale mortale, mentis capax, & ſcientiæ. Animal, eſt ſubſtātia animata ſenſu prædi-
 ta, quæ impetu mouetur ac uoluntate. Anima, eſt ſubſtātia incorporea, quæ per ſe, ex Platonis
 ſententia, mouetur. Stoicis uero, corpus tenuium partium, quod ex ſeipſo pro ſeminis mouetur
 rationibus, ut autē opinio fert Ariſtotelis, entelechia, ſeu perfectio instrumentarii corporis phy-
 ſici uitam facultate obtinentis. Corpus eſt magnitudo triplici dimenſione cōſtans: quippe cum
 longitudinem in ſeipſo, & profunditatem, & latitudinem habeat, uel magnitudo ex ſpatiis tri- G
 bus conſiſtens. Elementū, eſt, ex quo primo, & ſimpliciſſimo progenita omnia ſunt, & in quod
 ſimpliciſſimum reſoluentur. Atheneus uero Attalenſis in tertio uolumine ita inquit, Elementa
 medicinæ, uti nonnulli arbitrati ueterum ſunt, calidum, & frigidum, & humidum, & ſiccum: ex
 quibus homo primis apparentibus, & ſimpliciſſimis, minimusq; eſt conſtitutus, & in quæ ultima
 apparentia, & ſimpliciſſima ac minima reſolutionem capit. Elementatio, eſt eorūdem doctrina
 ſecundum idem eodēmq; modo, alii ſic: Elementatio, eſt forma * ab elementis ad finē. Cōſtant
 corpora noſtra ex ſolidis, & humidis, & ſpiritibus. Solida ſunt oſſa, cartilagineſ, nerui, muſcu-
 li, uenæ, arteriæ, & quæ in conteſtu ſunt uiſcera. Humida, humores, & excrementa. Spiritus uero
 natiuus calor eſt in corde deſitus. Anatome, hoc eſt diſſectio, conſectio, ab ditarum partium
 ſpeculatio eſt. Conſectionis ſpecies duæ ſunt, altera, quam de induſtria aggredimur: altera, quæ
 caſu euenit: per induſtriam conſtat ea, quam tradunt dogmatici partium occultarum gratia, uel
 in uiuentibus, uel in mortuis: & uel in totis, uel in partibus: caſu euenit, ex iis, quæ cōtingunt, ut
 ex uulnere magno accepto: ſoli autem hac utuntur empirici. Chirurgia, eſt intrepidārū manūū
 celer motus cū experientia, uel actio in medicina per manus artiſicioſa, conuenientis finis com-
 pos. Pericrania, membrana eſt neruoſa totam caluariā complexa. Meninges, ſunt, quæ cerebrū H
 ambiunt corpora neruoſa, arterioſa q; Cerebrum eſt album, molle, uelut ē ſpuma quadam con-
 cretum, humidum, & calidum. Cerebellum, ſecundum locum à cerebro obtinet, ſimilis cum eo
 naturæ, ac coloris. Doſi medulla cognata cerebro eſt, cæterū pinguior, candidiorq;. Oculi, ſunt,
 qui ex quatuor conſtant tunicis, neruoſi, ſenſum obtinentes ſubicetorum colorum, magnitudi-
 num, ac figurarū. Aures, neruoſæ, & cartilagineoſæ, quæ uoces, earumq; differētias ſenſu diiudi-
 cant. Nares, neruoſæ, cartilagineoſæq; ſunt, odorum perceptrices. Lingua, uenofa eſt, & carno-
 ſa, ſuppinguis, ſaporum guſtatrici, adiutrix deglutiendo alimento. Larynx, cartilagineoſus eſt,
 per quem ſpiritum attrahimus, uoci concinnandæ alioqui deſeruiens. Pulmo, eſt arterioſus, ex
 leuigatis, alperisq; cōſtans arteriis, fungoſior, reſpirandi instrumentum. Thorax, eſt ex uenis, &
 arteriis, & neruis ad reſpirationem incitandam à natura conſtitutus. Cor, neruoſum, muſculo-
 ſum, uenoſumq; eſt, habetq; arterias, conī figuræ, ſuppingue, ex quo arteriæ exoriuntur, ac uenæ,
 per quas ſanguis, ac ſpiritus immittuntur. Septum tranſuerſum, eſt neruoſum, uiſcera, quæ in tho-
 race ab iis, quæ ſub thorace ſunt, diſpeſcens ac ſeparans. Iecur ſubſtātia uenoſum eſt, & calidū,
 ac ſanguine affluēs, primamq; generationem ſanguinis plurimā molitur: uentriculo quoque ad
 concoctionem obeundam præſtō eſt, ſua ipſum propinquitate cōcalefaciens. Lien, uenoſus eſt,
 arterioſusque

* Nonnulli græ-
 ci codices habēt
 ἐκλεπτικὴν, id
 eſt electricem.

* Forte, περὶ δόξας,
 i. forma legēdū
 εἰδός, id eſt uia.

Arteriosusq; qui cū tenuia uasa, atq; inter ea cauitates multas obtineat, ob id rarus, laxisq; est. Stomachus, neruosus est, & arteriosus, instrumentum appetitus, ac deuoracionis: uel etiam meatus humidi, sicciq; alimenti. Ventriculus, neruosus, alimenti humidi, & sicci receptaculū est, ad id cōcoquendū pparatus. Intestina, neruosa sunt, alia ad excipiendum, alia ad excernendum recrementum pgenita. Renes, carnosi sunt, carne cōstāt friabiliore. Isthmi humidi excrementi, ac ueluti lacunæ a natura cōditi. Vesica, est neruosa, humidi recrementi conceptaculū, eiusdemq; excernendi instm. Testes, carnosi, perfragilesq; sunt, humidi & calidi, meatibus contenti seminis, qui parastata à Græcis dñr, cōcoctioni opitulātes. Parastate, sunt (quasi latine astites nomenē) qui ex uena, & arteria constant in unā naturā cōfertis, semen cōfouentes. Matrix. i. vulua, foris neruosa est, intus carnosior, uas foetus gestadi. Hæc à græcis *ὑστέρη* quoq; appellatur, quod *ὑστέρη*. i. postrema sit partium oīum. Excretio, est delatio excrementorum corporibus adherentium. Stercus, est expurgamentum alimenti in cōcoctionis, digestionisq; cōsummatione discretum. Vrina, est superfluitas excolata sanguinis in magna uena, quæ per renes, & ureteras in uesicam delabit. Aliter, Vrina, est excrementum, qd in iecore gignitur, discernitur in renibus, p ureteras in urinariam uesicā deriuatur, excerniturq; inde per eius collum, *ὀυρήρας* nomine Græcis appellatum ex eo, q per eā urina perferatur. Efficiens causa est urinæ, sanguinis generatio in iecore * supprimitur, uel per sanguinis in grumulos concretionem, uel q genitaliū meatus cōcidat ac cohærescat, uel ob renum consensorium affectum, uel propter ulcerationem. Vrinæ suppressionis appellatio prima, est ischuria, cū urina retinetur: secunda, dysuria, in qua urina quidē fertur, sed cum difficultate: tertia, stranguria, ex eo dicta, q urina *σπασμωδῶς*. i. guttatim destillet. Humores quatuor sunt, ex quibus aīal consistit, sanguis, pituita, biles duæ, flaua, atraque: hæc. n. elementa corporis medicorum filij uocant: qñ quidē sanguis, calidus, humidus, dulcisq; est: pituita, frigida, humida, falsa, glutinosaq; flaua bilis, calida, & sicca, acrisq; ac mordax: atra uero, sicca, frigida, acida, atq; grauissima. Sanguis calidus est, & humidus, in uenis copiosus, in arterijs paucior, ex quo alitur aīal. Pituita, frigida est, & humida, ad ciborum deuoracionem, & articulorum motum a natura subiecta. Bilis flaua, calida est, & sicca, ad stomachi robur, ac uentris excretionem comparata: Bilis atra, frigida est, & sicca, uti diximus, & acida, & grauissima: sedem habet in liene: mista aut in sanguine est: itaq; ab eo secernit, ne crassus, ignauus, ac digestu difficilis reddatur. Quatuor præterea melancholici humoris dñæ sunt: primus est elementarius: dein qui ex superassata flaua gignitur bile, quē bituminosum quoq; nominamus, q bituminis instar splendeat, & qui ex terrificata, seu putrefacta pituita oritur, & qui ex fœculento sanguine consistit. Bilis flauæ lex discrimina hñr: bilis elementaria, uitellina, glastea, porracea, eruginosa, & pallida. Pituitæ dñæ, dulcis, falsa, & qualitate carens. Humores item tribus modis in uentriculo degunt: nam aut innatant, aut imbibuntur, aut inducuntur. Mucus, est expurgamentū cerebri, quo pars aīæ princeps leuetur. Sudor, est tenuis, ac serosæ colatura humiditatis sanguini immiste. Vena, est uas sanguinis, & sanguini temperati spiritus natiui, neruosa, humida, & calida, sēsum obtinens. Habet tñ sanguinis plus, natiui spiritus minus. Arteria, est uas sanguinis paucioris, puriorisq; & temperati spiritus genuini copiosioris, ac tenuioris, calidior & ficior, ac sentientior, q uena, pulsatili motu prædita. Aliter, Arteria, est corpus cauum, duplici constans tunica, * spiritum uitalem suppedians: excipit & purum aerem, dum attollitur, & cor, ac naturæ calorem refrigerat: dum uero contrahitur, fuliginosa, ac fumosa excernit recremēta. Vfus igitur pulsus is est, ut per aerem refrigeret: aeris quoq; ipsa substantia, q spiritui nostro addatur, generatio, additioq; est spiritus animalis. Neruorum tres dñæ sunt: qui. n. ex cerebro, & dorsi oriūtur medulla, ij proprie nerui: qui ex musculis, tendones: qui uero ex ossibus, ligamenta appellantur. Nerui, qui a cerebro, eiusq; membranis cōes expullulant, sicciore uenis, ac minus calidi, & arterijs sentientiores sunt, ac uoluntarios motus absoluunt: qui aut ex ossibus prodeunt, articulos, & corporis membra colligant, ac continent. Musculi, sunt neruosa corpora, permista ijs etiam carne, ad partium corporis motum procreati. Periosteæ membranæ, sunt inuolucra tenuia, fibrosa, uelut indumenta ossium a natura conditæ. Pinguedo, est affusio alimenti, circa membranas maxime concrefcens, sensu carens. Caro, concreta ex sanguine est, humida, & calida, mollitudinēque corpori adhibens. Medulla, in ossibus est, eorum cauitatibus contenta, pinguis, ac sensu uacans. Cartilagine, corpora sunt terrosiora, ac sensus expertia. Ossa, sunt corpora sicca, & terrestria, & frigida, nec sensum obtinentia. Dentes, sunt, qui cibum diuidunt, atq; conficiunt, nō nihil & ad uocis articulationem conferentes. Vraniscus. i. paruum cælum, quod latine palatū dñr, pars est oris superior, a cœli similitudine nomen accipiens. Gargareo, seu columella, caruncula est a faucibus dependens, uocis instm. Præsepiola, siue alueoli, sunt cauitates ossium, in quibus dētes firmanur. Vngues, sunt neruorum terminatio, decoris gratia progeniti, ac quo facilius quicq; sit apprehendere digitis. Alij sic, Vngues, sunt cutis concretio sicca, & frigida, ac sensus impos. Pilus, est corpus frigidū, & siccū, sine sensu, ad tutelam, ornatumq; genitus: Ornamenti quidē gratia, in capite, & mento: in genis aut, & supercilijs, ad usum: oriuntur in capite plurimi, ob cutis siccitatē, ac fuliginosorū copiam excrementorū, quæ sursum ab infēnis partibus ad ea loca mittuntur.

tuntur. Denfantur porrò his de causis in ætate uigentibus, tum q̄ excrementorum copia præditi **E** sint, tum q̄ cutis meatibus cōstent amplioribus: nec fit in ijs cutis arida nimis, uel mollis: contra uero in pueris, qm̄ nec fulginosorū excrementorū subest multitudo, neq; facti sunt in ijs meatus: magisq; ob angustiam id genus meatuum. Cæterum caluescunt hoīes duabus de causis, ob siccitatem exuperantē, ac pilis conuenientis alimenti defectū. § Cutis, est corpus neruosum, ambitum corporis honestamenti gratia totū operiens, ac noxijs causis arcendis procreatum. Semen, est uis in humido conspersa, rōnem huius continens: q̄ uis, si congruas nanciscatur rōnes, atq; materias, in hoīs gñationem explicatur. uel aliter hoc mō: Semen, est humor in uasis, quæ a testibus exoriuntur, contentus, calido spiritu constans, ex quo nasci hoīem licet: uel, Semen, est spūs calidus in humido, qui ex seipso mouet, ac gignere tale pōt, quale id, a quo emissum est. § uel auulsū materialis aīæ partis, cum spiritu humido. § Zeno aut Citieus ita finiuit: Semen est hoīs abstractum, ac maiorum mistura, qđ hō cum aīæ parte humida transmittit, utiq; tale existēs, quale id, a quo excretum est. Natura, est ignis artificialis, qui uia in gñationem tendit. § moueturq; ex seipso efficaciter § siue, ut Plato inquit, ars diuina, § uel, Natura, est uis, quæ ex seipsa mouetur, auctō formationis, generationis, perfectionisq;: || Dī natura & uniuscuiusq; rei temperamentum, atq; habitus: motus quoq; per impetum excitus, & quæ aīal moderatur, facultas natura nuncupatur **F** à physicis uiris, * Hippocrate, inquam, & Galeno, utiq; naturæ, ac medicinæ peritissimis. § Natura itē, est spiritus calidus, qui ex se se pro seminarijs rationibus mouetur, quiq; in præfinitis certisq; temporibus, ac magnitudinibus hoīes generat, perficit, atq; conseruat. Habitus, est spiritus continens partes, ac cohibēs. Appetitus est § cibi, & potus § desiderium, inquisitioq;. Deuoratio, est solidi, & humidi in uentriculum attractio, quæ a stomacho fit: uel hoc pacto: Deuoratio, est ingestio humidi, solidiq; alimenti, quæ ex ore per stomachū in uentriculū fit. Concoctio, est mīstio, & succatio, uelut elixatio alimenti in uentriculo, atq; intestinis, in digestionē per mutationem absoluta. aliter: Concoctio, est confectio alimenti per mutationē in uētriculo, & intestinis. uel sic: alteratio prōpta ad sanguinis gñationē, quæ a natura fit p̄ caliditatē, elixationi similis. || Concoctiones alimenti fieri putat Hippocrates a calido innato: Erasistratus cōtritione, & molitura, & amplexu uentriculi, & adscititijs spūs proprietate: Empedocles autē putrefactione: alij, quemadmodū & Asclepiades Bithynus, ex crudis fieri digestiones affirmarūt: idē quoq; aīam esse quinq; sensuū exercitationē dixit. Sanguificatio, est mutatio alimēti in sanguinē. Digestio, est cōcoctū, & confectū, & in sanguinē cōuersū alimenti in corporis particulas oēs, & partes attractio, quā natiuus calor molit: qđ hoc mō: Digestio, est cōcoctū alimēti in totū corpus attractio, **G** quā naturalis obit calor, cū ppria mutatione, cōfectioneq;. Auctio, est p̄fectus corporū in lōgitudinē, latitudinē, & p̄funditatē. Nutricatio est additio, q̄ corporibus in circuitū, ac latitudinem fit. Aetates quatuor sunt, prima iuuenū, scđa uigentū, tertia mediorū, quarta senū. Iuuenes tēperatura, calidi, & humidi sunt, ac similes ueri: Vigētes, calidi, & ficci, eandē cum ætate tēperaturā adepti: Medij, frigidi, & ficci autūno cōsimiles: Senes, frigidi, & humidi, ac similes hyemi. Redūdat sanguis iuuenibus: flaua bilis uigentibus: medijs atra: pituita senibus: quoniam innatus calor est iuuenibus multus: uigens uigentibus: medius medijs: senibus paucissimus. Iuuenta, est, in qua augefcit aīal, calore atq; humore in ipso incremētū capiēte: quo tpe, & æqualia alimentis delibamēta sunt: aut eo, qđ desit, plus est, qđ adgigni. Vigor, est ætas, in qua auctū, p̄fectū quæ aīal est, absolutis in eo calore, atq; humore, parēq; ijs, q̄ dimanant, cū ijs, q̄ ingerunt, modū obtinētibus. Senectus autē, est ætas, in qua diminuit aīal, ac deficit, decrefcētibus in eo calido, & humido, frigido autē & sicco augefcētibus. Respiratio, est motus thoracis, & pulmonis: eius partes sunt exspiratio, & inspiratio: uel hoc modo: Respiratio, est attractus aeris per os, & nares in cerebrum, & in cor p̄ fauces, atq; pulmones: eius uero aeris non nihil, & in uentriculū aduenit: atque ex accepto portio quædā exigua in aerē ambientē retribuitur. Perspiratio, est attractio aeris p̄ **H** ter uoluntatem, a naturali calore per cutem simul cum demēatibus facta: aliter, Perspiratio, est aeris ex corpore attractus cum naturali appetitu per totum corpus, & rursus per uias ac meatus excretio. Pulsus, est cordis, & arteriarum naturalis dilatatio, atq; contractio: sunt aut partes pulsus dilatatio, & contractio. uel sic: Pulsus, est cordis, & arteriarum, & cerebri, eiusq; membranarum naturalis, ac præter uoluntatem motus, per dilatationem, contractionemq;: potes & ita finire: Pulsus, est calor, qui in corde, & arterijs continetur, naturalis motus, nec a uoluntate proficiscens: § alij sic: Pulsus, est cordis, atq; arteriarum naturalis per dilatationem, ac contractionem motus, ad innati caloris refrigerationē, & uitalis incremētū roboris, & aīalis spūs gñationē, uel, Pulsus, est uerax eorū nuncius, q̄ in profundo delitefcunt, & uates obscurorum, & incertorū index, motu concinno, ac musica percussione dispōnem p̄nuncians inuisibilem. Pulsus autē genus, est motio, quæ nec sedari pōt, nec a uoluntate progreditur, in sempiterni motus distentione, ac contractione consistens, atq; in corde, & arterijs principium obtinens. Arteria uel circulariter mouetur, uel in rectum: constat in orbē non moueri: q̄ aut neq; in rectum agatur, hinc planē no ueris: a loco in locū demigrant, quæcunq; in rectū mouentur: finēq; obtinent motionis: non ergo in rectum mouetur: quod, si cum duo sint motus, neutro cieatur, non igitur mouetur: at enim

mouetur:

3. Aphor. 2. Ex.
or. 20. 6. Epid.
cō. 5. tex. 1. cl. 3.
187. f
Ibid. tex. 2. fol.
188. f. Et lib. de
alim. post me.

1. Apho. 15. Ex.
ord. fol. 8. a

A mouetur: atq; misto dicimus motu agitari, circulari, & recto. Porro, an mista huius motio sit, rationalibus demonstratio est centrum: centrum appello medium punctū, à quo sese dilatans arteria foras erumpit, & ad quem rursus se cōtrahens redit: hac igitur ratione moueri in rectum uidetur: ex eo aut, q̄ in orbē perpetuo agatur, spēm nobis inuehit circularis motionis. Motio sex modis cōficitur, per gñationem, corruptionē, augmentū, decrementū, alterationē atq; à loco in locum translationē. Pars princeps animæ est ea, quæ toti præest animantis gubernationi, in cerebri penetralibus, ac basi constituta: quidē hoc modo? Pars animæ princeps, ea habetur, quæ partibus aīæ præest, ac ueluti regina dominatur, atq; imperat, & in cerebri basi sedem obtinet. Pars aut famulatrix, principi subdita est, atq; ancillat, in reliquo corpore collocata. Sēsus, est affectus animæ per corpus, nūcius rei, quæ mouere idonea est: est enim sensus agens facultas. Sensorium, est instrumentum, qđ sensum aliquem creditum habet. Sēsibile, quod sub sensum cadit. Sēsu uero præditū, est ipsum id, quod sentit: uerbi gratia sensus, est uisus, gustus, olfactus, ac sensus reliqui: sensorium, uel oculus, uel nasus, uel lingua, quæ & sentiendi instrumenta nūcupantur: sensibile, lignum, uel lapis, uel paries, uel columna, & quęcunq; sensibus succumbūt: sensus aut cōpos, Theon, & Dion, & quęcunq; sentiunt animalia. Sensus quinque sunt, uisus, auditus, gustus, odoratus, tactus. Ministrant porro hi, famulanturq; animæ, ut Asclepiades Bithynus affirmat, qui proinde animam esse quinque sensuum exercitationē dixit. Visus est, qui fit per oculos, contēperato in ipsis tenui spiritu, pupillæ locū potissimū obtinente, p̄ quē uisoriæ apprehensiones fiunt. Uel, Visus est facultas aeris substantiæ, splendoris speciē referens. Contuitus aut, actiuus est. Auditus obitur p̄ spiritū auribus tēperanter insertū, sicciore magis, q̄ tenuiore, quo auditoriæ apprehensiones efficiunt. Olfactus absoluit spiritū in naribus contento uliginoso, halituosioreq; p̄ quem olfactilium fiunt apprehensiones. Gustus est, q̄ fit spiritu linguæ insito magis humidior. Tactus, est, qui per spiritum corpus permeantem perficitur, quo apprehensiones fiunt corporeæ. Trāstius motus est animalium, qui per appetitionem fit, parte nimirum animæ principe auctore, spiritu uero, qui cum neruis extenditur, transferendis membris subministrante. Vox est, quæ fit per principis animæ motum, sese ac spiritum simul per fauces usq; in pulmones, & linguā extendentis, nēpe iis uicinum aerem diuerberantibus. Memoria, detentio, cōseruatioq; in anima est earū rerū, quas antea obseruauimus: non nulli hoc modo: Memoria, est præteriti cōprehensio, cuius præsens fuit ex sensu perceptum. Recordatio est cum p̄ter cætera spatio multo tēporis interueniente rursus cogitatio oritur adeo, ut, quæ prius aīū mouere, ad memoriā, reuocentur. Sōnus est remissio aīæ fm naturam à finibus ad principatum: uel Somnus, est aīæ delatio fm naturam à finibus ad principium. Salii sic: Somnus, est quies, uacatioq; ab animariis actionibus: conciliat hunc utilis materia, quæ ex stomacho in cerebrum colligitur, quæq; magis humidior, ac medio criter calidior est. Vigilia, est intētio animæ à principio ad corporis partes omnes, atq; particulas. Sanitas est primorum, quæ secundum naturam, aut humorum, qui in nobis sunt proba temperies, aut naturalium uirium actio minime impedita: uel. Sanitas est commoda quatuor elementorum temperatura: constat nanq; animal ex calido, frigido, humido, sicco: quidam hoc pacto: Harmonia, seu concinnitas constituentium hominem calidorum, frigidorum, humidorum, ac siccorum. Accidunt porro sanitati pulchritudo, bonus habitus, integritas. Pulchritudo quidem, non qualis comptricis artis per faciei illinimenta, capillorumq; infecturam, ac similia uendicatur: Bonus habitus, non qui à gymnastica, sed qui per sanitatis consequentiam constituitur: Integritas uero, est cunctarum partium numeris omnibus absolutarum roboratio, commensuratioque. Quibus itaque adest pulchritudo, iis bonus color, proportio membrorum, ac concinnitas suppetunt: est enim pulchritudo, proportio membrorum cum coloris probitate. Sanitas à bono habitu eo differt, q̄ sanitas bonus habitus est commodatus, habitus autem bonus sanitas intensus: bonus uero exercitatorum habitus ne sanitas quidem esse potest. Corporis uirtutes, sunt sanitas, robur, pulchritudo, integritas. Animi uero, prudentia, modestia, fortitudo, iustitia. Sanitas porro modestiæ proportionē respondet: est. n. sanitas, bona primorum temperaturā, & constitutio: modestia autem, est purum ab omni affectu animum reddere, nempe uoluptate, metu, tristitia, libidine: quam ob causam animi motus imperturbatos trāquillosq; exhibet: estque hæc animæ constitutio, ac sanitas. Rursus proportionē robur corporis, animi fortitudini consentit: est enim robur, firmitas, ac uis inexpugnabilis corporis ab iis rebus, quæ corrumpere corpus cēsentur. Fortitudo, animi robur, & strenuitas ad ea perferenda, quæ mortis, laboris, ærumnæ, ac denique omnium, quæ grauiā, & terribilia esse uidentur, speciem impensius præferunt. Similis autem iustitia rursus pulchritudini uidetur: pulchritudo nanque in membrorum symmetria cum coloris bonitate intelligitur: iustitia autem, in eius commensuratione, quod in re quaque exuperat: cuique enim pro dignitate tribuit, ut diis, parentibus, cognatis, amicis, familiaribus ciuibus. Prudentiæ uero integritas confertur: hæc enim corporis membrorum: prudentia autem, rectarum animi comprehensionum consummatio est. Secundum naturam sanitas est. Præter naturam morbus. Quod autem est natura, id nec secundum naturam, nec, præter naturam iam est: ut gracilis admodum, ac ficcus: uel crassus iam, & præpinguis: uel qui naso est adunco, aut limo: uel cæcis oculis: uel qui uarus, aut uaria est: nam, qui ita se habent non sunt secundum naturam

naturam affecti: nam symmetriam euasere: uerum nec præter naturam rursus, non enim impe-
diuntur functionibus administrâdis. Esse autem non natura eiusmodi est, ut neq; secundum na-
turam, neque præter naturam neque natura existat: tales sunt uiliginosi, aut acrochordonibus,
myrmecis uel, ac similibus præditi: hæc enim neque secundum naturam sunt mala, siquidem à
naturali statu excessere: neque uero præter naturam, cum naturales minime impediunt actio-
nes: uerum neque natura sunt, non enim ea fuere à principio genita, neque à prima generatio-
ne constiteret; non natura ergo ut sint, relinquitur. Enimuero, quod constat natura, ei, quod se-
cundum naturam: & quod non natura, ei, quod præter naturam habet, ratione proximum est.
Partes itaque ad uiuendum progenitæ propriæ sunt cerebrum, cor, pulmo, iecur, uentriculus:
offensis enim iis animal protinus, aut postmodum interit: ad commode autem uiuendum, ac ci-
tra molestiam, doloremque, oculi, manus, pedes, & partes corporis reliquæ, hæc nanq; si affician-
tur, uiuit animans quidem, at minus foeliciter uiuit, Aegrotatio, quæ Græcis νόσος uocatur est pri-
morum intemperies, quæ secundum naturam consistunt: uel intemperies infitorum nobis hu-
morum, uel naturalium facultatum prædictio: uel uersura corporis ex eo, quod secundum na-
turam est, in id, quod præter naturam se habet: uel Aegrotatio, est primorum intemperies, in qua sic-
cum, aut frigidum, aut calidum, aut humidum præualet. Aegrotationi opportunissime constitu-
tiones corporum ex partibus constant temperatura contrariis: quemadmodum optimæ corpo-
rum structuræ sunt quidem ex instrumentalium symmetria, simularium autem proba temperie
cōstitute. Affectus est impeditio functionis alicuius naturalis, aliquarum uel. Herophilei hoc mo-
do, Affectus est, qui non semper eodem tempore soluitur, sed in breuiore quâdoque, interim &
longiore. Morbus, quod Græci νόσος appellant, est habitus egritudinarius totius corporis, aut
partis. Morborum alii acuti sunt, alii peracuti, alii diuturni, quidam continui, quidam intermittētes.
Acuti sunt phrenitis, lethargus, pleuritis, peripneumonia, & febres ardentes, continentes tertia-
næ, & Peracuti, synanche, cynanche, apoplexia, cholera, tetanus, & his similes. & Diuturni, tabes, re-
nū morbus, articularū, aqua inter cutem, marcor, comitialis morbus, & similes. & Continui, hēmi-
tritæa, typhodes, i. succensa, q̄ sic uocat febris, & ardens. Intermittentes uero sunt, tertiana, quo-
tidiana, quartana, quintana, & quæ his similes sunt. Morborum præterea quidam acuti sunt, & cō-
tinui: ut ardētes febres, phrenitides, pleuritides: hi. n. acuti, continuiq; sunt. Nō nulli neque acu-
ti, neque cōtinui, quales diuturni. Febrium occasiones quatuor sunt, quas etiam tempora nomi-
namus, irruptio, auctio, uigor, declinatio. Hippocrates nouē morborū differentias nouit, acutū
peracutum, malignum, diuturnum, medium, exitialem, euasorium, periculosum, periculo uacan-
tē. Peracutus affectus, est facultate, & specie maior, difficiliorq; acuto, q̄ in septem diebus ferme
iudicatur: hunc etiā acutissimum appellare consueuit. Malignus morbus, magnus, grauisque est
potestate, specie uero imbecillis, nec tempora certa hēt iudicationis. Diuturnus morbus, est, qui
in peius mutatur, ac melius: in mensibus, annisq; iudicatur, aut etiā cū homine interit. Medius
morbus, qui inter diuturnum, acutumq; est, his quoque in melius, ac deterius cōmeat: atq; in se-
xaginta fere, aut octoginta diebus iudicat. Exitialis est morbus, q̄ prorsus exitium affert, uel bre-
ui, uel in plurimo tpe. Euasorius est morbus is, qui nunquam fit perēptorius. Periculosus, qui ad
perniciem, & salutem equale habet momentum: is anceps quoq; dici potest. Periculo caret mor-
bus, qui semper ad salutem, quantum in ipso est, uergit, idemq; potestate cum euasorio est. Mor-
bus imagine magnus, est, ut vulnus in carnosissimis locis multum spaciū occupans: magnus autē re,
uel effectu, ut punctura in neruo, uel musculo, quæ parua uisui apparet, uel autem est magna: In-
firmitas quod Græci uocant ἀσθένεια, est morbus inueteratus cum multa imbecillitate: uel, In-
firmitas est morbus imbecillis uires diminuens. Morbus, id est νόσος, permanēs, stabilisq; cir-
ca corpora constitutio est, quæ uita participant. Herophilei affectum eū esse aiunt, qui facile sol-
uitur, ac dimouet, eiusq; esse in humidis causam. Acutus affectus, est is, q̄ facile solutionem, uel
internecionem, quantū in ipso est, hēt. Fusanei morbi, sunt qui oī tpe, & loco fiūt. Vernaculi, qui
in quibusdā locis abundant. Vulgares, qui t̄pibus quibusdam plures eodem in loco corripunt.
Pestilētia, est morbus, qui in omnes, aut plurimos grassatur, ab aeris corruptione pueniēs, quo
fit, ut quā plurimi intereant. Fertur & quædā huiusmodi finitio, Pestilētia, est cōmunis affectus
plurimorū, qui sub idē tempus p̄ urbes, nationesq; acuta pericula, mortesq; infert acutas. Fini-
re & hoc modo possumus, Pestilentia, est uersura aeris, qua de re nec ordinē propriū seruent an-
ni tempora, simulq; plures ab eodē morbo intereāt. Causa, est, quæ in corpore quidquam facit,
expersq; ipsa est corporis. Est autē alia procatarētica, hoc est antegressa, uel externa, alia cōtenti-
ua, seu coniuncta, quædam antecedens. Antegressa, est, quæ confecto opere discessit: uel ut canis
cum momordit, & scorpius cum ictum infixit, & inustio a sole, quæ febrem parit. Contentiua est
quæ cum adest præsentem seruat morbum, sublata tollit: ut calculus in uesica: in oculo a quila,
pterygium, encāthis, aliq; id genus: quæ ponunt medici non in causarum duntaxat, sed in affe-
ctuum quoq; ratione. Athenæus autē Attaleus sic inquit. Causa, est ea, quæ facit: hæc autē est p-
catarētica: aliter. Causæ sunt procatarēticae, quæ ante totam operis consummationem existunt,
quasq; nulla antecedit. Antecedēs causa est quæ ab antegressa prorsus, aut partim cōstituit: non
nulli sic, antecedēs causa, ea est, qua p̄sente adest effectus, & aucta augetur, & minuta minuitur, &
sublata

de Natu. huma.
cō. 1. t. 6 cl. 1. 28
g. & li. 1. de mor-
bo circa princi.

G

H

A sublata tollitur. Per se finiens est causa, quæ ipsa per se finem facit. Concausa, quæ cum alia pares obtinens vires, opus molitur, quod facere sola per se ipsa non poterat. Adiutrix causa est, quæ opus quidem conficit, sed ægre: quapropter alii consociatur, quo rem assequatur facilius, quam propter obire seorsum nequit. Causæ sunt manifestæ, quæcunque ex seipsis faciētes agētesque sensu deprehenduntur. Aliqui hoc modo: Manifestæ sunt causæ, quæ & apparēt ipsæ, & opus consentaneæ sibi fieri ostēdunt. Non manifestæ sunt, quæ non ex seipsis, sed per signa deprehenduntur: quæ admodum obscuræ, quæ neque ex seipsis noscuntur, neque ex aliis. † Pro tempore obscuræ sunt eę, quæ ab sunt aliquādiu, ac rursus uenire sub sensum ualēt. Notatio, est per notā, uel per notas, seu signa perceptio: uel Notatio, est signum, quod rem minus parentē quāpiā declarat. Signum, est rei, quæ contingere debet, dignotio: nō nulli hoc pacto: Signum est, id, quo cognito, aliud, quod ignotū nobis erat, deprehēdit. Passionū significatio, notatio interiorū, exteriorumque; Prænotio, eorū, quæ euenire debēt, scientia est, aut, Prænotio, est præscire, quæ sunt corpori euētura. Prognosticū signum est, de quo noscitur futurum. Prædictio, est futuri præcognitio, prænuntiatioque; Pathognomonicum signum, id est, ex quo affectus dignoscitur. Concursus, quam Græci uocant syndromen, est concursus symptomatum. Symptoma, est, accessorium affectus. Auxiliaria signa, sunt ea, ex quibus Curationis, quæ in ipsis obseruata est, commonemur. Auxiliū est, quod hominibus utilitatis gratia admouemus, ex quantitate, qualitate, ordine, atque occasione cōpositū. Curatio est ordo auxiliorum consequentiam habentium: uel opportunitas, & tempus muneris præclare obeūdi: uel, temporis commoditas, in qua opem ferimus laborantibus. Indicatiū signum, est, quod primas sibi uēdicat in minus manifesti alicuius deprehensione idē bonum cōsequentis. Suggestens memoriæ signū est, ut aiunt empirici, res, quæ apparet, atque ex antegressa obseruatione innotescit, utilis rei, quæ cognoscitur, ad memoriam reuocādæ: præsentium, præsentia signa sunt pathognomonica oīa, i. affectuum indicatiua: hæc. n. cū fiunt, atque adsunt, adsunt perinde & affectus: cum cessant, morbi quoque solūtur. Præsentia præteritorum sunt signa, ut facti prius ulceris cicatrix. Præsentia futurorum, ut cadauerosa facies, mortis. Præterita autem sunt præteritorum signa, ut cum remissio à declinatione, deferuisse morbum significat. Præterita præsentium, ut esse ab aspidem demorsum inter exitia censeretur. Sunt, qui hoc modo dicant: Præterita præsentium, ut tenue intestinum uulneratū esse, perniciosius adnumerari. Præterita futurorū, ut contracto cōtritoque ossetofum contrahendum: ei nanque oportet tofum obducī, dū ad pristinum statum redit. non nulli uero sic: Præterita futurorum, ut de capite dempto osse cicatricem sequuturam. Superuenientia C præsentium, ut in senibus sauciatum periclitari ex uulnere. Superuenientia uero succedentium, ut ex uulnere conuulsio: nō enim uiuit præterea is, quæ cōuulsio excepit. § Febris, est innati caloris declinatio ad statum, qui præter naturā sit, pulsibus quoque uehementioribus, ac crebrioribus redditus. uel, febris, est cordis, artieriarumque; caliditas præter naturam, uitalem firmitatem ledēs. aliqui & hoc modo: § Febris est redundantia caliditatis morbosæ sese efferentis cum pulsum id genus mutatione, ut frequentiores, uehementioresque euadant. quidā autem sic: Febris, est naturalis spiritus intemperies ad calidiorem ac sicciorē statum degenerans. Febris continens, est ea, quæ nec noctu, nec die intermittit, § neque remissiones inferens, neque accessiones, Causus. i. ardor, est febris, quæ cum feruore multo sit, nullamque; requiem corpori præbet, linguam assiccat, denigrat, frigida desiderium affert. Pemphigodes febris est, quæ per caloris intensionem pustulas in ore, quæ Græcis phlyctides dñr, generat. Lypiria febris, est ea, in qua extrema & superficies refrigerantur, uritur profundum, excretiones detinentur, aspera sitiētibus lingua est, pulsus paruus atque obscurus: quasi calor se intro receperit. Fluxuosa, seu fluens est febris, quæ cum alui fluore, sæpe uero & uomitibus refrigerationem infert, subitamque; uirium deiectionem, cū siti, & in somnia, & pulsum paruitate. Adstricta febris, contraria est fluxuosæ, excretiones non importat, pulsus magnos seruat, lōgiore spatio temporis corpus emaciat. Icteriodes, hoc est auriginosa febris, ea est, quæ similem galgulo aui, quam Græci icteron uocant, colorem molitur, iecur in sublimē attollit, linguam assiccat, cutem * fœdam, atque horribilem reddit. Pestilens est, quæ cum multa caliditate sitim inextinguibilem inuehit § bilis omnis generis uomitus § fœtiditas alui excretiones ac uiru lentas, ut paludium graueolentiæ sint, quæ excernuntur, similia: urinas multas, ac tetri odoris, pulsus paruos, obscurosque; inducit. Ignaua est febris, quæ cum capitis grauitate prouenit, uel sanguinis per nares eruptiones, uel excretionis suppressionem affert, aut corpus eueniētibus necessario symptomatis ægre afficiendum comparat. Horrida est, quæ habet admistam rigori caliditatem, pulsus adeo infirmos, ut ne ad tactum quidē usque; perueniant, sed intro recesserint: hac de tentis uenter tumefactus murmurat: lingua humida admodum est, quæ quiddam acescenti simile habet, quo ueluti salua circumluitur. Typus est, intensionū, remissionumque; ordine succedens redditio. uel hoc pacto: Typus est passionis tempus, cui & accessio & remissio ordinata cōtingit. Periodus, siue circuitus, est tps in morbis, ex intensione, & remissione consistens. Quotidiana febris est, quæ singulis diebus noctibusque eadē hora ut plurimū innotescit. Tertianā est, quæ uno die, uel nocte una affligit, sequēte intermittit, tertio repetit. Quartana est, quæ uno die, uel una nocte inclarescit, deinde biduum intermittit, aut noctes duas, quarto recrudescit. Hæmitritæa, id est semitertiana,

† Adde ex græc. Ad tempus obscuræ sunt, quæ de tectæ ex se ipsæ apparent, & adiunctæ corporibus per signa cognoscuntur.

* Al. squallidam ac luteam.

Cō 3. tex. 5. d.
3. fol. 118. h. &
com 2. text 25.
110. c. & com. 1.
23. 106. b

femitertiana, est ea, quam nos ex ueteris magistri sententia, qui in || primo Epidemiarum acutā E
febrem eam dixit: haud prorsus quidem intermittere, ceterum diem unum, aut noctem leuiorē
inferre, alterum grauiorem affirmamus: qui autem a methodo sibi denominationem uendicāt,
paruam hemitritāam duabus constare intermissionibus putauerunt. Errabundā febres uocan-
tur, quæ non præfinitæ, nec recto ordine, sed incerto statu proueniunt. Diastole, est elatio, ac ue-
lut con surrectio cordis, & arteriarum, & cerebri, eiusq; membranarum, in longitudinem, latitu-
dinem, profunditatemq; sensibilis tactui. Systole, est contractio, atq; collapsus, qui sensum qui-
dem nil mouet, ceterum consentanea rōne, ac consequentia deprehenditur. Palpitatio, est ela-
tio, & submissio cedentis corporis, nec renitentis: q̄ fit a spiritu, nec perpetuo durat, sed certis cie-
tur t̄pibus. Alij sic, Palpitatio, est elatio, & submissio musculorum corporum, quæ a spiritu ef-
ficitur, nec semper fit, sed statis t̄pibus. Pulsus magnus est, qui fit arteria multum sese in lōgitudi-
nem, & profunditatem, ac latitudinem diducente. Paruus, est, qui contra in minimū spatiū lon-
gitudinis, profunditatis, latitudinisq; assurgente arteria pficitur. Medius, est, qui his ambobus in-
teriacet s̄m longitudinē, ac circularem dimensum, nimirū circūferētia quoq; digitis sese ad p-
portionē offerente. Plenus pulsus est is, q̄ sub tactū cadit distētus adeo, ut ipsa quidē crassior fa-
cta uideatur arteriæ tunica, maxime uero, quod inter eā clauditur, humidius uniuersum, ac cor- F
pulentius deprehendatur. Inanis est pulsus, in quo tū ipsius amplexus arteriæ gracilis oīno, am-
pulosusq; est, infusa quoq; materia uix perceptibilis, atque exilis adeo, ut, si quis ēt digitos im-
primat, inanis occurrat apprehensio. Durus, est, in quo neruosa, ut quispiam dixerit, arteria vī,
ac rigida, & tensus, qui subest spiritus: quo fit, ut ictus uim quandam reperiendi habeat. Mol-
lis, duro contrarius, nempe qui arteriam remissam, mollemq; obtinet ac spiritum, qui in est, exo-
lutum, ictumq; leniorem. Humidus, est qui mollis. ut & contenta in eo substātia mitis sit, & humi-
ditate quadam tactui occurrat. Siccus pulsus, ita est, ut absumpta sit humiditas, & sicca atq; aeris
exhalationi permista. Vehemens est, qui & motum strenuum, & ictum ingerit uiolentum. Obscu-
rus, qui & uiribus est exoletis, & plagā infirmiore adigit. Medius est, qui proportionem quan-
dam inter utrunq; horum seruat. Celer, qui breuē, concisamq; diastolē habet ac systolem. Pulsus
ordo, est respectus quidam in magnitudine, uel uehementia, uel rhythmo, uel alio quopiā disci-
mine. Ordinis priuatio, est status instabilitas in pulsibus diuersa. Alij hoc modo: Ordine carens
pulsus, qui in percussionibus quibusdā modo crebrior est, modo rarior. Aequalitas, est paritas
in pulsuum dīijs quibusdā. Inæqualitas, est imparitas pulsuum in quibusdā dīijs, q̄ ipsis pulsi-
bus accidunt. Aliqui uero ita, Inæqualis pulsus est, in quo nunc uehementiores fiunt ictus, nunc G
uix sentiuntur. Rursus alij sic, Inæqualis est pulsus, qui arteriæ parte quadam altior sub tactū ca-
dit, idq; perflata ea atq; ampliata, parte uero alia, quasi angustior eadem fiat, pro capedinis q̄ ti-
tate, uehementia inæqualis existit, tanq̄ parte quadam arteriæ uiolentiore elationē faciat, qua-
dam uero submissam, atq; infirmiore. Herophilus Bacchius, Rhythmus, inquit, est motus in tē-
poribus certum obtinens ordinem. Zeno aut Herophilus dixit, Rhythmus, est ordo eorum tem-
porum, in quibus amplificatur arteriæ, collatus ad ea, in quibus contrahuntur. Rectius hoc mo-
do finias, Rhythmus, partium t̄pis proportio est, quæ quendam ad pulsus inter ipsos hnt̄ res-
pectum. Heterorhythmus pulsus uocamus, qui alterius ætatis habet rhythmus. Pararhythmus
uero cum, qui quadantenus ad ætatem, in qua consideratur, prope accedit, habetq; rhythmus,
sed non eum, qui illi. i. ætatis illius peculiari conueniat. Tremulus pulsus est, qui ictum refert non
æquabilem, nec minime uacillantem, sed perinde quasi uibretur. Obliquatus est, qui non consti-
tuta in rectum arteria præter situm editur. Myurus, est a situ: nempe quia, cum partes arteriæ supe-
riores in arcum coguntur, inferiores contra, ibi quidem dilatescunt amplius, superius autē con-
trahuntur. Græci complures *μυορπιζοντα* appellant, cum ab ictu maiore adacto sequētes per sub-
tractionem iugi decremento minores peraguntur: noīantur & hac ratione myuri, cum efficiunt H
pulsus ex frequentibus rariores: uocatur & myurus, ubi a celeri in tardiorē demutatur. Dicro-
tus, seu bis feriens, est cum recessio, quæ creditur arteriæ, non perfecta obitur, sed cunctatur, idq;
pro subductionis, aut inhibiti spiritus quantitate, dein repetitio perfecta debitæ fit cōtractionis.
Arachnoides, i. araneæ speciem referens, siue aranealis, paruus est, ac breuis auræ agitati mo-
uetur. Intermittens, est cum celebrandis contradictionibus, distentionibusq; pulsus unius arteria
tempus omittit. Quidam ita: Intermittens est pulsus, in quo distentionem non ad ictum unū dun-
taxat, sed ad duos, uel tres quoq; arteria facit dimissam. Intercidens, est, cum inter duos ictus, q̄
ordine proprio inferuntur, ictus medius intercurrit. Deficiens pulsus uocat̄ in quo non ad duos
tm̄ arteria, sed ad tres etiam, & ad plures ictus immobilis perseverat. Alij hunc in modum, Defi-
ciens, est, qui a magnitudine incipiens, ac uehementia, magis ac magis subinde minuitur: talis-
que, quoad ullam habet magnitudinem. Græcis *μυτρίζων* nominatur: ubi autem sese submise-
rit, ac minor factus ad minus declinauerit, deficiens nuncupatur. Caprizans est pulsus, ubi arte-
ria, cum se distendisse apparuerit, nec fuerit oīno distenta, ad alium percussum prius, q̄ contra-
ctionis uisionem præbeat, præcipitanti transiliit, secunda aut fuit percussio facta uehementior.
Recurrent, est qui ad quantum excurrit magnitudinis aut uehementiæ, in alijs rursum ad tantū-
dem

Adem recurrit. Formicans, est parvus, inanis, frequens, obscurus, omnium ad extremum deductus. aut hoc modo, Formicans, est, in quo circa digitos arteriæ incubentes imago ueluti formice fit ambulantis: quamobrem & parvus is est, & obscurus. Phrenitis est mentis delirium cum febre acuta, ac floccorum collectur: & mentis emotio: & huius impeditio pulsuum: & sapiendi obliuio: uel offensa præcordiorum breuis cū tremore, & uocis exilitate, & à maligna febre maxima ex parte facta palpitatio. Lethargus, est delatio in somnum non facile excitabilis, quæ cū coloris uitio, & flatuoso cedemate, nec sine ipsarum quoq; solidarum partiū, ac pulsfici spiritus languore puenis, fere in debili febre, ac maligna: fiūt uero lethargi partim affecto principio, partim ab scellu. Angina ea, quæ synache à Græcis dicitur, est affectus colli acutus, difficilis, qui egrotum angit præfocatione. aut ita, Synanche, est phlegmone, aliis extra collū, ut partes tumescant, aliis intra tonsillas, ut simul partes quoq; afficiant respirationis, & ægra spiratio consequatur. Conuulsio, est affectus, qui neruis, ac musculis accidit, cum modo corpus totū, modo pars eius uoluntatis iniussu trahitur: Tetanus, est extensio, fixioq; in corpore neruorum, omnium, & musculorum. uel hunc in modum, Tetanus, est conuulsio in rectum, cum collum, ac maxillæ trahuntur, dentes cōhærent, neq; annuere collum potest, neq; renuere. Emprosthotonus, est cum trahitur collum Bac retro flecti non ualet. Opisthotonus, est cum retro trahitur, neq; deflecti in partem anteriore potest. Comitialis morbus, est oppressio mentis, sensoriorumq; is, q; affligitur, cōcidit repente: eiq; insuper accidit, ut spuma per os efferatur. Catochus, est, cū sensu priuatur anima, corpusque omne uelut gelū obrigescit. Catochi tria genera sunt, somnulosum, lethargo proximū: alterū uigilans, cui affinis tetanus est, & quæ p̄focatio uulua appellatur: tertium genus est catochi, quod phreniticum, nō inerudite quis nominauerit: fit enim ex mistis inter se morbis catochus & phrenitide: quemadmodum, & * Typhonia, quæ uel delirus lethargus, uel lethargicum delirium est. * *Typhomania*

Apoplexia, est detentio mentis cum ereptione sensuum, & corporis resolutione. Item Apoplexia, abolitio est in neruis omnibus sensus & motus. uel Apoplexia sensus motusq; priuatio in toto corpore est cum principalium offensione actionum: conflatur autem à frigido humore præcipuos cerebri uentriculos cōfertim opplente. Apoplexia porro à Paraplexia, ut à toto pars, differt: apoplectici nāq; prorsus & paraplectici, sunt: paraplectici uero nō omnino & apoplectici. differunt quoque eo, quod sani mēte paraplectici, resoluti parte una corporis sunt, aut pluribus: apoplectici, & his, & mente, & toto: paraplectici demū dicuntur, quibus dextræ tantum partes, aut sinistra resolutione elanguescunt. Peripneumonia, est phlegmone pulmonis cum febre acuta, & spirandi difficultate: rubent autē & in ipsis ægrotantibus malæ. Pleuritis, est dolor lateris, ac succingentis membrane, usq; ad clauiculam, & summum humerum, & scapulam pertinens, cum febre acuta, minimeq; intermittente, non sine dolore confodiente, simul & horrore, & spiratio nis difficultate, & tussi. Cardiaca dispositio, est innati roboris labefactatio, & lāguor: fit plerūq; conflante ore uentriculi, & stomacho, cum sudorum immodica ui: sunt, qui cardia idest corde phlegmone laborante fieri affectum putauerint, atque ob hanc uiriū exolutionem, quod euenit malum cardiacam uel dispositionē, uel syncopen nominarint. Inflatio, est, cū spiritus copiosior genitus in stomacho detinetur, ipsumque & cum eo uentriculum distendit, quo fit, ut dispensatio præpediatur alimenti. Cholera, est affectus peracutus, ac grauis, quæ per uomitus in catarrhum, id est defluxū, protinus hominem detulit, aut ex alui profluuiō & multa excretionē in tormina, atq; non multo post in id genus febres, quales in intestinorum difficultatibus fiunt, atq; in malignas ablegauit. aut sic, Cholera, est acutus affectus cū uomitib; biliosis multis, aluiq; deiectionibus, suris quoq; se cōtrahentibus, ac frigescentibus extremitatibus: fiunt in his egris, & pulsus minores obscurioresque. Ileus, seu uolulus, est phlegmone intestinorū, quo malo nec flatus infra, nec deiectiones trāsmittuntur, uermina sequuntur ualentia, cruciatusque intolerabiles. Aurigo, seu Morbus regius, arquatusue, est bilis reusio in cutem, quo fit, ut superficies tingatur, lutea que fiat, & uitiatur cutis: albæ quoque in uentre deiectiones fiūt eo morbo affectis. Infania, est alienatio mentis, euariatioq; à cōmuni hominū ritu, ac sanorum moribus, sine febre. Melancholia, est affectus, qui mentē lēdit, nō sine graui animi molestia, atq; auersione à rebus charissimis, fit sine febre: nō nullis uero eorum, si atrabilis accesserit multa, stomachū usque adeo infestat, ut & euomat, simulq; mens hoc modo uitiatur. Cephalæa, est passio, quæ per quosdam circuitus intolerabilem capitis dolorem affert: quocirca & aures sonant, & rubent oculi, ac prominēt: simul uero distenduntur, & ipsis egrotis uenæ frontis, & rubor in facie est. Heterocrania, est, ubi modo in parte sinistra capitis, modo in dextra dolor accidit, ac qñq; intēfiones, interdum remissiones infert. Scotomatici, i. uertiginosi appellantur, quibus obtenebrationes contingūt, uideturque iis cū cū ferri caput, & lucis incerti ac uagi in tenebris splendores oculis obuersari. Catarrhus. i. defluxus, est multorū delatio humorū per palati foramina & nares, & descēdētes subiecta loca male habēt, & ac in exitu uā cū flatu egrediēte strepitū quēdā faciūt, Hydrophobos. i. aquæ reformidatio, est affectus ex canis morsu rabie furentis: fit cū potus auersione, conuulsione, & singultu: his uero & deliriū superuenit. Bulimos. i. ingēs fames, dispō est, i qua fit cibi inq̄sitio ex paruis intervallis: q; hac detinēt, & resoluunt, & cōcidunt, decoloresq; fiūt: p̄frigescūt iis extrema corporis: torquetur

torquet stomachus: uixq; pulsus percipitur. Phagedæna, est constitutio, in qua multum appetentes cibum, sumentesq; immodicum, non ipsum retinet, sed ubi eiecerint, rursus appetunt. Tabes, est ulceratio pulmonis, uel thoracis, uel faucium, ut & tussicula, & debiles comitentur febres, & corpus conficiatur est. n. tabes, phthisis à Græcis cōiter dicta, omnis diminutio corporis, ac colliquatio, ea uero, quā phthoen proprio uocabulo appellant, corporis consumptio ex ulcere ac demolitio est dicta, Græcis est phthisis à uerbo *phthivw*, qđ est diminui. Dysproici, sunt in quibus spiritus, uelut per angustas uias actus, eliditur expiraturq;. Asthma, est affectus, qui ualētē conatum respirādo, difficultatēq; īportat, simulq; sedere aliquos cogit ac resurgere. Iecinorosi, sunt, quos iecoris dolor comitatur diurnus cū tumore, & duritie, & corporis colore malo: superuenit iis febris ardens, & lingua exarescit. Scirrhus affectum iecus est, cū circa ipsum tumor adest durus, & tactui renitēs, nec dolorificus. Lienosi, sunt, quibus contracta phlegmone lienes ad naturā statū non redeunt, nec phlegmone liberantur, sed permanet ipsis duritia, quapropter & fluxionibus per morbos infestantur, & color ipsis corporis permutatur natuius. Scirrhosus est lienis, cum maior lien, & durus admodum, & tumore distentus sentitur. Diarrhœa. i. profluuium, copiosior fluxio est alui diuturna, sine phlegmone & ulceratione. Cæliaca dispositio, est alui fluxio nō recens sed diuturna, cū uermibus, multisq; excretionibus, corpore simul marcescente. Dysenteria. i. F. intestinorum difficultas, est intestinorum exulceratio cum phlegmone, & cruentorum, feci que similia strigmentorum secretionem, nō sine alui, intestinorumq; morfu ac cruciatu. Tūneismus est dispositio, ad partes inferiores, rectūq; ipsum intestinum pertinet, in qua impetus, cupiditatesq; desidendi plures, pauca uero excretiones fiunt. § uel ut alii. Tūneismus, est recti intestini mordicatio, quā biliosi, acresq; humores faciunt, cū exurrectione crebra, cupiditateq; egerendi, tametsi exigua excernantur. § Leuenteria. i. leuor intestinorū, est dysenterie magna ex parte comes affectus, quando ob factas exulceribus cicatrices, spissioribus, leuigatiorib⁹, indolētioribusq; redditis intestinis, necesse est, ut cibi prius, quā assumpti cōcoquant, ocyus ad excretionem decurrant, utiq; īpromiscui, incocti, quales ingesti fuere. § alii uero sic, Leuenteria, est tota simul, celerrimaq; trāmissio ciborū, cū tales excreti sunt, quales deuorati. § Colica dispositio, est constitutio plenioris intestini diuturna, in qua spaciis t̄pis interiectis cruciatus intolerabiles, difficultates respirandi, sudores, perfrictionesq; adoriuntur. Hydropsis. i. a quā inter cutē species ea, quē anasarca. i. p carnē dicitur, est, cum corpus totum intumuit œdemate, atque humore circūluitur, peruertuntur & egrotis pudēda, ciborū appetitus tollitur, & febris comitat. Hydrops ascites, id est utricularius, est, in quo uenter, & scrotum, cruraq; intumescunt, superiores aut partes extenuantur, & graciles G fiunt. Hydrops tympanias, est, cum in uentre spiritus plus inuenitur, humoris minus, ac si quis pulsauerit, sonus exauditur. Nephritis, est renum phlegmone cū dolore uehementi, qñq; uero & urinæ difficili trāsitū, in qua fibrosa quædā, uel arenosa cū modico sanguine excernunt. Lithiasis. i. calcularis morbus, est calculi generatio in uesica, per quē urinæ excretio, phibet. alio modo. Lithiasis, est affectus, qui distentiones affert uesicæ, simul uero & imus uenter distēdit, nec raro ad præputium ea distētio peruenit: superaccedūt iis & urinæ suppressiones, utiq; cum prouectus lapis uias excrementi intercluserit. Strāguria. i. urinę stillicidiū, est excretio urinæ guttatim destillātis. Ischuria, absoluta prorsus urinæ suppressio est, quæ periculū affert. Octo porrō modis inhibetur urina, phlegmone, scirrhus, sanguinis cōglobatione, resolutione, calculi procidentia, renū cōsensorio affectu, ulceratione, calculari morbo. Fiūt in renibus calculi, quando in corporibus illis humorum crassorum copia cum febrili caliditate coiuert. § uel aliter. Generantur calculi in renibus, ubi collecta in ijs cū proportionali febre crassorum humorum copia fuerit, à qua superafflātī ad calculi trāseunt generationē. § Gonorrhœa. i. genituræ profluuium, est excretio seminis morbum importans, cum quo tabescit corpus, decoloraturq; fit malum hoc uasorū seminaliū robore soluto adeo, ut quodā mō languētes ij semē haudquaquā retineāt. Satyriasis, est effectus cum H genitalis mēbri tētigine, simul se rēdētibus eius particulis: sunt quibus & seminis eiactio cum uoluptate fiat: hi uero mente exturbant, neruorū tētio & seminis fit. Ischias, est coxēdicis dolor diurnus, nec solutu facilis: aut sic. Ischias, ē morbus ualidum dolorē coxæ p circuitum inferens, qui dolor uel usq; ad poplitē, & furā descēdet. Arthritis. i. articularis morbus, est phlegmone stibilis, circa articulos cōstītēs, dolorēq; ingerēs uehementē, neruis nimirū patientibus. Podagra, est affectus, qui circa pedes oriē, & dolorē mouet, patiētibus neruis, idq; aliis cū ardore, aliis cū algore. Paralysis, hoc est resolutio, affect⁹ est, quo uoluntarius motus ostendit: is circa partes, aut partē aliquā fit: perficit aut neruis musculisq; perpeffis. Scelotyrbe, quasi cruris turbam uel perurbationē dicas, species est resolutionis, qua erect⁹ ambulare homo nō potest, & latus alias in rectū, qñq; sinistrum in dextrum, nōnunquam, dextrum in sinistrum circūfert, interdum quoq; pedē nō attollit, sed attrahit, uelut iis, q magnos cliuos ascēdūt. Perosis. i. oblesio, est priuatio, īpeditiue naturalis functionis, aut alicuius mutilatio particule. Lepa, est cutis mutatio in habitum, qui præter naturā fit, cum asperitate, & pruritibus, doloribusq; non nunquam & squamis decidētibus, interim secus, plures hæc etiam corporis partes depascitur. Elephas, est affectus, qui cutem crassam, atq; ineq̄uabilē reddit, liuor adest tū cuti tum oculorū albis, exedūtur partes manuum

Anuū, ac pedū summæ, ex quibus sanies liuida, ac foetida emanat. Impetigo est summæ cutis asperitas cum multa prurigine. Medicinæ duæ sunt partes summæ, contemplatio, & actio: antecedit actionē contemplatio: siquidē considerare prius aliquid conuenit, itaque; deinde agere: nam præceptio ratione cōstans, excercendorum operum principium est. Partes medicinæ quinque sunt, quas & species quidam nuncupauerūt: naturæ indagatrix, cognitrix affectuum, uictus institutrix, materialis curatrix. Indagatrix naturæ est, quæ circa cōtēplatione uersatur regētis nos, ac moderātis naturæ. Affectuū cognitrix, quæ id, quod præter naturam est, dignoscendū suscipit. Uictus institutrix, quæ in sanis atque; ægrotantibus uictu inducendo meditat. Materialis, quæ circa materiam se hēt corpori nostro medentē. Curatrix autē, quæ circa sanitatis deperditæ reuocationē, eiusque; restitutionem operā nauat. Fit phlegmone in utero cū uētris, atque; inguinum cruciatu, ac febribus, quæ & sinciput laborat, & tendonum contractio adest, & oculorum dolor. Abscessus tūc est in vtero, cum intensus est dolor, pulsatusque; & usque; ad imum uētre, & inguina, ac lumbos pertingit, & febres adoriunt. Vterina suffocatio, est affectus per recursum uteri: correptæ ea corruunt, uocisque impotes redduntur: quare nec manifesta iis amplius respiratio fit, & suspenduntur hypochondria, pulsus quoque; obscurus habetur, ac tardus. Muliebris fluxus, est humorum delatio per uterum ad multum tempus perdurans, quam eius facit excretio. Albus fluxus est, cum alba sunt, quæ excernuntur, apparent tumores in facie, partes quoque; sub oculis intumescunt, nonnullis uero & uenter, & crura. Rufus est fluxus, cum subrufa excretio demanat, doloresque; in lumbis nascuntur, atque inguinibus. Fluxus ruber est, quā tale id manet, quod excernitur, qualis sanguis iugulata recens uictimæ apparet: excidunt sanguinis globuli, dolor habet, & ardor, ac stridor: laborant quoque; ipsa pudenda, & imus uenter. Niger fluxus, est, cum nigra excretionem prodeunt: corpus egre spirat, exhalatque, & in pudenda dolor incumbit, & extenuantur mulieres. Erysipelas. i. ignis sacer, in utero est, ubi is deinde afficitur dolore, atque; iij, qui indeclinabiliter ab igne vruntur, ardorque ille in quibusdam aliis ad alios uteri locos transmigrat. Scleroma. i. durities, tumor est duriusculus, quæ in parte uulua aliqua nascitur, fitque plerumque ex phlegmonis, quæ diu permansere. Scirrhus in vtero, dispositio est in eius aliqua parte, ut sit, durities renitens, tumens, inæqualis, magnaque; ex parte vacans dolore. Carcinoma in vtero, est tumor sine vlceratione, inæqualis, verrucosus. Pilorum nouē sunt affectus, rhopalosis. i. uelut in baculos coagmentatio, dichophya, quasi bifurcatio, quassatio, atrophia. i. alimēti sensus priuatio, ariditas, canities, fluxio, alopecia, ophiafis. Rhopalosis concretio est summorum pilorum indiuisibilis, qui etiam non amplius crescāt. Quassatio, est casus inæquabilis pilorum nō dissimilis iis, quæ abscedit bipēnis. Atrophia, est gracilitas eorum nimia, qui nec amplius augeant. Ariditas, lanuginosa eorundem superficies est, puluere cōspersis adsimilis. Canities, est pilorum ante legitimam ætatē cōmutatio in album. Fluxio, est pilorum defluuiū, quæ tabescentibus magna ex parte, atque ex diuturno morbo conualescentibus euenit. Alopecia, est cū color albidior redditur, quæ mutatione auri colorē referentes pilī radicitus decidunt. Ophiafis, mutatio est coloris, antedictæ proxima, cæterum ad maiorem, quæ in illa, pilorum densitatem, cum tortuosa nudatione. Fracturaru octo in capite sunt differentia: rhogme. i. fissura uel rima, eccope. i. effractio, engisoma, id est propinquatio, ecpiasma. i. expressio, camarosis, quasi camaratio, aposceparnism⁹, quasi dedolatio, thlasma, id est cōtusio, apechema, ac si resonitū dicat, quidā uero cōtusionē nō admittūt, & resonitū fissuræ subiiciūt. Rhogme, est ossis interruptio in superficie recta, & uel angusta, uel lata. Eccope, diuisio est caluæ, quæ os offensum refractum est. Engisoma, ptusio est ossis, cū pars affecta in profundū descendit, ac super illæsum os corruit. Ecpiasma, caluæ in multas partes diffractio est, simul ubi intrusæ ossis partes in imū decubuerint, ac membrana innixu suo premant. Aposceparnismus, abscissio est ossis, cū eius pars decussa uulnerado fuerit. Camarosis, est ossis pruptio, cū ex alterutra refractum parte similē cameræ figurā acceperit.

Dapechema, dirēptio est ossis supficiaria, uel et profunda in partibus ictui oppositis. Contusio, est recessio cauæ in profundū, sine fractura: fit in puerili potissimū ætate: planius uero, quod dicimus intelliges, si, quod in stāneis accidit uasis, cōtēplaberis. Tres circa oculos fiūt affectus: phlegmonæ, fluxus, vlcerationes. Vlcerationū in oculis differentia sunt, argemō. i. albor, nephelion, hoc est nebula, epicauma, hoc est inustum, bothrion. i. foueola: phlyctis. i. pustula, albugo, carbūculus, myocephalum. i. muscæ caput, suppuratio, seu unguis, staphyloma. i. uua, hæc cum percussu eueniunt. sine eo ulcerationis affectu hi sunt, mydriasis, id est occæcatio, quasi ferramēto candēte administrata, tabes, atrophia, nyctalops, quasi lusciositas, suffusio, glaucoma, resolutio, myopiasis quasi cōniuentia, strabismus, pterygium, id est pinnula, encanthis. i. tuberculum in angulare, procidentia, chemosis, confusio. Est ergo phlegmone, tumor circū oculos, qui cū rubore, & caliditate multa, & motu difficili, ac punctationibus gignitur. Fluxus, est tenuium delatio humorū, quam cohibere nequeas, non ex nostra voluntate proueniens. Vlceratio, est ruptio circa corneam tunicam, quæ uel ex ictu, uel ex strenua phlegmone oritur. Argemon, est vlceratio, quæ in nigro oculi alba apparet, in albo autē subrubra. Nubecula, est caligo, uel supficiaria vlceratio in nigro. Epicauma, est uelut ex igne crustulosa, ulceratio, quæ nigro aduenit, nec permanet. Foueola, est cauum ulcus, ac purū in nigro. Pustula, est abscessus in nigro, humorē continēs cum phlegmone, & fluxu.

Albugo

Albugo, cicatrix est crassa, & profunda, ulceri inducta. **Myocephalum**, est exigua uua tunica por rectio in nigro, muscae capiti similis per ulcerationem facta. **Carbunculus**, est crustulosa, ceu ex igne ulceratio cum passione, & fluxu, interdum quoque & bubonibus, & febre. **Suppuratio**, uel unguis, est collectio puris in nigro cum phlegmone sine iridem, ungui consimilis. **Confusio**, ruptio est tunicarum, quae in profundo sunt, aliquando ex percussu, interdum spontanea, cum profusione humorum, & pupillae alteratione. **Mydriasis**, facultatis alteratio uisoriae est, turbatis humoribus. **Tabes**, est pupillae diminutio cum obscuracione. **Atrophia**, est paruitas totius oculi & pupillae cum offuscatione. **Nyctalops**, est affectus dispositioque oculorum sine conspicua causa: usu autem sic habentibus euenit, ut interdum non cernant, noctu uero conspiciant. **Glaucoma**, est naturalium humorum in glaucum colorem mutatio. **Staphyloma**, est, quod in pupillae loco consurgit acino uuae simile. **Procidencia**, est, cum ab ictu aliquo uiolento, aut strangulatione, cum continua febre, uel capitis dolore prolapsus oculus fuerit. **Myopia**, est dispositio ab ortu contracta, qua propinqua cernimus, remota uel parum, uel nihil omnino. **Strabismus**, oculi musculorum non omnium, sed aliquorum resolutio est, ob quam causam uel sursum, uel deorsum uel in latera nuunt oculi. **Hippus**, i. equus, dispositio est a generatione prodies, qua instabiles fiunt oculi, ac semper mouetur: utique motum sustinentes in concussu, & tremore assiduo consistentem: hanc dispositionem *ἵππων*, i. equum vocauit Hippocrates: affectus autem est oculi firmantis musculi, qui uisoriae basim instrumenti complexus est. **Chemosis**, est eleuatio ambientis oculi membranae, quod album quoque appellatur, affectus* albe carnis per similes. Circa genas, angulosque oculorum hic contrahunt affectus: scabies: phthiriasis, i. pedicularis morbus: cirthe, i. hordeolum: chalaza: lithiasis, id est morbus calcularis, trichiasis, i. pilularis affectus: aspreo: lagophthalmos, i. leporinus oculus. ectropion seu inuersio: rhyas quasi riuiulus: anchilops, staphyloma. Scabies, est summarum genarum, angulorumque: erosio cum pruritu, quam acerrima fluxio progignit. Phthiriasis, est scabies circa palpebrarum radices, quae squamas furfuri similes dimittit. Chalaza, globulus est in gena, milij magnitudine, a similitudine gradinis sic uocata: eadem quoque est lithiasis. Hordeolum, est humor concretus circa genam, oblongior, hordeum referens. Aspreo est duritia, & asperitas inaequalis, quae intra genas oritur. Rhoeas, est angulorum carnis absumptio, ob quam causam effluit lachryma. Trichiasis, casus est genarum, infitorumque: ijs pilorum generatio praeter naturam. Tres trichiaseos differentiae habent: phalangosis, casus, subortus: non nulli & distichian, i. duplicem ordinem superinuehunt. Est autem distichia, alterius pilorum ordinis in genae margine exortus praeter naturam. Encanthis, est exuperantia carnis in magno angulo. Anchilops, tumor in angulo magno consurgens atque humoris collectionem habens, perforatus, aut conuiuio foramine: dictus est anchilops, quod prope oculum sit. *ἄγχυς* enim oculus est, *ἄγχυς* uero prope. Suffusio, est concretio aquosi humoris, quae uisum magis minusue impedit. Differt suffusio a glaucomate, tum quia concretio sit haec diluti humoris: glaucoma uero, naturalium mutatio humorum in caesium colorem, tum quia in glaucomate haud prorsus, in suffusione aliquantulum cernant. Hydatis, i. aquula, substratae superiori genae pinguedinis augmentum est, qua fluunt praeter naturam oculi. Lagophthalmos, est cum superiori adeo retrahitur gena, ut oculus, dum claudatur, totum non contegat. Pinnula, corporis excrecentia est, quae corneae tunicae inhaerescit. Ectropion, est suppullatio carnis in gena, quae genam ipsam sua grauitate foras conuertit, causa est genae euerrendae uel caro adnascens, uel resolutio, uel cum cicatrix indicit. **† Ptilosis**, est defluuium palpebrarum acerrimo fluxu eius rei auctore. **Staphyloma**, est nigrae tunicae extensio cum inflammatione, acino uuae similis. **Sarcoma**, est carnis in naribus praeter naturam augmentum. Est uero & Polypus quoddam sarcoma, porro dictus polypus est a polypis piscibus: nam, ut illi multas habet propagines, mollesque sunt atque augentur, ita is quoque affectus. Differt sarcoma a polypo magnitudine, & opificio. **Ozena**, est ulceratio in naribus profunda, tetri odoris, atque halitus emittens. **Parotides**, abscessus sine aures sunt: hos non nulli Dioscorus appellarunt, succedunt magna ex parte febribus, atque ab ijs liberant. **Leuce**, corporis in album colorem mutatio est praeter naturam. **Herpes**, est ulcus, quod ex bilis redundantia fit, & de passione facit. **Atheroma**, est tunica neruosa, quae humorem pulti similem continet. **Steatoma**, est augmentum pinguedinis aliqua in parte praeter naturam congesta. **Prosternis**, i. appressio, longiorum est membranarum ad uicina loca applicatio. **Aneurysma**, i. dilatatio, uenosi uasculi relaxatio est, aut dispersio spiritualis materiae sub carne, per dissolutionem sese diffundentis, distribuentisque. **Hyposphagma**, extra superficiem est, per simile uibici. **Ganglion**, conglobatio est nerui praeter naturam, quae in unum corpus coaleuit. **Aptha**, superficialis est ulceratio, quae in ore gignitur uisitur autem haec in puerulis potissimum ulceratio. **Phlegmone**, est tumor cum rubore, & duritia, pulsatiles afferens dolores: dicta quod affectus ea locus *φλέγματος*, hoc est uratur: aut tumor dolens, ac renitens, cum rubore, citra febre. **Erysipelas**, id est ignis sacer, est rubedo cum ignita inflammatione, febres interdum, doloresque inferens. **¶** uel ignis sacer, est tumor rubens, dolorificus, qui a bilioso sanguine generationem obtinet. **Carbunculus**, est ex magis melancholico putrefacto sanguine tumor ulcerosus. **¶** Vacuamus uel uenae sectione, uel cucurbitula, uel hirudine, ac similibus. Sanguinem detrahimus ob multam plenitudinem: praesertimque, ubi ipsum affectus auctorem esse suspicabimur. **Detractionis** cuiuslibet tutior

* albiatula.

† al Milphosus.

Atutior præferenda: grauis, medicinæ oblatione declinanda est. Cucurbitula vtitur ad locorum contusionem. Hirudinem admoemus, ubi affectum locum tenuiter aperire est opus. Scirrhus, est tumor corporū, cum duritia, & pondere, & motus, ac sensus difficultate. Abscessus, est corporū ex phlegmone in pus trāsmutatio. Coloboma, id est mutilatio, defectus particulæ est in parte aliqua corporis. Tofus est substantia callosa, & renitens. Hydrocephalō, est humoris aquosi, aut fœculenti sanguinis collectus in parte corporum aliqua eorum, quæ caput concinnant. Syrix, id est fistula, tubulus est callosus, angustus, oblongus interdum etiam obliquus, os habens, cui cicatrix obduci nequit, quod humor certis temporibus tenuis excernitur. Duæ fistularum differentia sunt: cæcæ, quæ osculum in profundo, sinum ad superficiem habent: occultæ, quæ & os, & sinum obtinent in profundo. Cerion id est fauus, ulcus est assidua habēs foramina, ex quibus humor melli similis excernitur. Phagedæna, est ulcus, quod propinqua, & adiacētia erodit. Carcinoma, est tumor malignus, prædurus, sine ulcere, uel ulceratus, à cancro animali dictus, quem Græci καρκίνον uocant. Dionysisci, sunt ossæ eminentiæ, quæ prope tempora nascuntur: dicuntur aut, & cornua, detorto a cornigeris animalibus noīe. Terebo, pertusio est ossis ex corruptione: affectui nomen ab accidentibus foraminibus datum est, quæ τρήματα appellantur: quasi τρήων quidam existat. Aden, id est glandula, conuolutio sicca quædam, & carnosæ est, uel carnosæ conglomeratio. Struma, caro est sicca quæ nec facile soluitur. Bronchocele, quasi dicas gutturis ramex, tumor est gutturi adnascēs: differtq; ab eo, qui in scroto progignitur. Anchyle, passio est tendonum circa collum, uel articulos, qua functio impeditur. Exomphalos, id est procidens umbilicus, prominētia est umbilici diuersis de causis proueniēs. Gynecomasthon, id est muliebris mamma, subiectæ mammis pinguedinis auctio est præter naturam. In contactu est abscessus, cum corporum, quæ sunt in profundo, aut viscerū in pus fit mutatio. Acrochordō (genus quoddam est id uerrucarum dolens) exortus est orbicularis, angustamq; cōtinēs basim. Phygethon, id est panus, abscessus est nascens in inguine, Epiplocephalon, omenti est in vmbilicum decursus. Hydromphalon, coitio in umbilico est lenti humoris, qui sub tunica quoque interdum continetur. Poromphalon, est concretio tofi in umbilico. Sarcomphalon, incrementum carnis præter naturā est in umbilico, uel mitis, uel malignæ. Pneumomphalō, dilatatio est umbilici. Hypospidias, est affectus, in quo glans colis attracta est. Thymus, asperæ carnis extuberatio est, quæ similis circa genitale, ac sedem oritur. Lipodermus, id est (translato ad morbum nomine) apella, defectus est tegentis glandæ pelliculæ, adeo, ut distrahi nō amplius possit. Phymi duo discrimina sunt: uel enim ex natura fit, uel postea gignitur, ulceratione antegressa. Pariepiphyrosis, est, cum retracto glandis neruo præputiū deduci præterea nequit. Rhagas, id est scissura, fissum uel, diuisio est labia obtinens callo indurata. Circuncisio uel circumsectio, ablatio est cutis glandem obtegentis. Hæmorrhoids, relaxatio est uasorum, quæ sedem contexunt, dicta ἀπὸ τοῦ τὸ αἷμα δὲ αὐτῆς ῥεῖν, id est, quod sanguis p̄ eā fluat. Differentiæ quinque hæmorrhoidum sunt, à magnitudine, multitudine, figura, loco, constitutione: à magnitudine, cum aliæ paruæ sint, aliæ magnæ, aliæ mediæ: à multitudine cum plures in alijs, in quibusdam pauciores consistant: à figura, quod non nullæ angustæ, quædam latæ sint basi: à loco, quādo aliquæ in ano, quædam in sphinctere, id est strictore, aliæ in recto sunt intestino: à constitutione, qm̄ aliæ mitis sunt, aliæ malignæ. Condyloma quasi dicas nodus, est extuberatio, quæ cum phlegmone in rugosa, contrahenteq; se ani parte confurgit. Tres circa scrotum fiunt affectus, ramex, scabies, detritio. Tumores in scroto consistunt, hydrocele, enterocèle, hydréterocèle, cirfocele, porocèle, epiplocele, enteroepiplocele, id est hernia seu ramex aquæ, intestini, aquæ, & intestini, uaricis, tofi omenti, intestini atq; omenti. Hydrocele, lenti humoris in parte scroti collectio est. Enterocèle fit, intestino in alterum locum paulatim, uel semel delapso. Enterocéles causæ sunt, antegressa quidem intensio, uel ictus, continens autem, iterata huius extensio, aut ruptio. Hydrenterocèle, est delapsus intestini, minusque elaborati humoris collectus in scroto. Cirfocele, est dilatatio, amplificatioque quorundam, aut omnium, quæ testem alunt, uasorum. Hygrocirfocele, id est aquosus simul, & uaricosus ramex, est dilatatio testem nutrantium uasorum, & lenti humoris in scroti aliqua parte collectio. Epiplocele, lapsus omenti est in partem scroti. Enteroepiplocele, in scroti partem casus intestini est atque omenti. Cele, id est ramex, tumor est, qui dictorum aliquod cōtinet: omnis enim in scroto tumor κύλη, id est ramex nuncupatur. Crypsorchis, id est testiculi occultatio, testiculi, uel testiculorū recessio est. Rhacosis, id est detritio, multa scroti extēsis est. Psoriasis, id est scabies, duritia scroti est cum intensa prurigne, qnq; uero, & ulceratione. Gangræna, est corporis mutatio à naturali cuiusq; habitu in alienum, atq; extinctio, cum ulceratione, uel citra hanc: gignitur aut uel plethora antegressa, uel dum extinctio fit, aut phlegmone ex chirurgi imperitia. Os, est, ut Plato arbitrat, medulla, quæ à calido spissatur: ex quorundam autem medicorum sentētia, terrena concretio, & solida, & sensus experta, ac sanguinis. Commune cartilaginis, & unguis est sensu carere, atque inæquale esse: cæterum cartilago imago est ossis: sepiissime enim in articulis adiacet. Unguis uero, superficies ossis fuerit: aut cutis concretio dura, & sicca. Hermaphroditus, complexus est masculini sexus, ac foeminei, simul etiam utroq; genitale propriū obtinente.

de morbo sacro
nō procul à prī-
cipio, Et de aere
aquis & lo. ca. 8.
cla. 2. fo. 4. g.

statim in princi-
pio.

Dracunculus, est vlcus, quod à parte propinqua ad ipsam nerui delationē habet: dictus, q̄ ner- E
uus mouendo corpore in vlcus recedat, in eoq; occultetur. Clauus, est vlcus in pedis plāta orbi-
culatum, quod callum contraxit. Semen, vt Plato, ac Diocles autumant, ex cerebro, & dorso me-
dulla excernitur: ut aut Praxagoras, atq; Democritus, præterea, & Hippocrates censent, ex toto
corpore. Democritus quidē ait, Hōies vnus erit, & homo oēs. Hippocrates vero, || genitura, in-
quit, vndiq; à corpore demanat, à sanis sana, à morboſis morboſa. Semen, est secundum. Stoi-
cos, quod cum spiritu, & anima, sed veluti non pars ab animali dimittitur: vt autem opinio fert
Asclepiadis, genitiuus humor, qui in venereis congressibus excernitur. Illud q̄one exagitatū
est, vtrum foemina perinde ac mas semen depromat: etenim eadem Veneris libidine vexatur
foemina, iisdemq; obnoxia est morbis: ac planē ex confectione seminarijs meatibus prædita ef-
fe ostenditur. Maximū quoq; id conferēdi seminis testimoniū est, q̄ similes matribus procreen-
tur liberi. Porro conferri ipsum testis est Hippocrates, q̄ in libro de infantis natura. || si profecta,
inquit, ab ambobus genitura in mulieris locis manet, primum quidem vnā miscetur, vtpote nō
quiescente muliere, concalescendoq; colligitur, ac crassescit: dein spiritum concipit. Differt à ge-
nitura semen, q̄ hoc in seminarijs meatibus sit: quidam vero quod iā est excretum, id esse semen
volunt: genituram aut, semē nondum concoctum: at nos, ut Asclepiades dicit, semen quoque in F
ijs esse, qui generare non adhuc possunt, definiuimus. Infœcunditatis duplex causa est, quarum
altera viro, mulieri altera debetur: & vtraq; multiplex: nam foemina in causa est, si per frigidum
vterum, vel præpinguem habeat: mas vero, cū spado fuerit testiculis orbatus: aut alio quouis mō
laborauerit. Non est pars uterum gerentis, quod gestatur in vtero: aut certe ipso intereunte, gra-
uidam quoq; interire necessario conuenit, uel partu edito lædi integris functionibus obeundis,
quasi pars ei, qua ipſius corpus priuatum est, desit. Alimento perfruitur embryum, per secun-
das id excipiens, attrahensque cæterum non per os, sed per umbilicum alitur. Embryum quidā
animal esse, quidam non esse prodiderunt: animal esse id illi coniectauere ex motu: qm̄ quidem
mouetur, & embryum: at, ut sentiens animal, in matris uoluptatibus oblectatur, lætaturq; in an-
goribus autem contrahitur, atque cogitur: nulli enim sensus, præter quā animali, à natura datus
est. Qui autem non esse animal asserunt, nutriri ipsum quidem, & augeri, ut arbores quoq; non
tamen, ut animantes, appetitionem, motumq; ex ea habere consentunt: haud enim solum non
circa electionē, sed neq; ex proposito mouentur, uerum ut arbores, & plātæ: nam uentus ijs cau-
sam affert motionis: embryis vero, circūfusa humiditas, & lubricitas, atq; uteri figura, qui, cū im-
pletur, tumescit in globum: est autem globus, seu sphaera, figura in omnem motum, vtpote oīs G
expers basis, natura procliuiſ. At Asclepiades embryū neq; animal, neq; nō animal esse pronun-
ciauit, sed simile id esse dormientibus dixit: nam, quo illi modo sensus obtinent, neq; ijs tamen
utuntur, sic & quod in utero gestatur. Gignitur mas, ut non nulli opinantur, postquam ex dextra
parte auulsum semen in uterum coniectum est: femina, cum ex sinistra: sunt alij qui pro seminis
peculiari temperatura, à caliditate, uel frigiditate fieri dixerint: nā semen calidius marem gene-
rat: frigidius foeminā. Fiunt gemini, atq; tergemini, ut quidā arbitrantur, qm̄ semen in calidū ute-
rum detractum, ac deriuatum frangitur: alij ad superfoetationem causam referunt: nos uero, si
in hæc ambo cōferri semen fuerit inuentum, gemellos asserimus procreari. Generatur monſtra,
ut quidam aiunt per declinationem, obliquitatemq; uteri: nam, quod inæqualiter semen infun-
ditur, monſtra progignit: quo modo, & liquatum plūbum, si inæqualiter defusum sit, inæquale
opus cōflatur. Mōſtra, uel per defectum, uel per excessum fiunt: gignuntur per magnitudinem,
quæ amplo: per paruitatem, quæ passerino sunt capite: per numerositatem uero, qui sex constāt
digitis, quandoq; etiam pluribus. Quam ob causam septimestres partus uiuunt, octimestres mi-
nime? Ita fertur, qm̄ numerus octo, par, & cōiunctus, nec decretorius est: septem aut impar est nu-
merus, neq; uero coniunctus, atq; ob id decretorius. Cōceptionis causa, est commoda uteri cali H
ditas, recensq; mensium purgatio, ac coeundi appetitus: hæc enim simul congressa semen deti-
nuere. Conformatur primum embryi secunda: deinde reliqua. Constat secunda ex duabus ue-
nis, duabusq; arterijs, & quinto uocato uracho: uocatur autem chorion, seu q̄ embryi concepta-
culum sit, seu q̄ ipſi alimentum suppeditet. Partus dolores, sunt spiritus conferti impetus, ad em-
bryi excursum. Tribuuntur mulieri menstrua, q̄ sanitatis gratia euacuentur: embryo aut alimen-
tum præbeat per conceptum suppressa: sunt enim tum ad cōceptionem, tū ad lactis generationē
cōparata. Fit prægnantibus pica duobus circiter aut tribus à conceptu mensibus, affecto nimirū
stomacho: non dum enim uis embryo suppetit consumendi alimenti. Picæ causa inde prodit,
quod abundet materia, & stomachus perturbatione uexetur: huiusce rei argumentum est, quod,
cum incrementum acceperit embryum, tunc recipiente se deorsum sanguine ad se stomachus
redit: Prodeunt in lucem quatuor figuris, siue habitibus embrya, una in caput, quæ secundū na-
turam est: tres reliquæ præter naturam: eę sunt, in pedes, in latus, in duplum. Aegri partus tribus
modis fiunt, pro gerente in utero, pro eo, quod geriur, pro exterioribus: pro gerente, duplici
uia: ex animi motibus, cum zelotypijs, uel mœroribus, uel alio quouis affectu detenta fuerit: ex
ijs uero, quæ ad corpus attinent, cum angustis fuerit meatibus, aut præpinguis, aut primum foeta,
aut prædita

Aut prædita vtero sit, qui alimentum non admittat: pro eo, quod geritur, cum moritur in utero partus: uel geminus, aut mōstrosus eliditur: pro exterioribus, per intensam hyemem, aut æstum vehementem. Causam vlcerum in utero habent interdum abscessus: non nunquam pessus corruptorius: quandoq; vero scirrhus: estque hic cum alijs diuturnus. Sarcosis in vtero, est carnis collectæ expullulatio: quam, si magna sit, particulatim recidere conuenit, uellicatâ scalpri, quo celerius emoriat: sin parua, protinus tollere. Hemorrhagia, id est sanguinis eruptio, effusio abundans est sanguinis: quæ, si magnum vulnus sit per largum obitur fluxum: sin angustum, per iaculationem: ut in uenis secandis. Differt hæmorrhagia ab hæmorrhoidē, q̄ hæmorrhagia, abundans effusio, uti diximus, sanguinis: hæmorrhoids autem, delatio sanguinis est per dissolutionem, ac paulatim facta. Duobus modis erumpit: diffultatione, vel ruptione: quæ diffultatione, ac corporis nostri vasorum erosione constat, non facile sanatur. Curantur ægrius arteriæ, quam venæ: partes in profundo sitæ ijs, quæ superficiem occupant: & quæ his, aut illis uicinæ magis sunt, faciliorem, difficilioremve curationem recipiunt. Sanguinem, quem non paruo negotio compescas, facile hæc loca profundunt, temporales muscoli, cerebri membranæ, palatum, columella, collum, alæ, inguina, & id genus alia: inter homines vero, si ætatem spectes, iuuenes: si ha-

Bbitum, prauis affectu humoribus, si anni tempus, in ætate. ^a Chymi appellatio apud Hippocratem semper humoribus corporis destinata est, ex quibus nos constituimur, sanguine, inquam, pituita, & duplici bile, flaua & nigra: apud Platonem uero, & Aristotelē gustabilis qualitas quæ uis nobis infita chymus, id est sapor, nominatur: sunt porrò qualitates, acor, austeritas, acerbitas, acrimonia, falsedo, dulcedo: sic & Mnesitheo placet. Continet pars ea medicinæ, quæ de affectibus agit, quid, & qualis sit vniuersalis, & quid particularis affectus, ac morbus: quid signum: & quæ huius differentiæ habeantur (sunt autem hæc specie complures) non qualis affectus causarum, quæ morbos committunt: loca item explorat, in quibus sint affectus: quærimus enim, quis affectus phrenitis, comitialis morbus, lethargus, dolor lateris, peripneumonia, resolutio neruorum, & similia. Sunt uero causæ horū manifestæ, & non manifestæ, & antegresse, & antecedentes, & continentes: atque in vniuersum, quæ sit affectus constitutio: & in quibus ij corporis partibus dicti sint, perscrutatur. Crisis, id est iudicatio, idonea morbi, ac celer in tempore dissolutio est. Periodus, id est circuitus, successiua redditio est ordine dispositi temporis. Cerebrum animalem facultatem obtinet, atque huius partem principem, quæ ratiocinatrix est, atq; mens: Cor uero iracundam. ^b Administratur pariter corpus à corde, & iecore. Facultas, naturalis, altrix, &

Caudrix est. Sumit cor alendo, augendoq; corpore, à iecore sanguinē: spiritum à pulmone: quas confectas, elaboratasque materias sic in uniuersum corpus transmittit. Instrumentaria, pars est chirurgiæ, quæ per restitutionem, ac consentaneam curationem dispositis præter naturam humanis ossibus sanitatem vendicat. Sunt ossa in nobis duobus modis coniuncta, per articulū, & coagmentationem. Articulus, cōmissura ossium est, quæ moueri natura uoluit. Coagmentatio, commissura est ossium, quæ lege naturæ nequaquam mouentur. Lapsus, seu luxatio, est ossium, quæ per articulum, vel coagmentationem ^c mouentur, extra naturam delatio. Exarticulatio, siue eluxatio, est ossis scdm naturā se hñtis in alienum naturæ locū ex profunda cauitate egressio. Dearticulatio, seu deluxatio est ossis euariatio, delatio uel à naturali loco ^d ad eum, qui præter naturam est. Motio, est ossium per figuram, harmoniamve compactorum ^e ex propria sede in naturæ oppositam exturbatio: quemadmodum ex tarso disruptis officulis, aut vertebribus fieri consuevit. Diductio, est mutua ossium per futuram, & coalitum coniunctorum separatio, atque directio. ^f Restitutio, est ossis, vel ossium ^g à loco naturæ contrario ad naturalem traductio. Tentio, est tractus corporum. Mochlia, traductio est ossis, aut ossium ad naturalem locum ab eo, qui præter naturā sit. Catatafis, est ad inferna loca corporum tractus: obitur hæc partim principijs,

Dquæ tentiois causæ sunt, è regione oppositis, partim transumptione in contrarium, nempe trāmissis per rotulas principijs, quæ tentioem moliuntur, ac superius adnexis. Anatafis uero, id est tentio ad superna loca, per traductionem, intelligi ex ijs potest, quæ de catatafi prodidimus.

Distentio, est ad superna, atq; inferna loca corporum tractus. Exelcysmus, seu rectius forte Eiselecymsus, est deductio ossis, vel ossium à superficie in profundum. Regma, id est ruptum, est ossis, aut ossium traductio à profundo ad superficiem. ^h Traductio, est ducti ossis in naturalem locum reuocatio. Extasis, id est mentis emotio, est infania quæ breui finitur. Ecplexis, id est consternatio, est emotio mentis, quæ ex repentina aliqua perturbatione extrinsecus aduenit. Enthusiasmus, id est fanatica percussio, seu efflatio numinis est, uelut cum quidam mente in sacris faciendis capiuntur, siqua uide-

∴

rint: aut si tympana,
uel tibias, vel si-
gna audiue-
rint.

∴

Isagogici.

A Lib. de Humo. Et de ueteri med. prope finē. Et de alimento iuxta principiu.

B † Additur in antiquis τὸν δὴ παρ τὸ ἐπιθυμητικόν, i. e. cur autem concupiscibilem.

C † Al. οὐκ ἐμείνον, i. e. composita sunt.

D † Additur in antiquis ἐξ ἐπιπολαίου καὶ λότητος, i. e. ex situ perficiali cauitate.

E Al. ex antiquis. aliquando quidem in eodem loco præter naturam motio: aliquando autem in locū, qui præter naturam est, exturbatio.

F κατὰ τριστὸς

G † Al. ex loco qui secundum naturam est ad locum, qui est præter naturā.

H † Additur in antiquis, παραγογε est ossis, uel ossium iraductio diducto osse per anaclassin in naturalem locum.

GAL. ASCRIPTA INTRODVCTIO SEV MEDICVS

Ioannes Andernacus latinum fecit . recognouit Bartholomæus Syluanus . nuper autem cum Græco exemplari est collatus.

Sed est à Galeni doctrina longe alienus, & Herodoti potius, quem citat Gal.
6. Epid. Sect. 2. com. 42. quam Galeni.

Quomodo inuenta sit medicina.

CAP. 1.

Multa in hoc libro ex codi. manuscrip. restituta sunt.

Rtium inuentiones, vel deorum filijs, uel quibusdam eorum propinquis, quibus dii primi artem oëm communicarunt, Græci ferunt acceptas. Hac igitur ratione & Aesculapius medicinæ, quam primus ab Apolline patre institutus, hominibus tradidisse dicitur, inuentor extitisse apparet. Porro ante illam ars medica nondum hominibus fuit cognita, nisi quod ueteres medicamentorum, & herbarum, qualia apud Græcos Chiron Centaurus, & ab eo eruditi heroes nouerant: ad hæc quæcunque Aristeo, Melampodi, & Polypo adscribuntur, experientiam, quandam habuere. Apud Aegyptios sane præter herbas, aliam quoque medicamentorum rationem in usu fuisse Homerus huc in modum testatur:

Fertilis Aegyptus rerum, medicamina mista,
Optima multa, simul deterrima plurima gignit.

G

Porro ex cadauerum cōfectione, quā in cōdiendis ijs, asseruandisque; habere moris erat, multa et, quem manu administrantur, apud primos medicos inuenta esse uidentur. Quædam dicunt ex casu obseruata fuisse, ut suffusos appungere, inde, quæ capra quæpiam ex suffusione male habens, iunco aculeato in oculum impresso, uisum receperit. Quin & clysteris usum ab Ibi profectum esse scribunt. Hæc. n. colli cute tanquam clysteris utre, marina, Nilique; aqua impleta, rostro eam sibi ipsi per anum indit. Scribit et Herodotus historiographus, quodam agris per compita expositis, illos, qui in iisdem aliquam morbis laborarant, referre solitos, quibus unusquisque; usus, sanitatem recuperauerit: atque hoc modo ex multorum usu, ac experimentis rem medicam conflata esse. Sed hæc quidem experientia ratione vacua, nondumque; rationalis fuit. Cæterum perfectam medicinam, & omnibus numeris absolutam nimirum diuinam aio, Aesculapius solus inuenit. Illam uero, quæ inter homines uersatur, huius successores Asclepiade posterius ueluti hæreditario acceptam tradiderunt, maxime Hippocrates, qui omnibus facile præcelluit, primusque; perfectam apud Græcos medicinam in lucem protulit.

Quæ medicinae principia.

CAP. 2.

de Loc. in Homine non procul à principio.

Principia medicinæ tria sunt, unum inuentionis, alterum constitutionis, tertium interpretationis. Inuentionis igitur medicinæ (ut simpliciter dicam) vetustissimum planè, citraque; rationis principium, experientia est: quemadmodum apud Aegyptios, & reliquos omnes barbaros. Redigendi uero in artis constitutionem, sicut Asclepiadarum medicinam, ratio & experientia. Interpretationis, ut scribit Athenæus, uel traditionis, quemadmodum quidam dicunt, initium, naturalis est speculatio. Enim uero simpliciter, & Hippocrates dixit, Medicæ rationis initium primum natura est: nam à naturæ inspectione Dogmatici auspicantur, quoniam ex ijs, quæ secundum naturam sunt, & illa, quæ contra habent, possunt cognoscere: at sine naturalium cognitione illa, quæ à naturali habitu recedunt, scire nemo potest. Quin et in curando naturæ speculationem similiter requirunt: quoniam quidem ex naturali ad mouendorum auxiliorum potentia, quæ cuilibet morbo idonea sint, accipiunt. Qui uero ex alijs sectis naturæ contemplationem aspernant, utriusque; à quibus præsidia afferendi habitum finxere, incipiunt, Methodici ex cōitatum indicatione, empirici ex obseruatione experimentorum: Quia. n. ratione Dogmaticis medicæ rationis natura, eadem empiricis experientia crebro, & ferè semper in iisdem, & pari modo contingens, principium existit. Ab hac siquidem historiam quoque; suam exordiuntur, & secundum hæc ab alio ad aliud simile transeunt. Sed methodicis euidetium similitudinis inspectio, uel cōmunitatū apparentium cognitio principium dicitur.

Quod

Quot sectæ medicorum, quæque earum notæ.

CAP. 3.

A Sectæ medicorum tres sunt, Rationalis, Empirica, & Methodica. Rationalis naturæ rationem præbet, morborum causas inquit, & signis ad illarum inuentionem utitur, curationem capit a contrario, prout causæ exigunt. Nam contrariorum contraria sunt remedia. Quatuor ergo sunt, quæ rationalem sectam obsignant, naturæ inspectio, causarum, ac signorum æstimatio, & quartum, nempe, quæ causæ ipsis curationem dicunt. Empirica ad assidendum accidentium concursus, quæ egris adsunt, respicit, & convenientem accidentibus curationem obseruat, idque nec morbo cognito, nec causa inquisita. Cõtenta est autem obseruatione in accidentibus per eorum, quæ admoventur, experientiam, factam, & historia prius expertorum utitur: tum à compertis ad incòperta, sed similia secundum apparentem speciem transit. Quæ n. ipsimet usu, ac experientia in multis, & sæpissime ac sepe in iisdem, & pari modo experti sunt, aut quæ casu quopiam obseruarunt, eaque sepe, atque eodem modo habentia, hæc confidenter usurpant, non adeo curiose facultates ex eorum qualitatibus disquirentes. Credunt, & vetustissimis, qui rerum per experimenta sibi obseruatarum historiã, uti uocant, memoriæ prodiderunt, Utuntur etiam simili transgressu ad ea, quæ nondum explorarunt, cum similia specie, quæ ad manum est, apparent, ut malua, bilitum, beta, & lapathum. Itidem in contrariis, ut alica, & oryza. Rursus in arborum fructibus, quos Græci acrodrya nominant, ut pirum, malum cotoneum. Notant igitur empiricam hæresim, ad concursus symptomatum, non ad morbum, neque ad causas, respectus: deinde in concursibus medicaminum congruentium per usum obseruatio: Tertio, expertorum ante historia: Nouissime à simili transgressus. Methodica communitatibus & similis speculationi adheret. Omnes n. particulares affectus ad generales duos reducunt, adstrictum, & fluentem, quas communitates uocant. Cognoscunt eas obortis circa corpus affectionibus, in utroque euidenter conspicuis. Quare notas non desiderant, exempli gratia adstrictum inde oriri, quod corpus densatum sit, profluuium ipsius fistatur, omnisque euidentis excretio impediatur: fluentem uero inde, quod summa corporis cutis rara euaserit, & cuiusque corporis particulæ excretionem sensibiles intensæ sint. Duplicem igitur curationis speciem generales duo corporis morbi ipsis indicant, nempe si corpus adstrictum est, laxandum esse: si profluuium laborat, comprimendum: si uitium mistum habet, occurrendum uehementiori malo. Ceterum cõtates omnes nominant euidentes: harum autem alias passiuas, ut adstrictum, & fluens: alias curatiuas, ut resolvere, & tenere: quasdam temporales, initium, incrementum, uigorem seu statum, & inclinationem. Porro medicina, quæ manu medetur, cõtates, in eius ablatione, quæ alienum est, consistunt. Duplex n. alienum est, uel extrinsecus, uel in corpore, Extrinsecus simplex: illius, quod in corpore est, tres numerantur species. Atqui extrinsecus, ut spiculum, telum, quodcumque aliud id genus existit perfectam educationem ostendit. Eorum, quæ in corpore sunt, aliud loco alienum, ut suffusio, eluxatio, & fractura, quæ transpositionem uel restitutionem in proprium locum indicant. Aliud magnitudine, ut abscessus omnes, scroti tumores, acrochordones, i. pèsiles verrucæ, phymata, & cõdylomata: quorum nonnulla diuisionem solam requirunt, nonnulla summam superfluum præcisionem demonstrant. Aliud defectu alienum, non ut superuacaneum, sed ueluti deficiens dicitur, cuiusmodi mutila, & curta omnia: sicut in labris, oculisque cernitur. Vnde quidam *λαγρόφθαλμοι*, & *λαγρόχειλοι*, i. leporinos oculos, & leporina labra habentes, nominantur. Pari modo etiam se habent fistulæ, & uitia profunda, quæ Græci uocant hypophora, sinus, ulcera, aliaque: huiusmodi omnia, quæ ex defectu repletionem desiderant, atque indicant. Iam uero propter quatuor chirurgorum cõtates, est & species, quam *προφυλακτικήν*, i. præseruatricem appellant. Apponitur autem, & ipsa, ut cõtates, in deleteriis, & toxicis, bestiisque omnibus, quæ uirus inspuunt, tum uenenosis uolatilibus, & terrestribus, aquatilibusque. Nam cõe omnium genus, ut sint exitialia, non tamen ad adstrictum, & fluens referuntur, sed aliud est præter hæc genus. Quare & curatoria ipsorum communitas alia præter illam habetur, dicta prophylactice. Methodicam quoque sectam primum exculpit similis in euidentibus consideratio, sed non in latentibus, seu abditis, quemadmodum in rationali secta. Hoc unum intercedit discriminis, quod in illa quoque similitum inspectio, sed in obscuris consistit: secundum, ex simili in euidentibus, affectus, auxilia, tempora, particularia, omnia generalia reducit. Attamen non euidentia tamen empiricorum more animaduertunt, sed particularibus, nullo generali cognito, insistant. Tertium est ex communitatum indicatione curationem accipere: nec causas, ut rationalibus in usu est, exponere: neque facta in concursibus obseruatione eorum, quæ per experientiam conueniunt, ut empirici faciunt, contentos esse.

Qui trium Sectarum principes extiterint.

CAP. 4.

Rationalis sectæ & auctor, & princeps Hippocrates Cous fuit. Post hunc Diocles Carystius, Praxagoras Cous, Herophilus Chalcedonius, Erasistratus Chius, Mnesitheus Athenicis, Asclepiades Bithynus, Cienus, qui & Prusias dictus est. Empiricæ præfuit Philinus Cous, qui primæ eam à rationali separauit, occasione ab Herophilo suo præceptore accepta. Cum autem suam hæresim principem esse uellet, Acronem Agrigentinum, quod rationali esset uetustior, ei dedisse initium dixerunt. A Philino Serapion Alexandrinus ea secta floruit: Dein Apollonij duo, pater, & filius, Antiocheni: hos secuti Menodotus, & Sextus exacte eam corroborarunt. Methodicæ Themison Laodiceus Syrius incepit, qui ab Asclepiade rationali occasiones nactus, ad methodicæ sectæ inuentionem se contulit. Thessalus Trallianus eam absoluit. Post hos Mnaseas, Dionysius,

Isagogici.

78 3 Proclus.

† Codex manu scriptus habet τὸν δὲ μὴν περὶ τῶν i. cerealibus, quæ lectulo accommodata ad sensum est. & ita etiam uideatur legisse. uetus interpres.

ASCRIPTA INTRODUCTIO

Proclus. Antipater. In ea autem de quibusdam dissenferunt Olympiacus Milesius, Menemachus E Aphrodisieus, & Soranus Ephesius. Fuerunt non nulli ἐπισυνθετικοί, quasi adiuncti, apud Græcos nominati, ut Leonides Alexandrinus: quidam, ἐκλεκτοί, quod est delecti, ut Archigenes Apameus Syrius.

† In uetustissimo græc. codice manuscr. annotatur hic deesse caput, cuius hoc est argumentum: Quæ propria sint medicinæ.

Medicina scientia ne sit, an ars.

CAP. 5.

Rationales aliqui, è quorum numero est et Erasistratus, medicinam partim scientiâ, cuiusmodi est causarum notitia, item naturæ inspectio: partim cōiecturâ, ut curationē, & signa habere censuerunt. Methodici & in vniuersum scientiam ipsam esse prædicant, sed vtrique; à uero, maxime methodici, aberrarunt. Scientia. n. est cōueniens, firma, & nunq̃ à ratione declinans cognitio: eam neq; apud philosophos, præsertim dum rerum naturas perscrutantur, inuenias: multo sanè minus in re medica: immo, ut verbo expediam, ne ad homines quidem venit. Quâobrem medicina ars merito dici potest: si quidem artis nomine cōprehensionum, & opinionū ad finem quandâ uitæ utilē spectantiū collectionē certa qualitate, & quātitate cōmeditatam intelligimus. Comprehensiones igit̃ humanas, & quæ numero constitutionē quandâ procreare queat, p̃cipue cōmeditatas, hoc est sibi cōcordes, ac cōsonas, coherētesq̃, medicina habet: quo fit, ut artis uocabulū, cuius definitio ei cōuenit, optimo iure cōmereat, cōprehensionesq̃; in ea ad uitæ cōmoditatē pertinēt. Quippe, ut seruarent hoīes, ac sanitatē tuerentur, in uitā prodijt. Sed artiū duplex est dīa: quædam. n. finem suū sp̃ cōsequuntur, ut fabrilis, nauīū cōpactoria, ædificatoria. Quædā finē suum, ceu scopum desiderant, contingunt aut̃ non sp̃, sed plurimum. Vñ coniecturales quoque dicuntur: ex quarū numero medicina fuerit: quæadmodum rhetorica, gubernatoria, & sagittandi ars. Est & alia dīa, & ipsa duplex: qm̃ aliq̃, dū sunt, sunt, & simul atq; ab actione destiterint, nihil, quod perfecerint, ostenditur, cuiusmodi saltatoria, citharistica, palæstrica, & quæuis alia ars musica. Non nullæ in actione euident opus planè nullū habent, sed tanq̃ futuri cuiusdā preparatoriæ existunt: ubi uero à functione cessauerint, tunc, quid efficerint, apparet: qualis statuarum, pictura, & fabrilis, tum aliæ, quarum opera post actionē perdurant. Inter has medicinam quoq; numeres, licet. In medendo. n. non dum eius finis innotescit, quippe quæ aduersus morbos sp̃ laboret: at, ubi curationem absoluerit, tunc homini sanitatem restituisse eam videre est.

Quid sit medicina.

CAP. 6.

lib. de Flatibus, à principio.

Lib. de Arte nō procul à principio.

Definitionibus rationales usi sunt, & descriptionibus empirici: de quibus q̃onē instituere philosophis solum conuenit: enim uero ueteres et̃ medici hoc fere mō medicinam simpliciter, uel definierunt, uel descripserunt. || Medicina est, Hippocratis sña, adiectio, & ablatio. A. G. adiectio quidem deficientis, ablatio aut̃ superantis in hoīum corporibus. Quam. n. definitionē medicinæ non nulli putauerunt, re uera nō est, ægros uidelicet morbis nō prorsus liberare, dolores lenire, morbiq; uehementiā retūdere, malo uictis manū non admoliri. || Artes. n. non ex ijs, quorum neutiquā adest facultas, sed ex his, quorū adest, definitionem sortiuntur: qm̃ illa definitio, q̃ neutiquā fieri possunt, recenset, non ex ijs, quæ adsunt, artes definit. Recentiores h̃mōi definitionem vsurparunt. Medicina est scientia sanitatis cōseruatricis, morborum repultricis. Verū secus habet: non. n. ipsa hæc efficit, sed ex illis, quæ efficit, hæc proueniunt, idq; non sp̃. Quapropter nō ex his, sed illis, quæ ab ea semper accipiuntur, constituta est. Hæc autē sunt adiectio, & ablatio. Proinde, quæ capit medicina, hæc ipsā esse dixit Hippocrates, q̃ bus & in sanis utitur, cū scd̃am ip̃sorum ualitudinē cōseruat, & in ægrotis, ut morbis liberet. Quæ igitur sp̃ facit, ea ipsam constituunt, non illa, quæ ab his efficiuntur. Aliud nāq; ars, aliud eius finis est. Quod. n. appetit, id aliud ab ipsa est, idq; non perpetuo secum habet. Quo fit, ut quatenus ipsum non contingat, neq; finis eius, sed scopus dicatur: cum aut̃ contingerit, finis. Ita gubernatoria, & sagittandi ars non à fine, quem non sp̃ contingunt, sed ab alijs, quibus constitutæ sunt, & q̃ quæ, ut finem assequantur, functiones obcunt, definitionem sortiuntur. Porro definitio hæc omnibus fere post Hippocratem proba esse videtur. Herophilo, Medicina est sciētia salubrium, insalubrium, & neutrorum. Triū enim horum cognitionem habet. Salubrium, quæ corporis humani constitutionem ita præparant, ut ex eis pulchre inuicem aptatis sanitas concilietur: insalubrium, quæ salubrem conuenientiam dissoluunt. Neutrorum omnia sunt auxilia, quæ ægris afferuntur, & eorum materia. Hæc. n. prius quā à medico excepta sint, neutra, hoc est, nec salubria, nec insalubria sunt.

Quot partes medicina.

CAP. 7.

Primariæ medicinæ partes sunt rerum naturæ contemplatio, causarum notitia: uel affectuum cōsideratio, sanitatis tuendæ ratio, signorum obseruatio, & medendi modus. Græci uocant φυσιολογικόν, αἰτιολογικόν, seu παθολογικόν, ὑγιεινόν, σημειωτικόν, & θεραπευτικόν. Athenæus pro signis materiā cōstituit, quæ in curatoria parte versatur. Nā sine materia curatio fieri nō possit. In dīcorū obseruatio, & ad curandi rōnē necessaria, nō tñ ipsa est curatio. materiæ. n. beneficio curatio absoluitur, & materia quidē sine curatione nihil aliud cōfert. Signa uel citra curationē ad cognoscendū, quæ mederi queas, & q̃ minus, necessaria sunt. Ad hæc faciunt, ne infcius ijs, q̃ medicinæ nullum locum reliquerunt, manū admouens, erroris notā incurras. Iam uero quinq; harum partiū medicinæ, cuiusq; diuisio quædā angustior est. Pars igitur, quæ naturam cōtēplatur, ea dicitur

A ea dicitur, in qua de hominis natura differimus: constat autē, si diuidas, elementorū notitia, quibus homo componitur, tum generationis foetus, & formationis, præterea interiorum & exteriorum corporis partium speculatione, cum mortuorū cadauera incidimus, ossiumq; rationes perscrutamur: in qua ea, quæ præter naturam sunt, inquirimus, morborum causas, accidentium concursus, affectuum status diligēter indagamus. His enim incognitis nemo recte nouerit, quo modo morbos curare conueniat: ὅγιον tum sanitatem tuetur, tum præcauet, quo minus corpora in morbos incidunt: ubi inciderint, ad sanitatem reducit: σημειωτικὸν præteritorum cognitionem, præsentium inspectionem, & futurorum præfagia continet: θεραπευτικὸν, id est curandi facultas, ea quoque in tres partes diducta est, ut una esset, quæ uictu: altera, quæ medicamentis: tertia, quæ manu mederetur.

An medicina diuisio in quinque partes diducta necessaria.

CAP. 8.

Proinde rerū naturæ cognitio necessaria est hoc potissimū nomine, quod nisi naturalibus antea cognitis, ea, quæ à naturali habitu recedunt, cognoscere queas nunquam: nam præter illorū naturam morbi consistunt. Causarum uero, & morborum notitia nō minus & ipsa desideratur, ut affectuū origines, quibus resistere conuenit, intelligamus: tum ut ipsos affectus à ueteribus appellatos, eorumq; status cognoscamus. Vtilis sanè & symptomatum affectibus incumbentiū cognitio est, nam ab horum congressu, quem Empirici συνδρομή, græce, latine concursum uocant, corporis uitia speciem nascuntur. Quāquam iidem Empirici in syndromis, quæ cuiq; accidenti conueniant, obseruarunt. Methodicis curationem affectus indicant, quemadmodum Rationalibus causæ, licet ipsi nihilo minus tum affectus, tum concursus inquirant. Totum autē causis attribunt, quarum non nullæ euidentes, aliæ continentes, quædam coadiuuantes, aliquæ concausæ, reliquæ præcedentes dicuntur. Euidentes, quæ Græcis uocantur προκαταρτίζε, id est antegresse, sunt, quæ, dum aduersam ualitudinē creant, separantur, ut frigus, labor, Solis exustio, cruditas. Contiaentes, cum præsentis sunt, & morbi quoque adsunt: cum tolluntur, morbi et discedunt, ut spina, & telum. Concausæ, quas Græci appellāt συναττία, quæ affectum sua vi possunt generare: generant uero & alteri coherentes, ut lapis in uesica, & inflammatiō. Nam ambæ urinae suppressionis causæ sunt, etsi per se utraq; illam generare possit. Coadiutrices causarū partes, quæ sua uirtute morbum efficere non possunt, sed alteri auxiliantur, ut libido articulare morbum promouet, & remigatio sanguinis eruptionem. Præcedentes, siue internæ, quæ ab euidentibus, uel præparantur, uel coadiuuantur, ut sanguinis abundantia nutrimenti copiam soboles est. Præcedit autem Erasistrati παρὲμπτωσι, id est coincidentiam, quæ omnium morborum causa est coniuncta, uerum citra præcedentem non accidit. Porro salubris pars, quam græci ὅγιον dicunt, non solum ut pars medicinæ, sed tanquam potior ea, quæ medetur, ei præponitur. Multo enim præstat morbum prorsus non admittere, quā morbo liberare: quemadmodum & gubernatori longe præstabilius est ante, quā in tempestatem incidat, iter absolueret, quā fluctuatum, periclitatumq; eua dere. Atqui differunt rursus in salubri parte, sanitatem tueri, & morbos incessentes longius arce re. Etenim primum consueta uictus ratione administratur: alterum curatoris auxilijs, ut morbum, qui conflare debet, supprimat, ac dissoluere anticipet: si quidem, quæ iā ortis affectibus medicantur, eadem quoque prius, quā oriantur, prohibent illos consistere. Similiter pars quam ἀναλυπτικὴ, id est refectricem, appellant, differentia cum illis non nihil habet. Qui enim recreat uires, recolligitq; ut non amplius præter naturam, ita secundum naturam se non dum habet, sed ab eo, qui præter naturam est, nuper habitu absolutus ad naturalem migrat. Quamobrem aliam uictus rationem desiderat, nec curatoriam, non enim ægrotat: nec eam, qua sani utuntur, ut qui non dū absoluta fruatur sanitate. Quo fit, ut nec qualitate, nec quantitate paria sanis possit assumere: σημειωτικὴ, hoc est adnotatrix pars medicinæ, curationi morborum per uictum summe est necessaria: nā præterita & præsentia symptomata ad morbi causam inueniendam diligenter inspicimus. Insuper maxima eius necessitas est ad præfagiendum, mors, an salus expectanda sit. Pari modo medicina, quæ manu medetur, tum illa, quæ medicamentis auxiliatur, sine indiciorum obseruatione non absoluitur: quippe præfagia eodem modo desiderant, quibus scias, quæ curationem non admittunt, quæque eā recipiunt quidem, sed vehementer aut offendunt ægrum, si currentur, aut è medio tollunt. Iā uero curatoria pars trifariam diuisa est, una uictu: altera medicamentis: tertia manu medetur. Prima auxiliorum, quæ digerēdi, apponendi, & cōcoquendi facultatem habent, est administratio. Quæ omnibus quidem ægrotis, sed præcipue febrientibus in usu est. Quæ manu medetur, pars curatoria est: ea incisionibus, vitionibus, & ossium in suam sedem deductione homines curat. Medicatio, φαρμακία Græcis dicta, nudis medicamentis interiores affectus & exteriores sanat: uictus enim conuenientem rationem, quandoq; uero manuum opus requirit, quemadmodum chirurgia & uictus ratio medicatione utuntur. Itaque à rerum naturæ contemplatione altius auspicabimur: quoniam nec in sanis secundam ualitudinem tueri, nec in ægris morbi causam cognoscere, nec signis quid deprehendere, nec curationem admoliri recte possis, ignorans, quibus homo elementis constet, & quo modo his immutatis à natura, quam obtinebant prius, morbi nascuntur,

Isagogici.

78 4

De elementis

ASCRIPTA INTRODUCTIO

De elementis humanis.

CAP. 9. E

de Natu. huma.
cōm 1. c. 14. cl.
1. 29. h

Constat igitur homo ex primis mundi quatuor elementis, igne, aere, aqua, & terra, naturalium cum Hippocrate consensu, non quod ex his ipsis, sed proportionem eis respondentibus homo constituitur. Atqui ex Hippocratis sententia, dum dissoluitur, in hæc prima resoluitur, & unum quodque; rursus in suam ipsius naturam, homine uita defuncto, redire necesse est, siccum in siccum, frigidum in frigidum, calidum in calidum, humidum in humidum. Huiusmodi tum animantium, tum aliorum uniuersorum natura est: omnia similiter oriuntur, & desinunt similiter: constituitur enim ex his prædictis eorum natura, & in eadem finit. Vnde singula originem nata sunt, eò quoque recedunt, quem admodum Homerus hisce inquit, innuens dissolutionem in hæc futuram.

Vos, aqua, uos tellus cunctos aliquando tenebit.

6. de Morb. vul
ga. scilicet 7.

Cæterum hominem uelut ex scædis, & humanæ naturæ uicinis quatuor humoribus, sanguine, pituita, bile tum flaua, tum atra constitutum esse physici pronunciant: quoniam foetus in prima sui formatione ex genitura, & sanguine, qui è matre per uerachum influit, auspiciū cepit: in his autem quatuor humores erant. Qui ex tribus, ijsque; compositis hominem prodijisse censent, hæc præponunt initia, humida, sicca, & spiritus, quæ Hippocrates grece *ἰσχυρὰ, ἰσχυρὰ, & ἐνορμώτα* hoc est continentia, cõtenta, & impetum molientia, appellat. Continetia igitur sunt solida omnia, ut ossa, nerui, uenæ, F arteriæ, ex quibus & musculi, & carnes, totaque; corporis moles constituta est, ad hæc interiorum, exteriorumque; concretiones. Cõtenta uero humida sunt, quæ in uasis per tota corpora dispersa feruntur. Atque hæc quatuor prædictos humores uocat Hippocrates. Impetum molientia spiritus existunt, quos ueteres duos, aëralem, & naturalem numerant: Stoici tertium inuehant *ἐκτικόν*, quæ habitum noſant. Erasistratus uasa triplicia, neruos, uenas, arterias, omiſſis spiritibus, & humidis, tanquam initia, & totius corporis elementa constituit. Nam duplici materia regi aërali affirmat, sanguine tanquam alimento, spiritu tanquam naturæ functionibus obeundis coadiutore: non autem, ea ut principia, intelligit. Multæ sanè aliæ partium species non ex tribus illis compositæ inueniuntur, ut uerbi gratia cerebrum, medulla, atque ossa omnia. Cerebrum igitur, uel medullam nutrimenti parenchyma, quasi affusionem exponas, audet appellare, sicut adipem, iecinoris, lienis, & pulmonis consistentiam. At ossa neque nutrimenti parenchymata, neque ex prædictis uasis triplicibus composita esse dicere possit. Asclepiadi hominis elementa sunt corpuscula manantia, fragiliaque; & inuisibilia foramina. Scilicet Athenæi sententiam non quatuor illa prima corpora, ignis, aer, aqua, terra, sed eorum qualitates calidum, frigidum, siccum, & humidum. Ex quibus duo causarum efficietium munere fungi, puta calidum, & frigidum: duo materialium, siccum, & humidum supponit. Quintum uero ex Stoicorum opinione introducit spiritum cuncta penetrantem, à quo omnia continentur, & gubernantur. Hippocrates cum trifariam hominis elementa diuisisset, in cõtinentia, contenta, & ea, quæ impetum faciunt, quibus omnia de elementis post ipsum assertis comprehendit, nec non naturæ elementorum tractationem, & eorum quæ præter naturam sunt causas, haud scio, quo modo successores eius unam illam reuera diuinam Aesculapij medicinam in tres partes sibi coherentes distribuerint, atque diuulserint. Alij, n. humidis tum eorum, quæ secundum naturam habent, constitutionem, tum causam eorum, quæ præter naturam, solis attribuerent, ut Praxagoras, & Herophilus. Alij solidis corporibus initia, & elementa attribuerent, ex his, tum quæ natura consistunt, tum morborum causas inde capiunt, ut Erasistratus, & Asclepiades. Athenæus uero, & Archigenes spiritu solo ea penetrante, tum naturalia consistere, ac gubernari, tum morbos uniuersos hoc prius offenso creati dixerunt. Vnde & *τὸν πνευματικόν*, id est spirituales, ueluti qui omnia spiritibus attribuant, nuncupantur.

*Hic annotatur in græc. exemplari manuscriptorio, caput unum desiderari, cuius argumentum est, De naturalibus functionibus.

Exteriorum corporis partium appellationes.

CAP. 10.

DE partibus corporis, seu particulis, & quæ earum nomina sint, primus Aristoteles docuisse simul, ac descripsisse creditus est. Temporis autem processu medicis quoque; ipsis posterioribus de iisdem tractare necessarium uisum est, ne manu allata quamque; partem, aut particulam ostenderent, sed ex appellatione sufficientem earum notitiam haberent: quorum in numero id maxime æmulati fuerunt Erasistrati sectatores, ut Apollonius Memphites, & hoc prior Xenophon, Diuidunt igitur totum corpus Aegyptij medici quadrifariam, in caput, manus thoracem, & crura. Alij has quatuor partes in plures diducunt, nempe in alias totius partes, non ut illarum particulas. Capitis igitur tota latitudo pars ipsius corporis dicitur. Huius particulæ sunt hæc. Anterior superposita supercilijs, pilis nuda, inter utranque; aurem sita, Frons nominatur. Hac superior capillis in tecta, Sinciput. Partem ab utroque sincipitis latere supra aures sitam, Tempora appellamus. In media capitis regione sinciput superante est Vertex: unde uelut à centro circulus, capillorum prouentus incipere uidetur. Post uerticem à posteriore capitis parte ad usque; tendines Occiput descendit. A priore sub tota fronte, auribus, oculis, naso, & ore ad mentum usque; circumscripita à supercilijs incipiens, Facies dicitur. Vbi enim frons à superioribus descendens desinit, Supercilia, seu termini eius eminentes, & pilis consiti eam excipiunt. Qua autem frons ad tempora porrigitur, in ipsius terminis Aures sitæ sunt, quarum pars aperta Ala dicitur, refracta ab anteriori in posterius ipsius summitatibus inflexis cubiformis, sub qua semicirculus rotundus in mucronem exurgens, græce *xyſter* appellatur. Huius acumini concavum, quod subiacet, conchula. In huius medio rotundum

* Al. ipſorum.

A tunc foramen, meatus auditorius uocat, sub quo particula pinguis ab aure suspensa fibra est, seu auricula, superior * pinna. Oculi supercilijs subiacet, q̄ & lumina dñr, nempe tota figura cum ipsis particulis. Superius inferiusq; interiores tunicas cōtegentes, palpebræ appellant, hæc inferior, illa superior. Committunt inuicem crebro, & extremo tactu ad uisus recreationē, & ad phibendū, neq̄ d extrinsecus uolenter oculis incidat: maxime uero, quæadmodū in somnis, uisoria uirtutis auertendæ gr̄a, quo melius hō conuiescat. Partes aut iuxta oculos totos sitæ, qua palpebræ inuicem cōmittunt, tarsi noīantur: unde pili proueniunt, quos cilia nuncupant, a quibus orta sunt, ducto noīe. Facti autem in hoc sunt pili isti, ut uisoriū spm̄, uel, ut quidā aiunt, radios interiore parte effusos p̄spiciendi gr̄a dirigat. His itaq; elapsis, uel retortis, nequa q̄ aīans similiter in rectum, uel in longum uidere pōt. Interiores oculi termini, ubi palpebræ coalescunt, canthi. i. anguli dñr, alter iuxta nasum, iuxta tpa alter: hic paruus, ille magnus. Quod in horū medio consistit, oculi candidum. Huius rursus medium Iris circulus coloribus uariis occupat: unde & a similitudine, quam cum celesti illa Iride habet, nomen accepit. Huius rursus media pars, per quā uisus peragitur, Pupilla est. Nasus oculos interioret: eius partes utrinq; sitæ, nares uocantur, quibus aīalia respirant, & olfaciunt. Exteriores autem narium partes, Pinnulæ siue Alæ noīantur, B Quod autem eas discriminat, interseptum uocamus. In utraq; nasi parte, q̄ proprie cōcaua sunt sub oculis sita, concaua nuncupamus: unde quidā concaui nominantur. Per morbum autē hæc attolluntur ob hoīs cruditatem, uel displicentem dispōnem. His autē superiores inter nasum, & aures, Malæ, & priscis et Genæ dñr, & quæ bene coloratis, & ingenuis pudore suffusis rubent. Hinc maxillæ ad mentum usq; descendunt, & hæc in mucronem definunt. Mentum id oē est, qd labro inferiori longa orbiculari figura subiacet. Suprema pars labri sub naribus *μύσαξ* Græcis, Homero *ὐπὲρ* appellatur. Quod intra labra describitur, & ab eis constituitur, & continetur. Os est. Videntur. n. hæc quasi connata, post diducta os efficere: quare etiam ueluti nuper diuisa apparent. Quod caput excipit, & ad humeros usque pertinet, id totum Cervix dñr: huius posteriores partes proprie Tendines appellantur. Dein sub ceruice humeri utrinq; prominent, quorum uerticem *ἀκρωμίων*, quasi dicas summum humerum, nominat. Quod ab hoc prorsum uergit, Clauiculæ existunt, inter quas iuguli hñr. Ab humeris Manus incipiunt, utraque ex suo latere propensa: harum pars ab humero ad cubitum usque perpendens, Brachium uocatur: Ancon autem, id est cubitus, qua tota manus flectitur: cuius exteriorem partem Græci *καρπών*, & horum Attici *ἀκάρπων* nominant. Dein Cubitus, quo & hoīs metiuntur. Vbi hic definit, & cum summa manu articulum C facit, Brachiale dicit. Succedens huic pars *μετακάρπιον*, quasi postbrachiale dixeris. Inde Nodi, a quibus digiti incipiunt, Græci *κονδύλους* appellant. Digitorum maximus, pollex est, *ἀντίχειρ* Græcis dictus, q̄ toti summæ manui cooperans æquipolleat. Post hunc Index, nomen ab usu, ut apparet, sortitus: dein medius: hūc medio proximus sequitur, Græcis *παράμυσος* dictus, medicis dictatus, atq; ab ijs nomen sortitus. Postremus paruus dicitur, q̄ omnibus sit inferior. Itaque a brachiali summa manus dicitur: cuius supinæ pars iuxta pollicem assurgens, Vola nominatur, græce *θῆναρ*: huic par opposita *ὐποθῆναρ*, id est subuola uocatur: uerum, unde digiti procedunt, *ἐκθεός*. i. Pecten manus est. Quod medium horum omnium est, concauum manus dicitur. Supra uero thorax ea pars appellatur, quæ a collo toto ad ilia usque ex anteriore parte protenditur. Huius pars, quæ sub clauiculis utrinque, & manibus h. betur, Costæ sunt: ex quibus & latus utrunque dicitur. In harum medio pectus. Huius rursus medium usque ad cartilaginem, sub qua uentriculi os delitescit, *σῆρρον* Græcis dicitur: idem locus etiam extrinsecus ita appellatur. Hinc abdomen oritur. Quæ sub uentriculi ore ad partem exteriorem apparent, Subcartilagia nominamus, Græci *ὐποχόνδρια*, quoniam secundum rectitudinem sub cartilagine ueluti post ipsam habentur. Sunt autem muscoli, qui expansi membranæ prætenui ueluti araneæ, quam *περιτόναιον* D Græci nominant, subiacent: extrinsecus uero cutē conteguntur. Aequiuoco autem cum his uocabulo etiam interiora uiscera uocamus hypochondria: quoniam & ipsa sub cartilaginibus notharum costarum ab interiore parte existunt: sed exteriora proprio. Quod ante ilia hypochondria comprehendit, Abdomen est: Quod utrinque est, *κένωον*. i. inane, seu uacuum. Illud medium occupat Umbilicus. Sub hoc fumen græcis *ἵππον* uocatum. Postea pubes sequitur, quæ & aqualiculus, græce *ἐπίσκιον* dicitur, in quem thorax finit: ubi & masculorum pudenda constituta sunt: tum foeminarum ad femoris utriusque exortum, ut sub hoc occultentur. Maris pars prominens Coles uocatur, summitas eius, glans: qua foramen habet ad excretionem, *ὄν*, *ἡβ*, & ab usu nuncupatur. Cutis, quæ eam contegit, præputium dicitur. Inferior pars colis in longitudinem eius uergens *ραφή*, id est futura uocata est. Quæ uero ad usque sedem producit, *ταύρος*, hoc est Taurus. Testiculi duplici nomine apud Græcos didymi, & orchis intus, & foris appellantur. Quod testiculos ambit, *ὄσχεον* Græci, nostri Scrotum uocant. Muliebris autem pudendi (sic enim nominauit ipsum) sinus ipse, *κτῆς*, id est pecten, uocatur. At, quæ sinum ambiunt, Alæ uocantur, inter has autem caruncula ad fissuram exorta, Græcorum lingua *νύμφη* nominatur, nostra Colliculum appellare licet: quam, q̄ multo promineat, Aegyptij in uirginibus excidere consueuerunt. Porro recti intestini orificium per sedem prodiēs, quo excretionem, cum lubet, retinemus, Annulus

a figura,

ASCRIPTA INTRODVCTIO

à figura, ab officio Strictor vocatus est. Caterum posteriores corporis partes, quæ collo subia-
cent, hunc situm & appellationem habent: totum, *ὅλον*. i. tergum, vocatur: inde utroque in latere
ὀμοπλάται. i. scapulæ habentur. Media ipsarum pars *μετὰ φρενον*, quod est dorsum, cui etiā stoma-
chus intus subiaceret. Rursus media totius tergi sedes superne ad clunes vsq; spina dicitur. Huius
partem, quæ recto tramite sub dorso habetur *ἄκνησι* Homerus nominauit, manifesto aliis dictioni-
bus exponens, *κατ' ἄκνησιν μέσσα νῶτα*: quoniam & iuxta rectitudinē lōgitudinis media sunt terga, me-
diumque est dorfi & lumbi. Spinā lumbi, Græcis *ὀσφύς* dicti, quæ *ἰσθῆς* nominata est, quatenus cin-
gimur, excipiunt. Hi in os sacrum terminantur: in cuius utraque parte coxæ sunt: in his nates: quoniam, quæ
his subiiciuntur, maxima ossa sunt. Inde carnosa ipsis corpora substrata sunt. Quorum gibbæ
partes, quod orbiculares sunt, *σφαιρώματα*, ceu modo orbium factæ, Græcis nominantur. Inde
corpus vnum in duos exit processus. Nam in duo crura nominata bipartitur, quorum diuisiones
veteres Græci *διχάλαον* nominant: atque hæc tota ad extrema usque, crura dicuntur: quæ vero à co-
xis statim incipiunt, Femora: ubi vero artus postea committuntur inferioribus, articulumque ef-
ficiunt, genua nominamus. Eorum partes retrorsum spectantes, Poplites, vel Ancyle: inde ad
ima maximi artus tibiæ: quarum anterior pars Ocrea, posterior Sura nominatur. Postremum ossiū
tibiæ in utrumque latus excedens, Talus est: ab hoc profecti, Pedes proprie appellantur: quibus
etiā mensuram sibi aliam hominis in altū tollentes pedem inuenerunt. Pedis pars posterior
calx: prior à talo vsq; ad digitos, *τάρσος* Græcis vocatur. Interior autem quasi pedibus inuicem
se aspicientibus à talo versus magnum digitum procedens, *πυλόν* Græcis appellatur, id est plani-
ties. Quod sub hac statim in medio imi pedis habetur, concuum dicitur. Infimum, quo terrā cō-
tingimus, & ingredimur, planta vocatur. Quod post concuum ad digitos assurgit, * pecten pe-
dis nuncupatur. Deinde digiti numero manuum digitis pares. Non autem eadem sortiti nomi-
na, quoniam nec eosdem præstant usus, quanquam magnitudine, aut situs ordine conueniant.

Interiorum anatomie.

CAP. II.

A Natome abusive quidem dicitur et exteriorum corporis partium & particularum cōmemora-
tio, quæ uerbis vniuscuiusque ipsorum naturalem situm, ordinem, vsum, quem astanti præbet,
propriam cuique illorum appellationem, de quibus iam reuolimus, p̄censet: proprie vero anatomie, in-
teriorum cum sermone explicatio dicitur. Siquidem oculis eas indicatas esse, anatomie non est, sed cu-
iusque notitiā ex sermone ac uerbis accepisse, & naturales actiones, quo modo ipsas obeant, didi-
cisse, præterea quā inuicē cōiunctionem viscera, aliæque corporis partes per venas habeant. † Cerebrum
itaque ex nullo eorum, quod prædiximus, principali uase cōpositum esse vī Erasistrato, eoque nutrimenti
parenchyma, i. affusio ipsi esse vī. Est autem corpus simplex, atque ob id oīum, quæ humano cōtinen-
tur corpore, & præcipuū, & princeps. Quapropter Plato & Hippocrates || animi principatum in
eo cōstituunt. Cōprehenditur sanē membranarum duabus: vna & cōtigua assimilique, *χοροειδής* id est
secundiformis Græcis appellatur, venosiorque est: Altera, quæ huic superiacet, caluariæ quibusdā par-
tibus magis adhærescit. Sed hæc neruosiore existit. Ex superiore igitur parte uenæ nutrimentum à
* corde iuxta eum locū, qui Græcis *ἀρχινεύον* dicitur, ex arterijs vero, quæ ad basim sunt, acceptum in id
deriuant: inde & nerui exortus principium ex eo capiunt, vñ & animi functiones vniuerso cor-
pori cōdicant. Neruorum autem species duæ sunt, vna mutuos ossium connexus colligat, conti-
netque; altera sentiendi, mouendique, per arbitrio facultatem toti corpori transmittit. Atque hinc etiā
musculorum prouentus est. Oculorum meatus & ipsi ab ima cerebri parte proueniunt, & per eos
uisorius spūs oculis impartitur. Inde vero nares etiā, p̄cessus hñt, per quos & odoramur, & cere-
brum expurgat. Ad aures processus non sunt, uerum à posteriore parte tenuis membrana, quā
Græci *μυγγα* uocant, perforata est, atque in vermī speciem p̄cessum habet: per quam similiter
ipsæ repurgant. In illius principio cerebri pars Græcis *καννοειδής* appellatur, quæ coni speciem refe-
rat, sedem habet. Iam vero illinc & spinalis medulla incipit. Caterū duos hēt cerebrum ventri-
culos, quorundam opinione unū, ubi animi principatus residet. At caluariæ ossa superiore par-
te sub cute, mēbrana, quæ per futuras ē meningibus p̄diit, *περικρανιον* Græci nominant, contegun-
tur. Estque hæc origo mēbranæ costas succingentis, quā *ὕπερσποντα* noīant, & septi trāsuerfi, & pe-
ritonæi, & omnis mēbranæ neruosa. || Oculi ex Hippocratis sn̄a habet duas tunicas, quas Hip-
pocrates *μυγγας*, quæ ex illis prouenerint, appellat. Recentiores tres ponunt, nonnulli quatuor:
Ex quibus prima deforis est à Græcis *κωρτοειδής*, i. cornea vocata. Ea reliqua sui parte alba est,
pupillæ loco extenuatur, perspicuumque; subiectum colorem reddit, quatenus niger, vel cæsius, vel
fuluus apparet. Secunda, quæ pupilla est, modico foramine cōcava, quæ quæ parte interiore sit aci-
no uisus similis, *ῥαγοειδής* à Græcis nominatur. Tertia retis mō finū habens, *ἀμφιβλυστοειδής* nun-
cupatur: p̄inde quasi in summo quartam tunicam à nonnullis inuectam excipiat, quam & *ἀδνη-
λον*, ceu minus apparentē uocare consueuerunt. Est etenim membrana minima simul & tenuissi-
ma, sed prima & secunda firmæ membranæ, crassæque; tunicæ sunt: tertia uero & quarta tenuissi-
mæ. Quare & Hippocrates priores solas cognouit, oculi, inquit, mēbranas duas habet. Por-
rò triplices hæ tunicæ humores cōtinent. Hunc ab aquæ similitudine *ὕδατος* Græci uocant:
Illum *ὕαλος*, quod uitro quiddam simile referat. Tertiū *κρυσταλλοειδής*, hoc est crystalli modo pel-
lucidum

* Græcū exem-
plar habet *σηθός*
i. pectus.

† Ex græcis anti-
quis hæc addun-
tur. & arterias
& neruos, per quæ
& conspiratio &
confluxio oīum,
& omnia fiunt.
de Mor. sac. non
procul à fine.
* *Αλ. ἀνι. i. tor-
cular.*

de Loc. in Ho-
mine nō procul
a principio.

A lucidum. Palpebrarum interiores partes carnosae: mediae cartilaginosae: exteriores autem teguntur. At, quoniam cartilago media dura est, adeps subiecta est lenimenti, malagmatis vel instar, quod frequenter exuperans, guttas parit. Lingua maxime carnosae est, in qua duplex nervorum genus ab ima parte cerebri procedens inferitur. Alij molles appellati gustandi sensum ad principium: alij duri motum arbitrarium ad ipsam deducunt. Ad huius radicem exigua inhaeret lingua, Graecis ἐπιλωττις dicta, quae cum deglutimus, recurrens, arteriam claudit, ne quod ex firmioribus, humidisue in ipsam delabatur. Cuius rei quoque causa tonsillae numero quatuor creatae sunt: duae ad linguae radicem, utrinque conspicuae: duae his proximae penitiores. Notantur eadem et παρισθμια, quoniam locus, ad quem sitae sunt, isthmo, praefertim cum per inflammationem intumuerunt, eoque transitu hunc arcum nimis reddunt, figura respondent. Porro, cum duabus aial materijs gubernetur, alimento, & spiritu, ad hunc quodem percipiendum, nares, os, fauces, aspera arteria, & pulmo, partes sunt aptissime. Nares sane & os respirationi seruiunt: gurgulio, ne frigidus in fauces aer cumulatim irrupat: aspera arteria, ut eundem in pulmones deducat, quorum in pectore sedes est: per hos & omnis fit respiratio, submittentes quod de se, ut spiritus emittatur: attollentes uero, ut idem recipiant. Quare actione similitudinem quandam cum fabrorum follibus habere videntur: figuram vero ungulae bubulae seruant. Porro ex spiritu in pulmone elaborato quicquid maxime necessarium est, ad sinistrum cordis ventriculum deferitur, quicquid inutile est, illac, qua inspirauimus, efflatur. Nutrimenti uasa ad excipiendum, & infra ad elaborationem instituta haec sunt: os, dentes, stomachus, uentriculus, ieiunum, & tenuia intestina. Os quod de & dentes cibum extenuant, moluntque. Stomachus appetit & deglutit: appensus autem asperae arteriae ad septum usque, transversum porrigit. Ventriculus omnis est ad concoctionem: incipit uelut a media cartilagine, ubi uentris os situm deorsum subsidet leuiter iecinori, latitudine graecorum litterae sigma referens, & altero extremo in sinisteriore partem uergit, ubi est & graecis dictus πυλωρος, quoniam portae momentum, ne nutrimentum ex eo confertim delabatur, prohibet. Ieiunum & tenue intestinum digestionem dicatum est, in sinus multos implicium: committit autem mesenterio, seu mesenterio, quod uenae in id descendentes intertexunt, per quas digestio plurima fit ad portas hepatis. Ei uero tenuius intestinum est ita connexum, ut pars eius esse uideatur, quippe ieiuno explicato per simile est. Differt tamen, quod nec vacuum sit nec vasorum copia habeatur. Deinde caecum intestinum, alimento recipiendo accommodatum. Huic adharefecit καλον, id est, laxius intestinum, quod excrementa ex distributione segregata suscipit. Pertendens autem in dextram supra umbilicum inter iecur & lienem, deorsum rursus fert, totumque amplexum abdomen in rectum intestinum definit. Cum igitur duo meatus a lato oris spatio incipiant, alterum iuxta priorem colli partem, bronchum uel asperam arteriam nominamus: alterum, stomachum. Vnde uero initium capit arteria, & ubi aperitur, φάρυγξ, id est, fauces, uel λάρυγξ Graeci vocant. Caeterum totus meatus ex cartilaginibus anuli momentum uel circuli compositus constat, quo firmus continuus aiantis respirationi maneat, nec comprimatur: quare et ostium eius semper patescit. Nam cibi abstinentiam tolerare potes diutissime, non inspirare ne minimam quidem tempus potes. Huius rei gratia purum hunc spiritum transitum natura dedit, ne impedimenti quod sentiat. Enim uero, si quid vel cibi, vel potus in arteriam imprudentibus delabatur, strangulationes, & tussis statim excitant, donec a spiritu impetu excussum efferaur. Iam uero aspera arteria spiritum pulmone transmittit, definitque: in eiusdem arterias asperas, quas ipsas quoque bronchia nominant. Stomachus interius, quae arteria, existens, cervicis uertebriis annexus, longissime cum aspera arteria porrigit. Sed bronchus illi adiunctus, cum cibum deglutimus, recurrens, exacte ipsum lingula cooperit, quae ex linguae radice trahit originem. Porro haec lingula non momentum os claudit, sed et cibum a lingua uelut ventilabro purgatum, & arteriae orificio superimpositum ad stomachum pontis momentum deiecit. Stomachus per naturalem functionem appetendi facultatem habet. Dum appetit quidem, se attollit, & quae offeruntur, deglutit: dum autem accepta quasi elidit, & ad subiectas partes expellit, ac ventriculi orificio contiguo per transversum septum tradit, submittit. Per quem angustum existentem meatum

D in uentre alimenta descendunt. Ventriculi naturale officium est, ut alimentum sibi commissum concoquat, quod a concoctione primum perispermum cremori per simile est uerum per eum, quod πυλωρον a graecis appellari diximus, quod adhuc arctior est, alimentum ieiuno instillatur: quod cum tenue sit intestinum, in flexuosissimos orbes natura implicauit, ne ex facili uidelicet diffecaretur, diuellereturque. Mesenterium, seu mesenterium anfractus, & orbes eius amplectitur, atque ipsos sustentat: quanquam id non solum hunc praestat usum, sed et uenas duas sub iecinore emergentes fulcit, quae post in diuersas partes deducunt, & mesenterio inserunt, quo & ipsae (sunt. n. tenues) ruptionis periculum effugiant. Sustinent autem ab intexto eidem simul basi, huic innitentes, & ueluti substrato alleuatae finiunt. Atque hoc pacto in singulis anfractibus ad hirudinum similitudinem compositis, aperto ore ieiuno inhiantes, omnem in eo alimoniam in succum conuersam exugunt. Simul autem inter exugendum, peritus ipsum in sanguinem mutant, quod succus antea erat, dum in ieiuno esset. Non enim aliunde uel pituita, uel sanguinis, uel alterius cuiusdam uas esse natura indicat. Rursus igitur duae factae ex multis uenae a mesenterio acceptae, ad iecinoris portas digerunt. In iecinore cum sanguinis naturam nutrimentum induit, recrementa singula pariter secernunt. Flaua bilis ad uesicam ei inhaerentem deferitur: atra ad lienem. Iam uero ab hepate uersum in sanguinem alimentum, in dextrum cordis ventriculum distribuit. A corde sanguis per iugulares uenas (σφαγιτιδες a Graecis nominantur) ad superiores corporis

ASCRIPTA INTRODUCTIO

corporis partes deriuat. Per cauā aut uenam in uniuersum corpus diffunditur. Ab hac rami duo, E sanguine iam a sero discreto, ad renes preptat, qui lumbis sub clunium carnibus, per quas vrina destillat, inheret. Ad uesicā autē per meatus dictos græce κύρτηδες pficiscitur. Vesica corpore suo urinā recipit, & per colem foras excernit. Testiculi uero sub glandulosi sunt, conceptacula, & officinæ seminis, qđ per singulos nervos ab inguinibus dependentes, græci κρυσσίδες nominant, ad eos fertur. In quos et alia uasa ipsos nutrientia descendunt. Caterum duabus tunicis, contegunt, quarum tenuiorem græci ἐνυθροειδῆ, ualentiorē δαρτόν appellāt. Ab his est, qđ ὄσχεον græcis. i. scrotum dī, Fœminis autem vulua scroti conuersi similitudinem refert. Venæ in partem eius interiorem quā plurimæ aperiuntur, per quas sanguis expurgatur: qui in conceptibus retinetur, ceditq; in alimentum fœtui, & formationem. Nam a uenis, q̄ secundas implicant, binæ aliæ prodeunt venæ, ab arterijs ibidem sitis binæ arteriæ, & a neruis vnus nervus mutuo in vnum congressu meatum οὐραχον appellatum absoluunt, qui infantis umbilico inseritur, ex quo & enascitur, & suspensus est. Ab umbilico autem uenæ ad iecinoris portas sanguinē ita fœtibus transmittunt: arteriæ uero iuxta uesicam, crassiori arteriæ: nervus hic spinæ insertatur.

De ea anatomes partes, quæ ad ossa pertinet.

CAP. 12.

Ossium duplex compolitio, una ad motum accommodata nomen articuli habet: altera ad stabilitatem, græcis συνάρθρωσις i. coarctatio dī. Huius autem tres sunt species, futura, coagmentatio, & fixura. Suturis igitur capitis ossa constant. Inueniuntur autem futura in plurimis quinque. Prima per sinciput στεφανιαία a corona, cui assimilatur, græcis dī. Altera p uerticem, ἀβελιαία, q̄ uerū representet, vocatur. Tertia per occipitium, a græcorum litera λ. λαμβανομένης ei nomen est. Due, quas κροταφίδες nominant, in utroq; temporum vna. Ossa caluariæ septem numerantur, occipitis vnum, uerticis duo, temporum item duo, frōtis vnum, polymorphi vnum, Cerebrum duos ab utraq; cerebelli parte processus obtinet: κορώνες, quasi dicas tubercula, græci appellant, qui in primæ vertebræ cauitates insinuantur, in qua, velut centro, secundæ vertebræ caput in latera mouetur, annuit, renuitq;. Deinde ossei dicti processus duo paululum inuicem dissidentes, per quos tēdines, & nerui deorsum feruntur. Post alia duo ossa super foramina, per quæ facultas audiendi est, emergunt, iugalia. i. ζυγωειδῆ appellata. Sub his rursus alia duo petræ modo prominent: λυθουειδῆ vocant. Priore capitis parte pcessus sunt telo similes: hinc quoq; βελονουειδῆς a græcis dīr. Facti autem sunt ad faucium diuisionem. Vbi summæ eorum partes cartilagine cōmittuntur, ὕουειδῆς appellatur. Quæ uero super his sunt, nomen desiderant. Quorum in priore parte situm est os a multiplici forma dictum πολύμορφον. Porro superioris maxillæ ossa coagmentatio ne constant. Facies item coagmentationes nouem habet. Prima in lato utroq; oculorum spatio situm obtinet: duæ a latere narium utroq; alia medias nares recta interfecat. Malæ quoq; singulas habent. Duæ rursus obliquæ palatum secant, vnaq; in rectum idem palatum diuidit. Cōes autem faciei, & capiti, sunt in ossibus iugalibus. Iam quidem faciei duodecim ossa sunt, narium duo, oculorū quoq; totidem, malarū singula, palati, quatuor, dentium receptaculorum duo, alis similia. Maxilla inferior quorundā snia duo in mento cōnata habet ossa, nonnullorum vnum. Ceterum dentes fixura iunguntur, q̄ ppe receptaculis ipsoꝝ infixi sunt. Sunt aut numero triginta duo. Ex his quaterni primi, in superiore atq; inferiore maxilla, q̄a secant, τομίδες a græci noīantur: canini quatuor, maxillares seu molares uiginti sunt. Reliquorū ossium clauiculæ ad summū humerum cōeunt deligantur: ad pectus autem articuli, & coagmentationis mīstionem facere vñr, & Romanæ literæ S, eiusq; simplicis figurā ostendunt. Dein costæ duodecim utroq; latere hñr. Septem ex eis cum spinæ vertebꝝ, cumq; osse pectorali vtrinq; cōeunt. Reliquæ quinque a posteriore parte spinæ inseruntur: in anteriore parte inuicem renuētes cartilagine colligantur. Vertebꝝ uero omnes quatuor & uiginti sunt. Septem in ceruice, dorfi duodecim, quinque lūborum: post oēs os sacrum, quod ex uertebꝝ inuicem connatis constare uidetur. Quin & pectus similiter ex septem ossibus unā coalitis ensis figura structum esse apparet. At brachium vtrinq; humeri articulo coarctatur. Porro suo ipsius capite oblique in scapularum sinum immititur. Cæterum scapulæ musculis, qui posteriore parte costis substernuntur, incumbunt. Cubitus & radius, quem græci κεκίδα appellant, coalitus quidē modo sese contingunt, articuli uero modo, alteri brachij capiti committunt. Tribus. n. sui vertebꝝ brachium in cubiti cælaturam, structura literæ σ similem, inseritur. Quarta iam vertebra radius veluti circa axem voluit. Brachialis ossa tria mutuo coalitu deligata sunt: ad cubitum tamen, & radium, articulum apte faciunt. Postbrachialis quinque ossa uidere licet, articulum cum brachialis ossibus, quibus connata sunt, explentia. Palmæ ossa cum eisdem, & postbrachialis ossibus coagmentatione iunguntur, continenturq;. Cæterum cum primis digitorum internodijs coarctantur: digitorum uero internodia singulorum tria, quæ articulo componuntur. Femoris os vnum est, cuius caput leniter reflexum in coxæ profundum sinum conijcitur. Quam commissuram nervus, qui è medio sinu prodit, & in medium femoris caput inseritur, continet. Coxæ, quæ duo sunt ossa a posteriore parte, cum osse sacro priore inter se coalescentiam habent: ubi & pubis ossa, uel pectinis nominantur. Tibiæ utriusque ossa duo, nempe tibiæ & fibulæ: non perueniūt autem fibula ad genu articulum, uerum

Auerum sola tibiæ summitas quatuor in se superficiales sinus obtinens, quibus duos femoris nodos excipit. His incumbit ab anteriore parte paruum os rotundum, sublatum, scuti brevis instar, commissuram eorum continens, q̄ in summo coarctetur. Fibulæ superior extremitas anteriori tibiæ parti sub insertionem connectit: iuxta malleolos autem, qua desinunt utraq; tibiæ ossa, ligamento neruo, cartilaginosaq; inuicem colligantur: cæterum intus talo incumbit intra se ossa cōiungens. Talus iuxta pedis longitudinē situs, perone, hoc est fibulæ, infidet, eiq; firmiter coaptatus est. Cæterum tibiæ ossibus, tum ei, quod *σκαφοειδής* vocant, in anteriore ipsius parte articuli iunctura committit. Rursus scaphoides, vbi cum talo coit, excavatum est, vt scaphæ speciem referre videat. E regione gibbum calles tres habet, quibus ossa *χελκοειδής*, quæ tria sunt, inseruntur: porro, quod cubi figuram repræsentat, extrinsecus situm est: coarctatum est autem † carnosæ parti, & calci. Processum quoq; ex inferiori ad priorem partem obtinet, quem plantæ os retinendi ipsius gratia subiit. Deinde os dictum *πυρρὸν*, & ipsum quinque constat ossibus. Tum deinde quinque pedis digiti habentur, ex tribus omnes internodijs, similiter ijs, qui in manu sunt, compositis, si magnum excipias: is, n. solus duobus constat. Contrahunt autem horum iuncturas membranosa quædam ligamenta: talum & calcem valida admodum, & quædam ex ijs rotunda, simul & neruea cartilaginosaq;.

† Greci impressi legunt, ut uertit interpres. Antiqui tamen habent scaphoειδὸς ossi, & ita legendum est.

De humoribus, facultatibus, morbis, eorum differentijs, causis, ac curationibus. CAP. 13.

Hvmores corporis ex prima generatione quatuor, commisti inuicem & contemperati sunt corpori. Exuperat autem alius in alio magis loco, sanguis in corde, pituita in capite, flaua bilis in iecinore, atra in liene. Cæterū duplex spūs innati species, alius naturalis, alius aīalis. Nō defunt tñ, qui & tertium hecticon introducunt. Hecticus igit est spūs, qui lapides continet. Naturalis aīantia, & stirpes nutrit. Animalis sentiendi, omnisque motus facultatem aīantis exhibet: Situs autē est in aīantibus: nam his tribus aīalium natura cōstat. Itaq; aīalis in capite sedem habet: naturalis in corde: hecticus in toto corpore uersat. Naturæ actiones sunt, à prima generatione imprægnatio, foetusq; formatio: in editis, appetitus, cibi deglutitio, in ventriculo concoctio, digestio, in sanguinem alteratio, segregatio, nutritio, & auctio. Externūtur autē in corpore stercus, pituita, utraque bilis, urina, sudores, muci, salua, & lac. Animæ vero facultates, sensus, & voluntas. Sensus quidem sunt quinque quibus animantia p̄ corporis instra funguntur, uisus, auditus, gustus, odoratus, & tactus. Instituit autem aīa quædam sine corpore, ut cum ratiocinatur, vel reminiscitur. Cū corpore, vbi id ad quorūdam receptionem, vel excretionē, vel ad loca motet. Respiratio cōposita quædam actio esse vī, partim ex arbitrio, partim sponte & naturaliter, vt in somnis facta. Sanus igitur homo est, primis, unde constat, elementis & secundis unde formatus est, quatuor humoribus, tum quantitate tum qualitate mediocriter inuicem cōtemperatis: solidis aut partibus, ex q̄bus compositus est, nec diuisis nec condensatis, nec è loco suo motis: spiritibus nec intensis nimium, vt in phreniticis, nec dissolutis, vt in lethargicis, vel in iis, q̄ cardiaco affectu affligunt. His, n. hecticus spūs resolui vī. Sanus autem hō conseruandus est cōsuetis exercitijs, & cibis patrijs quolibet anni tpe obseruatis: copia eorū solum vitanda est, ex qua cruditates oriuntur, q̄ morbos pariunt. Præcauendi morbi sunt, vel qui iam imminet, uel futuri sunt. Si ex plenitudine, pueniant, inedia, vel purgatione vel venæ incisione curadi sunt. Si ex labore & indigentia, q̄ti corpns dare & nutrire cōuenit. Verum vniuersi morbi, ex Hippocratis snīa, partim extrinsecus ex aere nos ambiente, partim intrinsecus ex esu, potioneq; p̄ficiuntur: à q̄bus humorum aliquis vel abundat, uel deficit, vel qualitatem cōmutat. Ab his et spūs in siti nunc intendunt nimis, nunc plus æquo relaxant. Solida vero corpora foris & intrinsecus multas causas hñt plures affectus sustinendi. Erasistratus autem & Asclepiades in vniuersum unam omni morbo causam tribuunt: Hic sanguinis in arterias coincidentia: ille corporeæ molis in raritate extensionē. Plenitudinis morbum facientis notē sunt uasorum cōuexio, faciei rubor, totius corporis tumor, & pulsuum magnitudo cum robore. Indigentia signa, collapsus tumoris, gracilitas in facie, & exiguus tumor cū imbecillitate. Itaq; febrem ueteres ipsam p se affectum arbitrantur: Erasistratus, & recentiorū nōnulli *ἐπιγυνία*, i. accessoriū, seu cōsecutariū affectum. Febris igit est natiui caloris in ardentiorē cōuersio, eo, q̄ intro aduersus p̄spirare p̄hibeat. Indicia febricitantiū colligim⁹ ex calore intēso & intolerabili, tū in accessionis principio ex languido, iēquali, & crebro pulsuum motu, in statu, ex uehementissimo motu elato, & ueloci admodum. Iuniores calorem naturali magis ardentē, mordacem, acré, & cōstantem, cum pulsuum frequentia & duritie, ex alto uenientē, febrem esse definiunt. Sunt autē duę eius species oīum snīa, & cōtinua, & intermittens. Cōtinua est, quæ non ad integritatem prius, q̄ morbus ex toto solutus sit, uenit. Intermittentis rursus sex species inuenimus apud ueteres, quotidianā, tertianā, quartanā, quintanā, septimanā, & eam, q̄ à nono die nomen hēt. Quotidiana est, q̄ singulis diebus aut noctibus accessionem uel decessionē facit. Tertianā unum diem p̄stat integrum, tertio redit. Quartanā duos dies intermittit, deinde reuertit: Quintanā tres: Septimana quinque: Quæ à nono die uocata est græcis *ἐνναταια*, septē. Nā semitertiana, mō inter continuas, modo inter intermittentes ponitur. Iam uero reliquorum morborum duo genera sunt, uel cum febribus, uel sine febribus.

de Natu. huma.
com. 2. t. 2. cl. 7.
182. b

ASCRIPTA INTRODUCTIO

bus. Quidā. n. acuti, quidā longi sunt. Acuti q̄ dem hi, phrenitis, febris ardens, cui nomen est cau- **E**
 fos, Synāche. i. Angina, pleuritis, peripneumonia, cardiacus affectus, regius morbus, cholera, vol-
 uulus, colicus dolor, apoplexia, tetanus, opisthotonus, emprosthotonus. Acuti igitur à sanguine
 ferè, & flaua bile, in nonnullis corporis partibus, quas ij male hñt humores, superfluis, & in dete-
 rius uersis constituuntur. Longi à pituita & atra bile, similiter uel copiosioribus, q̄ naturæ mo-
 dus exigit, uel in acerrimam qualitatem immutatis. Qui iam ex copia laborant, uictus ratione,
 uel inedia, uel purgatione, uel uenæ incisione curandi sunt. Qui ex abstinencia in morbum inci-
 dere, alimentis restituere conuenit. Quibus incoctio, & humorum acrimonia morbi cām fece-
 runt, ijs fomentis, & cataplasmatibus concoctio paranda est. Acria cōtemperāda sunt, & cibis bo-
 ni succi, atq; humectantibus uti oportet. Cæterum quatuor in toto morbo, particularibusq; ac-
 cessionibus t̄pa auxilijs afferendis dicata sunt. Initium, incrementum, uigor, & inclinatio. Prin-
 cipio totius morbi inedia triduana conuenit, quibus & in totum abstinere triduo conducit. Ve-
 næ sectionem in initio recentiores ad tertium vsque diem statuunt: veteres etiam post tertium
 diem præcipiunt, si uires suppetant, & morbus postulet. Nutrimenti t̄ps à triduo iuniores: anti-
 qui non oībus, sed ijs, qui copia laborant, tum iunioribus, tum senioribus instituunt. Pueros sta-
 tim morbo inuadente nutriunt. Præterea illos, q̄ bus hmōi consuetudo est vel loci, vel aeris cir- **E**
 cunflui gratia. Ante cibum post triduum primum p̄fusiones capitis, & præcordiorum exusu sunt:
 sequentibus diebus cataplasmata & clysteres. P̄fusiones igitur in p̄cordijs calidas semper assu-
 mere oportet, & simplices, ex cumini vel xylanethi decocto: ad caput, calefacientes quidem in
 lethargo, & in omni graui sopore: refrigerantes autem in phrenitide, & quauis acuta febre cōue-
 niunt. Cataplasmata q̄dam solo melle & oleo cōficiuntur, uocāturq; *μαλακτικά*, quasi interpre-
 teris emollientia. Quædam ex aqua, cui oleum sit adiectum, fiunt, quæ *ὡμυν λύσιν* græci nomināt.
 Alia his insperguntur, ueluti pollen, lini semen, & foenugræcum. Clysteres hydrelæo, melle, sale
 & nitro modico p̄parantur. T̄ps eorum ante cibum est, dum accessiones remittunt & inclinant.
 In cōtinuis morbis diluculū. Phrenitis est mentis alienatio. Notæ sunt, infania uehementes, teme-
 raria manuum gesticulatio, floccorū & festucarum collectio, & febris acuta. Cām habet magna
 ex parte bilē. Cōstituit̄ ī cerebro, uel eius mēbranis quas *μνιγγας* appellant, vel, ut quidā aiunt,
 in septo trāsuerſo. Curatio hæc cōuenit. Initio, si p̄sciis fueris venæ incisio, cucurbitulæ conue-
 niunt, subtractio, & clyster, & abstinētia cōueniens: inſtāte aut morbo p̄fusiones soporiferæ, in
 vnctiones, q̄bus somnus accersit, & humectantes cibi conducunt. Causos febris spēs, ab Hippo- **G**
 crate q̄ dē inter acutos, ut quartana inter lōgos morbos refert, à recētioribus nō item. Orī ex bi-
 le nō nimis ficca, circa venas, quæ ad iecur sunt. Curatur in principio sanguinis missione: in statu,
 frigide, tū aliorum, q̄ refrigerādi vim obtinent, potio cōfert, uel epithema, cuiusmodi ex seruētī
 hydrelæo p̄paratur. Angina est circa ceruicem inflāmatio. Eius spēm vnā græci *κυνάγχην* appel-
 lant, quæ in interiore ipsius parte orta subito strangulat: Alterā *συνάγχην*: hæc in exteriorē par-
 tem incumbit, eoq; minus strāgulat, minusq; piculosa est. Vterq; affectus vel à bile, uel à pitui-
 ta falsa nascit̄, idq; nonnunq̄ cum febre acuta, nonnunquam sine febre. Remedium & generosif-
 simum, & p̄sentissimum est sanguinis statim in principio missio: deinde medicamenta pituitam
 p̄ os educētia, & cerata foris imposita. Asclepiades vltimum auxilium posuit, de quibus summus
 metus est, ne strangulentur, superiorem gutturis partem incidere. Pleuriticis lateris ab interiore
 parte inflammatio est. Huic febris acuta, dolor uehemens, & tussis accedit: à bile potissimum cō-
 stituitur. Præsidio est in initio adhibita venæ incisio: deinde cataplasmata & sicca fomēta, nem-
 pe milij & salis: postremo medicamenta intrinsecus purgantia, quæ *πλωριτικά* noīant. Cauenda
 uero in his sunt uentris profluvia. Peripneumonia, nonnullis auctōribus inflammatio grauis est
 circa pulmonem, idq; grauitate ostenditur. Quibusdam pulmo inflāmationem pati nō posse ui-
 detur, sed vicina eius loca, cum in dispōne eiusmodi sunt, ea ut ita nominetur, faciūt. Habet au- **H**
 tem hic morbus febrem acutam comitem. Eadem ipsius causa, quæ pleuritidem concitat, secū-
 dum alios tñ pituita. Remedium ferè huic cum superiore malo cōe est. Cordis affectus est, quem
 græci *καρδιακόν* uocant, non q̄ in corde affectus sit, sed qm̄ stomachum ueteres cor appellabant,
 quo in febre acuta resoluta, egrotos immodice digeri contingit. Accidit ferè ex immodica absti-
 nencia, uel parum tempestiua uenarum sectione, uel cum aliquid præter rationem corpori adi-
 mitur. Quare alimento, quod facile distribui queat, & recalfacere, succurrendum est: quemad-
 modum ex uino ac niue: cibo, qui ex ualentiore materia est, & stomachum corroborare potest.
 Est, cum uisceribus inflāmatis, potissimum iecinore, hic morbus eueniat: cum è contrario, abla-
 tione & cataplasmatibus inflammationi dicatis opus est. Arquatus seu regius morbus, quem *ἰκτε-
 ρον* græci nominant, est bilis in summam cutem redundantia. Interim cum febre acuta oboritur,
 interim sine illa. cum interiorum adustione, & stomachi uitio. Si præcordia inflammantur, cata-
 plasmata primum desiderant: sin copia laborant, uenæ sectionem: sin minus, medicamenta, quæ
 bilem euacuant, aut uentris ductione et intestinorum: aut per urinas, aut per sudores, aut per na-
 res. Cholera duplex est secundum Hippocratem: Altera humida, in qua uti omnes norunt, ue-
 hemens est excretio, bilis supra infraq; erumpit, intestina grauiter torquentur. Accedunt con-
 uulsiones,

de Ratio. vic. in
morb. acut. t. 8.
cl. 7. 108. h

de Morb. vulga.
lib. 1. com. 3. t. 4.
cl. 3. 118. g

de Ratio. uic. in
morb. acut. com.
4. text. 96. cl. 7.
146. g. Et t. 103.
fol. 147. d

A uulsiones, sæpe et crurū furæ contrahuntur. Remedio contractionibus sunt perfusiones calidæ: in ijs, quæ contrahuntur, balneum post expurgationem, tum alimenta, quæ ex facili disponunt, digeruntq; & stomachū adiuuāt. Alterā, siccā cholera uocat Hippocrates, ab eadem prouenientē causa, ac circa eadē consistentē, at citra uentris fluore, & uomitū. Ideoq; remissionē præcedentē, & p cataplasmata requirit, nec cibi ingestione, sed cōtra inedia opus est. Voluulus, & colicus dolor, intestinorum inflammationes sunt, quorum alter tenuioris, alter plenioris. Quare deiectiones includunt, & flatus intestinīs inuoluti, eo, q̄ exitum non habent, dolores uehementēs, & tormenta cōcitant. Voluulus aut dispōne, & accidētibus acutior, magisq; periculosus est. Alterutro aut morbo extreme laborantibus uomitus cōcitant uoluulum patientium. Auxilium est uoluuli maxime sanguinis missio per initium, plerunq; abstinentia, & cataplasmata mitigantia, & inflammationem discutientia. Efficacius iuuant medicamenta, quæ *κωλικά* nominant, intro per sedem immissa. Nam dolores auferunt, somnum conciliant, & aluum mouent. Apoplexia ex humorum crassorū copia generatur, qui capitis uasa, unde corpori sentiendi, mouendiq; facultas aduenit, obstruunt. Quamobrem, qui huic malo sunt obnoxij, sensu, uoce, & motu priuantur. Hippocrates de hoc uitio scribit, || Apoplexiam, inquit, ualidam soluere non licet, imbecillem haud facile.

2. Apho. 42. ext. ord. 18. b

B Sanguis mittendus statim iam oppressis, modo, & ætas consentiat, & uires sustineant. Tetanus, Opisthotonus, & Emprosthotonus, neruorum morbi existunt: uerum utraq; species est conuulsionis neruorum, qui à capite descendentes, corpori motum distribuunt. Nā, si uiscosi humores eos obstruāt, affectio talis oritur. Quæ si scapulis caput annectat, quo minus possit annuere, *ὀπισθοτόνον*: cum mentum pectori contrahit, ut renuere nequeas *ἐμπροσθότονον*: cum rectam, & immobilem ceruicē tendit, *τέτανον* Græci appellant. Sanat uenæ sectio, si copia subest: ut uidere licet apud Hippocratē in illo, qui prolapsus humi vulnus in caput acceperat. Medetur. n. eis, & || frigida copiosa infusio, si ætas sit, præsertim si non gracilis, sed quadratus existat æger: nam caloris reuocationem molitur. Multi sanè ceratis modice recalfacientibus, & relaxantibus, utunt, ad hæc inunctionibus similibus, nec non lanis oleo imbutis, atq; impositis, & fomentis, & cataplasmatibus calidis. Longi morbi interioribus accidunt hi, cephalæa, morbus comitialis, uertigines, oculorū caligationes, infania, melancholia, lethargus, distillatio, raucitas, grauedo, sanguinis eruptio, suppuratio in thorace, tabes, abscessus in medio latere, abscessus in clauiculis, iecinoris affectus, tenesmus, dysenteria, lūbrici lati, teretesq; ascarides: coxarū dolor, articularis morbus, podagra, elephantia ad exteriores partes spectare vñ. Ex longis morbis cephalæa, internus capitis dolor

5. Apho. 21. ext. ord. fol. 39. b

C est, qui in circuitu interdum affligit à pituita nascēs: interim vnam capitis partem infestat: tunc *ἐτεροκρανίαν* nominant. Auxilium utriusq; est sanguinis detractio, vel cucurbitule occipitio impositæ, eductio pituitæ per os, per aluū purgatio, & epithemata, quæ inter cataplasmata, vel malagmata, vel epicrismata scribuntur, postremo causa eius sinapismo resiccatur. Morbus comitialis, quem & sacrum vocant, circa neruorū, qui à capite descendentes sensum, motūq; uniuerso corpori distribuunt, originem consistit. || Causam eius Plato & Hippocrates pituitā, & bilē atram indicant. Homo concidit, qui hoc malo detinetur, qm̄ ei sentiendi, mouendiq; meatūs obturantur, spumat ijs os ob humorum commotionem, quæ à neruorum conuulsione prouenit. Qua de causa interim urina sine uoluntate prorumpit. Præsidium affert pueris impuberibus natura circa pubertatem efflorescens, & morbum humoribus natiuo calore exiccatis terminat. Qui pubertatē excesserunt, ægre aut nunq̄ sanantur. Caligines oculis offusæ, & Vertigines, cognata sunt uitia morbo comitali, ab eisdemq; causis prodeunt, atq; eadē sedes occupant. Hoc tñ intercedit discriminis, q̄ illæ in superficie corporis, nō intus accidunt, ob quod facilius, q̄ hic, curantur alui ductione, præsertim per hieram, administrata, deinde apophlegmatismis, & uomitibus p circuitum partim a cēna, partim ieiunius adhuc Exercitatis. Omnium maxime veratro succurrit. Mētis

6. de Mor. vulg. sec. 8. uer. finem & lib. de morb. sacr.

D alienatio duplici specie insigni constat: hæc Græci *μανίαν*, i. insaniam: illam *μελαγχολίαν*, i. atram bilem appellant. Complures uero & harum existunt dñæ, nominum adhuc indigæ. Constituit itaq; mentis alienatio circa totū caput. Causa insanie flaua bilis est. Ob hoc, qui talis uitio laborant, tumultuosi, præcipientes, manu prompti, contumeliosiq; sunt. Melancholia nascitur ex atra bile, humore frigido & tenebroso. Vnde melancholici tenebriones, ac lucifugæ, tristesque apparent, de omnibus suspiciosi, hominum consuetudinem oderunt, solitudinibus gaudent, quemadmodum Bellerophontes à Poeta describitur.

Qui miser in campis mœrens errabat Aleis,
Ipse suum cor edens, hominum uestigia uitans.

Medetur per uentrem purgatio, & maxime, quæ per uomitum excitatur: adhuc his magis utrunq; ueratrū soluit. Lethargus morbus est phrenitidi cōtrarius: est. n. profunda in somnum delatio, & inexcitabilis. Huic uitio obnoxij oīum, q̄ dicuntur, obliuiscunt, atq; hæc in febris ipsos comitantur. Locus igitur affectionis, caput est: nam in membranīs cerebri cōstituitur. Causa ipsius pituita est, humor frigidus, frigiditate ac humiditate somnū inducens. Curatur conuenienter contrario modo, q̄ phrenitis. Fricantur superiores corporis partes acerbis quibusdam, & pungētibus: tum ea adhibentur, quæ odore excitant, mouentq; . Cibi similiter fundentes, secantesq; pituitā: perfusione

perfusiones capitis admouent, q̄ exiccandi vim obtinent, & cataplasmata aliquñ præcordijs. Crebro nanq; hæc inflammatione uexata, neruorum quoq; in capite principium constringunt, grauantq; Humor à capite oppleto destillat interdū in nares, interdū in fauces, alias in pulmonem. Atq; has tres spēs Græci κατάραν, βράχον, & κατάρρον, siue κατασχυμόν, i. grauedinem, raucitatē, & destillationē nominant. Grauedini itaq; facile, & breui succurrit, deinde raucitati modico sanē, & calido victu, q̄ frumentacei gñis existat. Destillatio in thoracē nō ex facili curat, immo sæpe immedicabilis est. Nam ab ea acri, & falsa partibus exesis, sanguinis educio sequit: cuius tres causæ referuntur. Vel n. uasa erosionē passa sunt, ideoq; sanguis in asperam arteriā descendens p̄ os reijcitur: Vel rupta sunt uiolēter: Vel ob imbecillitatē nō cōtinent, sed ad aperta oscula cū transmittūt. Differūt sanguinis excretio, & reiectio. Hæc etenim vel à pulmone, uel aspera arteria prouenit: Illa à stomacho, & sanguis apparet nigrior. Qui ex thorace reijcitur, flauus magis, & spumās: deinde hic cū tussē, alter sine illa spuit. Sæpenumero ēt à capite per palati foramina in os deferit sanguis, p̄betq; educationis falsam imaginē. Loci, ex quibus pprie sanguis educit, tres sunt. Primus fauces, unde minore cū periculo sanguis reijcitur, faciliusq; sistitur. Scd̄ aspera arteria, atq; hic morbus curationē difficulter accipit, plenusq; periculi est. Tertius pulmo, ubi minus oībus p̄sidij, plus periculi affectus habet. Comitāt. n. maxime suppuratio, & tabes, vt ait Hip- F

7. Apho. 15. &
16. ext. ord. 55. a

pocrates, cuius uerba hæc sunt. || Sanguinis spuitionem puris spuitio, huius spuitionē tabes, tabē mors sequitur. Nō nulli ēt ex latere sanguinem educi arbitrant. At hoc ambiguū est. Salus uitij huius est, sanguinem reprimere, vel venæ sectione alio ducentē, idq; potissimū in iuuenibus, vel posca sistētē, vel inedia copiā eius imminuentem, uel simplici quodā medicamēto, ut acacia, hypocystide, balsastio, plantaginis succo, atq; id gen^o alijs. Suppurationis p̄sidium uetus sunt ferramēta candentia, quæ thoracem exiccēt, fluorēq; in exteriores partes dirigant. Iuniores cōsueuerūt mitigare cataplasmatibus, & delingēdis medicaminib⁹, deinde cito repurgare medicamētis per os assumptis prius, q̄ corpus inficiatur. Inscribuntur autē proprie medicamenta ad purulentos. Quæ suppurationes medio latere constituuntur, refectæ proprie ad linamentum humoris excretionē habēt: q̄ si uniuersum fiat, hoīem interimit. Accidunt uero suppurationes quoq; subtranuerso septo, q̄ se intus occultantes abscessus noīantur, nō ex æquo periculosi, nec curationi resistentes, plerunq; intus rupti hæc excernunt, uel partibus exterioribus diuisis. Diocles memorat ēt thoracis suppurationes erūpētes interim in arteriā, q̄ ad renes ac uescicā tēdit, simul cū urinis excerni. Tabes, pprie diciē in pulmone uel in thorace, corporis ob suppurationes colliquatio: difficilis eius salus est, aut nulla. Lactis usus potui datur, dum consistit: loca sicciōra cōueniunt. G

6. Apho. 60. ext.
ord. 53. 8

Superior Aegyptus, & Libya maxime huic malo medent. || Hippocrates tabis cuiusdā coxendicū meminit, ισχιαδίκην vocans, qua in suppurationibus circa os sacrum accidentibus corpora colliquescūt. Similiter alterius renū, cui νεφριτική, nomē dedit. Porrò iecinoris, & lienis inflammationes

Lib. de inter. aff.
sect. circa med.

si in pus uertuntur, & ipsæ mediocriter corpus consumunt. || At he suppurationes multo citius curātur, minusq; periculosæ sunt, q̄ quæ pulmonē affligunt. Verū, si minus in suppurationes mutātur inflammationes, sed crudæ, & in scirrhi natura permanserint, malum habitū corpori afferētes, tandem aquam inter cutem afferunt. Quatenus autē simplices extiterint, in iecinore, febres continuas afferunt: In liene, quartanas magna ex parte: nam huius speciei causa bilis atra est, q̄ in liene tanquā uase continetur. Vnde quartanæ auxiliū est, ante rigore summās partes p̄p humoris frigiditatē fomentis tueri. In intermissionibus educio p̄ vomitū. Aquæ inter cutem, quam Græci

de Rat. vict. in
morb. acu. com.
4. text. 3. cl. 7.
148 g

ὕδρωπα uocant, tres species sunt neotericorum sentētia. Primā ἀσκιτήν, Scd̄ am τυμπανίτην, Ter tiā ὑποσπαστικήν noīant. Hippocrates duas statuit. || Nā τυμπανίτης, & ἀσκιτης eiusdē speciei sunt, qm̄ in utraque nutrimentum in aquā redactum, inter intestina, & peritonæum trāsfunditur. Sed in hac aquæ plus, q̄ spiritus, in unum intus contrahitur: in illa copiosior spiritus, minor humiditas est: in reliqua solida totius corporis partes in aquā naturam transeunt: hunc & Hippocrates H medicabilem esse scribit, vocatur autē & λευκοφλεγματία. Causa uero cuiusq; hydropis est, auctore Erasistrato, inflammatio iecinoris uel lienis, t̄pis spatio in scirrhum indurata. Nā cū alimentū in his uisceribus cōfectionem, atq; in totū corpus digestionē impediāt, in aque substantia ipsū commutat, quod ita refrigeratum, inter intestina, & peritonæum transmittit. Hoc quoq; malum Hippocrati salutis spem nullam habet. Quod si uel absq; inflammatione hydrops, p̄sertim ἀνασάρκα eueniat, calore genuino refrigerato, nec alimentum in uenis amplius edomāte, sanguis caloris inops aquæ naturam induit, & ex uenis, ceu oleū ex utribus, defluit. Quousque, n. sanguis exactus in uenis est, ab earum corpore continet. Vbi uero in eo pingue exuperauerit, ut in obes- sis, sanguis effusus adipem generat, aut in aquam uersus, aut, dum non continetur, defluit in locum, qui intestina & interiorem abdominis membranā interiacet, aut per uniuersum corpus effunditur. Tollunt duo alij hydropes uel ex malagmatis exiccantibus, uel medicamētis urinas cientibus, uel hypelatis purgandi facultate præditis. Renes affc̄ti dolores magnos pariunt. Locus autem male habens non ex facili potest discerni, quod exterioribus partibus cohæreat, laxiusq; intestinum, κάλον appellant, ipsis incumbat. Quare, cum offenduntur, uel externam in partem inflammationē, uel coli affectio esse apparet. Nō raro eodem affecto intestino renes consen-
tientes

Atientes dolent. Affectus autē, qui in eis cōsistūt, hi sunt, inflāmatio, exulceratio, calculi, languor.

Cum inflāmatio renēs exercet, nihil per vrinam innotescit, sed dolores excitantur potius, nō exacte locum primum dolentem ostendentes, ob eam, quam dixi, rationē, verum intolerabiles: quippe qui nec cataplasmatīs cedāt, nec imminutione per cucurbitulas facta remittantur: sola medicamenta nephritica intus accepta præsidio sunt. Si exulceratio eos infestat, interdū purulenta per vrinas excernuntur interdum cruenta. Cū inest calculus, aliqñ cruenta, partibus uide licet ab eo exasperatis, eiiciuntur: aliquādo arenulę in urina subfidēt, si friabilis sit lapis, vel etiā recens modo nascatur. In languore sanguinolenta vrina redditur, quasi nōdum segregata. Vesicę affectus hi sunt, lāguor, fursuratio, calculus, exulceratio, circa colem maxime. His accedit vrinę suppressio, eiusq; difficultas, & stillicidium. Ex his vero, aliisque causis proficiscuntur. Græci prius vitium *ισχυρία*, alterum *δυσουρία* tertiu *σπαιγγουρία* appellāt. Inflammationis notę sunt circa pubem dolores, vrinę excernendę difficultas. Soluitur cataplasmatīs, perfusionibus, & a cibo abstinencia. Quod si excedat, sanguinem quoq; per venam mittere conuenit. Exulcerationis indicia sunt, sanguinolenta excretio interim, interim purulēta, non nunq̃, mucosa, & circa, pubem dolores. Auxiliantur epithemata, maximeq; dulcis, boniq; succi alimentum, ad hęc quę

Bintus adhibentur aduersus vlcerationē uesticę, & Bylini medicamentum. Languorem uesticę in nuit & vrina, cum citra mingentis volūtatem effluit. Difficilem morbus curationē, aut nullam recipit. Lapidem in uestica esse, digiti in rectū intestinum per sedem immissi exquisitissime deprehendunt, sed ita, vt index ad medium in summo reflectatur, atq; in priorem vesicę partē, vbi & lapidem innatantem contingunt, referuntq; in vesicę ceruicem. Calculorum differentię plures sunt, quidā enim illorū adnati sunt, alii possunt auferri. Rursus aliq̃ facile frāgi possunt, nō nulli nō possunt. Itaq; magna ex parte adnati difficulter curant. Ex aliis aut, qui facile frāgunt, dissoluentibus medicamentis excerni pñt. Duros & † dissolubiles chirurgi tollūt, carunculā diuiden-
† *indissolubiles*

tes vesicę ceruicis. *ισχυρία* summa est vrinarū retētio *σπαιγγουρία* vrinę stillicidium: *δυσουρία* vrinę difficultas. Atq; hęc multis ē causis proueniūt, aliqñ calculo uesticę ceruici impacto, ac meatum in totū obstruente, vel si intus quippiā relictum sit, aut uesticę innatet. Vrinę retētio, ppter vesicę inflammationem nimiam, aut repletionem immodicā accidit, uestica scilicet ad excretionem imbecilli, aut ceruice uehementer ex vrinarū acrimonia per morsum cōtracta, aut ex grumis sanguinis iter occludentibus, aut ex vrinarum crassitie. Hęc medicamentis resoluentibus oportet discutere. Plenitudinem uacuare ferramento, quod Erasistratus *καθετήρ* nominat, Romanarum literę, /, simili. Stomachus ventris & intestinorum principiū est, siue naturaliter, siue præter naturā afficiantur. Stomachi igitur uitia sunt, inflāmatio, exulceratio, sanguinis educio inflatio, humiditas flaccida, cibi fastidium, ingestorū ciborum incōtinentia. Inflāmatōne ergo notat dolor incūbens. Succurritur perfusionibus & cataplasmatīs, alimentis frumētariis, & quę facile possint digeri. Exulcerationē in stomacho notant proprie putredo, mordicatio, deglutitię difficultas. Auxiliant his extrinsecus imposita, cibiq; probe succulenti. Sanguinis ē stomacho educio iisdem medicamentis sistitur, quibus ex thorace eiusdem reiectio, iis, quę superius adnotata sunt. Inflammationē dissolunt discutientia, & quę ructus mouent. Humiditatē, siccorum esus, & absinthii potio tollunt. Cibi fastidium aut ex pituita adiacēte oritur, ideoq; exiccare illam ex usu est: aut a bile supernatāte, unde stomachus purgandus est: aut naturę impotentia, & functio appetitoria reddenda. Nam oculi quoq; propter spiritus uisorii imbecillitatem hallucinantur. Aduersum uictus fastidium huiusmodi adhibenda sunt, quę appetitum prouocent, suppeditentq;. Stomachus aut non continet accepta propter humiditatem, maxime uero ob impotentiam ac imbecillitatem, sicut dimissa manus non continet, quę attingit. Expedit igitur corroborare, fortioremque ipsū reddere, tum uniuersum corpus reficere. Ventrem multa uitia sto-

Dmacho communia infestant, præterq̃ appetentię prauitas. Sed concoctionis male obita functio uentriculo p̃pria tribuitur, ut quę potissimum in eo administretur: quem affectum profluuium sequitur. Reliqua igitur pari modo cum iis, quę stomachum cruciant, curabis. Fluxus exacte disquirendus est, cur alimento incocto accidat: & si inflāmatio eā pepererit, cataplasmatīs & perfusionibus occurratur. Si pituita, humiditatis illius flaccidę parens, quam Græci *πλᾶσιν* appellant, uictus ratione exiccanda est. Si bilis exuperet, eam purgare utile est. Si ex imbecillitate prouenit, ut infirmis, robur corpori faciendum est. Si ab ipsa qualitate eorum, q̃ concoctu difficilia assumpta sunt, uel quę prompte corrumpuntur, uel quid alienum habent, post curationē, talia oportet interdicare. Dysenteria. i. intestinorum tormina, est affectus intestinorum, generatus in ventris p̃fluuiio, humoribus corruptis immorantibus, erodentibus, & exulceratibus intestina. Fit etiā sine fluxu, primum ab humore acri intestina intus exedenti. Est, cū in morbi decessione *δυσεντερία* contingat, quā curari Hippocrates prohibet, ne suppressio intestini alium quēpiam morbum maiorem accersat. Illam quę ex fluore nata est, reprimentibus, & sistentibus fluorem medicatur: Aliam, cuius origo ex acris cuiusdam humoris rosione est, dulcorantibus, & quę mitigare possint, abluēdo ipsa exulcerata similibus. Diuturno tamen morbo, depasta ulcerisamenta, & putrida solent deiici, tum prosunt immissi pastilli ex sandaracha, calce, auripigmento,

Isagogici.

8 h

atque

1. Apho. 20. Ex.
or. 9. g. Et 4. de
art. tex. 41. cl. 7.
288. c

ASCRIPTA INTRODVCTIO

atq; id genus alias compositi. Vbi uero non sit ramentosa vlceris deiection, non his vtendum est, E
qñ cōuulsionem faciunt. Quod si talis intestinorum exulceratio in superiore quoq; parte cōfi-
stat, neque sic pastillorum vñus est: nō enim statim ad affectos locos perueniunt: nam, vbi sanos
cōtingunt, pernitiē eis faciunt: verum medicamentis vtendum est, quæ superioribus locis con-
ueniunt, quorumq; titulus est aduersus dysenteria inditus. Ex dysenteria, intestinorum leuitas
oritur, vbi ex magna vlceratione multæ cicatrices intestinīs oboriuntur, propter quas cibū non
retinēt: vnde ex intestinorū leuitate vocata est græcis λυωτερία. Quamobrē talis est insanabilis.
cicatrices nanq; non fane scunt. Si vero ex intestini imbecillitate cōtigerit, tum quoque grauis
est, nec ex facili tollitur. Remedium autem erit, si moliaris robur vniuerso corpori, ac intestinīs
adiungere. Ceterum causa etiam morbi pituita est, intestinīs lubricitatē illuendo generans. Suc-
currit inedia reficcando, & cibi pituitæ contrarii. Teneſmus proprie morbus est recti intestini.
Hoc enim inflammatione laborans, crebræ, inanesq; egerēdi cupiditates, & impetus exercent.
Profunt ei fomenta parti inferiori adhibita, stringentia, tum alimentū ex frumētacea materia,
& reprimens. Quod si pleueret, nihilq; imminuatur, enematis ex ptisanæ cremore, & hirci
na adipe vtendum est. Lumbricorum, qui intestina excruciant, triplex est species. Quidā enim
teretes, palmi longitudine, vel etiam maiore, ad stomachum vsq; proserpunt. Quidā breues, & F
minusculis vermibus similes, ἀσκαριδες Græcis appellant, circa rectum vero intestinum generā-
tur: nonnulli lati, & oblongi adeo, vt in totum exporrigant intestinum: quos Græci vocāt κριός
simul, & ταινίας, q̃ similes fasciis, sint. Teretes itaq; ad remedia faciles, maxime autē in pueris hi:
ascarides in iis, qui sub pubertatē sunt, abūdant: ægre præfidiis cedunt, & excernūtur, nisi cibis
acrioribus, & medicamentis diapicras cōpositis † oleoq; cū vinoz maxima ex parte iniectis. Co-
xarum dolores, articulorū vitia, & podagræ sola inter se magnitudine differūt: cæterū causis &
locis, qui affectū primū sentiunt, iisdem constant: à pituita nanq; plerūq; fiunt: circa neruos cō-
sistunt, quibus articuli cōferuntur, motumq; recipiunt. At coxæ dolor, quem Græci ισχιάδα no-
minant, in ipsius articulo ortus, ad talos vsq; non raro extenditur. Præsidio erit sanguis extalo
missus, cucurbitulæ coxis admotæ, clysteres acres, quiq; intestinorum tormina quodāmodo fa-
ciūt. Et foris, cataplasmata acopa, & malagmata adhibita profunt. Podagra solos pedes affligit,
in statu quidē febrilis dolor intenditur, eoq; refrigerantibus opus est. In declinatione torpor cū
frigore hominem occupat, ob quod calefacientia conducunt. Articulorū vitia, prædictis similes
affectus sunt, circa articulos oēs consistentia: medicamēta curatoria, mitigantia ceromata, & vi-
ctus rationē aptam desiderant. Morbus, quem Græci ἐλεφαντίασιν vocant, ab elephanti similitu G
dine nomē sortitus est. Nam, qui hoc vitio laborant, cutē crassam, duram, elephantorum modo
asperatā habent. Originē mali excitat pituita crassa, & atra bilis, vel mucosa, maxime diffemi-
nata. Hi enim humores ferinum ipsum denūciāt. Quare solum veratrū siue nigrum, siue album,
præsentaneum elephantiasis est remedium. Impetiginis duæ species sunt, quæ cutem moleſtāt:
vna tolerabilis, mitiorq; est: altera effera, quæ difficilius tollitur. Squamulæ in his ex cute ab-
scedunt, sub quibus locus rubicundior, fereq; exulceratus apparet. Gignitur affectus à pituita fal-
sa, & flaua bile: vnde, ceu in falsugine vasis fictilibus, ex cute secedūt squamæ. Succurritur medi-
camentis pituitam mouentibus, & quæ extrinsecus corpori illinuntur. Lepra quoq; cutis vitiū
est, sed magis subalbidum, asperiusq; apparet. Ea vero asperitas, est veluti ptydraciorum erūpē-
tium. Psora vero, id est scabies, exulcerata magis est. Pituita falsa utrunq; malū proprie p̃ducit.
Medicamenta pituitam cientia, tum quæ extrinsecus illinuntur, quibus ad lepram, & scabiem ti-
tulus est, iisdem succurrunt. Vitiligo, quam ἄλφον vocant, duas habet species, albam, & nigram.
Hæc ab atra bile generatur, ob qđ magna ex parte medicamina melancholiæ dicata cōueniūt:
Alba à pituita non falsa. Leuce habet quiddam simile vitiligini albæ, sed magis colore terram
albiſſimam refert: à lepra variat, quod lenior hic cutis, minusq; aspera, quā in illa sit. Omnia H
huiusmodi curant medicamenta pituitæ trahendæ idonea, tum smegmata foris adhibita.

De curationis per medicamenta diuisione.

CAP. 14.

Medicina, quam Græci φαρμακείαν vocant, duplex est. Prima interiores morbos curat, qua
potissimū victus ratione sanans vtitur: altera exteriores, citraq; illam manu nihil peragi-
tur. Medicaminum ad interiora pertinentiū species duodecim existunt. Quædā cephalica, quasi
dicata capiti dicata medicamina: quædā stomatica, id est oris vitiis accōmoda, dicuntur. Alia cō-
coquūt: alia ad tussim inscribunt. Alia anodyna, quæ dolorē leuāt, alia alexipharmaca sunt: alia
purgāt. Nō nulla proprie ad iecur inscribūtur, sic ad lienē ad renes affectos. Sunt, quæ aduersus
vesicæ calculos, & ulcera nomen habent, similiter ad uulū. Iam uero stomatica sunt, quæ ad gin-
giuas cruentas, putridas, erosas, & dentes faciunt. Eodē referunt, quæ aphthas & crustas, tū quæ
vuam descendētē sanant. Quæ cōcoquunt, partim ad stomachi, vel ventriculi imbecillitatem
conducunt, partim ad horum inflationē, quædā ad sanguinis reiectionē ē pectore. Quædam ad
pleuriticos, uel peripneumonicos: alia ad tabidos, alia ad asthmaticos, id est suspiriosos, uel eos,
q̃ non nisi recta ceruice spiritū trahunt, ὀρθοπνοικοί vocantur. Aliqua ex his asperitatē arteriæ, &
uocis abscissionem auferunt. Porro anodyna nunc renum affectus sedant, nūc ventris profusio:
alias

† καὶ ἑλενίου, id
est helenio.

Aliàs intestinorum tormina, aliàs plenioris, nempe colli, tenuiorisq; intestini, id est ilei mala: cōmuniter omnia quēuis dolorem mitigant, extinguūtq; . Alexipharmaca simplicia, alia ad aliud venenum vsurpamus: Theriace aduersus omnia & prius & post sumitur. Inter purgantia quādam per superiores corporis partes agunt, quēadmodum, quæ veratro cōstant, vomitumq; ciētia oīa. Per inferiores, quæ scāmōnia, aloē, elaterio, colocynthide, euphorbio, cocco gnidio, atq; his similibus. Tertio ordine ab his ponant, quæ lūbricos latos repellunt: cuiusmodi medicamentum est, quod cerui cornu, menta, & pipere præparat. Est & quarta species caput tantum per os atq; nares purgantium, quæ in capitis, oculorumq; affectibus proprie sumuntur. Ad hæc quæ in arquato crebro in vsu sunt. Conuenit autē per superiora purgatio morbis longis demoliendis. Tempus huius est, cum morbi intermittunt. Inferiori parte adhibita, acutis, vt pleuritidi & peripneumonix. Tempus vero vniuersæ est particularium accessionum remissio. Exteriorum remedia vndecim species cōtinent, alia discutunt, alia concoquunt, alia cruentis statim imponuntur, alia pus mouent, alia repurgant, alia implent, alia reprimunt, alia cicatricē inducūt, alia oculis, alia vniuerso corpori adhibentur, alia adurunt, erysipelatis, herpetis, carbūculis idonea. Alia sunt, quæ illinuntur, acopa, & excalfacientia, quæ ad neruorum resolutiones faciunt, articulorū

B morbos, podagras, tetanos, opisthotonos, omnemq; neruorum morbum. Alia pustulas summa cute orientes, leucen, alphum, impetiginē, & lepram abstergunt. Quæ digerunt, & concoquunt, phymatis, & cuilibet id genus abscessui auxilio sunt. Digerentia sunt, omnia, quæ cōstant sale, & quæcunq; etiam nitro, vt Ctesiphontis compositio testatur. Concoquentia, resina, galbano, ammoniaco, thymiamate. Quæ cruētis imponuntur pharmaca, fusci coloris, ad recentia corporis vulnera valēt. Quæ proprie viridia & nigra sunt, vt barbarum, capitis mala, & canum morsus sanant. In vlceribus, partim pus educentibus in his, quæ laborant inflammatione, vtendū est, vt tetrapharmaco: in sordidis vero, repurgantibus, ut iridi diluto: ī cauis, replētibus: in carne supercrefcenti, reprimentibus, ut quæ ex myli & squama conficiuntur, in vehemēti quoq; sanguinis fluore sistendo non parū efficacibus. Adurentibus interim in diducēdis partibus, ac aperiēdis vtimur, velut in abscessuum comprehensione, interim in palpebris cū summa cutis relaxatur, & procidit, vice confutionis pilis mediocriter ablatis partem relaxatā retrahimus. Aliquādo in capitis morbo difficillimo, quem κεφαλαίαν vocēt, per altas crustas humores in exteriorē educentes assumimus. Adurentium materia lixiuium, calx viua, auripigmētum, sandaracha, fæcula, atq; id genus alia. Ex cephalicis medicamentis, aliud ad achoras, capitis furfures, & eruptio

C nes valet: alia ad capitis dolorem, & heterocraniam. Aurium remedia partim earum inflammationem, partim exulcerationē, partim influxum, partim difficilem auditum, partim cōtusionem iuuant. Oculorum pharmaca septem species habent. Quædam enim ad incipiētes lippitudines, ut quæ diaglaciu, & diacrocu, & cynaria inscribunt. Quædam ad eorum dispositiones, vt nardina, & theodotia appellata. Quædam ad fluorē, quæ ex thure, acacia, & erice fructu componuntur. Quædam ad scabritiem, vt ex metallis confecta, nempe vsto ere, chalcitide, & æris squama: quinta ad siccā lippitudinem, & scabiosam, collyriorum species est, tum siccorum oxydercicō, id est visum exacuentium, eiusdem cum superioribus materiæ. Sexta humidorum, quæ ad suffusiones inscribuntur, ex fellis generibus, hyanēq; potissimum composita. Septima cataplasmatū species in oculis vehementer inflammatis, & circundolentibus vsurpatur, ex meliloto, passo, fænugræco, similibusq; materiis confecta. Oblinimus palpebras initio, repellentibus, & cuiusmodi sunt diaglaciu, & diacrocu medicamina: etiam solo ipso glaucio. Interius affectis exiccantia, lenientia quæ admoemus, vt nardina, theodotia. Quæ vero ad colorem, decoremque formæ conciliandum illinuntur, qualia hedyccro & sandice constituuntur, non medicine, sed artis cultui ac elegantie dicatæ sunt propria.

D

De oculorum affectibus.

CAP. 15.

Affectus, qui totum oculum exercēt, hi sunt, taraxis, i. perturbatio, lippitudo, epiphora, inflāmatio, œdema, inflatio, scirrhosis, chymosis, carbunculus, strabismus, cōuulsio, palpitatio, myopiafis, gangræna, putredo, vlcus, fistula, xerophthalmia, pforophthalmia, sclerophthalmia, procidentia, atrophia. In membranis hi consistunt, ruptura, exesio, distentio, anastomosis, crassities, densitas, corrugatio, extensio, raritas. Interiores palpebrarum partes infestant, aspretudo, crassities, sycofis, tylofis, durities, chalazosis, pladarotes, mydesis, sarcosis, poriafis. Exteriores hydatides, lithiafis, phthiriafis, meliceris, gangræna, phymata, colobomata. In corona crithæ, posthia, trichiafis, distichia, tristichia, phalangosis, pyrosis, ptilosis, psoriafis, madarotes, paralyfis. Communes toti palpebræ, paralyfis, procidentia, diuersio. Angulis, hi accidunt, encāthis, ancylo, pterygion, rhœas, prophyfis. Extrinsecus, agilops, anchilops. Album affligunt, psydration vlcus, hyposphagma, abscessus, chemosis, cœloma, pterygion, phacosis, icterus, tofus. Iridem oculi infestant, argemon, nephelion, achlys, epicauma, vlcus, bothrion, phlyctis, myocephalō, staphyloma, hypopyon, ruptura, cicatrix, leucoma, cœloma, proptoma, vnguis, pyosis, exulceratio. In pupilla esse solent, suffusio, glaucosis, mydriasis, phthisis, tynchyfis, platycoriafis, amaurosis, rhytidosis, nyctalops, hemeralops, myopiafis, diapyesis. Meatus exercent, aporexis,

Isagogici.

8h 2

paremptosis,

ASCRIPTA INTRODVCTIO

paremptosis, symptosis, anthracosis. Taraxis igitur seu perturbatio, est, cū oculus leuiter ac me- E
diocriter commotus tandem rubicundior euadit. Lippitudo, cum album rubescit, & palpebræ
attolluntur, cum dolore conuiuent, egreque manus admotas ferunt. Inflammatione oculorum ru-
bor intēditur, palpebræ magis eleuant, vt nō nisi magno negotio queas suspicere. Epiphora, tū
inflammationis, magne vniuerso illatę corpori, tum largorū fluorum commune nomen est: pro-
prie vero de oculis refert, vbi cū maxima inflammatio, etiā humoris copia influxerit. Oedema
nominant, cū eleuatus apparet oculus, & colorem amisit, vel etiam egre mouetur: interim albū
quoq; supra nigrum attollitur. Inflatio dicitur, cum subito tumescens oculus decolor fit, exupe-
rante pituita: vt plerunq; senibus ætate potissimum solet accidere. Scirrhus ex inflammationis
diuturnæ vehementia oritur, carne increfcente, & subliuida. Profluuiū laborat oculus, cum non
solū rubet, sed multas quoq; lachrymas excernit. Xerophthalmia, id est arida lippitudo, cū angu-
li vlcera & aspretudinē, pruritumq; cōtraxerunt, palpebræ rubent, & lachryma falsa & nitrosa
profluit. Sclerophthalmia, quasi dicas duram lippitudinē, est cum palpebræ duriores sunt, oculi
rubent, & cum difficultate quadam mouentur. Proptosis, id est procidētia, appellatur, vbi cū in-
flammatione moti sede sua procidūt. Atrophiam nomināt, cum ex longa imbecillitate, vel alia
quadā laxatę causa paululum quasi propulsus, deinde cauatus ad radicē cū dolore minor eua F
dit, obscureque aut nihil oīno videt. Asperæ dicuntur palpebræ, cum euerse sanguinolentiores
apparent, & magis asperæ, carnosæq; & fici acinis similes. Crassæ vocātur, vbi euerse duriores
iis, quæ naturaliter se habent, existunt, & scabris magis carnosæ. Sycofis, id est ficus, accidit, cū
in palpebrarum parte interiore carni quid simile enatum fuerit, quod emineat, & oculus totus
ægre moueatur. Tylosis, id est callus nuncupatur, cū in palpebris aspretudines ex senectute cras-
siores, albidiores, & parum sensiles extiterint, eoq; minus deteri possunt. Scleriasis. i. durities, est
tumor palpebræ cū rubore, doloreq; difficulter aboletur, durat magis, q̃ inflammatio. Chalazia,
vel chalazosis orbicularia quædam intra palpebras tubercula sunt circumscripta: nomē à simili-
tudine grādinis acceperūt. Pladarotes, sunt mollia veluti corpora vetusta, & maxime decolora,
palpebrarū parte interna nō dum aspredinē habētia: propterea πλαδαρότης à Græcis vocatur.
Mydesis cōe nomen est partium, quæ ex putrefactione corrumpuntur. Palpebræ quoq; eadem
laborāt, vbi & tumentiores apparent, & assidue disfluunt, adipē paulo copiosorem fortite. Cri-
the, quæ & posthia, dicitur, cū parte interna palpebrarum iuxta corollas suppuratum oblongū,
figura hordeo simile fit, vnde appellatū est. Generātur alia quoq; maiora in mediis palpebris
eodem appellata nomine. Lithiasis, albida quædā & crassa, callis lapillisq; similia, quæ oculū pū G
gūt, in palpebris retorsis ostēdit. Phthiriasim vocamus, cū palpebrarū pilos multi lati, exiguiq;
pediculi infestāt. Ditrichiasis laborat oculus, cū pilis naturalibus alii subnascētes ipsū pungūt,
fluoremq; cōcitant. Ptilosis est, cū alii quidem subnascunt, naturales aut collapsi, fractiq; stimu-
lant, ac pungūt. Phalāgosis, cū pilorū subnascentiū duplex, triplexve acies, vel in superiore, vel
in inferiore palpebra puenit. Resolutus oculus dicit, vbi naturali motu destitutus, neq; sursum
neq; deorsum intendi possit, verū sentiendi expers consistat: frequenter hoc mali partibus etiā
oculi accidit. Ectropiō seu diuersio, palpebrarū vitiū est, cū exulceratis oculis plus extra ferunt.
Encanthis, vbi ex vlcere caro in angulis iuxta nares supercreuerit. nautæ ac piscatores hoc vitii
peculiare habent. Vnguis vero, est in albo oculi præter modū exulcerato, carneq; oppleto mem-
branula tenuis, & neruosa: quę oriēs ab angulorū aliquo ad nigrum, & verticem eius peruenit.
Rhoëas, cū angul⁹ ex latēte quadā causa secesserit, aut praua curatione sublat⁹ fuerit, vt lachry-
mas continere non amplius possit, sed humorē dimittat. Cohærescunt palpebræ cū albo oculi,
vel nigro ex vlceratione. Et, si nigro cohæreāt, visus omnino prohibetur: sin albo, minus. Græci
hoc malum ἀγκύλωσιν appellant. Aegilops, uel anchilops, abscessus quidam est ad angulum, qui
naribus proprior est, pus continens, quod erumpens aut os exedit, aut ad angulū, uel usq; ad na H
res destillat. Psydration cōmuni uocabulo circa corpus totum, & circa album oculi fit. Est aut
uelut pustula in summo rubicundum. Vlcus oritur in albo uel nigro, cum summa cuticula, quam
Græci ἐπιδερμίδα nominant, diuisa, Lunæ figuram, uel rotundam, cauam, similis coloris, uel sub
albi acciperit. Hyposphagma vocāt, cū uasis in prima tunica ruptis ab ictu, sanguis intra albi
spatiū & interiorem tunicā coierit, atq; oculi color statim cruētus, post liuidus existat. Chemo-
sis ex inflammatione vehementiore vtrasq; palpebras in exteriorem partē detorquet, ne totum
oculum cōtegāt. Proprie vero Chemosis dicitur, cum album vtraq; iridis parte inflammatione
afficitur, iuxta irim aut cauum hiatarū similitudine apparet. Coelomata sunt rotunda, & caua
vlcera, bothriis latiora, quę in oculis circa irim nascunt. Argemon, in iridis circulo, vel in albo,
interdum etiam nigro, vlcus rotundū & subalbidū oritur. Nephelion, summæ cutis vlcus paulo
maius argemo, & albidum. Achtys, est circa totū nigrū à superficiali vlceratione cicatricula te-
nuissima, aeri caliginoso assimilis. Epicauma, cū in superficie cuticula adusta vlcus contraxerit,
vel etiam paulo profundior fiat ex epiphora magna innascens. Bothrion, est vlcus cauum, pu-
rum, angustum, puncturis rotundis simile, vlcusculo altius. Phlyctenam vocant, vbi per exulce-
rationem, uel etiā sine hac exterior ceratoidis tunicæ mēbrana tenuissima, & sublimis elata, in-
ter se

Atra se humorem collegerit, aut sub tunica spatio crassior humor currens phlyctenā pariat. Myocephalon morbus est, cum tunica priore iuxta irim, exulcerationis uitio exesa, secūda prociderit, ut ceu muris caput referre uideatur. Staphyloma dicitur, quando oculi pupilla cum inflammatione & dolore attollitur, & album colore, & acino uuae simile redditur. Hypopyon uniuersam irim pure occupat, uel eius dimidiū. Rhexis, id est ruptio, est exulceratio ab ictu, uel alia quadā causa, in alto totas subinde mēbranas diuidens, ut etiā humores, quibus uidendi facultas administratur, effundat. Cicatrix appellatur, ubi nigro oculi ex alto ulcere membranę crassities superuenit, & color albius apparet, accidit quoque albe mēbranę dictę, sed nō perspicitur. Albugo nihil a cicatrice differt, nisi quod ex vulnere maior cicatrix, simul & crassior in iride nascatur, quā Albuginem nominant. Clauus est carnosus nigri excessus solidus, cum leui albaque; uelut cicatrice, frequenter etiam in albo nigro cohærenti confurgens. Suffusio ē quidam interpretatur, cum humor quidam in pupillam destillauerit, cōcreueritque; saepe adeo, ut visum offendant, uel in apparētibz hebetet. Glaucofis est humoris crystallini in albū atque aqueū colorem mutatio, cuius gratia visus impeditur. Mydriasis dicitur, cum pupilla quidem nihil colore variat, dilatatur autē magis, quā natura poscat, ut irides circulo fiat proxima, & uisioni noceat. Phthisis, id est tabes, appellatur, dum pupilla arcte coit, uel stimulo assimilis fit, tū hebetior, tum rugosior, aut ex imbecillitate periculosa, aut ex capitis dolore vehementi. Confusio, dum humores oculorum suo loco nō consistunt, proprium ordinem seruantes, sed huc illucque feruntur. Hebetudo, summa uisionis sine causa euidenti offensio. Nyctalopes vocatur, qui die uident obtusius, sole occiduo acius, nocte magis adhuc: uel contra, die parum, uel per aut nocte prorsus nihil. Myopes uicina uidēt, remota nō item. Suppuratio humor exiguus in pupilla collectus, qui difficulter euaporat ac discutitur, suffusione siccior. Abruptio est, quando meatus a cerebro & meninge, in oculū descendēs, ex ictu capitis, uel casu ex alto diruptus est ita, ut absolutā cecitatē afferat. Coincidentia, ubi in meatum, qui a basi cerebri ueniens, oculo uidendi facultatē tribuit, humor ad aperto uel rupto uase incidit, obturatque eum: unde cum dolore uisus offenditur. Symptomasis accidit, cū meatus ex atrophia, uel resolutione fit arctior, conciditque. Quod uitium ut rarum est, sic remediis ægre cedit. Carbunculus, crustosum est vlcus, depascens cum fluore, & bubone, aliquando etiam cum febribus, interim in toto corpore, interim in oculis factum.

De exterioribus capitis affectibus.

CAP. 16.

Circa capitis exteriores partes consistunt ij, qui inter longos ascripti non sunt. Caluaria autem fracturarum differentia quinque existunt, rhogme, engysoma, ecpiesma, apechema, & camarosis, distentio suturarum, hydrocephalon, achores, pityriasis, meliceris, atheroma, fauus. Porro eam partem, quæ capillo tegitur, & mentum occupant, alopecia, ophiasis, caluities, madarotes. Pili omnes fluunt, extenuantur, quassantur, scinduntur, squalleſcunt, in puluere rediguntur, subſtaueſcunt, canescunt. Oculorum morbi separatim conscripti sunt. Aurium, contusio, pterygomata, fractura cartilaginis, furdium uel exuperantia, uel defectus, grauis aditus, furditas, puris fluor, fluxus graueolens. Nares excruciant ozena, polypus, vlcus, fractura, peruersio, compressio, simosis. Os infestant gingiuarum putredo, dentium erosio, eorumque dolor, & cum ē sede sua labant, † abscessus, epiglottis, ‡ epulis, parulis, aphthæ, cruste, tonsillæ, uua, ficus. Faciem occupant ephelis, uari, lentigo, ossium fractura, distentio commissurarum, eluxationes maxillæ inferioris a superiore gena. Ceruicē habet, synanche, cynanche, strangulatio, vertebrarum expulsio, strumæ, steatomata. Humeros male habet verticis ipsorum fractura, distentio. Lūcturam cubiti occupant meliceris, atheroma, steatoma, humor aqueus. Brachiale, ganglia. Digtos manus & pedis chymethla, reduuia. Quancunque corporis partem inflammatio, oedema, inflatio, durities, abscessus, vlcus purum, vlcus sordidum, cauū, carne supercreſcēs, crustosum, sic dum, fluens, subpascens, callosum, fistulosum, mydesis, id est putredo, phyma, dothiē, therminthes, phygethlon, chalaza, phagedena, phlyctides, carbunculi, epinyctides, erysipelas, herpes. Mammillas peculiariter, tum naturaliter sexus utriusque vexant carcinomata. Quamlibet corporis partem impetūt carcinoma occultum, carcinoma vlceratum, therioma. Inguina, bubones simplices, phymata purulenta inuadunt. Genu, gonyalgia, rheumatismi, tofi. Poplites steatomata, anchyle, Tibiam, uarices. Suram, scirrhomata, chironia vlcera. Summam pedis partem, nigredines, necrosis, podraga, fistulæ. Calcem, squamæ.

De cutis affectibus.

CAP. 17.

Cutem, totiusque corporis partes exagitant lepra, psora, alphas albus, alphas niger, leuce, impetigo simplex, impetigo agrestis, dracotiasis, acrochordones, thymi, myrmecia, clauicalli. Quædam horum ex podagra & articulari morbo, quædam ex sese oriuntur. Sedem afficiunt hæmorrhoides cæcæ, fissurę, procidentia, condylomata, pylides. Aduenit etiam toti uuluae procidentia, cum in exteriora procidit. Scrotum habent enterocoele, cirsocele, epiplocele, sarcocoele, porocoele, steatocoele. Totius corporis ossa patiuntur cariem, sphacelum, fracturam sine uulnere, uel cum uulnere, ecbyrsofin. Fracturarum differentia quinque sunt. Prima schidacedon facta, per rectitudinem: Altera per transuersum, cauledon. Tertia raphani

Isagogici,

8h 3 in

† Abscessus in lingua.

ASCRIPTA INTRODVCTIO

in morem raphanedon. Quarta caryedon idest in modum nucis, postremo alphitedon, hoc est E in speciem farinae. Nigrescunt interim ossa in fracturis, interdum sine his. Articulis omnibus accidunt, paragoge, è sede propria motio, eluxatio, præterluxatio, colligatio, porosis rheumatismi, distentio commissurarum.

De chirurgia.

CAP. 18.

Chirurgia est alieni, ut proprie vocant, p incisiones, concinnationesq; cū via quadam, & ratione ablatio: ad hæc vulnere, atq; vlcerum curatio: quæ in corpore humano administratur. Primariæ eius actiones duæ sunt, compositio, & diuisio. Harum rursus multæ sunt species. Compositionis quidem, fracturæ ossium coniunctio, & deligatura luxatorum repositio, intestinorum, quæ prociderunt, collocatio, ad hæc, vuluæ, & recti intestini. Abdominis suendi ratio, *γαστροσπικτιον* Græci appellant. Curtorum applicatio, siue adductio vt in naribus, labris, atq; auribus. Diuisionis species, simplex incisio, præcisio, hypospatismus, periscythismus, angeologia excisio, adustio, rasio, limatio, sectio per ferram. Simplici sectione in abscessibus vniuersis vtimur. Diuidendum vero membrum est recta linea, non transversa. Præcisioni locus est in aliis, inguinibus, naribus, & ano instar myrti adhibitæ. Hypospatismo in fronte, cū oculi fluunt. Periscythismo in scincipite, & colis pellicula, quam præputium vocant, nigricante. Excisioni in membris nigrescentibus, & capitis fracturis. In omnibus autem, quæ ad ossa pertinent, aliisq; multis vltio, rasio, limatio, ferræ usus utiles sunt. Vltio candentia ferramenta requirit, proprie in iis iam malis omnibus, quæ depascunt, & oculis rheumaticis, coxis, uel etiam interioribus. Etenim in tabidis candentia ferramenta assumuntur, & in lienosis: tum in brachiis, quæ in alam excidere cōsueverunt: insuper in ægilope, in nigricantibus, uel iis, quæ refecatur, propterea, quod aperiant uasa: postremo in aliis sanguinis profluxionibus. Hæc itaque in capita consistunt, quibus manus auxiliantur. Fracturarum autem capitis genera sunt quinque: Rhogme, engisoma, ecpiesma, apocheima, & camarosis. Non nullorum sententia additur & sexta, trichiasis, per summa ossium insculptio. Hydrocephalon quatuor species obtinet: Vnam cum intra cerebrum, & inuolucrum eius humor subsidet: Alteram, cum intra membranas, & ossa: Tertium, cum intra os, & pericranium: Reliquam, ubi os, & cutem interiaret. Circa cutem oriuntur meliceris, atheroma, & extrinsecus alopeciasis. Itaque alopecias laniamus: meliceridas, & atheromata myrti modo uel simpliciter summam cutem diuidentes, deinde tunicas digitis auellentes, cum ipsis humoribus, qui insunt, auferimus. Hydrocephalon sub cute, & pericranio duabus, uel tribus rectis lineis incidentes euacuamus. Quod sub ossibus est, excidimus. Quod tandem intra meningem, cerebrumque incidit, G insanabile est. Omnis fracturarū caluariæ species excisione administratur, excisoribus id, quod in ossibus fractum est, auferentibus. Veteres igitur modiolis per circumuersionem, secantes ipsa excidebant. Posteriores terebris uti sunt, ægros in sedile, tum sectores collocantes. Hac tempestate excisoribus tantum sedem exhibent. Ex oculorum uitiiis hæc manus præsidium expetunt, trichiasis, hydatides, encanthis, unguis, staphylomata, suffusiones, fluores diuturni, & excedentes, palpebrarum calculi, coagmentatio oculos ambientium in idem, ægilops. Palpebras itaque relaxatas consueimus, A † id quod præter naturalem habitum est, auferentes. In palpebris non relaxatis B † acus cadens ab angulo sub ipsis radicibus immittitur. Hydatidas singulatim tollimus. Encanthis, unguis, & staphylomata præcidimus. Staphylomata quidem C † solum ad ipsas radices per medium transuere aculina ducere oportet. Unguis, & encanthis uel lino, uel hamulo attrahimus. Hypochyma deducimus pungentes circa irim ex minori angulo, D † deinde in eius summo concretū pupillæ humorum fractionibus radentes, stringentesq; ne suspiciat. Hypospatismus, periscythismus, & angeologia fluorem sistunt. Hypospatismus itaque tribus fit supra frontem diuisionibus. Post ferramento (quod spathomelam appellant) per corpora, quæ interiaret, transmissio. Periscythismus est, cum transversis lineis coronæ modo frons secatur. Altera ipsius parte paulo superius, quàm tempora sunt, quædam triangula amputantur, Græcorum literæ Δ similia. H Angeologia perficitur uasis latentibus à tempore ad tempus in profundum diuisis. Palpebrarum calculis medemur magna ipsarum diuisione, qua lapides integre auferimus. Connatas palpebras scalpello aperientes E † sicis medicamentis diducimus. Aegilopas ad os usque excidentes ferramentis candentibus adurimus. Sunt autem, qui loco ferramentorum candentiū terebra os, forat usq; ad nares. Polypum, qui in naribus nascitur, angusto specillulo ab osse resoluimus, & rasorio cultello postea radices demetimus. Ozæne raro ad sanitatem proficiunt: curatio uero earum in iisdem uersatur. In ore epulidas & parulidas diuidimus, ubi suppuratio se ostenderit. Vuas demissas, siue collapsas nimium, incidimus, uolsella prehendentes. Dentes eximimus scarificatione circa eos facta. Adenas excedentes naturam in tonsillis aduersis plagis amputamus. In ceruice steatomata, & strumas, cute diuisa, & digitis auulsa, tum uasorum complexu dissoluto tollemus. Ganglia, quæ in metacarpiis, seu postbrachialibus magna ex parte eueniunt, & mulieribus lana uictum quæritantibus, plerunque extudimus, interim ceratis mollita curamus. In aliis phymata, & strumas præcidimus: similiter in inguinibus. Abscessus in spatio intercostali diuidentes non uniuersim, sed moderate, paulatimque puris excretionem molimur. Sunt, & qui

A † Fasciolam ab ipsis auferentes, quædam comensuratio iuxta palpebrarum figuram postulat.

B † Pilos per aculillaqueamus.

C † Filo transmissio ablaqueantes.

D † Donec acus penetrarit, & loco uacuo expiatur: deinde per obliquum ad iridem perducens summa eius parte compacta circa pupillam humorem deducimus, deligantes & stringentes, ut non aspiciat.

E † Alij legunt *τυλοῖς*, id est subiectis linamentis.

Aquí adurâte eos. Carcinomata in multis corporis partibus, maxime circa mamas oriuntur. Precidimus ubicunque fuerint, & ferramentis peruruntur non admodum ignitis. Nō defunt, q̄ raso-
riis ferramentis ignitis simul secantibus, & adurentibus vtunt. Exomphali, omnes, quibus um-
bilicus exuberat, appellantur. Differentia triplici comprehenduntur. quidā enim pneumatom-
phali, quasi qui spiritum sub vmbilico collegerint. Alteri enteromphali, quibus intestina ad vm-
bilicum procedunt. Reliqui hydromphali, qui aquam sub vmbilico gestant. Omnes differentiae
manu sanantur, lino duplici per acum immisso, & vmbilico circumstricto. Hydropicos paulu-
lum sub vmbilico à sinistris pungimus, ferro instar myrti factō, donec inania penetrauerit. Apel-
larum duplex curatio, horum, qui intrinsecus excoriatur, illorum, qui extrinsecus orbiculatim
in summa cute diuiduntur, vt præputium intus attrahatur. Qui per angustias præputii exere
glandem nequeunt, summa eius pellicula, quantum licet, retracta, dein callis, qui in conspectum
prodeunt, scalpello per summa auulsis, curatur. Hypospadia sunt, qui ex generatione, urinae iter
inferius, sub dicto cane habent: curantur autē summa glande perforata & canaliculo immisso.
Qui dicuntur atreti, siue foramen habeant tenue, siue nullum omnino, auxilium capiunt hoc pa-
cto: Acuto specilli immisso adaperimus, deinde digitum submittentes undiq; absoluius. Lapi-
des in vesica habentes secamus, calculum in vesicae collum adigentes, incisario autē lapide vtē-
tes semel superiacentes particulas diuidimus, & ferro ad id idoneo, quod p̄pterea λιθολαβον gre-
ci appellant, calculum auferimus. Quibus fluere vrina quoquo modo cœpit nimis, rhyadicos
appellant, si magnus callus fuerit, præcidendo ipsum curamus. Quibus vrina propter copiam non
redditur, vesica distenta, vt remittere se nequeat, per fistulam cathetera vrinam elicimus. Porro
huic instrumento ad Romanę literę, s̄ figuram factō, quod in vrinae iter usque ad vesicam demit-
titur, inditur filum, quod in summo habens lanę paululum procumbens, vrina madefactū, dein-
de foras extrahitur, quod vrina tanq̄ ducem vię sequitur. Tumorum, qui scroto accidunt, septē
species sunt, hydrocele, poroccele, steatoccele, sarcoccele, epiplocele, cirsocele, enteroccele. A quib-
dam hæ complicata adduntur, hydrēteroccele, sarcoepiplocele. In his, qui hydrocele laborant,
scrotum diducendum est, & ubi maxime venosum est, inuenta que tunica, humorē ea cōprehen-
sum euacuare oportet, & tunicę superuacanea auferre: in quibus sine tunica est, excernere humo-
res sufficit. Steatocelas, & porocelas similiter, sinistra manu scrotum extendentes secare conue-
nit, postea in superficie diducere, donec adipi, vel callo, vel alii cuiusq; incidamus, & hoc auferē-
mus. Pari modo sarcocelici tractantur. Oportet autem subiacentem carnem albicantem p̄cide-
re, rubram excoriare & detrahare, ac tunc reliquias adimere expedit. In cirsocelis extendens ua-
ricem hamulo in superficie diuisum, exceptumq; auelles, relicta ceu digiti parui latitudine: re-
liquum extensum absca. Cura uero non mediocris adhibenda est in neruis illis complicatis,
κρημασῆρας Græci vocant, & testiculis. Enterocelicos, & epiplocelicos ita secamus, reprimentes
intestinum, vel omentum diligenter, mox seminarium meatum auferemus, q̄ fieri poterit, com-
mode: sin minus, peritonæum attrahentes, & laqueo excipientes præcidimus. Hemorrhoides
lino duplici per ipsarum bases trāseuntes, cōstringentesq; post horas duas abscindimus. Fistula-
rum non nullæ perforatæ non sunt, os tantum habentes. Quædam perforatę vel intus in anum,
vel extrinsecus. In perforatis in anum oricularium spicillum immittes, mox digitum in sedē af-
feres, intestinum attrahes mucrone spicilli, idq; amputabis, ab inferiore loco incipiens, similiter
& in exterioribus ani. In nō perforatis spicilli acumine omnes sanas particulas penetrare cōue-
nit. Sunt, qui loco recisionis præcisionisq; partium foramina interiacentiū lino byssino in sum-
mitate spicilli cōuerso diuisa auellunt, intermedias partes quotidie circūtendētes fila amputant,
& callū mollientes medicamento Aegyptio cicatricem inducunt. Hic modus primū ab Hippo-
crate conscriptus est. ¶ Varices in cruribus primum extrinsecus incifuris per totū insignitis, de-
inde inclinantes summa cute prehensa, ipsam primam diuidimus, & mox hamulo attractum ua-
ricē illigamus, quo post omnes diuisiones factō, vel varicū extractorio instrumento, quod græci
κισσοῦ λκον uocant, eximimus, summa discindentes, vel bicipiti spicillo exceptum, lino per ipsius
uentriculum secundum euerfionē extrahimus. Dracontia uaricibus similia sunt, magnum uero
dolorem, dum paululum prominentes mouentur, concitant. Oportet autem diuisis, ut uaricibus,
summā cutē detrahare, sicq; præcidere. Clauos, callos, acrochordonas, thymos, myrmecias exci-
dentes adurimus, uel psorico illinimus. Curta in narib⁹, auribus, oculis, hoc modo ad naturalem
habitum restituuntur: Labra scalpello undiq; deradentes cruentamus, deinde adducētes densius
suimus: iuxta maxillas autem ex utroq; labrorum extremo, qua inuicem coeunt, intus, & extrinse-
cus diuidimus, distendimusq; uolsellis, ne caro inde relaxetur. Quæ auribus uel naribus curta
accidunt, cum fuerit cartilago diuisa, producere aliam conuenit, sicq; consuere lanæ filo.

De artubus confractis, partibusq; à suo articulo dimotis.

CAP. 19.

FRacti artus ex distentione quidem in rectum restituuntur: ex deligatura callo obducuntur.
Caluariæ ergo fractiones quod modis accidunt, quomodoq; curentur, diximus. Et, si in fa-
ciē fractura contingat, ut in capite, sanare cōuenit, osse quod affectum est, exciso. Sciendū autem
est, quæ ossa fracta curationem non recipiant. Si igitur nares confractæ sunt, non recte possunt

Isagogici.

8h 4

restitui.

Lib. de fistulis
nō longe a prin.

ASCRIPTA INTRODVCTIO SEV MED.

De artic. cō. 2
text. 47. claf. 7.
267.f
Ibi. t. 44. 266.h
Et tex. 45. 267.

restitui. Aurem etiam frāgi scribit Hippocrates, quoniam, & cartilago imittatur os, egerimeque E
in pristinam figuram reducitur. Verum, si ex palato fracturam accipiant nares, sima, ut inquit,
euadunt & insanabiles. Porro, si clauicula frangantur, vel iugulū, uel costa aliqua, & hæc frequē
ter refarciri non possunt. Epithemata in iugulo adhibenda sunt, ipsumq; ab ala ad alam deligā-
dum est. Ceterum, si quod maiorum membrorum fractum sit, uel minorum partiū aliqua, ut di-
gitorum nodi, uel ossa brachialis, uel postbrachialis, uel tarfi, omnia quidē in magna frustra cau-
ledon, uel raphanedon, & schidacedon franguntur: minutatim earyedon, uel alphitedon. Omnia
ergo fracta deligantes, extendentesque admodum uehementer, & ualide diducere, & multū in
uicem separare oportet, ut iustum situm, pristinaque figuram recipiant. Non autem in rectum
omnia restitui debent, sed ad proximi cui cohererent, membri figuram. At, si os rectum sit, in re-
ctum: si obliquum, uel alio quouis modo curuum simili modo. Modus autem deligaturæ ad om-
nia preparande hic est. Fascia ex linteis ueteribus facienda, quæ tum latitudine, tum magnitudi-
ne membro respondeat. Latitudine quidem in maximis digitorum quatuor, uel quinque. In te-
nuioribus non minus digitorū triū. Deligaturæ hæc ratio. Prima fascia ter nobis in fractura sur-
sum uersus fertur ut plurimum. Altera dimidio longior ab eodem loco incipit, euariātibus deli-
gationib⁹ deorsum quidem tribuitur, sed ad superiora reducitur: irrigari hydrelæo, uel œneleo, F
uel glycelæo adusq; triduum expedit: post cerato, diluto, & liquido, ut oleum crassum videatur.
Verum fascia ita paretur, ut nō nimīū premat, ne mēbrū emoriatur, sed quoad adiaceat apteq;
adhareat: neque sit laxa, ut contineat, & repellat influxus, ne oboriatur inflammatio. Post sple-
nia triplicia, quadupliciaque adhibeantur, quæ artus crassitiem impleant: quo nec sibi mutuo in-
cidant, nec dissidentes interuallum relinquant. Ab his fascia conuenit triplex, q̄ a fractura deor-
sum ueniens, sursum rursus feratur, ibique finiat. Solutiones membri primæ tertio quoq; die fa-
ciendæ: post septimū uero diebus intermissis pluribus, prout necessitas exigit. Inde licebit feru-
las circumponere, sed ita, ut ad ultimam fasciā lana apponatur, & ex interuallis ferule collocē-
tur, cum membrū ab inflammatione est prorsus immune, curua ipsarum parte extrinsecus subla-
ta, leui autem intus deligaturæ iniecta. quibus superligabuntur uel chordulæ, uel nauticū filum.
In fracturis cum vulnere, pro his omnibus splenia duplicia uel triplicia faciētes p̄ singula cras-
sitiem membri circulatim implebimus, ut termini ipsius inuicem incumbentes separentur: to-
tumque membrum his contineatur. Primum sanē ex prædictis imposita madida esse conuenit:
deinde lanas propositas, & fascias post lanas habere per subiectam sedē canalis aperti. Maxime
is modus deligaturæ confert ijs, quæ alphitedon fracta sunt cū uulneribus, & multa contusione G
musculorum, in quibus etiam linamenta liquoribus competentibus madentia imponenda sunt.
Linamentorū sunt quinque species, aliud flexile, aliud rasile, aliud uulforium, aliud lucernariū,
aliud priapiscorum appellant. In luxatis uero distentione quidē antecedēte opus est: repositio
pro quolibet membro propria assumitur. Omnia in Hippocratico subsellio restituuntur, simul &
tensa, & commissa. Caput luxatur, nam prima ceruicis vertebra coarctatur ad secundā. Maxilla
inferior ex iugali, quod est ad malas, excidit. solis autem manibus in sedem suā cōpellitur, hinc
illineque ad superiorem adducta. Humerus in alam tantum excidit, capitulo rotundo, & leniter
cauo, quod Iones αβιν uocant, cum distensione in sedem reducitur. Sunt & aliæ inferiores, &
quas palestricas nomināt. Cubitus in omnes quatuor partes excidere potest: si in anteriorem, in
terioremue, cum distensione reponimus: si in priorem uel posteriorem, sine distensione restitui
mus: nam hæc ex subita inflexione quodam imposito flexuræ cubiti cōsistit. Illa, extensione ue-
hementiori. Brachiale, & postbrachiale, ad hæc digiti luxati, modica distensione reponuntur.
Quævis spinæ peruersio, curuitas, & inclinatio, & tortuositas instaurari non possunt. Femur ad
coxas uel intro ad colē, ut extra ad oppositam partem prolabitur, retro ad clunes, & ante in in-
guina, atque hæc quatuor differentiæ immedicabiles. Genu quoque crebro in anteriorem partē H
prolabitur, & facile ex flexura restituitur: minus in interiora excidit, reditq; multo rarius in po-
steriora, in anteriora nunquam: quippe ossa propter patellam, quæ continet (nisi & ipsa fracta
fuerit) nullo tempore elabūtur. Talus modice prolapsus ægre restituitur. Si magna sit luxatio, &
violenta, ne sustinet quidem instauracionem. Periculosa enim nimis, & si cum uulnere accidit.

In digitis nihil ultra fieri debet, quam quod in ijs, qui sunt in manu, positum est. Omnes uero
coagmentationum eorum superationes, ut in facie, cubito, & radio, tibia, & sura, metacar-
pio, brachiali, palma, in ueterem figuram restituuntur. Porro, quæ membra nigrescunt,
uel depascuntur, siue ex fracturis, siue uiolenta alstrictione, tota sæpe refecamus. Simi-
liter in ijs facimus, quos uenenatæ feræ momorderunt, mox ferramentis
prope candentibus passionem sistimus, post ferramenta porro uiridi
cum sale illinimus. Deinde ubi crustæ † ruptæ fuerint, & tan-
quam ulcera curamus. Venenatorum morsus neq; cito
ad cicatricem ducimus, sed frequentius ulcerum
fluorem ex eis concitamus.

† καταρθωσιν,
id est ablatae fue-
rint, uel ut ha-
bet alius codex
manuscriptus,
καταρτῶσιν, id
est curatae fue-
rint.

GALENI QVOMODO MORBVM SIMVLANTES SINT DEPREHEN- DENDI LIBELLVS.

Ioanne Fichardo Francofordiano interprete, ad Græci
exemplaris fidem recognitus.

Vm multæ sint causæ, quas propter ægrotare se hoïes simulant, videtur & in istiusmodi oïbus veritatis inuentio medico conuenire: quandoquidem idiotæ etiã operæ præciũ ducât à vero tales simulationes dignoscere. Etenim phlegmonē, & erysipelas, & edemata p̄ pharmaca extrinsecus appo-
fita, de industria excitata, Medicus ab ijs, quæ ex ipso proficiscuntur corpore, deprehendere p̄t, atq; discernere, sicuti & sanguinē ex oris partibus profluentē, ab eo, qui ex stomacho, v̄tre, organis v̄ spiritualibus prouenit. Nam deprehensi iam quidam sunt, qui sub finem tussis, quoties vel-
lent, sanguinem excrearent, uenula quadam in hoc prompte circa gin-
giuas aperta, sicquæ comparata, vt, quando videretur, lingua illam sugentes, statimque post tuf-
fientes, sanguinem quasi ex inferioribus redditum expuerent. Sic & delirare nonnulli, desipere-
C quæ se simulauerunt, cum alios potius stultos ostenderent. Illa vero omnia, & deprehendere, & inter se discernere, ad medicos pertinere vulgus existimat. Fit autem sæpe, quod dolor quispiam ita simuletur, vt ingens, ferequæ intolerabilis videatur. Equidem ipse quendam noui in concio-
nem à ciuibus vocatum, colico dolore torqueri se finxisse, vt ne accederet, cum hoc ita ei con-
ducere visum esset. Et ego quidem eo tempore istuc hominem agere, quod & postmodũ ipse mi-
hi confessus est, suspicabar. Fomenta igitur tum illi adhiberi iussi. Verum ille, quanq̃ aliàs, vel in minimis supra modum esset meticulosus, hic succurri sibi nequaquam magnopere precabatur: & quidem paucis ante diebus nouit eodē modo laborantem, à me hausto pharmaco Philonio, curatum: id quod à me omnibus modis petiuisset, si re vera doluisset. Sed & exitus istud decla-
rauit: quoniã dimissa concione, extẽplo cõqueri, tanq̃ extra omnem mox dolorem constitutus, desijt. Quin & ipsa præterea viuendi ratio, quæ præcesserat, talis erat, vt colicam in eo disposi-
tionē nō posset generasse: quãdo ex indigestione, infrigidationeq; proficisci solent huiusmodi passiones: quorum in hoc neutrum præcesserat. Hoc igitur, q̃ non rōne anteaactæ diætæ morbus esset, potuisse cognoscere, medicæ erat experientiæ opus. Alterum vero istud, q̃ ob concionem simulare hæc illum suspicatus eram, medicinæ proprium non fuerat, sed rōnis eius, quæ cõmu-
D nis dicitur: quam, licet omnibus cõmunis sit, pauci tñ exactam perfectamque habent, vt inuenire in quoq; negotio possint, quid faciendum, dicendum v̄ sit. Tenẽdũ ergo memoria, quod dixi-
mus, experientiæ medicæ si coniungatur externa hæc facultas, alia quoque similia fingentes, va-
lidosq; dolores simulantes deprehendere licere. Quemadmodũ ipse nuper, cum utroq; genu ve-
hementissime dolere se quidam diceret, Seruus autem is erat ex eorum ordine, qui dños iter fa-
cientes cursu comitantur. Vnde statim doloris eius fictionem deprehendi, ex eo partim suspit'o-
nem sumens quod ad illam forte diem Dominus ex vrbe profecturus erat: partim ex adolescen-
tis moribus, qui talis esset, vt facile in huiusmodi mētiretur. Cæterum & cõseruum in super quen-
dam ei familiarem rogabam, nũ adolescens ille mulierculæ alicuius amore teneretur, quam p̄p̄ esset verisimile, longiorem profectionem Domino adornãte, hoc illum studere, vt relinqueret. Et ita res habebat. Hæc igitur extrinsecus adinueneram. Circa vero genu eius maximus quidam tumor existerbat, qui facile idiotam perterrere potuisset, sed rei perito manifeste per thapsiã ex-
citatus apparebat. Hæc aut cognitiõ Medicinæ propria erat, non ab extrinsecus assumptis, pue-
niens. Eiusdem quoq; erat experientiæ sciuisse, nihil eorum, quæ antecesserant, tale fuisse, quod eum excitare tumorem tã repente potuisset. Neque enim plus, q̃ conueniebat, cucurrerat, neque vapularat ab aliquo, neq; saltauerat, neq; fossam trãsiliens id incõmodum passus erat: tũ redun-
dantis

dantis humoris indicium quidem nullum erat, & antea neq; splēdidi, neq; abūdanti vixisset. Ad hęc autē & doloris speciem me, qualisnam esset, percontante, neq; statim, neq; prompte, neque eadem respondebat. Quare profecto dñō cum pharmacum imposuissē, quod dolorē quēdem nihil leniebat, uerum thapsiæ solum qualitatem infrigidare posset, post horam vnam illum confitētē habui nihil amplius se doloris sentire. Quōd si ē phlegmone dolor is natus fuisset, non solum per istud infrigidatiuum non resedisset, sed etiā vehementior redditus esset. Liquere igit nunc arbitror, & si medicinalis experientia externis istis ratiocinationibus, i. coniectationibus, cōiungatur, sufficiens sit ad veri fortisq; doloris dignotionē. Potest vero quis, & ex eo, q; lenius morbum ferant, indicium non vehementis doloris sumere, Accidit. n. istud oīno sēpe, (non animaduertentibus ijs, qui morbi vehemētiā simulant) q; in alium se, aliumq; habitum illi, qui vere laborant, magnitudine videlicet doloris agitati, transiunt. Præterea, si re vera dolore vehemēti premantur, quoduis perpeti auxilium parati sunt: hortāturq; ipsi ultro medicos, vt, quidquid ipsis libuerit, agāt, quo affectus curetur. Sin vero mediocriter, aut nequaquā oīno dolent, huiusmodi auxilia refugiunt, neq; longiora ieiunia, neq; mordacium pharmacorum oblationē preferentes. Quæ sola quidem, cum grauius se laborare dicūt, huiusmodi dispositionibus conferre, nos illis affirmare oportet: quēadmodum & sectiones, & vitiones, & omnis cibi, potusq; † quorū desiderio eos trahi videmus, abstinētiā. Morbum igitur simulātes doloris magnitudo arguet, deprehendemusq; cum ex alijs multis, & medicinalis experientiæ notionibus: in quibus sunt languere, extrema infrigidari, pallere: interdum quoque frigidum sudare, & pulsus non tantum inæquales, (quod quidem ijs ēt, qui mediocriter dolēt, accidit) sed etiā plures minorum, quam magnorum: obscurorum, quam vehementium habere: præterea interrogatum de doloris specie, eam respondere, quæ affecto membro propria sit. Quædā nāq; species dolores longe lateq; se diffundentes habent: quædam vero tanquam fixos, vniq; tñ parti inhærentes. Sic alię pungunt pulsantq;: alię quasi diuellunt: alię quodammodo obstupefacere, alię grauare videntur: non nullæ denique vomitus, quædam ventris perturbationes, quædam caliginem inferunt.

† Antiqua translatio habet. Igitur notiones uehementer dolēdi sunt terri uehementer, & magnitudo doloris, & ea, quæ sunt experientiæ medicinalis, in quibus est hoc. s. difficilis tolerantia, & infrigidari extrema, &c.

GALENI ARS MEDICINALIS

Nicolao Leonicensio interprete

Ad Græcorum veterum exemplarium fidem ab Augustino Gadaldino, aliquibus in locis emendati.

ARGUMENTVM LIBRI

Medicam artem constituit ex corporum, signorum, & causarum definitione.

H

Quot numero doctrinæ, ac de definitiuæ dignitate.

CAP. I.

Vide Eustratium super 1. Ethicorum c. 7. non longe a fine.

Res sunt omnes doctrinæ, quæ ordini inhærent: Prima quidem ex notione finis, quæ per resolutionem fit: Secunda ex compositione constat eorum, quæ per resolutionem fuerant inuenta: Tertia ex definitionis dissolutione, cui nunc incumbimus. Licet autem huiusmodi doctrinam appellare non tantum definitionis dissolutionem, sed & explicationem, vt nonnulli vocarunt, vel resolutionem, vel diuisionem, vel (vt nonnulli alij) explanationem, vt alij. Accognati, quidem sunt, & Herophiliorum quidam talem facere doctrinam, quēadmodum Heraclides Erythræus. Conati sunt & eam, quæ per compositionem, & ipsi Herophilij, & quidam Erasistrati sectatores, & Athenæus Attaleus. Nemo tamen ante nos eam, quæ oritur à notione finis, scripsit, ex qua omnes artes (via quadam, atq; ordine hoc est) methodo, constituantur: sed illam quidem alio pertractauimus loco. Hic vero definitiuam faciemus doctrinam, quæ quantum ab ea, q; per resolutionem fit, & dignitate, & (ipso docēdi ordine id est methodo) linquitur, tātū & ad totius cōpendium, & ad particularium memoriā præstare inuenietur: sufficienter

sufficienter. n. ac facile memoriae commendantur vniuersa ex definitionis dissolutione, quonia totius artis capita in se optima definitio complectitur, quam quidam substantialem vocant, ex aduerso distinguentes alijs, quae noematicae. i. notionales appellantur. Illae siquidem ab ijs, quae accidunt rebus definitis: haec vero ab ipsa essentia constituuntur. Elaborata autem est a nobis particulatim, & in pluribus conscripta tractatibus totius medicinae contemplatio, quibus vti quis possit ad tres doctrinas. Nunc vero definitiuam aggrediemur: hoc vnum apponentes, quod solum capita, & quaedam veluti conclusiones eorum, quae alibi latius (hoc est κατὰ δὲ τὸν τόπον) sunt demonstrata, nunc a nobis dicentur.

Quid sit medicina.

CAP. 2.

Medicina^a est^{*} scientia^a salubriū, & in salubriū, & neutrorū. Nihil uero differt, & si quis loco salubrium^b aegrorum^{*} dixerit. Nomen vero scientiae cōmuniter, & non proprie accipere oportet. Salubre, autem, & in salubre, & neutrum, vnum quodq; tripliciter dicitur: hoc quidē, ut corpus: hoc aut ut causa: hoc uero ut signum. Etenim corpus, quod sanitatē natura suscipere aptū est: & causam, quae eandē efficere, vel conseruare: & signum, quod pōt indicare, haec oīa salubria Graeci appellare consueuerunt. Eadem rōne, & susceptiua morborum corpora: & eosdem efficientes, conseruantesq; causas: & signa indicantia, in salubria vocant. Nec aliter corpora neutra, causas, signaq; dixerunt: Et secundum quidem primam rationē atque praecipuam, causarum salubrium est medicina scientia: propter eas autem, & aliarum, secūdo quidē loco in salubrium: & tertio neutrarum. Et post has eadem modo corporū, primo quidē, & hic salubriū: secundo loco in salubriū: tertio neutrorum. Idem de signis dicendum. In actionibus autem prima quidem est corporū dignotio, quae habet ex signis: post haec causarū, q̄ in ipsis sunt, inuentio.

Quot modis dicatur effectiuum, indicatiuum, & susceptiuum.

CAP. 3.

Sed quoniam, & effectiuum, & indicatiuum, & susceptiuum, dupliciter vnum quodq; dicitur, hoc quidem simpliciter, hoc uero ut nunc, nosse oportet medicinā esse utrorumq; scientiam. Ipsum uero simpliciter duobus dicitur modis, & quod semper, & quod ut multum: & utrorūque medicina est scientia. Neutra uero, & causa, & corpus, & signū, & quod simpliciter dicit, & quod ut nunc, tripliciter unum quodq; appellatur: hoc quidem, quia neutrius contrariorum est particeps: hoc uero, quia utriusq;: hoc uero, quia aliquando huius, aliquando illius. Horū autem ipso rū secundum rursus duobus dicitur modis: aliquando quidem, quia utriusque contrariorum ex æquo est particeps: aliquādo uero, quia plus alterius. Est uero & in tota definitione, si uerba animaduertimus, ambiguitas quēdam, quam & ipsam dissoluere oportet. Cum. n. dicitur medicinā esse scientiam, & salubrium, & in salubrium, & neutrorum, significatur & quod omnium particularium, & quod quorundam, & quod qualium. Sed omnium quidē indefinitum quoddā est, atq; impossibile: quorundam diminutum, atq; artificio carens: qualium uero artificio sum pariter, atq; sufficiens ad omnia artis particularia: quod etiam dicimus in medicinae definitione cōprehendi. Primum igitur de corporibus dicere aggrediemur, qualia nam sint, & salubria, & in salubria, & neutra: & post haec de signis, & causis differemus.

De corpore salubri.

CAP. 4.

Salubre, simpliciter corpus est, quod ab ipso naturae ortu tum bonam habet temperaturam in simplicibus, & primis particulis, tum in his, quae ex illis componuntur, instrumentis, est cōmensuratum. Salubre uero nunc, est corpus, quod in praesenti est sanum; est uero, & hoc eo tempore, quo sanum existit, bonam habens temperaturam, & cōmensurationem, non tamē optimam, at fibi propriam. Ipsi uero salubris simpliciter corporis tale quidem est semper id, quod est optima temperantia praeditum, ac maxime est cōmensuratum, ut multum autem, quod a constitutione optima non valde admodum deficit.

De corpore salubri.

CAP. 5.

In salubre^a uero simpliciter est corpus, quod ab ipso ortu naturae, uel in consimilibus partibus malā habet tēperaturā, uel in instrumentariis incommensurationem, uel utrumq; vitium. In salubre uero nūc est corpus, qđ eo tēpore, quo tale dicitur, aegrotat. Neque obscurum est, qđ & hoc ipsum eo, quo dicitur, tempore aegrotās, uel in cōsimilibus malā habet tēperaturā, uel in instrumentariis incommensurationē, uel utrūque. Est uero & semper in salubre, quod ex ipso naturae ortu, uel pessimam habet temperaturam in simplicibus, & primis particulis omnibus, uel aliquibus, uel his, q̄ obtinet principatum, uel in instrumentariis incommensuratissimum existit: similiter aut in his, uel omnibus, uel aliquibus, uel illis, quae obtinent principatum. Ut multum uero in salubre est corpus, quod ab huius quidem uitio recedit, nondum tamen in medio constitutum est.

De corpore neutro.

CAP. 6.

Quoniam^a uero, & neutrum corpus tripliciter dicebatur, unum quidem, quod neutrius erat extremā dispositionis participes: aliud autem quoniam utriusque: aliud quoniam aliquando huius, aliquando uero illius. Iuxta primum significatum, neutrum erit corpus, quod exquisite medium est saluberrimi, & in saluberrimi corporis: & huius hoc quidem simpliciter tale, quod ab ipso ortu naturae ita est constitutum: hoc uero ut nunc, quod in praesenti tempore medium

* Al. ὀνομαστικὰ. i. nominales vide lib. 4. de differētijs pul. c. 2.

A* Vide supra: libro, qui introductio seu Medicus inscribitur. cap. 6. pag. 51. b

B* Interpretarie dictionē hanc νοσῶδες uertit. nam modo in salubre, mō aegri, modo aegritudinis obnoxium uertit. alii morbosum uertunt. Similiter, & νοσῶν, quod idē est, ac νοσῶδες, modo aegri, modo in salubre uertit.

A. l. i. f. 2. d. 1. c. 2. fol. 28. c

A. l. i. f. 3. d. 3. c. 4. fol. 45. e

A. ibidē. c. 5. f

A. l. i. f. 2. d. 1. c. 2. fol. 28. c. f

re mediū exquisitè existit saluberrimi, atq; in saluberrimi corporis: ipsius autē simpliciter, semper quidem tale est id, quod in omnibus ætatibus tale perdurat: ut multum autem, quod nonnullas recipit mutationes. Iuxta vero secundū significatū, neutrum erit corpus, quod ab ipso ortu naturæ contrariarum simul est particeps dispositionū, aut scilicet in una parte, aut in duabus differentibus: in vna quidē, si secundū alterā oppositionem effectiuarum qualitatum bonā habuerit tēperaturam, vel etiam secundū vtrāq; sed in formatione, vel magnitudine, vel numero partium, vel situ delinquat: aut contra in his quidem recte se habeat, vel omnibus, vel quibusdam, peccet autem in tēperatura: In differentibus vero partibus, & iuxta omnes oppositiones potest quidquam simul particeps esse cōtrariarum. Et semper quidem tale, quod per omnes ætates in eodem perseverat. Ut multum vero, quod aliqua ex parte euariat. Ita vero, & nunc neutrum erit corpus iuxta secundum significatū, quia vel in parte una hæc quidem sibi salubria existunt, illa vero insalubria, vel in differentibus ita afficitur partibus. Iuxta vero tertium significatū, neutrum erit corpus, quod aliquando quidem salubre, aliquando vero insalubre per viçes existit, ut nonnullis accidit, qui in pueritia salubritate corporis vigent, cum vero ad iuuentutē peruenierint, in salubres euadunt, aut contra. In uno autem tempore, quod ita est neutrum, exquisitè quidem consistere nequit: latius uero si accipiat, contingit. Nouimus autem, quod, nunc, dupliciter dicitur. Salubre igitur, & insalubre, & neutrum corpus quot modis dicatur, & quale vnumquodque sit, sufficienter explicabimus. De signis uero deinceps dicendum.

De signis salubribus, & insalubribus, & neutris.

CAP. 7.

SVnt autem, & ex his salubria quidem, & quæcunq; præsentem indicant sanitatem, & futurā prænunciant, & præteritam memoriæ subiiciunt. Insalubria vero, quæ & præsentem indicant ægritudinem, & futuram prænunciant, atq; præteritam memoriæ subiiciunt. Eadē ratione neutra dicuntur, quæ neutram dispositionem ostendunt, prænunciant, & memoriæ subiiciunt, & quæ nihil omnino de dispositionibus indicāt, uel nihilo magis salubrem, quam insalubrem dispositionem ostendunt: & quæ partim quidem salubrem, partim vero insalubrem indicant dispositionem: & quæ aliquando quidem, aliquando salubrem uero insalubrem, & hæc quoq; secundū tria tēpora, ueluti salubria, & insalubria. Vocantur autem nonnunquam à uetustioribus medicis hæc omnia, signa prænunciatiua, quamuis præsentium, vel præteritorū sint indicatiua. Vfus uero non paruus est ex prænunciatiuis, atq; indicatiuis, minor autē ex his, quæ memoriæ subiiciunt. Cum igitur sint salubria corpora, hæc quidem simpliciter, hæc uero ut nunc, quæ & sana dicuntur, salubrium simpliciter corporum duplicem diximus esse differentiam: quoniam nonnulla quidem semper: nonnulla uero ut multum essent talia. Et semper quidem, quæ optimam constitutionem sortita sunt: et multum uero, quæ non magnopere ab illa recedunt.

De signis optimæ constitutionis corporis.

CAP. 8.

HOrum autem dignotiones sumendæ sunt ab iis, quæ secundū essentiæ rōnē ipsis insunt, & ab iis, quæ ex necessitate consequuntur, operationibus, symptomatibusq; i. casibus, quos etiam sanè accidentia proprie vocamus. Ab essentia quidem ipsa eorū, quæ optimam habet cōstitutionem, commensuratione consimiliū quidem in caliditate, frigiditate, humiditate, & siccitate: Instrumentalium uero in quantitate, ac numero eorū, ex quibus componunt, ac præterea formatione, & situ partium singularū, ac totius instrumenti. Ab his uero, quæ ex necessitate consequuntur consimilia, quantum quidem attinet ad tactū, à mediocritate, quæ in mollitie, ac duritie consistit: quantum uero ad aspectum, à colore bono, & leuitatis, atq; hispiditatis mediocritate. In operationibus uero, à perfectione, quam & ipsarum virtutem appellamus. Ab his uero, quæ instrumentarias partes consequuntur, à cōmensuratione, & pulchritudine oīum totius corporis instrumentorū, ac præterea earum, quæ ipsis insunt, virtute operationū. Optimæ igitur constitutionis corporum signa indicatiua sunt hæc. Eorum autem, quæ ab ipsa deficiunt, & adhuc tamen salubria existunt, nonnulla quidem in consimilium tēperatura uitium aliquod paruum habent: nonnulla uero in instrumentariorum commensuratione, & hoc quoq; per exiguum. Accidit autē hoc vel in omnibus, vel in aliquibus, aut in vtrisque. Vitiōrū uero genera eadē sunt cum his, quæ virtutem perficiunt, tēperatura quidem in consimilibus: numerus autē, & formatio, & magnitudo, & situs in instrumentarijs: vtrisque uero communis vnitas, quam & ipsorum cōtinuitatem appellamus. In his autē ipsis generibus sunt corporum insalubriū vitia secundū vtrūq; insalubritatis significatū. Terminus autē, qui vtrūq; distinguit, est operationū læsio sensibilis. Quæ uero ab optima corporum constitutione breue aliquid deficiunt, re uera quidem & ipsa in aliquo sunt offensa, non tamē id sensu comprehenditur. Distingunt uero ex eo, quod magis minusve in operationibus existit, ac quia causis insalubribus non æque resistunt. Quæ autem simpliciter in salubria sunt corpora, distinguuntur ob id, quod facile à causis insalubribus superant, & quoniam in uirtute operationum multum deficiunt. In medio autem amborum collocatur neutra, tum quæ exquisitè appellantur, tum quæ cum latitudine quadam. Quo fit, ut tota sanitatis latitudo in tres partes, quarum singulæ latitudinem habent non paruam, diuidatur. Erit autem prima quidem salubrium corporum, secunda neutrorum, tertia insalubriū. Post quæ deinceps sequuntur.

A. I. r. f. d.
lum. I. c. 4.
41.6

Aquuntur, quæ iam ægrotant corpora, quæ sensibilibus operationû læsionibus distinguunt. Quæ igitur dolore infestantur, & quorum motus sunt deprauati, aut omnino interierunt, manifestas habent determinationes. Quæ vero imbecilles edunt operationes, in magnis quidem distantis facile discernuntur, in paruis vero ambigua sunt: atq; idcirco in eo genere noxæ collocat dispositio, quæ neutrius contrariorum est particeps, quam & ipsam neutram dicimus appellari. Ita tñ vt horum omnium sensus sit iudex, non ipsa natura rerum inspiciatur: periculum. n. esset, ne in dogma *æiwaθias*, i. perpetuæ passibilitatis, traheremur. Et quidē signa sanorū corporū, sed quæ aut insalubria, aut salubria, aut neutra existunt, quantitate distantie differunt, duobus inuicem contrarijs terminis à nobis statutis, optima videlicet constitutione corporis, & nuper facta egitudine, ac deinceps considerantibus, vtri eorum viciniora sint ea, quæ ad examen corpora veniunt. Quæ enim proximiora sunt optimæ constitutioni, salubria: Quæ uero ab hac longius distant, atq; ad ea, quæ iam ægrotant, magis accedunt, insalubria: Quæ autem intermedia, atque æqualiter ab utriusq; distare videntur, neutra erunt. Optimæ igitur constitutionis corporis indicia explicauimus. Eorum vero, quæ ab ipsa deficient, totidem sunt numero genera, quæ in magis, & minus secari possunt. Cum autem in tres latitudines diuisa sint, corporis insalubris simpliciter indicia trademus: ex his enim, & reliquæ duæ latitudines innotescunt. Generaliter igitur prius à nobis in eo, quem de optima constitutione sermonem habuimus, dictum est: specialiter autem nunc dicitur, si prius partes diuiserimus.

Quot sint differentie partium.

CAP. 9.

A. l. r. f. i. d. 5.
c. i. fol. 9. f

SVnt vero earum quatuor vniuersæ differentie, quoniam nonnullæ earum principia quædam existunt: aliqua vero ab ipsis originem habent: aliqua nec aliarū gubernationi præsumunt, neq; ab alijs gubernantur, cum initas habeant à natura potetias, à quibus reguntur: quædā uero sunt, quæ initas simul, & aliunde emanantes habent. Principia igitur sunt Cerebrū, Cor, Hepar, Testiculi. Ab his vero ortum habent, atq; eisdem subministrant, Nerui quidem, & Spinalis medulla, Cerebro: Cordi uero, Arteriæ: Hepati, Venæ: Ipsa uero seminaria uasa, Testiculis. Quæ autē à se ipsis gubernantur, sunt Cartilago, Os, Copula, seu ligamentum, Membrana, Adenes. i. glandulæ, Adeps, Caro simplex. Reliquæ uero partes, cum unā cum istis habeant ex seipsis regimen, arterijs, neruis, & uenis insuper egent. Capillorum autem, atque unguium neque regimen ullum est, sed generatio tantummodo. Hæ igitur sunt partium differentie.

De signis cerebri.

CAP. 10.

A. l. 3. f. i. t. r.
c. 4. fol. 182. f

Indicia autem singularum tēparaturæ sumpto à Cerebro initio, deinceps dicemus. Sunt uero quinque; uniuersa genera, quæ ipsius naturam ostēdunt. Primum quidem totius capitis dispositio: Secundum uero, sensibilibus operationum uirtus, & uitium: Et tertium, actiuarū: Quartum, earum, quæ tenent principatum: Et quintum, naturalium. Aliud uero genus præter hæc omnia est ea, quæ ab extrinsecus occurrantibus aduenit alteratio. Et quidem totius capitis dispositio, ex magnitudine, & figura sumitur, atque capillis.

De paruitate, & magnitudine capitis, & de ipsius, figura.

CAP. 11.

A. ibidē, & c.
10. fol. 184. h

Paruū igitur caput uitiosæ constitutionis cerebri proprium est indicium. Magnum uero non necessario indicat bonam constitutionem: sed, si quidem ob insitæ uirtutis robur, quæ multam atq; optimam materiam afformauerit, eueniat, bonum est signum: at, si ob materiæ tantam multitudinem, haudquaquam bonum. Distinguenda uero sunt hæc, & ex figura ipsa, & ex his, quæ ab eo habent ortum. A figura quidem ipsa, si concinna: semper. n. hoc bonum est signū: Ex his autem, quæ ab eo ortum habent, si ualida est ceruix, & si alijs ossibus optime constet, atque omnis præterea neruosa substantia boni sit habitus, ac robur habeat intētū. Propria autē capitis figura est, ueluti si excogitares sphaeram exquisitè rotundam ex cera constructam, leniter utrinq; depressam. In hac enim, necesse est, ut posteriores, prioresq; partes magis gibbæ fiant, q̃ sphaeræ conueniat: quæ uero utrinq; cōsistūt, magis recte. Quod si ea, quæ secundū occiput, eminentia alicui minuat, simul intueri oportet neruos, atq; ceruicē unā cum ossibus alijs. Nam, si secundum naturam constiterint, materiæ defectu, non uirtutis imbecillitate hoc contigit: illis uero non recte se habentibus, principium est debile. Sed magna ex parte defectus, qui occipiti eueniunt, cōsequi eorū, quæ ante diximus imbecillitas: rarissimeq; aliter euenire consuevit. Caput etiam, quod secundum occiput in acutiem tēdit, animaduertere oportet, ijsdē adhibitis distinguēdi rationibus, quibus antea in capite grādiōri factō utebamur. Sæpenumero uero & hic bonum est signum, figura concinna cerebelli, quod nonnulli medici posterius cerebrum appellare consueuerint, quemadmodū sanè & posterius existit, ea futura, quæ græcæ literæ, Δ , formā habet, distinctum. Est uero hæc pars, spinalis medullæ principium, & eius ratione, neruorū omnium, qui in toto animali sunt actiui. Ipsa autem pars posterior per seipsam paucos admodum sensitiuos obtinet neruos plurimos uero actiuos: sicuti & anterior, sensitiuos quidē plurimos, paucos admodum actiuos. Quare, ubi bene fuerit affecta vtraque pars, robustas habebunt suas propagines. Eedem quoque distinctiones adhibendæ sunt ad partes capitis anteriores ad frontem attinentes, quæ etiam ad posteriores, earundemq; & paruitatem, & magnitudinē inspicere oportet,

† ποζότερον.

re oportet, atque itidem figuram, & sensus ibi collocatos, visum, gustum, atque odoratum. Hæc Enim se inuicem indicant, atque attestantur, & quæ à principijs oriuntur, principij virtutem, & vitium: & principium ea, quæ ab ipso nascuntur.

De operationibus obtinentibus principatum.

CAP. 12.

E Arum autem operationum, quæ obtinēt principatum, virtus ac vitium sunt ipsius principij seorsū tantūmodo indicia. Voco autē operationes principatū obtinētes, hoc est *ὑποκρινάσ*, quæ à solo principio proueniunt. Ingeniū quidē igitur (græcè *αρχινοία*) subtilē cerebri substantiā indicat: tarditas vero intellectus, crassam: discendi vero facilitas, formarum facile susceptiuam: memoria autem stabilem ac firmam: Sicuti & discendi difficultas, formarum nō facile susceptiuam, & obliuio, fluidam: mobilitas quoque in opinionibus, calidam: stabilitas autem frigidam. Adhuc autem duo indiciorum genera mihi videor prætermisisse, de quibus sum ab initio me dicturum pollicitus, quorum alterum ad operationes attinet naturales: alterum vero ad ea, quæ extrinsecus occurrant. Erit autem de vtriusque sermo communis.

A. ibidem.

Signa bonæ temperaturæ cerebri.

CAP. 13.

S Iquidem cerebrum sortitur bonam quatuor primarum qualitatum temperaturam, omnia quæ diximus habebit moderata: & excrementa, quæ vel per palatū, vel aures, vel nares, vel oculos expurgantur, hæc quoque modice se habebunt: atque ab ijs, quæ extrinsecus occurrant, minime lædetur, quæ scilicet, vel calefaciunt, vel frigefaciunt, vel humectāt, vel exsiccant. Talibus igitur capilli capitis, cum adhuc sunt infantes, subruſi: dum vero pueri, subflauī: cum iā adoleuerint, flauī fiunt, mediūque quodammodo sunt inter eos, qui exquisitè sunt crispī, & simplices: non tamē facile caluitium patiuntur. Quæ vero dicuntur, ac posterius dicenda indicia sunt, accipere oportet, vt in bonam habentibus temperiem habitationibus. Quæ autem ad capillos attinēt, non ad locorum tantum, sed ad humorum quoque temperaturam, quæ cerebri temperaturæ proportionē respondent, sunt referenda. Si vero calidius sit, quàm oporteat, in altera vero oppositione bonam habeat temperaturam, siquidem in caliditate multum excesserit, omnia, quæ dicuntur, validiora erunt indicia: sed, si paruus fuerit excessus, imbecilla. Communis autem hæc ratio statuatur in omnibus partibus, quarum in temperaturis vniuersis indicia sumus tradituri.

Signa calidi cerebri.

CAP. 14.

D Einceps igitur signa caliditatis cerebri, præter ea, quæ nup̄ diximus, sunt: quæ circa caput, omnia rubicundiora, & calidiora, & quæ in oculis sunt venæ, magis sensu patent. Capilli quoque in his geniti celeriter in capite proueniunt, & cum multum in caliditate à mediocri temperatura recesserint, nigri, & robusti, & crispī fiūt: cū vero nō multū, subflauī, quidem ab initio fiūt, deinde nigricant, ac progredientibus ætatibus caluitiū patiuntur, atque eo magis, quæ plus modico sunt calidiores. Excrementa uero, quæ per palatū, & nares, & oculos, & aures, pauca & cōcocta ipsis existūt, cum integram habuerint sanitatem. Cum uero eis caput repletur: continuo enim, ac tum præsertim, cum nullam uictus seruauerint rationē, tale quid eis accidit, plura quidem in ipsis excrementa, sed non incocta generantur, implenturque, atque aggrauantur eorū capita à calefacientibus cibis, & potibus, odoribus, atque hisce omnibus, quæ extrinsecus occurrant: in quorum numero est, & qui nobis circumfunditur aer. Sed præterea magis, si non solum natura calida, sed etiam humida corpora extiterint. Breuibis autem somnis huiusmodi temperaturæ contentæ sunt, eisdemque non profundis.

A. l. 3. f. 1. r. 1. c. 17. f. 186. h.

Signa frigidi cerebri.

CAP. 15.

F Ridioris uero, quàm oporteat, cerebri indicia sunt plura in proprijs meatibus excrementa, & capilli recti, & rufi, & stabiles & qui longo post natiuitatem tempore nascuntur, tenues, atque ab initio male nutriti: & facile à causis frigidis offenduntur, atque hoc ipso offensionis tempore destillationibus, & grauedinibus capiuntur: neque, si terigeris partes ad caput attinentes, admodum calidæ sentiuntur: neque si inspexeris, rubicundæ apparent: & oculorum venæ omnino uisum effugiunt: & somnolentiores quodam modo sunt.

A. ibidem. a. b.

Signa siccī cerebri.

CAP. 16.

S iccioris autem cerebri indicia sunt meatus superfluitatibus carentes, & sensuum perspicacitas: sunt autem ad uigilias prompti, & capillos habent robustissimos, & qui celerrime eis genitis innascuntur. Crispī autem potius sunt, quàm recti: cito autem calui fiunt.

A. ibidem. b.

Humidi cerebri indicia.

CAP. 17.

H umidioris uero cerebri indicia, capilli plani, & nequaquam calui fiunt: Sensus autem turbulenti, & excrementorum multitudo, somni multi atque profundi. Et hæc quidem simplices sunt intemperaturæ.

A. ibidem.

Signa calidi siccīque cerebri.

CAP. 18.

C ompositæ autem primum calidæ & siccæ secundum quam & superfluitatibus carent, & sensibus uigenti, & plurimum uigilant, & cito calui fiunt: & prima quidem capillorum generatio celerrima est, ac plurimo abundans alimento: capillos uero habent nigros, & crispōs: & tangentibus caput, calidi sentiuntur: & sunt rubicundi usque ad gratem consistentiæ.

Signa

A

Signa calidi, & humidi cerebri.

CAP. 19.

SI vero humiditas adiungatur caliditati, parū vtriusque qualitatibus superantibus mediocritatē, color bonus, & calor, & oculorū venæ magnæ: & plura excrementa, & mediocriter cocta: & capilli recti, subflauī, & non facile calui fiunt. Implētur vero, atq; aggrauātur eorū capita à calidis: at, si ēt humectentur, tūc multo magis, quādo & excrementorū habēt multitudinem. Et si plurimū caliditas, atq; humiditas creuerit, his caput egritudinibus est obnoxium, atq; excrementis abundās, & quod facile à calefacientibus, atq; humectantibus offendatur. Auster vero semper eis aduersatur, atq; optime in Aquilone se habēt: non tū diu vigilare possunt: & cum se ad somnum cōuerterint, simul graui somno (hoc est comate) tentātur, & vigilāt, & somnia habent imaginationibus plena, visus eis turbulētī, neq; satis sensibus vigent. Quod si multū in caliditate cerebrum à mediocritate recesserit, paulo aut̄ humidius extiterit, calidæ tēperaturæ indicia quidē superabunt, cū quibus læuia quædam humiditatis signa cōiungentur: veluti si longe quidē humidius, paulo vero calidius, vehemētia quidē erunt ac manifesta humiditatis indicia, debilia aut̄ caliditatis. Communis vero hæc ratio in omnibus compositis intemperaturis existit.

Signa frigidi, & sicci cerebri.

CAP. 20.

B

FRigidæ vero, & siccæ cerebri intemperaturæ: quātum ex se est, frigidum, & minime coloratū, caput reddunt: semper. n. memoria repetenda, quæ à nobis ab initio est distinctio posita, vt præterea aduertamus, quantum ex humorum temperatura alterentur, quæ circa ipsum cōsistunt. Protinus autem huiuscemodi temperatura, venis carentes habent oculos, & à causis frigidis facile læduntur, Quare & inequali sanitate fruuntur, quoniam nonnunquam leuissima habent capita, & meatus, qui superfluitatibus careant: nonnunquam vero & grauedinibus, & destillationibus parua ex causa facile capiuntur.

De sensibus.

CAP. 21.

Sensus autem eorum in iuuentute quidem omnes vigent, atq; omni vitio carent, sed progrediente ætate cito marcescūt. Et, vt summatim dicatur, omnes celerissimam circa caput senectutem ostendunt: quare & cito cani fiunt. Capilli vero ipsis quidem genitis vix exeunt, & male nutriuntur, & rufi sunt. In progressu autem ætatis, superante magis frigiditate caliditatem, quā siccatate humiditatem, non caluescunt. Contra vero si contigerit, siccatatem quidem plurimum dominari humiditati, frigiditatem vero caliditati, parum calui fiunt hi.

Signa cerebri frigidi, & humidi.

CAP. 22.

C

Humidæ vero, & frigidæ cerebri temperaturæ faciunt homines graui somno tentari, & ad somnum facile conuerti, sensibus quoq; minime vigentes, atq; excrementis redundantes, & qui caput frigiditati ac repletioni habent obnoxium, ac destillationibus, & grauedinibus facile tentantur: neque tamen hi calui fiunt. Hęc igitur indicia sunt cerebri temperaturæ, à quibus si progrediaris, ad vnum quodque sensorium * dignotiones transferre licebit.

De oculis.

CAP. 23.

Sed sufficiet de oculis duntaxat facere mentionem. Quicūq; tagētibus quidem manifeste calidi existunt, & facili ac crebro motu cientur, & venas latas habent, hi calidi omnes sunt: frigidi vero, his contrarii. Et humidi q. d. molles simul, & multa humiditate pleni: sicci vero, aridi simul, & duri. A similibus aut̄ suæ tēperaturæ causis facile offendunt: iuuant aut̄ à modico contrariorū vsu: sed hoc q. d. cōe in oī cuiuscūq; partis tēperaturæ dignotione oportet meminisse.

De magnitudine oculorum.

CAP. 24.

Magnitudo oculorum quidem, vbi concinnitas adfit, & operationum virtus, multitudinem bene temperatæ substantiæ ostendit, ex qua sunt conformati: quæ si defint, multam quidem substantiam, non tamen bene temperatam ostendunt.

De paruitate oculorum.

CAP. 25.

D

Paruitas vero oculorū adiūcta q. d. cōcinnitate, ac operationū virtute, paucā q. d., sed bene temperatā substantiā ostendit, ex qua sunt cōformati. Si vero sociam habuerint incōcinnitatem quandam, atque operationū vitium, tunc paucam simul, ac uitiosam materiam ostēdunt.

De colore oculorum.

CAP. 26.

Quæ uero ad colores attinent, ita distinguere oportet. Glauci quidem oculi, qui pura humiditate, ac non multa præfulgent, tales fiunt ob splendidi luminis abundantiam: contra uero nigri, & qui intermediam naturam seruant, causas quoque intermedias habent.

De glaucedine, & nigredine oculorum.

CAP. 27.

Glaucus igit̄ oculus fit, uel pp magnitudinē, uel pp splendorē humoris, q. à Græcis crystalloides noīat̄, uel pp sitū, pminētē, aut pp tenuis, & aquei humoris, q. i pupilla existit, paucitatē, & puritatē: atq; oībus q. d. i unū cōueniētib⁹ fit glaucissimus oculus. Quod si qua adfint, aliqua uero nō, tūc maior, minorve glaucedo contrahit. Niger vero oculus fit aut ob paruitatē crystalloidis, aut pp pfundū sitū, vel qm splēdidus ac fulgid⁹ exq̄site nō ē, uel qm tenuis humor uel superabūdat, uel purus nō existit: uel pp unā aliquā ex his causis, aut pp oēs fieri consuevit. In ipsis autē magis, & minus (ut ante diximus) reperit̄. Tenuis igit̄ humor, quo magis ad aquæ naturam

Hoc caput debet cōiungi cū precedenti.

* ὀφθαλμὸν ἀπὸ τῆς σέως.

A. l. 3. f. 3. t. 2.
c. 2. f. 220. g

A. ibidem.

ARS MEDICINALIS

naturam accedit, & superabundat, humidior em oculum ostendit, quemadmodum, si crassior ac E
mior fiat: ficiore. Chrystalloides aut, siq de durior existat ficiore efficit oculu: si vero mollior
humidior e: sic & si plus modico tenuem humore excefferit, ficiore: si aut defecerit, contrarium.

De cordis temperaturis.

CAP. 28.

DE cordis aut temperaturis deinceps dicendu est: si prius hac in memoriam reuocauerimus,
quod vnquanq; parte seipsa, vel calidior em, vel frigidior e, vel ficiore, vel humidior e
dicimus factam, non alicui rei alteri comparantes, sed ad seipsam. Sic enim, vtunque extiterit
cor natura frigidissimu, multo sane calidior em temperaturam possidebit calidissimo cerebro.

Signa cordis calidi.

CAP. 29.

Calidioris igitur cordis, vt ad modu, qui ei pprius est atq; coueniens, indicia quada sunt in-
separabilia, & ppria, magnitudo respirationis, & pulsus velocitas, & frequentia: & audacia,
& ad actiones natura prompta. Quod si multum in caliditate excefferit, tuc ira precipitatio, &
furibunda temeritas adsunt. Est aut his thorax hispidus, & praesertim pectus, & quacunq; hypo-
chondrijs partes proximiores. Magna vero ex parte calidi cordis temperatura vniuersum cor-
pus calidu reddit, nisi hepar vehementius obstiterit. Dicemus aut paulo inferius totius corpo-
ris indicia. Est quide & latitudo thoracis, caliditatis indiciu, nisi & hic quoq; cerebrum multu ob-
stiterit, qm ei magna ex parte spinalis medulla in magnitudine rndet: tanta vero erit magnitu-
dine vertebrae, quanta & spinalis medulla, quare & spina vniuersa. Cofigiu vero thorax ad eam
spinae parte, quae Metaphrenu. i. dorsum dicit, tanq ad carina nauis. Quare necessario eius logi-
tudo aquabit dorso: latitudo vero erit pro vertebraru rone, qm ad pportione earu crassitudi-
nis fuerit cofixus. Cu vero cordis caliditas superas perflauerit, ac dilatauerit in primo sui ortu
thorace, erit eiusde caliditati proportionem respodens. Quare, cu caput paruum, thorax aut latus
extiterit, maximu hoc tibi fuerit cordis caliditatis indicium: cu uero magno existente capite pa-
uus fuerit, propriissimum hoc erit cordis frigidioris signu: si uero capiti fuerit proportionem re-
spondens, tunc alijs signis de corde distingues, ex ipsius thoracis amplitudine nihil assumens.

Signa cordis frigidi.

CAP. 30.

In frigidior e uero corde pulsus minores existunt, qm mo naturae coueniat: no tn necessario tar-
diores, uel rariores. Respiratio aut, siq de thorax tato mior extiterit, quato cor frigidius, pulsi-
bus erit pportionalis. Si uero maior fuerit, q p frigiditatis qtitate, no minor e tm, sed et tardior
& rarior. Tales aut timidi natura sunt, & sine audacia, & segnes, & nudu pilis habet pectus. De
eius uero paruitate distinguendu, ut diximus prius. Eodem modo, & de totius corporis caliditate. G

Signa cordis sicci.

CAP. 31.

Cor aut ficius pulsus efficit duriores, & ira non prompta quidem, sed feram, & quae non
facile sedari queat, magna q; ex parte uniuersum corpus ficius existit, nisi hepar obstiterit.

Signa cordis humidi.

CAP. 32.

Cordis uero humidioris signa, pulsus molles, & mores ad iram quidem procliu es, sed tale,
quae facile sedari possit, & vniuersum corpus humidius existit, nisi hepar obstiterit. Secun-
dum vero coniugationem qualitatum primarum cordis intemperaturae ita se habent.

Signa cordis calidi, & sicci.

CAP. 33.

Calidi, & sicci cordis pulsus duri sunt, & magni, & ueloces, & frequentes: & respirationes ma-
gne, & ueloces, & frequentes, & multo magis ad uelocitate ac frequentiam uergunt, thorace
cordi non aucto, pportionaliter. Hi uero praecunctis pectus habet maxime hirsutum, & hypo-
chondria. Ad actiones aut propti sunt, & iracundi, & celeres, & impudetes, & mores tyrannicos ha-
bent: etenim sunt in ira precipites, non facile uero placabiles. De totius autem corporis tempe-
ratura, & thoracis amplitudine, his, quae ante diximus, proportionaliter est distinguendum.

Signa cordis calidi, & humidi.

CAP. 34.

Si uero caliditas vna cum humiditate dominabitur, minus quidem in his, quos antea diximus,
hi sunt hirsuti, ad actiones uero nihilominus propti, no tamen ferus est animus, sed ad iram
procliui tantummodo. Pulsus uero magni ac molles, ueloces & frequentes existunt. Et respiratio,
cu thorax cordi fuerit pportionalis, eandem pulsibus forma seruabit: si uero minor extiterit, tan-
to illis uelocior erit, & frequentior, quato & thorax minor extiterit. Si aut multa facta fuerit euer-
sio in temperatura, ac si hoc pfertim in humiditate cotigerit, praeter ea, quae diximus, contingent
etiam exputredine morbi, his, qui in ipsis fuerint, humoribus corruptis ac putrefactis. Expira-
tiones aut maiores sunt, ac uelociiores inspirationibus, & submissio arteriae in pulsibus uelox.

Signa cordis humidi, & frigidi.

CAP. 35.

Humidioris uero & frigidioris cordis pulsus quidem molles. Moribus autem nequaquam
audaces, sed timidi & segnes existunt. Tales etiam glabrum pectus habet, minime q; iram
retinent, sicuti & ad iram non admodum sunt prompti. Quae uero ad thoracem, & uniuersum
attinent corpus, distinguere oportet, sicuti ea, quae ante diximus.

Signa cordis frigidi, & sicci.

CAP. 36.

Frigidius uero cor, & ficius, pulsus quidem dueros reddit, & paruos: respirationem autem, si
quidem

A. l. 3. f. 112.
x. c. 3. f. 276.

A. ibidem.

A. ibidem.

A. ibidem.

H

A quidem thorax paruitatem cordis frigiditati proportionalem habuerit, moderatā: si uero maior extiterit, raram ac tardam. Hi uero præ omnibus minime ad irascendum prompti, cum autem coacti fuerint irasci quibusdam, retinent iram. Habent autem maxime omnium, nudū pilis pectus. De paruitate, autem thoracis, ac præterea totius corporis frigiditate similiter distinguendum. Vnum illud commune præter dicta omnia nobis memoria repetentibus, quod, quæcunq; de moribus siue nunc, siue quouis alio sermone explicata sunt ad temperaturæ cognitionem, non de probis moribus, aut uitiis, qui ex philosophia hominibus adueniunt, sed de infitis vni cuique ac naturalibus, à nobis sunt exposita.

Signa calidi hepatis.

CAP. 37.

A 13. f. 14. r.
c. 5. fol. 308. g

Hepatis "calidioris" indicia, uenarum latitudo, flaua bilis abundantior, in consistenti uero ætate, etiam atra: calidior ipsis sanguis, atq; eadem ratione corpus uniuersum, nisi obstiterit cor. His uenter, & hypochondria hirsuta.

Signa hepatis frigidi.

CAP. 38.

A ibid. c. 6.

Frigidioris "uero, angustia uenarum, pituita abundantior, sanguis frigidior, & totius corporis habitus, nisi à corde calefiat. Venter illis glaber est, atque hypochondria.

Signa hepatis sicci.

CAP. 39.

A ibidem. c. 7

Siccioris "autem, sanguis quidem crassior, & minime abundans, venæ duriores, & totius corporis habitus ficiior.

Signa humidi hepatis.

CAP. 40.

A ibidem. c. 8

Humidioris "autem, sanguis quidem abundantior, atq; humidior, uenæ autem molliores: ita uero & uniuersum corpus, nisi partes ad cor attinentes obstiterint.

Signa calidi, & sicci hepatis.

CAP. 41.

A ibid. c. 9 h

Calidioris "uero simul, ac sicciioris hepatis indicia, hypochondrium hispidissimum, sanguis crassior simul, ac paucior, flaua bilis plurima est, consistente autem ætate, & atra uenarum ite latitudo, & durities. Sic uero & uniuersum corpus se habet. Nam, quæ ex corde caliditas originem habet, potest obtundere eam, quæ ab hepate nascitur, frigiditatem: sicuti & frigiditas caliditatem: siccitatem uero non potest humidius cor ad contrariū habitum transferre. Media uero inter has, quæ dictæ sunt, ea, quæ ab hepate humiditas oritur. Magis. n. à cordis siccitate superatur, quàm siccitas ab humiditate, minus autem à caliditate, adhuc uero multo minus frigiditate. Hæc. n. inter omnes qualitates, quæ ab hepate proueniunt, facillime uincitur. Liqueat autē, quod, cum in unum conuenerint utriusque principij temperaturæ, totum exquisitè secundum illas afficitur corpus, paulo uero inferius ipsorum dicentur indicia.

Signa hepatis calidi, & humidi.

CAP. 42.

A ibid. c. 10.

Humidius "autē ac simul calidius hepar, minus quidem, q̃ calidius, & siccius hypochondria reddit hispida. Plurimū uero sanguinis, & uenas amplas, habitumq; calidiorē, atq; humidiorē facit, nisi obstiterit cor. Si uero amplius in ambabus qualitatibus à naturæ modo recedat, à morbis, qui ex putredine, ac uitiosis humoribus fiunt, facillime capitur. Adhuc autem magis, si plurimum augeatur humiditas, caliditas uero parum. Si autem contra, parum quidem humiditas crescat, plurimum uero caliditas, minime uitiosis humoribus laborant.

Signa hepatis humidi, & frigidi.

CAP. 43.

A ibid. c. 11.

Humidius "autem, & frigidius hepar habet hypochondria glabra, sanguinem uero pituitiosorem generat, cum uenarum angustia: sic & reliquum habet corpus, nisi à corde ad contraria transferatur.

Signa hepatis frigidi, & sicci.

CAP. 44.

A ibid. c. 12.

Frigidius "autem, & siccius hepar cum paucō sanguine, & uenarum angustia efficit, corpus, atque frigidius, & hypochondria glabra, nisi & hic cor dominetur.

Signa calide, frigide, humide, & sicce temperaturæ testiculorum.

CAP. 45.

A 13. f. 20. r.
c. 4. fol. 372 d

Temperaturæ "uero testiculorū, calida quidem ad uenerem procliuis, & masculorum generatrix, & fecunda, celeriterq; genitales partes obsepit pilis, simul autem, & circumiacētes attingit partes: frigidior uero contraria efficit. Et humida quidē multo, & humido semine abundat: sicca paucum, & modice crassum generat semen.

Signa calide, & sicce temperaturæ testiculorum.

CAP. 46.

A ibidem. c. 5

Calidior "uero, ac sicciior, & crassissimum semen habet, & fecundissima est, ac celerrime ab initio protinus ad coitum excitat animal. Itaq; & his genitales partes citissime hispide fiūt, atq; omnes, quæ circumstant, supra quidem usq; ad regiones, quæ ad umbilicum sunt, infra uero usq; ad media femora. Petulca igitur est, & ad libidinem prona huiuscemodi temperatura, statim uero satiatur, & si cogatur, offenditur.

Signa calide, & humide temperaturæ testiculorum.

CAP. 47.

A ibid. c. 6.

Si autem "caliditas humiditati cōiugatur, hirsuti quidem tales minus, plus uero semine abundant, non tamen plus cæteris appetunt, sed maiori detrimento præter modū ueneris indulgēt. Quod si satis excreuerunt, & caliditas, & humiditas, nō sine detrimento à ueneris abstinent.

Isagogici.

91

Signa

ARS MEDICINALIS

Signa frigida, & humida temperaturæ testicularum.

CAP. 48.

SI uero frigidiorē, & humidiorē temperaturam testiculi habuerint, partes circumpositæ glabrae sunt, & tarde reueneram exercere incipiunt, neque proni ad actum huiusmodi sunt. A quo sum vero, & tenue ipsis semē, & parū fecundū, & foeminarū generatiuū, vel oīno nō generans.

A. ibidē. c. 7.

Signa frigida, & sicca temperaturæ testicularum.

CAP. 49.

Frigidior uero, & ficcior temperatura similis quidem in reliquis est antedictæ, crassius uero in ipsa semen existit, atque omnino paucum.

A. ibidē. c. 8.

De habitu totius corporis.

CAP. 50.

Totius autem corporis habitus, diximus & superius, quomodo & hepatis, & cordis naturam sequatur. Ei autem magis assimilatur, quod unā aliquam ex primis qualitatibus potentiorē habuit, quas & effectiuas appellat. Totius uero corporis habitus in illis maxime dicitur partibus, quæ primæ oculis subiiciuntur. Sunt uero hæc, musculi, qui omnia ambiunt ossa, carnes quædam compositæ ex prima, & simplici carne, & præterea fibris, quibus innascunt. Propria. n. musculorum substantia his duobus constat: quæ uero ad ipsos uasa pertingunt, ueluti riuus quidam sunt, qui nō eorum substantiam complent, sed eis subministrant, ut in uita permaneant. Dicent igitur & horum temperaturæ indicia in bene temperata habitatione. Nam, quæ male temperata sunt, cutem permutant ex se ipsis formantes, & quædam ex indiciis corrumpunt. Ita & in bene temperata regione, si quis sæpe æstatis nudum soli exposuerit, permutabit indicia, quæ ex colore, & duritie, & mollitie sumuntur. Si uero, quæadmodum bonā temperiē obtinet locus, ita & ipse bene temperato uictu usus fuerit, ut qui neque se nudum singulis diebus in sole plurimū torrefaciat, neque sicuti plerique, more puellarum continue in umbra degat, hic certa, atque exquisita temperaturæ indicia præferet. Tanquam igitur de hoc futurus sit sermo, nunc ad ipsum accedemus.

Signa moderatæ temperaturæ.

CAP. 51.

Moderatæ temperaturæ indicia secundū totū animalis habitum: color quidem ex rubro, & albo commistus, capilli uero flauī, & plerunq; mediocriter crispī: carnositatis autē mediocritas in qualitate, & quātitate. Medium est enim exquisite huiuscemodi corpus inter omnes excessus, ut qui ad ipsum dicantur, & intelligantur. Nam & crassum corpus ad hoc comparatum dicitur crassum, & tenue ad hoc eodem modo: & carnosum, & macilentum, & pingue, & durum, & molle, & hispidum, & glabrum. Nullum igitur horum corpus est mediocritatem habens, sed, qualis Polycleti regula, ad summum totius peruenit mediocritatis, adeo, ut neque tangentibus molle uideatur, neque durum, neque frigidum: insipientibus uero neque hirsutum, neque glabrum, neque crassum, neque tenue, aut aliquam aliam habens immoderationem.

De corpore calidiore.

CAP. 52.

Quæcunq; autem in caliditate à medio recedunt, non tamen in humiditate, uel siccitate, hæc, quātum ad carnosum genus attinet (de hoc enim præsens est sermo) uidentur quidem tangentibus calidiora tantum, quātū & eorum temperatura calidior. Tanto uero magis hirsuta sunt, quanto & calidiora, & minus pinguedinis habent. Colorē autē rubrū, & capillos nigros habent.

A. l. i. f. 2. d. 3.
c. 3. fol. 44. &
45.

Signa frigida temperaturæ.

CAP. 53.

Frigidioris autem temperaturæ indicia sunt, pilorū carentia, pinguedo, & frigiditas, quæ tāgentibus obuiat. Color autem unā cum capillis etiam rufior, & ubi multa frigiditas adfuerit, liuidus quodammodo existit, quem nonnulli medicos colorem plumbeum appellant.

A. ibidem.

Signa sicca temperaturæ.

CAP. 54.

Siccior autem temperatura tanto gracilior est, & durior bona temperatura, quanto maior est siccitas: in reliquis autem eodem modo se habet.

A. ibidem.

Signa humida temperaturæ.

CAP. 55.

Et humidior etiam in reliquis quidem eodem modo se habet: melius autē carnosā, & mollior. Et quidem secundum coniugationem qualitatū primarum factæ intemperaturæ compositam habent indiciorum formam.

A. ibidem.

Signa calida, & sicca temperaturæ.

CAP. 56.

Calidior simul, ac ficcior, hirsutior, ac calidior, & durior existit, & pinguedine caret, gracilisque est, & capillos nigros habet. Si uero multum in caliditate excedat, color quoque niger illi adest.

Signa calida, & humida temperaturæ.

CAP. 57.

Calidior autem, & humidior temperatura, mollior, & calidior, & carnosior tāto est bona temperatura, quātū & utrisq; qualitatibus aucta fuerit. Quod si plurimum augeat, cito similiter à putredinis corripitur morbis, quā & humorū uitio prompte laborat. Si uero parū quidē humidior sit, multo uero calidior, molliores quidē parū huiuscemodi sunt his, qui bonā habent temperaturā, & magis carnosī, non parū uero hirsutiores, & tāgentibus nō parū calidiores. Nigri uero eis capilli, & caro pinguedine caret. Si uero paulo quidē calidior, multo uero humidior, mollis his caro est, & multa, & color comistus est ex albo, & rubro, & tāgentibus paulo calidiores. Et, ut summatim dicat, oībus temperaturæ coniugationibus semper super excedētis qualitatē indicia eminebūt.

Signa

CAP. 58.

Signa frigida, & sicca temperaturæ.

CAP. 59.

Signa ficci ventriculi.

CAP. 16.

Signa humidi ventriculi.

CAP. 61.

Signa calidi ventriculi.

CAP. 62.

Signa frigidi ventriculi.

С А Р. 63.

† ὀρεχθῆναι μὲν
ἀγαθῇ, πρὸς φα-
δὲ οὐκ ἀγαθῇ,
ad appetendum
quidē idoneus,
ad concoquen-
dum autem nō
idoneus.

De malis temperaturis in ventriculo coniugatis.

CAP. 64

Isagogici.

91 2 *Signa*

A. ibidem.

A. ibidem.

Signa pulmonis Frigidi.

CAP. 65. E

ET hoc maximum fit frigidi pulmonis indicium. Vt vero frigidum inspirantes manifeste molestiam sentiunt, & frigiditatem, ita & caliditas est ipsis amica. Sed & pituitæ excrementa cum sreatu, & tussi expiunt.

Signa pulmonis siccæ, vel humidæ.

CAP. 66.

Pulmonis autem siccitates excrementis vacant, & pituita, & vocem claram efficiunt: quemadmodum humiditates obscuram reddunt, ac raucam. Et, cum uehementius, aut acutius loqui studuerint, tunc intercidunt excrementa.

De voce.

CAP. 67.

Non tñ ipsa vocis magnitudo à caliditate, sicuti neq; paruitas à frigiditate fit: sed altera à dē asperæ arteriæ latitudinē sequit̃, & uehementiorē efflatū: paruitas verò à contrarijs aduenit causis. Quare neq; semp, neq; primū, sed ex accidēti, & solas naturales tēperaturas, non autē aduēritias vocis magnitudo, aut paruitas sequit̃. Qm̃ etenim talia instrumenta tēperaturæ rōne sūt facta, ad hæc aut cōsequit̃ hm̃oi vox, idcirco cōtingit ex voce de naturali tēperatura rōinari.

De lent, & aspera voce.

CAP. 68.

Nam & lenis uox arteriæ lenitatem consequitur, sicuti & aspera asperitatem. Lenitas igitur arteriæ moderatam sequitur temperaturam; asperitas vero siccitatē. Asperitas etenim fit ab inæqualitate in duro corpore: Arteriam vero duram, simularium partium, ex quibus constat, siccitas facit, inæqualem vero, dispersa in eisdem humiditatis defectus.

De voce acuta.

CAP. 69.

Eodem modo neq; acuta natura vox sine angustia faucium, neq; grauis sine latitudine fieri potest. Angustia igitur ab innata nascitur frigiditate: Latitudo autem à caliditate. Differentijs igitur naturalium uocum hæc, quæ ex affectu aliquo fiunt, sunt proportionales, quæ & ipsæ indicia sunt causarum, à quibus oriuntur: de quibus in libris de Voce sufficienter distinxī. Reliquæ vero partes animalis interiores exilia habent temperaturæ indicia. Tentandum tamen ea exiuiuantibus, atq; nocentibus agnoscere, ac præterea ex naturalium potentiarum operationibus. Dictum vero est in tertio De causis accidentium, quænam temperatura antecedit vniuscuiusq; facultatis virtutem, & vitium. Temperaturarum itaque indicia iam dicta sunt.

Signa naturæ instrumentariæ.

CAP. 70.

Circa magnitudinem vero, vel formationem, vel numerum, vel situm, quæcunq; quidē sensibus subiiciuntur errata, cognitu facilia sunt: quæ autem sensu percipi nequeunt, quædā cognitionem habent difficilem, & quædam vero facilem. Capitis igitur magnitudo, ac figura, & cerebri simul in propatulo sunt: & de his antea diximus: Sic & quæ thoracis sunt, & quæcunque ad scapulas, & humeros, vel brachia, vel cubitos, vel extremas manus, vel coxendices, vel femora, vel tibias, vel pedes attinent, non est difficile dignoscere, siue secundum formationē, siue secundum magnitudinem ex his aliquid non recte se habeat, siue secundum numerum, siue secundum partium, ex quibus constant, composituram: singularum etiam operationis detrimenta facile patent. Quæ autem intra corpus sunt, non omnia possunt dignosci.

De ventriculo.

CAP. 71.

Cuiusdā. n. vētriculū adeo parū, ac rotūdū, ac pronū secundū hypocondria situm habētem inspexi, vt manifeste ex circūscriptione propria, & videntibus, & tangentibus appareret.

De vesica.

CAP. 72.

Sic & cuiusdā vesicam cōtigit intueri ita expositam, ac paruam, vt, si qñ vrinā tardius excerneret, tumor quidam circūscriptus manifeste cerneretur: nō tñ aliud ex interioribus quicq; mihi vnq̃ manifestū præbuit indicium. Tētare aut̃ oportet, quā maxime fieri potest, virtutem ipsorū, ac vitia, & si nō certa sciētia, artificiosa saltē coniectura dignoscere, veluti, exēpli gratia, in hepate.

De hepate.

CAP. 73.

Vidi. n. aliquos, & quidem multos, quibus venæ erant angustæ, & totum corpus colore priuatum. Quod si plusculum cibi assumpsissent, qui præsertim flatibus excitandis aptus esset, & crassus, ac tenax, nonnulli quidem veluti pondus quoddam insidens, atq; suspensum in pfun do dextræ hypocondriorum partis sentiebant: nonnulli vero cum quadam tentione dolorem sentientes. In his quidem verisimile est hepar esse paruum, atque angustos meatus habere.

De homine pituitoso vomente bilem.

CAP. 74.

Alterum autem vidi, cuius totus habitus pituitosus erat, quotidie tamen bilem pallidam euomebat. Censui igitur inspicienda alui excrementa, in quibus minimū bilis apparebat. Quare coniectura quadam comprehendi eum meatum, qui biliosum egurgitat humorem, non paruam eiusdem partem ad imum ventriculi locum, quem Græci pyloron, idest ostiarium vocant, effundere, vt in quibusdam apparet animalibus. ex quibus constat, quod multum ad eorum, quæ latent sensum, confert dignotionem, ea, quæ ex sectionis inspectione habetur, peritia, & operationum, atque vtilitatum inuentio. Quicunque igitur facultatem dignoscendi huiusmodi corpora, quæ ita lapsa sunt, consequi cupit, oportet ipsum in sectionibus, ac in operationum

*Præ dē a. v. o. s. a.
i. quædā vero
nullo modo co-
gnosci possunt.
Leoniceus vi-
detur legisse a.
v. o. s. a.
Sed melior vi-
detur prior le-
o. s. i. si verba in
fine capitis con-
siderentur.*

*Alibro 3. fol.
10. r. cap. 2.
f. 357. r.*

A. ibidem.

A rationum, atq; vtilitatū inuētionibus exercitari. Scripsimus vero de omnibus seorsum in tractatibus alijs, de quibus in fine libri oīno proposuimus facere mentionē, vt discendi cupidi intelligant, quacūq; discere optauerint, ex quonam possint haurire tractatu. Sed de hisce quidē satis.

Quomodo cognoscantur corpora aegrotantia.

CAP. 75.

Q Væcunq; vero, vt nunc in salubria sunt, hoc est, quæ iam ægritudinem patiuntur, dignoscere & hæc ipsa oportet. Quæ quidem subiiciuntur sensui, ex eorum, quæ ipsis insunt secundum naturam, permutatione, in magnitudine, colore, figura, & numero, & situ: & ea, quæ est secundum duritiem, & molliem, & frigiditatem, & caliditatem, differentia. Quæ autem uisum effugiunt, vt summam dicam, ex operationum læsionibus, aut his, quæ excernuntur, aut doloribus, aut tumoribus præter naturam, aut horum quibusdam, vel omnibus.

De signis cerebri patientis.

CAP. 76.

P Articulatim aut, quæ quidē sunt in cerebro ægre dispositiones, aut dementiæ speciebus: aut sensuum, aut imaginationū læsionibus, aut actuum, qui secundum electionē fiunt: aut ex his, quæ excernuntur per palatū, & nares, & aures: aut horum, qui ei dolores eueniunt, differentijs.

Signa cordis patientis.

CAP. 77.

B Væ vero in corde fiunt, ex difficilis anhelitus speciebus, & palpitationibus, quæ ipsi contingunt: ex pulsibus quoque eius, atque artiarum: & ab excandescens iræ celeritate, aut tarditate, a febribus, & refrigerationibus, & in colore differentijs, ac eis, qui ipsi adueniunt, doloribus.

Signa hepatis patientis.

CAP. 78.

Q Væ autem in hepate, ex defectu humorum, atq; abundantia, & ad id, quod præter naturā, euersione, & colore malo: ac præterea ex permutatione naturæ in his, quæ ad alimenti digestionem, aut superfluitatum attinent excretionem: Sed & ex grauitatibus, & tumoribus, & doloribus non modo his, qui in eo ortum habent, verum & in illis, qui compatiendi ratione proueniunt, quemadmodum in aliqua, vel difficultatis spirandi, uel tussis specie.

Signa ventriculi patientis.

CAP. 79.

S Ic & ventriculi affectus agnoscitur, ubi in concoctione, & appetitu humidi, vel sicci alimentum, vel superfluitatum excretionem delinquitur. Ita etiam ex singultibus, eructationibus, nauſeis, uomitibus, & ipsis eorum, quæ euomuntur, speciebus, & doloribus, & tumoribus.

Signa thoracis patientis.

CAP. 80.

C Ita & thoracis agnoscitur affectus, ex spirandi difficultatibus, tussibus, & doloribus, qui in ipso fiunt, & ex eorum, quæ cum tussi expuuntur, differentia. Sic & asperæ arteriæ ægritudines, difficiles anhelitus, & tusses, & dolor in loco, & quæ expuuntur, & vocis offensiones ostendunt. Secundum vero eandem proportionem, & in alijs omnibus accidit partibus. Nam ex tumore, dolore, & operationum læsione, & excrementorum differentia, fumentur indicia. Tumores autem præter naturam in inflammationibus, scirrhis, oedematis, & erysipelatis sunt explorandi. Dolor autem, quemcunq; obsederit locum, aut continuitatis solutionem, aut subitam alterationem ostendit. Soluitur autem continuitas, incisione, exesione, fractione, & tentione. Alteratur vero substantia, caliditate, frigiditate, humiditate, siccitate. Læditur autem operatio tripliciter, aut quia debiliter, aut quia vitiose, aut quia nullo modo fit.

De differentia eorum, quæ excernuntur.

CAP. 81.

Q Væcunq; autem excernuntur, nonnulla quidem sunt veluti partes patientiū locorum, non nulla vero tanq̃ excrementa, quædā vero in ipsis naturaliter continentur: & singula propriā facient indicationem. Dictum est autē de hisce oībus plenius in tractatu De locis affectis, quem nullus ante nos, aut in artem. i. methodum redegit, aut ad absolutam perfectionē deduxit. Quæ admodum, & in oībus alijs euenit, quibus initium quidem aliquod ab antiquis est datū, non tñ absolutum est opus. Aegrotantiū itaq; corporū ex tractatu illo indicia sunt sumenda. Eorū aut qui in ægritudinem lapsi sunt, & qui sanitati restituendi, præsens * doctrina complectitur.

Signa futuræ ægritudinis.

CAP. 82.

E Orum igitur indicia, quibus ægritudinis periculum imminet, mediā formā habēt inter ea, quæ sanis, & quæ aegrotantibus eueniunt. Siquidem sanis, omnia secundū naturam insunt: præter naturam vero, aegrotantibus, quatenus ægrotant. In confinio autē horū ea, quæ sunt corporū ægrotatorū indicia: quorum nonnulla quidē sunt ex eorum genere, q̃ secundum naturā, sed vel qualitativis, uel quātitativis, vel tēporibus permutata: quædam autē ex his, quæ præter naturā, sed minora his, quæ ægritudinibus adsunt. Atq; iccirco hæc quidem corporū dispositiones, quæ in ægritudinem casura mōstrauī, sunt ex neutrorū genere, atq; vnā ea, quæ ipsa indicāt, signa. Primo. n. hæc sanitatem ostendunt, secundo aut ægritudinem. Et fiunt eadem signa secundum ad aliquid habitudinem neutra, & in salubria: quæ quidem præsentem dispositionem ostēdunt, neutra: quæ vero futuram præmonstrant, in salubria. Eadē vero ratione, & quæcūq; ægrotantibus signa salutaria apparent, dicentur quidem salubria, quia futuram sanitatem ostendūt: dicentur etiam egra, quatenus præsentem ostendūt ægritudinem. Neq; in ambiguo est, quod,

Isagogici.

91 3 quæ

quæ sunt utrorumq; indicatiua, neutra dicuntur, secundum unum quoddã neutri vocabuli signi-
ficatum. Neq; uero mirari oportet eadẽ signa tres in diuersis habitudinibus seruare rōnes, q̃ &
salubria, & ægra *, & neutra dicantur: secundum uero alterum significatum quæcunq; his, qui à
morbo referunt, insunt, signa neutra appellamus: neq; in alio significato accipiunt ea, quæ seni-
bus insunt. Hæc quidem omnia pluribus, & cōceptibus, & rōnibus subijciuntur. Quæcunq; uero
in his, qui integra sanitate fruuntur, inter salubria tantum mō computantur. Et quicunq; ægritu-
dinibus insunt, neq; futuram prænunciant sanitatẽ, soli & hæc ægrorum * cōceptui subijciuntur.
Sed de his quidem postea dicitur: nunc, quæ futuram præmonstrant ægritudinem, prius exequa-
mur. Cum uero sit eorum differentia duplex, prius ea pertractemus, quæ quantitatis, uel qua-
litatis, uel temporibus, non autem proprijs speciebus ab eo, quod secundum naturã, euariant:
ueluti ciborum appetentia intenta, uel dissoluta, aut quæ non seruet tempus consuetum, aut q̃ ad
edulia non usitata feratur, aut ad excretionem cibi superfuitatum, q̃ aut pauciores, aut plures, aut
humidiores, aut duriores existant. Sic humidiorum excrementorum, uel defectus, uel superabun-
dantia præter consuetudinem naturalem: aut in colore, aut in consistentia uarietas aliqua, aut
in tempore excretionis: & uigiliæ plures, ac somnus, aut non consueti tẽpore. Eodem mō potus
pluris, aut paucioris, calidi, aut frigidi insolens appetitus: Sicuti & rerum uenerearum immodi-
cus usus, aut intempestiua concupiscentia: & sudores plures, aut pauciores, q̃ cōueniat: & ad mo-
tus torpor, aut, si moueri tentauerint grauitas, aut vehemens exolutio, menstruum occultatio,
uel immodica, aut diminuta euacuatio. Sic & quæ per ora venarum (Græci hæmorrhoidas ap-
pellat) sit sanguinis effusio. Sed & si voluptas in cibo potuq; haud sit priori voluptati similis, fu-
turæ ægritudinis est indicium: hebetudoq; animi * non naturalis, aut obliuio quædã inconse-
ta, aut somni, qui pluribus imaginationibus abūdant, q̃ prius: auditus, & odoratus, visus ue hebe-
tiores, aut turbulētiore, & (ut simpliciter dicam) quæcunq; secundũ naturã inerant, hæc quidẽ
augmentata, hæc uero cōminuta, hæc uero tẽporibus quibusdam, aut qualitatis immutata.
Siquidem & ipsius corporis moles aut maior, aut minor, aut magis alba, aut magis rubra, uelut
liuidior, aut nigrior: ructusq; ac sternutamenta, & flatus plures, aut pauciores his, qui secundum
naturam: sic & quæcunq; per nares, uel palatum, uel aures, per quos meatus cerebrum expurga-
tur, uel temporibus, uel quantitatis, uel qualitatis immutata. Hæc igitur omnia ex genere
eorũ sunt, quæ scđm naturã. Morsus autem ventris, uel in ore ventriculi, uel in aliquo intestino-
rum, aut cum alijs subducit, aut cū vomitus excitat, aut cum mingit, siue aliquis alius dolor me-
diocris, ex genere quidem existit eorum, quæ præter naturã, non tñ, qui ita se habent, ægrotare
dicuntur: sicuti neq; qui capite grauantur, aut dolent, aut vigilant, cum nondũ in cōsuetis impe-
diuntur operationibus. Hic. n. in huiusmodi dispositionibus ægrotandi terminus est. Atque
idcirco in eo, quod ad aliquid, eandem dispositionem ægrã * atq; neutrã appellabimus. Nã pro
vigore potētiæ, quæ uel facile sustinet, uel vincitur, vnaquæq; ex his, quas antea diximus, uel
morbus est, uel neutra dispositio. Sic & quæcunq; in sensibus, non in eo, qđ magis aut minus in-
uicem differunt, sed toto genere sunt pter naturã. Et hæc sunt signa morborũ, donec modica fue-
rint, & nondum hoĩem à consuetis operibus sufficiunt amouere. Talia uero sunt in gustu quidẽ,
cum uel falsa, uel amara, uel alicuius alterius qualitatis sapor nobis indicatur: siue in oĩbus, q̃
bibuntur, aut manducant, aut præter quod aliquid assumatur, salua ipsa talis sentiat. In odora-
tu aut, qñ alicuius vnus qualitatis sensum habemus, nullo odorabili p̃sente: aut, cū plura, & diffe-
rentia naribus admouemus, oĩa ueluti similia sentimus. Sapius uero nihil sentimus, aut aliquid
foetens, et si nihil adsit, qđ foeteat. Quantum uero ad auditum, soni & strepitus ad id, quod pter
naturã, pertinet. Quemadmodũ in visu quæcunq; ante oculos apparere credunt, nigra, & atra,
& coerulea, & rufa, & flaua: & nonnulla rotunda, nonnulla autẽ oblonga: quædã gracilia, quædã
crassa oculis p̃tendi videntur. In sensu aut tactus, cum inæqualitas aliqua, uel spissitudo, uel gra-
uitas, uel tentio, uel torpida, uel vlcerosa dispositio in toto corporis habitu sentit: sic & in singu-
lis partibus, uel tentio, uel cōpressio, uel morsus, uel grauitas, qñ paruẽ fuerint ac minime firmẽ,
neutram quidem dispositionem adesse demonstrant, futuram uero ægritudinem prænunciant.

Signa corporum ægrotantium.

CAP. 83.

AT, quæ iam in ægrotantibus signa vident, ex quibus nonnulla sanitatẽ, nonnulla mortem
portendunt, prima quidẽ salubria, altera uero genere quidẽ ægra *, secundũ speciem aut
perniciosa dicuntur. Sumunt autẽ, ut uniuersaliter dicamus, ex operationum uirtute, ac uitijs. Se-
cundum partem uero, ex particularium operationibus, quarum genera antea diximus: Primum
quidem eorum, quæ principia existunt: Secundum uero illorũ, quæ à principijs ortum habet. Et
tertium eorum, quæ ppriam habet gubernationẽ, à principijs aut quædã deriuationes habet.
Quantum si quidem genus eorũ, quæ tunc diximus, ex se quidem ad aliquid p̃noscendũ inutile
est: Scđm accidens aut, & ex his aliqñ p̃cognitiones erunt: quemadmodũ, & ex excrementis se-
per: ex his quidem compatiendi ratione, ex excrementis autem, quoniam coctionis, & incoctio-
nis signa continent. Quare fieri non potest, quin perpetuo significant, aut naturam materiei,
aut materiam naturæ, aut neutrum neutro dominari. Salubria quidem signa dicuntur, natura
superante;

* νοσῖσα.

* δεινός.

* Al. νοσῖσα ἢ ἰ.
morbosã: seu ut
ipse superi⁹ ver-
terat, in salubre.

* νοσῖσα.

Asuperante: in salubria uero, superata: neutra autē, quæ pugnas habent æquales. Sed, quæ quidē manifestam indicant coctionem, ex salubribus sunt: sicuti, quæ cruditatē, ægra *. Quæ uero neque coctionē, neque cruditatē perspicue ostendunt, ex neutrorū sunt natura. Sunt uero & neutra quæcunq; nūc quidē hoc, nūc uero cōtrariū significant, veluti digiti denigrati. Talia sunt et critica, i. decretoria accidētia, de quibus omnibus in libris de Crisi dictū est: Sicuti etiam de his, quæ ad vnamquamque attinent operationem, in ijs libris, in quibus de causis accidentium agitur. Quare omnium horum singulorum materiā ex eisdem libris colligere oportet. Ego uero prolixitati parcens hic sermoni de signis finem faciam: transgrediar autem ad illū, qui de causis est.

De causis salubribus, in salubribus, ac neutris.

CAP. 84.

Quoniam uero & harum hæ quidem salubres, hæ autem in salubres, hæ uero neutre: primū de causis salubribus erit sermo: quia uero & harum nonnullæ quidem conseruatrices, non nullæ uero effectrices sanitatis (sunt autem & tempore, & dignitate priores conseruatrices effectricibus) incipiendum est à conseruatricibus. Cum igitur non unum tantum sit sanum corpus, sed plura, ut supra definiuimus, in eorum singulis propria erit causa conseruatricis. Siquidem omnis causa in eo, quod ad aliquid, existit. Hic igitur denuo sumendum initium ab optima corporis constitutione, ac, quæ ei salubria sint, considerandum. Eorum autem inuentionem ipsius rei natura insinuat. Si. n. impatibile, atq; inalterabile esset corpus, semper optima constitutio perduraret, neque artis præsidio indigeret. Quoniam uero alteratur, corrumpitur, & uertitur, neque eundem seruat prioris status tenorem, ea ratione auxilium desiderat.

Cause nostrum corpus alterantes.

CAP. 85.

Secundum quot igitur alteratur modos, tot auxiliorum, hoc est causarum conseruatricū, genera habebit, quas ex his, quæ dicta sunt, liquet esse ex correctiuarum genere. Sed, quia paulatim correctiones faciunt ante, q̃ confertim ingruat noxa, non præseruantes à futuro malo, sed præsentis status conseruatrices medici appellant. Alteratur igitur corpus à nonnullis quidē necessario, à quibusdā uero non necessario. Dico autē necessario, quæ nulla est euitandi ratio: non necessario autē, reliqua. Nā aerem quidē nos ambientē semper attingere, comedereq; ac bibere, & uigilare, & dormire est necessariū: ensibus autē, & exitialibus feris obuiā ire nō necessariū. Quare circa primum causarū genus uersatur ars corporis cōseruatricis, circa secūdū autem minime. Quot igitur numero sint ea, quæ ex necessitate corpus alterāt, distinguētes, propriū in singulis eorum, causarum salubrium genus inueniemus. Inest igitur unum quidē ex ambientis aeris ad

Chæsu: Alterū uero ex motu & quiete, & totius corporis, & partiū singularū: Tertium ex somno, & uigilia: Quartū ex his, quæ assumuntur: Quintū ex his, quæ excernuntur, uel retinentur: Sextum ex animæ affectibus. Ab his. n. necesse est aliquo modo affici corpus: ab aere q̃ dē ambiēte, quia aut calefit, aut frigefit, aut exiccatur, aut humectatur, uel fm horum cōiugationē, aliquid patitur, aut in tota alteratur substantia: ex motu uero, & quiete, cum utraq; modū excefferint, aut calefactum, aut refrigeratum, aut humectatum, aut exiccatum, uel aliquid fm horum patiens coniugationem: sic & ex somno, & uigilia ipsum pati est necessarium fm eandem rationem: Et ex animæ affectibus, & ex his, quæ assumuntur, aut excernuntur, aut retinentur. Hæc siquidem omnia alia quidem protinus, & euidenter, alia uero per alias causas medias alterant corpus, & sanitatem corrumpunt. Et de horum singulis seorsum scripsimus in tractatu, qui De salubribus inscribitur. Omnia igitur nunc dicta genera materiæ quædam sunt salubriū causarū: at usu opportuno adhibito, causæ fiunt cōseruatrices atq; salubres: sed, ubi à modo deliquerint, in salubres redduntur. Vnde etiam liquet ex his † nō alias præter has, aut salubres, aut in salubres à nobis existimari oportere, at easdem potius, quādoq; quidē salubres, q̃nq; uero in salubres, in eo quod ad aliqd esse: Nam ubi motū corpus desiderat, exercitatio quidem salubris, ocium autem in salubre: cum

Dvero eget quiete, ocium quidem salubre, exercitatio autem in salubris: eodem modo de cibis, & potibus, & de alijs omnibus statuendum. Horum. n. singula, q̃n, ut necessitas corporis exigit, cum mensura ac qualitate opportuna adhibentur, salubria fiunt: at, cum citra omnē necessitatē, aut præter modum afferuntur, in salubria. Atq; hæ duæ sunt circa salubre, & in salubre intentiones, rei scilicet, quæ adhibetur, qualitas, ac quantitas. Neq; n. est rationi consentaneum etiā temporis occasionem, quæ in his, quæ dicta sunt, continetur, ueluti tertium aliquod ab eisdem diuersum introducere. Si. n. tali, & tāta re oblata egeat corpus, nemini dubium, quin etiam in tpe opportuno afferatur. Occasio siquidem tps, inde ortum habet, q̃m fluxibile, ac facile mutabile est mortale corpus, ac pro trāsmutationis modo alijs alio tpe eget auxilijs. Quare non est tertium aliquod præter ea, quæ dicta sunt, tps occasio. Sæpius autē ea occasione tanq̃ tertio quodā ob eā, quā diximus, causam, ad docendum uti consueuimus. Quoniā uero in his ipsis intentionibus, & aliæ causæ salubres, & id, quod propositum est, genus continetur, rursus easdem repetamus.

Optimæ igitur corporis cōstitutioni, cū circūfusus aer fuerit in temperie positus, earū rerū, de quibus nup̃ diximus, quietis scilicet, ac motus, somni, uigiliæ, & eorū, quæ assumuntur, atq; excernuntur, exquisita mediocritas cōueniet. Cū uero aer à tēperie recesserit, tantum à mediocritate euariare oportet, quantus fuerit ab optima temperatura recessus. Hi uero sunt mediocritatis

Isagogici.

91 4 scopi:

† Cod. græci quos uiderim, habet, ὅς οὐχ ἑτέρας μὲν οὐσίας τῶν ἐκτὸς τούτων, ὑγιεινὰς ἡμῖν, ἑτέρας δὲ νοσεύσας ὑποληπτέον. ἀλλὰ τὰς αὐτὰς ἐν τῷ πρὸς τι ποτὲ μὲν ὑγιεινὰς, ποτὲ δὲ νοσεύσας γινόμενας, ἰδὲστὸν ὅτι non alias quidem substantias externarū harū rerū, salubres nobis, alias autem in salubres existimari oportere: at easdē in eo, quod ad aliqd, quādoque quidem salubres, quādoque uero in salubres fieri. Leon. autē uidetur legisse, ὅς οὐχ ἑτέρας μὲν οὐσίας ἐκτὸς τούτων τῶν πραγμάτων.

Ufus causarum conseruantium in optima corporis constitutione.

scopi: in aere quidem ambiente, ut neq; horreat corpus propter frigus, neq; sudet propter estū: E in exercitijs autem, cū primū lassari ceperit corpus, cōfestim quiescere: in cibis aut cōctionis perfectio, & excrementorum modus in quali quantoq; conueniens. Aequalis uero in his quodammodo est cōctioni appetitus: quare neq; praeuide egerit, qui singulorum, quae assumuntur, quantitatem metiatur. Optima siquidem natura, quantum appetit, tū ē probe cōcoquit. Sic & somno modum ipsa natura praefinit his, qui optimam corporis cōstitutionē sunt sortiti. Et tūc à somno excitantur, cum corpus ampliore quiete non eget. Cumq; talem victus rationem adhibuerint, nullum est in eorum excrementis delictum, quae uel per uentrem, uel per urinae meatus, uel per totum corpus egerunt. Nam priora quidem ex mediocritate eorum, quae assumuntur, temperantur. Totum uero corpus salubriter perficere facit exercitij vsus moderatus. Liquet autem ab ipsis caueri oportere omnes animi immodicos affectus, uidelicet irae, tristitiae, exandescenciae, timoris, inuidiae. Haec.n. alterant, atque à naturali statu corpus auertunt.

De uenereis c.
86.

Venereorum uero iuxta Epicuri sententiam nullus est vsus salubris: re uera autem confert, si tantū interualli in eorū usu adhibeatur, ut neque resolutio aliqua sentiat, & ipse seipso homo quodammodo leuior factus, ac melius spirare uideatur. Tempus uero ad utendum opportunum, cū omnium in rerum circumstantium exquisita mediocritate corpus fuerit constitutum, cū. si neque supra modū plenum, neq; uacuum extiterit: neq; in calore, aut frigore, aut siccitate, aut humiditate excesserit corpus. Quod si qñ aberrare cōtigerit, paruus sit error. Melius aut illi calefacto magis q̄ infrigidato, & pleno, q̄ uacuo, & humecto potius corpore, q̄ exiccato uti uenereis. Horum autem singulorum, quae dicta sunt, qualitas in optima corporis cōstitutione est eligenda. Exercitij quidem, in quo totius corporis partes aequa proportionē mouentur ita, ut non aliae quidē ultra modū fatigantur, aliae uero citra. Cibi aut, & potus optimā habeāt tēperie: sunt. n. maxime cōuenientes naturis optima temperatura praeditis. Eadem in reliquis etiam est ratio adhibenda.

Vsus causarum conseruantium in corpore, quod recedit ab optima cōstitutione per temperamentum.

At, si quod ab optima cōstitutione defecerit corpus, nō aut uehemēter, & cause, quae ipsius sanitate cōseruat, ad proportionē mutabunt. Sed, cū multa sint huiusmodi corpora, per singula genera seorsum dicendū. Quod igitur in tēperatura similariū partiū euariat, instrumentarium aut seruat cōmensurationē, duplicē hēt salubriū causarum formā: alteram quidē earū, quae ipsius conseruant tēperaturā: alteram uero earū, quae ad optimā transferunt. Quae itaq; ipsius tēperaturā conseruant, tū à causis optime temperatae naturae distabunt, quantū & totius corporis temperatura ab illa euariat. Calidiora siquidem corpora calidioris victus rationē exposcūt: frigida aut frigidiore: & sicciora siccioris: & humidiora humidioris: ac scdm cōiugationem calidiora, ac sicciora calidioris, ac siccioris, eadē in reliquis etiā coniugationibus proportionē seruata. Recte siquidem causarum utetur materia, qui naturales earū potentias agnouerit. Veluti q̄ motus, defectus alimēti, uigiliae, excretio, & oēs animi affectus corpus exiccāt: at, quae his contraria existunt, humectāt. Ita uero & de calefacientibus, & refrigerantibus uitae institutis, de cibis, & potibus, atq; (ut simpliciter dicam) de ijs omnibus, quae circa corpus sunt, q̄ materias nō scit, & potentias, is salubribus utetur causis, similia similibus offerendo, siquidem eius propositū fuerit eadē, quam acceperit, corporis seruare tēperaturā. Quod si permutare, atq; ad melius traducere statuerit, alterū est hic salubrium causarū genus, his quidem, quas nuper diximus, contrarium, aequaliter uero declinans ad alterā partē à bene tēperatis, & medijs, quae optimis conuenire naturis dicebamus. Calidior siquidē, ac siccior tēperatura à calidioris, ac siccioris uictus rōne ad exactum bonae tēperaturae habitum minime transfertur. Ad taliū erit usus necessarius, quae tantum eis, quae bene temperata existunt, frigidiora sint, atq; humidiora, quātum & natura naturā in caliditate, & siccitate superabat. Nam tale causarum genus naturales corrigit intēperantias: alterū uero, de quo supra diximus, temperaturam conseruat. Est autē utriusque uicissim H apud medicos usus necessarius. Nam, cum plurimum suppetit ocij, corrigere oportet, ac sensim ad meliora transferre. Neq; .n. natura patitur eas, quae subito fiunt, alterationes. Homine autem necessarijs occupationibus districtum, in eodē praestat habitu conseruare. Quo pacto igitur, & hanc ipsam causarū speciē cōseruatiuam appellamus? Nā forte magis alteratiuam, & curatiuā, & naturalium defectuū correctiuā uocare cōueniebat. Quoniam ad uniuersum sanitatis genus referentes, non ad eas, quae scdm speciē, differentias, quaecunq; sanos cōseruant, cōseruatiua omnia uocamus, siue praer id, quod sanitatem conseruant, ad melius totam traducant tēperaturam, siue pristinum tantummodo habitum tueantur: at, quae deteriore statum efficiūt, in salubria. Quaecunq; igitur similem habent in omnibus corporis partibus intemperie, simili egēt pro curatione: quae uero dissimilem, dissimili. Nā fieri potest, ut uenter frigidior sit, q̄ oporteat, caput uero calidius, atq; utrunq; propriis egeat auxilijs. Ac ratione eadē singulae aliae partes cū fuerint, aut praeter modum humidiores, aut sicciores, aut calidiores, aut frigidiore, suae intemperiei uictum exigunt accōmodatū. Neq; igitur in huiusmodi hominibus ex aequo omnes corporis partes exercebimus, neq; aequaliter humectabimus, aut exiccabimus, aut tale aliud quippiam agemus. Plenius uero de his diximus uolumine illo, quod De salubribus inscribitur.

Vsus

Vsus causarum in corpore, quod recedit ab optima consensione uitio partium instrumentalium. CAP. 87.

Instrumentarium aut partium cause salubres, quæ admodum & hic ab optima constitutione delinquitur, ita & iucè distabunt. Aliæ. n. sunt salubres erroribus, q. in formatione consistunt: aliæ his, qui in magnitudine, vel numero, uel positu. In formatione igitur plures contingunt errores, nã & figura partis, & si qua i ea cavitates est scdm naturã, vel meatus, uel orificiũ, uel asperitas, uel lenitas, qñ a naturali mediocritate recesserit, siq. dẽ parũ hoc patiant, salubriũ corporũ retinet appellatione: si uero amplius, in salubriũ: q. si tantus fuerit recessus, ut operationi afferat detrimentũ, iam egrotare dicetur. Secundum quantitatem aut excessus, atq; defectus, ad easdẽ ducit dfias. In numero, siue una, siue plures, q. cunq; ex similaribus partibus fuerint, aut deficiat, aut superabundet. Ex hoc genere et sunt, quæcũq; in nobis substantiæ pter naturã consistunt. Reliquũ est aliud genus, qd ad litũ cuiuslibet simplicis attinet partis: in quo & ipso quatuor sunt oēs dfiẽ. Prima quidem, q. optima existit. Secunda uero, q. parũ euariat, atq; ideo salubre adhuc efficit corpus. Et tertia, q. in salubre, qñ amplius a modo recesserit: & quarta, q. iã agrũ recessu plurimo reddit. Quæcunq; igitur partes in figura delinquit, ueluti q. blefẽ, uaræ & obliquæ appellant, hæ cum nup natus adhuc tenellus est formatione atq; alligatione ad naturalem traducunt habitũ. Qd si iã aucto ifante ad duritiem peruenerint, emẽdari nõ pnt. Sic errores quidẽ, q. ad cavitatem attinent, cũ adhuc augeri pfeueret, correctionẽ admittunt: Cũ aut iã ad ultimũ puenerint, nullus est remedio locus. Cavitates igitur quiete atq; alligatione paruæ reddunt: magnæ uero, partiũ operatione, & spũs retentione: sic & quæcũq; foramina, oraquẽ. Et qdẽ, q. naturalem magnitudinẽ partes exuperat, quiete ac cõmoda alligatione minores reddunt: augetur aut & naturali motu, & frictione moderata, & q. buscũque aliis plus sanguinis attrahere natura aptis. Deficientes uero partes, q. cunq; ex sanguine ortũ habuerũt, corrigi quidẽ nõ est impossibile: Quæ aut ex semine, p. p. modũ impossibile existit. licet, tamen aliquñ loco eorum alia facere, q. vsum haud dissimilem præstent. Earum uero omnium natura opifex est, medicus autem minister. Quæ uero numero excedunt, his ablatio, causa salubris existit. Inspecere uero oportet, in quibus id fieri possit. Nam si impossibile appareat, transponere tentandum est. Eadem est & eorum, quæ in situ vitia sunt emendatio. Neque in obscuro est, quod duo sapius aut tria vitia eandem partem possunt occupare, sicuti in eo, qui ventriculum paruum simul, atque rotundum, atque aduersus septum habuit incubentem. In ipso etenim magnitudo, formatio, ac situs erant deprauati: temperatura quoque frigidior existerat. Hic nullo artificio ad naturalem habitum transferri poterat: at, ne adeo infestaret, erat remedio locus. Nam, qñ repleto ventriculo difficultate spirandi premebatur, minus cibi, at magis alimento opportuni, & qui non difficulter subduceretur, ter die assumebat. Alteri uero, cui obstructio in hepate ob vforum angustiam sapius contingebat, extenuans victus ratio causa salubris inuenta est.

Vsus causarum in corpore quod cecidit ab optima constitutione id unitate continui. CAP. 88.

Reliquum igitur adhuc id morbi genus est, quod & similaribus & instirariis partibus cõe existit. solutio. sc. cõtinuitatis, quã quispiã forte in his unq. adesse negaret, q. itegra sanitate fruatur, qñ semp esset passio. Quem sanẽ latet eadẽ in oĩbus gñib. fore dubitationẽ. Nisi. n. operatio nis læsio sensibilis sanitatẽ ab ægritudine separet, sed qualitatem tãtũmõ dispõnis itrospectamus, aut ad eas, i. p. p. passibilitatis dogma necessario recipiemus, cũ nullus sit, q. oēs operationes optimas habeat. Sed de hoc quidem, ut quod logica potius cõtemplatio sit, seorsum consideret,

Salubrium causarum usus in ijs qui morbo tenentur.

Salubres uero cãs, ut his, quos nemo dubitat egrotare, deinceps pcurramus, a mala tẽperatura exordiũ faciẽtes. Hic uero prius distinguamus, q. oēs ferẽ medici ptermittũt, Alias quidẽ esse salubres causas eius intẽperatiæ, q. iã facta est: alias aut illius, q. adhuc fit: sicuti et alias eius, quæ futura est. Huius itaq; postremæ, hæ qdẽ in pseruatiua artis parte cõtinentur, hæ uero in salubri: primæ aut inter oēs in curatiua tantũmodo: sed eius, quã mediã inter vtranq; locauimus, in pseruatiua & curatiua. Iam. n. factã, atq; existentẽ ægritudinẽ curare oportet. Sed, quæ nondum quidem adest, at futura est, prohibẽdũ est, ne fiat ab ea, q. est in corpore, dispõne. Eius aut quæ adhuc fit, quod quidem factum est, curare opus est: quod autem futurum, prohibere, ne fiat. Prohibebitur autem sublata ea dispositione, quã sequi natura apta est. Talis uero dispositio, causa antecedens appellatur. Facta autem ægritudo curabitur soluta ea dispositione, a qua primum ea, quæ secundum naturam, leditur operatio: quam quidem & ipsam morbi * essentiam dicimus esse.

De communissima intentione curatiua.

CAP. 89.

* Græce αἰτία, idest causam.

Curatio uero unã p̄cipuam ac cõissimam habet intentionẽ ad id, quod est dispõni auferẽdã contrariũ. Ex hoc si quidem gñe sunt causæ illæ oēs, quæ sanitatem efficiunt. Secundũ partẽ uero ex unicuiq; dispõni cõtrariis. Calido igitur affectui causa frigida cõtraria existit, frigido aut calida, eadẽq; i ceteris p. p. portione. Eteĩ, si oẽ imoderatũ est pter naturã, moderatũ uero scdm naturã, necesse est oĩno, ut imoderatũ ab imoderato contrario ad mediocritatẽ redigat. At manifestũ est, q. scdm potetiã, nõ aut imaginationẽ, & calefaciens, & refrigerans, & quæcunq; alia huiusmodi oportet assumere. Voco aut scdm potetiã, qd re ipsa uere tale existit, quale esse dicitur: Secundũ imaginationẽ aut, quod ex prõpto quidem sensu tale esse imaginamur, cũ tñ uere tale

re tale non fit. Sed, qua sint hæc rōne distinguenda, diximus in his libris, in quibus de simplicium E medicaminum potestatibus agit. Ad inuentionē aut salubriū causerū, quæcunq; quidē, ut ad eam, quæ iam facta est, ægritudinem cause salubres existunt, uia illa doctrinæ, hoc est, methodo utendū, qua id, qd̄ secundū imaginationē est, ab eo, qd̄ est fm̄ potentiam, separatur. Quæcunq; uero ut ad eam, quæ adhuc fit, & hac eadem uia, atque illa p̄terea, ex qua ægritudinū causæ inueniunt. Esto. n. si ita cōtigerit, ex humoribus putrescentibus accendi febrē. Indicatio in hm̄i est euacuatio, atq; alteratio: hæc quidē, q̄ putredinē finiat, manente adhuc causa: euacuatio uero, q̄ totā ex corpore substantiā educat. Sed dicta quidem alterationis spēs, concoctio existit: quam ubi inuenierimus, à quibusnā causis fieri contingat, tunc utiq; eorum, quæ hoc pacto salubria sunt, sciam tenebimus. Euacuationes aut, fiunt, & p̄ sanguinis missionem, & clysteris usum, & per urinæ uias, atq; ea, q̄ p̄ cutē, fit trāspirationē, ac p̄terea p̄ t̄ eā, q̄ fit ad partes oppositas, attractionē, atque ad alias p̄p̄inuas deriuationē. Nā & ad hoc idē gen^o p̄tinet citare mēstrua, atq; ora uenarū, q̄ gr̄eci hæmorrhoidas appellant, aperire, ac p̄ palatū, naresq; expurgare. Cū igit̄ & hic materias inuenierimus, q̄bus in qualitate, & q̄titate, & t̄pe opportuno, & modo usus adhibitis euacuatio fit, in ipsa artis parte salubria inueniētur: atq; eorū oīum iūctio tradit̄ in eo uolumine, qd̄ De arte, seu methodo curatiua inscribit̄. Eadē rōne in aliis tribus intēperaturis, si unū cōe p̄ceptū obser- F uabimus, ut unamquāq; prius, q̄ efficit cām, rescindamus, deinde ita ad illā, quæ ab eadē ea facta est, ægritudinem accedamus, causerū salubriū inuentionem faciemus. Secundū uero compositas intēperaturas, ex simplicibus cōpositio cōmonstrabit salubria p̄cepta, cū hic quoque habeamus pro magnitudine intemperaturæ eidē conueniēs inuenire remediū: Veluti si ita contigerit, q̄ in decē quidē numeris ad caliditatē maiore, q̄ naturæ conueniat, decidat corpus, septē uero ad siccitatē maiore, tunc salubrem cām in huiusmodi affectibus esse oportebit, decē quidē numeris frigidiorē, septē uero humidiorē. Si igit̄ ipsi particulæ affectæ admoueat̄ tale remedium, tanto fit frigidius, atq; humidius, quantū exigit partis affectæ indicatio. Quod si particula affecta in penitioribus locis sita sit, machinari oportet insup̄ tale inuenire salubre remediū, cuius uis nequaquā ī itinere antea soluat̄. Si itaq; calidius esse oportuerit eo, quod est moderatū, non solū tantā habeat caliditatē, quantā exigit morbus, sed ultra eandem mēsurā ūm̄ adiciat̄, quantū ex situ, ut pertingere possit ad locū patientem, sit necessariū: si uero frigidius, nō simpliciter t̄m̄ frigiditatē oportet augere, sed & materia quoq; prius est aīaduertēda. Si. n. crassarum sit partiū, nō admodum poterit ad profunda penetrare: at potius cōtrarium p̄stabit effectum, spissando superficiem, atq; densando: at, si tenuioribus partibus cōstet, poterit sane plurimum subire, p̄fundum. Idē in G humectantibus, atque exiccantibus accidit in q̄bus crassitudo, atq; subtilitas partium sube est inspicieda. At, situ quidē loci affecti, ut nup̄ diximus, inuenit̄ indicatio salubre remedium: A formatione aut, & situ simul, qū effluxus sensibiles, atq; ad aliū locū foraminibus patētes habuerint, aut his oīno caruerint. Quos. n. effluxus ad principales deferri partes cognouerimus, auertem⁹, atq; ad illas īpellemus, q̄ minime sunt principales. Illud uero manifestum, q̄ earum, q̄ intemperaturā efficiunt, causerum, curatio si per euacuationē. Nā ipsæ intemperaturæ sola alteratione sanantur.

Curatio solutionis continuitatis in parte carnosā.

CAP. 90.

Continuitatis autem solutæ curatio, intentionem quidem habet unionem, quæ in partibus quidem instrumentariis impossibilis est: in similaribus uero nō semper possibilis. At in aliis quibus, sicuti in carnosis, sanitas conglutinatione p̄ficitur: nihil uero differt, neque si coalitum appellaueris. Ipsam uero antecedit, quando vulnus maius extiterit, partium applicatio distantium, quæ ex formationis gñe exigit. Ut aut̄ hæc ipsa firma ac stabilis fiat, & alligatio cogens in unum, quæ distāt, & fibulæ, & futuræ utiles sunt. Coalescere autem facit ea, quæ inuicē distāt, ac pristinā restituit unitatem ipsa natura. Nostrū uero opus est, ut diximus, primum quidem applicare extrema distantium partium: secundum autem ita, ut in unum coacta sint, conseruare & ter- H tium, cauere, nequid labris ulceris intercitat: & quartum, ipsam partis substantiā cōseruare salubrem. Sed quo pacto & primum, & secundum impleamus officium, dictum est. Tertium uero in cogendo in unum partes distantes exequemur, si nihil extrinsecus incidere permittamus: quoniā sæpius usu euenit, ut pilus, aut oleum, aut aliqua alia humiditas interueniens, earum, quæ copulandæ sunt, partiū unitatem impediāt. In eo aut̄, quod sequitur, t̄pe per suffluxiones tertia intentio retinetur. Ipsam uero suffluxionē ex eiusdē, & contrarii loci diuisione, & figura opportuna cōparare oportet. Partis aut̄ substantiā salubrē, per ea, q̄ mediocriter exiccāt, cōseruabimus. Hæc quidē est solutæ cōtinuitatis curatio, cū ipsa sola seorsū in carnosā parte cōstiterit. Qd̄ si cui alteri morbo cōiūgat̄, plures sunt īdicationū ītēctiones, quas in cōpositorū, uel cōplicatorū, siue, ut cuiq; appellare libuerit, doctrina tradem⁹. In p̄nti aut̄ sermōe ad reliquas unitatis solutiones accedēdū.

Curatio solutæ continuitatis in osse.

CAP. 91.

Fractio igit̄ est cōtinuitatis ī osse solutio, q̄ quātū ad intētionē primā insanabilis existit. Quo uero ad secundā, aliquo mō sanabilis fit. Prima igit̄ intentio est coalitus partiū, qui ob ossis duritiē fieri non pōt. Secundā, alligatio, q̄ fit callo sup̄nato partes fractas circūalligante. Calli aut̄ gñatio, qua quidē ex materia, & a natura fit, est & ad alias cōis: qua uero formā ossi uicinam hēt, ex eiusdē

† ἐστὶ δὲ ἀρτι-
σπασεως ἢ με-
τοχέτευσεως
εἰς ἕτερον, ὅς ἐστι
renuisione, ac
deriuationem
in alterum.

A ex eiusdem fit alimento. Molle vero, & puerile os coalescere potest. Sed perraro fit talis affectus quin cum altero societur. Magna. n. ex parte musculi adiacentes, una cū corporibus alijs, fractis ossibus, patiunt. Quare & curationis intētio orit duplex, quarū altera q̄ dē circa ossa, altera uero circa corpora adiacentia versatur. Sed hæc quidem in carnosarum partium complicatis dicet affectibus. Nunc vero de fractionibus dicendum. Qm̄. n. harum sanitas callositate procurat, ut aut callus gnetur, proprii ossis alimenti superfluitatē naturæ suggerere oportet, hanc vero superfluitatem in qualitate & quantitate seruare modū est necessariū, idcirco, & ratio victus est adhibenda, quæ tantum ac talem influētē ossibus sanguinem præparet, qualis & quantus generādo callo sit opportunus. Qm̄ vero per fracti ossis cauernas idem effunditur sanguis, eiusdem qualitatem, & multitudinem animaduertere oportet, atq; ita uel sicciozem, uel humidiozem victū instituere. Sed hæc omnia in libris, in quibus de curandi ratione tractatur, plenius sunt explicata.

Curatio puncturæ nerui & chordæ.

CAP. 92.

Nerui uero & tendonis pūctura p̄p̄ sensus excellentiā, & qm̄ hæc pars principio continuat, prompta est ad neruorū conuulsionē excitandā, ac tum p̄sertim, cum nihil extrorsum expirat obsecato cutis vulnere. Aperiendū est igitur, atq; exiccandum substantia tenui, quæ usq; ad ima nerui offensi possit penetrare. De his vero exacte diximus in libris De arte medendi conscriptis. In simplicibus quidem huius generis affectibus salubrium causarum forma talis existit.

Curatio compositorum ulcerum.

In cōpositis uero cōplicat ulcerib⁹. Prima q̄ dē cauitas, quā nō alterū affectū, sed ulceris differtia esse arbitrat. Est aut nō differtia huiusmodi res: sed alterū aliq̄d totū egritudinis gen⁹, in quo ipsius suba iactura facta est. Et q̄ dē curatio in duplici morbo duplicē exigit intētionem. Nā cōtinuitatis solutio, unitate: suba aut iactura, gnatione indiget. Paulo uero supra gnationis intentiones expositæ sunt: Quod aut primū quidē hunc affectum oporteat sanare, demū unitatē restituere tentare, ipsa rerū natura cōmonstrat. Cū itaq; repletū quidē fuerit cauū, ulcus uero ad æqualitatē pductum, alterā intētionē aboleri cōtingit: nā media existente inter labia ulceris ea carne, q̄ nuper est genita, partes quidē distantes uniri est impossibile, vñ sit, ut alia sit intētio perquirēda. Inuentionē aut cōsequemur ex eo, qd̄ est scdm̄ naturā, ipsi parti cōparando: erat aut ei dē scdm̄ naturā cute obduci. Quare hoc ipsum a nobis pcurādū: aut, si hæc intētio effectū sortiri nō pōt, simile aliquid cuti, carnē. sc̄ q̄ cutis naturæ uicina sit, instaurare oportet. Est aut huiusmodi, q̄ & sicca & calli similitudinē p̄ se fert. Ad cicatricē igit obducēda necessaria erūt exiccantia, ac sine mordacitate adstringētia medicamina. Ita, & si fordices aliqua fuerit adnata, intētio quidē erit abstergēdi: & erit medicamē salubre, absterfuiū, eorū dē uero materiā in libris, i quibus de medicaminib⁹ agitur, scripsimus. Et quidē, si aliqua inflāmatio, uel attritio, aut tumor p̄durus id est scirrhus, uel mollis, & laxus. i. œdema, cū ulcere fuerint, prius eorū curationi intēdere oportet, eas sequendo uias ac rōnes, quas prius exposuimus. Sic, & si aliquid ulceri illabitur, ad illabentium curationem intendendum. Eodem pariter modo si aliqua intemperies ulceratū locum obfederit, ad eiusdem intemperiei remedia antea ueniēdum. Sed de his quidem satis.

Curatio morborum secundum formationem.

CAP. 93.

Nunc uero trāseūdū ē ad formatiōis gen⁹, qd̄ in plures secāt differtias. At ab eo, qd̄ euidētissimū existit, exordiū est sermonis faciēdū, qd̄ ex figurę p̄mutatiōe cōtingit. In his igit q̄ adhuc crescūt, possibile ē plurimarū partiū figurā emēdare: i his aut, q̄ iā aucti sūt, minime. Intētio uero i ijs, q̄ curationē admittūt, ad cōtrariū euerfionis adducere. Si uero fractione aliqua nō recte conformata, alicuius mēbri figura fuerit uitata, cui suba callosa innasce p̄uenit, si quidē hæc adhuc recēs extiterit, p̄fringere oportet, ac rursus recte affirmare, deinde callū supinducere.

Curatio obstructionis.

CAP. 94.

DE St uero & obstructio ex eodem genere egritudinū. Quæ q̄ dē ex lentis & crassis humoribus fit, vnā & ipsa hīs intētionē morbo cōtrariā, dico aut apertionē. Causæ, uero salubres sunt, abstergētia, atq; incidentia medicamina: Quæ uero fit à stercore duro, qd̄ intersepit intestinū, primū q̄ dē habebit duritiei correptionē ex humidis pinguib⁹; clysterib⁹, demū ex acrib⁹ euacuationē exposcet: Quæ aut à lapide fit in vesica, in p̄. eti q̄ dē trāsp̄ositionē requirit: integræ uero sanitatis cām, incisionē & extractionē. Humiditatis aut, q̄ p̄ter naturā in parte continet, sanatio in oīmoda euacuatione consistit, quæ admodū ē in suppuratis. Immodica aut repletio immodica euacuatione curatur: ut cum sanguis intra uenas redundat. Sic, & quibuscūq; uel in uentriculo, uel in intestinis, uel arteria aspera, uel pulmone pus aut sanguis cōtinetur, integra euacuatio est necessaria. Superflui aut cibi, aut potus adhuc recētis assumptio ab euacuatione corrigit. Quæ cūq; igitur in pulmone uel thorace cōtinent, cū tussi educuntur, sed à medicaminib⁹. extenuatib⁹. Quæcūq; uero in hepate, uel uenis, uel arterijs, uel renibus, aut per urinam, aut p̄ uentrē: sed per urinā q̄ dē ab ijs, q̄ uehemēter extenuat: per uentrē uero ab ijs, q̄ attrahendi aut aperiēdi ora uim habent. Quæcūq; uero in superiori uentre comprehenduntur, per uomitum: quæ autem in inferiori, per subductionem. Sed, quæcūq; sub cute, per sectionem, uel ignē, aut per medicamina adurentia. Sic uero aliquando quæcūq; in aliqua naturali cauitate, ut in thorace. Et ut summa-

tim

tim dicam quicquid preter naturam in aliquibus partibus continet, sanationis intentio est ablatio, que si fieri non possit, transpositio. Que vero non sunt ex toto genere preter naturam, at quantitate damnantur, in his intentio est abluatio. At inuentio eorum, que ad ipsorum sanationem perducunt, partim quidem ex affectu, plurimum vero ex ipsis affectis particulis sumitur.

Curatio asperitatis & lenitatis.

CAP. 95.

QUecumque partes vero ob id, quod exasperatae, naturalem amiserint habitum, his lenitas naturalis est restituenda, ossa quidem lenigando, arteriam autem asperam, uel linguam leniendo humidis, quod nihil mordeant, & lentorem habeant. Sed quibuscumque lenitas preter naturam inest, asperitas est reuocanda medicamentis, que sufficienter abstergant, & parum adstringant.

Superiores affectus aliquando ad alios affectus sequi, aut complicari: ob id neque propriam semper curandi habere indicationem, neque unam, sed plures secundum docet exemplo inflammationis.

Quaecumque uero obstructions, uel angustiae meatuum alias sequantur egritudines, ab illarum curatione prius est incipiendum. Ostensum siquidem est in libro de Differentiis morborum, quod & inflammationibus, & duris, laxisque tumoribus, & siccitatibus aliquando immodicis, ac preterea uitiosis partium continentium figuris, ea, que nuper diximus, sepius adueniunt: sicuti, & quibusdam tumoribus eorum corporum, que sunt in ambitu. Quod si non nulla ex proxime dictis inuicem complicentur, uarias habebunt indicationes. Sufficiet autem in uno tanquam in exemplo habuisse sermonem, quoniam de omnibus in libris De arte curandi plenius sumus executi. Supponat cuipiam particulam multitudinem sanguinis influere adeo, ut distendantur que in ea sunt uasa, non maiora tamen, sed et parua, quae prius sensum effugiebant: nunc uero quia plena sunt, visu comprehendantur, sicuti plerumque in oculis ob tunicam albedinem manifestissime patet: Par autem certe est, quod & alia uasa, quae latent sensum, iam plena distendant, nondum & ipsa ob paruitatem visui manifesta. Et iam periculum imminet, ne, quod ex uasis exudat, ad spacia vacua, quae in medio sunt effundatur: aut, ne iam paruum aliquod sit effusum. Huius quidem affectus sanatio intentionem habebit euacuationem, aut, ut manifestiori vocabulo utamur, abluacuationem: siquidem morbus erat immoderata partis repletio. Necessarium igitur est, ut aut superfluitas retrocedens euacuetur, aut per ipsam patientem particulam. Retrocedet autem, uel impulsam, uel attractam, uel transmissam, uel horum uno aliquo modorum, uel omnibus. Per locum uero patientem euacuabit, partim quidem manifeste & sensibilibiter, partim uero in vapores tenuata. Si igitur uniuersum corpus plus aequo plethoricum fuerit, per patientem locum minime euacuandum. Nam, si scarificationibus, aut sectionibus sensibilibiter euacuabimus, plus, ratione excitati doloris, attrahemus. Si uero calefacientibus dispergere tentabimus, plus erit id quod vi caloris ad partem attrahetur, quam dispersum. Quod si in eo elaborabimus, ut, quod in fluxit, retrocedat, corpus plenum non admittet. Ad haec igitur ambo totum corpus euacuare oportet, aut omnino ad alia loca retrahere, quod patienti particulam influit, quo perfecto opere, prius a parte repellendum, quam dispergendum. Quanto, n. per maiora fit, tanto expeditior est euacuatio. A patiente uero loco adstringendo, ac refrigerando repellemus, sed & exinanita loca attrahunt ad seipsa quaecumque reputiuntur. Hoc siquidem ostensum est in eo volumine, in quo De potentiis naturalibus agitur. Et uasa, propterea uigore ex medicamentis adstringentibus addito, a se ad alia remittent. Si igitur hac uia superfluum omne retrocesserit, bene se res habebit: At, si aliquid fuerit in parte retentum, coniecturandum erit id lentum ac crassum existere, atque ea ratione iam coactum, atque districtum, ut cum difficultate extrahi possit. Fieri autem potest, etiam si non eius naturae sit, ut ad spatia, quae in medio sunt, sit effusum: in quo casu tunc ad id ueniendum esse tempus suadet, ut hoc ipsum, quod reliquum est, per patientem locum euacuemus, imponendo superiacentibus partibus ea, quae influentem humorem repellendi vim habent. Maxime uero euacuabis, si in spatiis intermediis aliquid contineri coniectura assequeris, & scarificationum auxilio, & medicamentum, quae vim habeant dispergendi. Sed, quoniam haec omnia vires calidas habent, eiusdem uero temperaturae opus est mordere, quoniam modum in caliditate excesserit, hinc cauenda ex eis sunt ueremissime calida, ac tum praesertim, cum patiens locus inter summa fuerit. Neque, n. paruus excitabitur dolor, si propter proprium affectum, in super mordeatur: omnesque praeterea dolor fluxiones commouet. Quod igitur mediocre caliditate obtinet, in his sensum doloris non inuehit: atque eo amplius omni dolore vacat, si humidum extiterit. Et quod de, quicquid per summa heret potest est id medicamentum dispergere, quod etiam validas non habuerit ad dispergendum vires. Quod si summam quidem partes omni noxa caruerint, id uero, quod euacuari oportet, in penitioribus partibus fuerit, in tederis atque augendus dispergentis medicamenti calor, cum dubitandum sit, ne prius, quam profundas attigerit partes, interim vires amittat. Neque tamen ex eo summam partes aliquem dolorem sentient, cum omni vacent affectu. Quare nunc haec duo simul inuitant ad calidiorum pariter, atque acrium medicamentum uisum, & summam partes, quae tolerant, & profundas, quae egent. Haec igitur ex situ particulae indicatio assumebatur. Deinceps uero, si quod ad sanationem deficiat, consideremus: neque, n. paruum aliquid deesse uidetur. Affectae partes in quibus fluxionis superfluitas reinetur: nonnullae quidem raras, & laxas, & molles natura existunt: nonnullae autem densas, & pressas: ac duras. Priores igitur facile euacuantes reliquae aut acrioribus euacuantibus, ac propterea tenuiores partes habentibus egent, atque eo et magis, quanto profundiores situm habuerint. Haec igitur tibi rursum sit indicatio altera, a particulae patientis

Alia patientis substantia: alia vero à formatione simul ac situ, supponatur. n. si ita contigerit, in hepate esse proxime dictum affectum in angustis vasorum finibus, impactis humoribus, q. uel lentum ac tenaces, vel crassi existant, uel superabundent. Nonne in promptu est primum quidem crassitie una cum lentore, & tenacitate, cibis ac potibus extenuantibus, ad subtiliorum partium substantiam transferri oportere? Secundo aut loco non per angustos, atque inuisibiles solum, sed per latiores et meatus, quicquid infestum existit, esse euacuandum? Sunt, n. in hepate venae non minus amplitudine, quam numero excedentes. Terminatur autem haec quidem in gibbis ad uenam cauam, haec uero in cauis ad portam: unde facillimum tibi est futurum, in utrislibet pressis, ac stipati humores fuerint, eosdem expedite euacuare, trahendo quidem ad ventrem his, qui attrahendi vim habent, medicaminibus eos humores, quicunque in uenis ad caua hepatis pertinentibus sunt acruati; ad urinae uero meatus promouendo per caua uenam, quicunque in uenis ad gibba pertinentibus sunt. Sed praeter supradictas alia est indicatio ab hepate ipso, ueluti à venarum principio. Nam, cum non tantum seipsum regere natura aptum sit, ut pleraque animalis partes, sed uenis praeterea uirtute largiat, periculum imminet, ne, si eius vigor perfusionibus, & cataplasmatibus relaxantibus fuerit exolutus, & ipsum primum ad sui opus, atque omnes subinde uenae eius ratione inbecilles efficiantur. Quare in eius curationibus aliqua ex adstringentibus medicaminibus miscere oportet. Sed, quoniam in profundo admodum loco situm est, dubitandum erit, ne adstringentis medicaminis vis exoluatur, nisi ab aliqua altera subtilium partium substantia, qualis aromatum est, traducatur. Melius uero fuerit, si & ipsum adstringens medicamen, pertinens etiam aromaticum fuerit: nam, si duas habuerit natura insitas qualitates, ac potestates, ualentius operabitur. Et quidem euacuetur, quod praeter naturam in membrum confluit: seruet autem humorum modum naturae conuenientem. Quare & illa animaduersio à nobis est in hoc adhibenda, ne quid ab humoribus confluentis qualitate eiusdem membri temperies sit alterata: si pituita naturam tenuerit, ad frigiditatem: si uero bilis, ad caliditatem: ut hanc ipsam curantes intemperies, sanitati exquisitè restituamus. Curabimus autem contrariam ex aduerso afferentes qualitates, quemadmodum in intemperaturarum curationibus diximus, quantum unumquodque calidius, aut frigidius factum est, tum refrigerantes, aut calefacientes: Quare & hic rursus agnoscenda est ipsius secundum naturam temperies. Nam quo pacto sciemus, quantum in frigiditate, aut caliditate à naturae modo recesserit: aut quando à frigefaciendo superfedebimus, si nos latuerit ea, quae est secundum naturam caliditas? Ita uero & si frigidius effectum calefaciemus, ignorantes frigiditatis naturalis modum, neque opportune calefacere, neque in tempore à calefaciendo desistere poterimus.

De morbo secundum numerum.

CAP. 96.

Sed, quoniam de his satis diximus, transire iam tempus ad ea, in quibus numerus non est secundum naturam. Cum uero duplex sit eorum differentia, quibus quidem aliqua particula deficit, his intentio est alteram efficere subministrando naturam, eo, quo diximus paulo ante, modo: at, quibus superabundat, hanc refecare oportet, aut scalpello, aut igne, aut medicamine, quod uerè diuim habet. Hac igitur omnia fere sanare possibile est: at non aequè omnia generari possunt, ut in libro De semine diximus. Quaedam uero sunt, quae etsi generari non possunt, licet tamen pro ipsis alterum efficere, quemadmodum in osse ex toto sublato alteram substantiam in eius sede reponere à carne, atque osse differentem. Est enim, quae in eius gignitur loco, quaedam ueluti caro callosa, vel callus carnosus, & processu temporis magis ac magis ad calli duritiem transfertur, cum ab initio carnis potius imitetur naturam. Quaecunque uero parte sublata, cum neque eandem secundum speciem substantiam, neque similem efficere possumus, tertia nobis intentio quaedam decorem inuenire, quemadmodum in mutilationibus.

De morbo secundum magnitudinem.

CAP. 97.

Communicat autem hoc genus totum cum eo, quod ad magnitudinem pertinet. Nam, quodcumque ex eo est secundum naturam, illi propinquum existit. Id uero tamen seiunctum est, ac separatum, quod inter ea, quae sunt è genere praeter naturam, connumeratur. In quo quidem prima intentio est ablatio. Si uero haec impossibilis existat, secunda est, transpositio, quemadmodum in suffusionibus. Quaecunque uero non integris partibus, sed partium tantummodo particulis deficiunt, aut excedunt naturae modum, refectio quidem uel generatio in his, quae deficiunt: ablatio uero & abolitio in his, quae superabundant. Quare neque in ipsis altera est intentio, neque medicaminum forma genere diuersa.

De morbo secundum situm.

CAP. 98.

Sed iam ueniendum est ad reliquum salubrium causarum genus, quod ea corpora emendat, quae in situ sunt uitiata, ueluti luxationes, & intestinum in scroto. Fit autem hoc ex uiolenta tentione, atque impulsu: hoc uero ex dilatato, ac rupto continente. Quare & duplex sanandi modus: Alter quidem ad oppositam partem ei, ad quam facta est permutatio, intendendo, atque impellendo: Alter uero id, quod continet, firmius solidiusque reddendo. Quibus uero uis, ac rationibus singula inueniri possint, in libro De arte curandi explanauimus.

De causis praeseruatuiis.

CAP. 99.

Consequens est, ut ea omnia exequamur, quaecunque in superiori sermone dicere distulimus. Vocant autem eadem Praeseruatuiua. Est autem horum triplex secundum genus differentia. Prima quidem hominis, qui integra fruitur sanitate: Secunda uero eius, qui non integre ualet: Tertia

Tertia eius, qui ægrotat. Primum igitur genus ad salubrem rem attinet artem, atque in duas, ut antea diximus, diuiditur partes; Secundum vero ad præseruatiuam spectat: Tertium, ad curatiuam. Hoc autem vniuersum genus circa humores præcipue negociatur, quos neque lētos esse oportet, neque crassos, neque aquosos, neque plurimos, neque uehemēter calidos, aut frigidos, neque mordaces, neque putredini obnoxios, neque uenenosos. Nam, ubi aucti fuerint, generant morbos. Augentur vero non nunquam eadem ex causa, quæ ab initio generauit. Illud autem plerumque accidit, ut sua alteratione simul inficiantur eos, qui sunt in corpore humores. Intentio vero & horum sanationis duplex existit, alteratio & euacuatio. Alterantur igitur vel ab ipso corpore concocti, uel ab aliquibus facultatibus, quæ vim medicamentosam habent. E quorum numero et sunt ea, quæ exitialium ferarum uenenis aduersantur, ac præterea pharmaca, quæ deleteria, hoc est, uenena, appellantur, transmutant. Euacuantur autem satis calidis medicaminibus, & purgationibus, & clysteribus, & sudoribus, & uomitibus. Hæc igitur sunt eorum cōes euacuationes. Propriæ autem ex locis, in quibus coaceruantur, assumuntur, ut in libris De salubribus ostendimus, tertio præferim ac quarto, in quibus de lassitudinibus egimus, ac reliquis dispositionibus, quæ lassitudini natura proxima sunt. Promptius. n. euacuantur per ventrem quidē, quæcumque in primis venis continentur superfluitates: quæ autem in his, quæ in hepate sunt, per urinæ meatus: at, quæ in toto corpore, per sudorem: sicuti, quæ in capite, uel per palatū, uel per nares, uel per utrumque, quæ uero sunt in spacijs thoracis laxioribus, per guttur simul cum tussi. quæ in renibus sunt uel uesica, per urinam. At attrahendi ex omni loco ad oppositas partes cōis indicatio, est ad quam maxime distātia: deriuandi uero, ad vicina: Quæcumque uero huiusmodi curantur dispositione, causas salubres appellamus: sicuti in salubres eas, quæ adaugentur: & neutras, quæ neque obstant, neque iuuant. Posset uero quispiam neque omnino causas appellare, quemadmodum maior pars philosopharum, qui rerum quidem differentiam inuenire contemnunt, plurimum uero temporis in nominibus conerunt: contra quos in alijs uerberius disseruimus. Ac pars quidem artis præseruatiua talis est.

De parte, quæ conualescentes reficit & senibus congruit.

CAP. 100.

Quæ autem reficit atque, instaurat, in conalescentibus ac senibus locum habet, Quæ uero sit horum dispositio, & à quibus præcipue causis ad naturalem reducitur habitus, in libris, in quibus de medendi arte tractauimus, abunde explicauimus. Sed nunc per capita dicetur. Dispositio igitur talis est. Probus quidem, sed exiguus est sanguis, atque una cum ipso spiritus animalis, atque uitalis: ipsæ uero particulae solidæ sicciores: & idcirco eorum vires sunt imbecilliores: atque earundem ratione corpus vniuersum, frigidius. Causæ uero salubres, quæ hanc emendant dispositionem, ut uno comprehendam capite, sunt, quæcumque præsentaneum atque securum exhibent aliquid: secundum partem autem, in motibus moderatis, & cibis, potibusque ac somnis consistunt. Sunt uero motus materiæ, uehementiores, ambulationes, frictiones, & balneæ: & ubi non parum se ex his profecisse senserint, paulatim se ad cōsueua opera transferant. Cibos autem assumant in principio quidem humidos, & concoqui faciles, neque frigidos: at, cum progressi fuerint, eos etiam, qui plurimum præstant alimentum. Potus uero opportunus est uinum ætatē quidem habens medio-crem, in substantia autem purum, atque perlucidum, quod scilicet uel subflauū uel album existat, atque suauiter olens: gustui uero, neque aqueū omnino, neque cum aliqua insigni qualitate, aut dulcedine, aut adstrictione, aut acritudine, aut amaritudine sentiant. Ut autem proxime diximus, de hisce omnibus, in libris De arte curandi cōscriptis plenius disseruimus. Nunc. n. neque omnia particulatim recensere est nostri propositi institutum, sed solum capitulum mentionem facere intendimus eorum, quæ in alijs voluminibus latius explicauimus. Quorum omnium si prius, & numerum, & qualitatem exposuero, finem libro imponam. Diximus itaque prius, quod alter est liber, in quo De constitutione artis medicinæ disseruimus. Antecedunt autem eum alij duo De constitutione artium: sed hi qui dem una cum hoc, cui nunc extremam manum adiecimus, seorsum sunt ab alijs libris, in quibus plenior doctrina explicatur. Illi uero talē inter se ordinē habent. De elementis quidē secundum Hippocratem liber unus: Post hunc autem tres de temperaturis, ex quibus quidem duo sunt de temperaturis animalium: Tertius uero de ijs, quæ simplicium medicaminum sunt. Quam ob rem & tractatum illum, in quo De simplicium medicaminum potestatibus agitur, nemo recte intelligētia assequi potest, nisi prius tertij libri de temperaturis integram cognitionē fuerit adeptus. Est & alius liber paruus, qui ordine sequitur duos priores alios de temperaturis. Inscríbitor autem de inequali temperatura. Similiter autem & hunc alij duo parui, alter quidem de Optima corporis cōstitutione, alter De bono habitu. Alius uero tractatus est, quod tres cōplectitur libros, De potentijs naturalibus: quæ si quis legere uelit post librum De temperaturis, siue post librum De elementis, utrumque erit cōsentaneū. Post hunc in pluribus alijs libris De operationibus animalibus disseruimus. Sed, quoniam ad earum demonstrationes non parū conferunt, quæ per sectiones apparēt, in illis prius exercitari oportet. Est autem maxime inter alios utilis ille tractatus, qui de sectionū aggressionibus inscribitur. Alij autem sunt post eum plures, duo quidē De discordia sectionis, unus uero De sectione mortuorum: Post quos sequuntur hi, in quibus agitur de sectione uiuorum. In alijs uero quibusdā particulatim ob eos scripsimus, qui introducunt, De ossibus, Sectio quoque musculorum, & neruorum, & arteriarum, & venarum, & quædam alia huiusmodi ex eodem numero existunt, & liber est, in quo queritur, Numquid in arterijs

A teriis contineat sanguis naturaliter. Qui uero earundem partium operationes demonstrat; duo quidem sunt, De motu musculorum: tres autem De thoracis & pulmonis motu. Post quos sequuntur libri De causis respirationis. Post hos liber De uoce. De principatu autem anime, & de omnibus alijs, quod de naturalibus, uel animalibus operationibus in quaestione trahuntur, in longo scriptum libro, quod De dogmatibus Hippocratis, & Platonis inscribitur. Ad eiusdem generis contemplationem pertinet libri De semine seorsum conscripti, & amplius de sectione secundum Hippocratem. Quos omnes ordine sequitur tractatio De utilitate partium. Ad dignoscendas autem aegritudines utilis est liber De locis affectis. Itidem ille, in quo De pulsibus scribitur, in quo & praecognitiones edocemus. Librum uero De pulsibus praecedunt alij duo, alter qui De usu respirationis, & alter, qui De usu pulsu. Is uero De pulsibus in quatuor diuidetur partes, primam; quae eorum differentias: secundam, quae dignotiones: tertiam, quae eorum causas: quartam, quae illam, quae per eosdem fit, continet praecognitionem. Ex eodem genere est ille, qui iis, qui introducunt, De pulsibus scriptus est. At uero in animo est alium scribere librum, ueluti quoddam omnium istorum compendium, quem inscribam, uel Artem de pulsibus,† uel Compendium. Ad hanc quoque iuuant contemplationem ea, per quae a me exponit, & simul iudicatur liber Archigenis de pulsibus. Ad praecognitionem autem plurimum

confert liber De crisi, id est decretis naturae: quae praecedunt alter De decretoriis diebus. Sed liber etiam, qui de Difficili anhelitu inscribitur, & ad dignoscendum praesentem affectum, & ad praesciendam bona uel mala, quae aegrotanti sunt euentura, conducit. Hi igitur omnes, atque una cum ipsis tractatus quidam uno tantum libro comprehensi, cogniti utiles sunt: sicuti ille, qui de procatartecis, id est praecipientibus causis inscribitur, & De medicinali experientia, & De extenuante uictu, & qui De uenae sectione aduersus Erasistratum, & qui de tumoribus praeter naturam, & qui De multitudine, atque alij praeterea similes. Praeter ceteris autem ad curandi scientiam maxime necessarius existit, qui De morborum differentiis agit, & De accidentium differentiis. Et tertius praeter illos, in quo Morborum causas explicauimus. Post quos sunt tres alij, qui Accidentium causas explanant. Sunt etiam De medicamentorum simplicium uiribus libri, de quibus supra meminimus: & qui De medicamentorum compositione, quos sequuntur libri, De arte curandi, his qui De salubribus inscribuntur, seorsim a nobis conscriptis: Quod uero ante hosce omnes prius exercitari oporteat in libris De demonstratione, si quis hanc artem sit cum ratione tractaturus, monstratum est a nobis in libro, qui De optima inscribitur haeresi. De alijs autem libris, & commentationibus a nobis scriptis transigere nunc minime necessarium, cum de hisce omnibus alibi sumus tractaturi in uno fortassis, aut duobus libris, qui ita inscribentur: Galenus de uoluminibus, a se conscriptis.

† Additur in antiquis, uel I. sagocem uel Synopsin, & est ille liber, qui in hac editione non per impressum est.

FINIS.

ra 2b 3c 4d 5e 6f 7g 8h 9i.

Omnes sunt quaterniones.

VENETIIS, APVD IYNTAS.

3040

Tab. 8

3

Galen
libri.

2^e. clas. de
cōservāda
sanitate.

3^e. clas. de
signis mor
boꝝ. & li
bri isago
gici.

ij. & iij.
Classis.